

PROTOKOLL

over forhandlingene
på det 41. ordinære landsmøte –
21.–23. mai 1967 i Oslo

DET NORSKE ARBEIDERPARTI

PROTOKOLL

*over forhandlingene
på det 41. ordinære landsmøte
21.—23. mai 1967 i Oslo*

Referat ved Henry Harm

1967

AKTIETRYKKERIET - OSLO

Sakregister

	Side
<i>Sakliste</i>	5
<i>Talerregister</i>	7
<i>Deltakere i landsmøtet</i>	9
<i>Landsmøtets åpning søndag 21. mai</i>	13
Formannens minnetale	14
Åpningstalen	15
Gjestene hilser landsmøtet	16
Konstitueringen	19
Åpent landsmøte vedtatt	20
Deling av landsmøtet i to seksjoner	22
Landsmøtets funksjonærer	25
<i>Ettermiddagsmøtet søndag</i>	28
Trygve Brattelis innledningsforedrag om den politiske situasjon ..	28
Ordskiftet	44
<i>Formiddagsmøtet mandag 22. mai</i>	61
Den politiske debatt fortsetter	61
Beretnings- og protokollkomitéens innstilling	87
<i>Ettermiddagsmøtet mandag</i>	90
<i>Seksjon I. Kommunevalgprogrammet</i>	90
Olav Gjærevoll innleder	90
Odvar Nordli om den lokale, regionale og fylkeskommunale for- valtning	98
Landsstyrets forslag til program	103
Innstillingen fra utvalget for den lokale og regionale forvaltning ..	113
Ordskiftet	118
Kveldsmøtet i seksjon I	132
De to innlederes sluttinnlegg	136

<i>Møtet i landsmøtets seksjon II</i>	141
Arvid Dyrendahls innledningsforedrag	141
Nominasjonskomitéens innstilling	145
Ordsiftet	150
Pliktmessig medlemskap i LO	154
Tor Aspengrens innledningsforedrag	156
Kontingentspørsmålet	162
Frank Andersens innledningsforedrag	175
 <i>Formiddagsmøtet i plenum tirsdag 23. mai</i>	 188
Sekretær Haakon Lie om kommunevalget	189
Valgene	197
Ordsiftet	201
De utenlandske gjester tar avskjed	211
 <i>Ettermiddagsmøtet i plenum tirsdag</i>	 212
Innstillingen fra Redaksjonskomitéen for organisasjonssaker	212
Innstillingen fra Redaksjonskomité nr. 2	217
Innstillingen om kommunevalgprogrammet	228
Avslutningen	232

Sakliste

1. Åpning og konstituering.
 - a) Fullmakter.
 - b) Saklista.
 - c) Arbeidsordningen.
 - d) Valg av ordstyrere, sekretærer og komitéer.
2. *Innstillingen om beretningen 1965—66.*
3. *Innberetningen fra Revisjonsnemnda.*
4. *Lovendringer.*
5. *Den politiske situasjon.*
6. *Kommunevalgprogram.*
7. *Nominasjonskomitéens innstilling.*
8. *Kontingentkomitéens innstilling.*
9. *Innsendte forslag.*
10. *Kommunevalget.*
11. *Valg.*
12. *Avslutning.*

Talerregister

- Andersen, Fanny, 185.
Andersen, Frank, 175, 184, 185, 216.
Andersen, Inger Marie, 121.
Andersen, Liv, 46.
Andersen, Per, 160, 181, 215.
Andersen, Sverre K., 206.
Araberg, Sverre, 70.
Ask, Georg, 161, 210.
Aspengren, Tor, 48, 156, 162, 200, 203, 209, 211.
Aspling, Svend, 18.
Axelsen, Olaf, 204, 209.
Aune, Erling, 120.
Bakke, Egil, 124.
Balstad, Jan, 73.
Bendiksby, Hans, 48, 74.
Berge, Gunnar, 70.
Berntsen, Thorbjørn, 203.
Berrefjord, Oddvar, 46, 152.
Besserud, Odd, 61, 87, 89.
Bjerkholt, Aase, 47, 216.
Bjørgan, Sverre, 122.
Bohlin, Kjell, 74.
Bortne, Asbjørn, 53.
Bratteli, Trygve, 13, 14, 15, 16, 19, 20, 22, 25, 26, 27, 28, 57, 76, 189, 206, 232, 233.
Brekke, Knut, 72, 121, 215, 216.
Bye, Ronald, 185.
Bårdsen, Einar, 182.
Dahl, Eilif, 67, 201.
Dahl, Kjell, 69.
Dahl, Ola, 134.
Dahlerup, Karen, 17.
Danielsen, Sigurd, 159, 162, 183, 216, 225.
Dragvold, Rolf, 160.
Dyrendahl, Arvid, 141, 153.
Engstad, Paul, 27, 69.
Finstad, Arve, 119.
Fossen, Aksel, 133.
Frydenlund, Knut, 66.
Gerhardsen, Einar, 159, 207, 209.
Gjerde, Bjartmar, 64.
Gjærevoll, Olav, 90, 139.
Godal, Bjørn, Tore, 52.
Halvorsen, Hjalmar, 135, 209.
Hansen, Guttorm, 50.
Hansen, Ivar O., 27, 28, 65, 210.
Hansen, Kåre, 160.
Hansen, Odd, 66, 124.
Hansen, Rolf, 161.
Havstad, Isak, 25, 63, 181, 216.
Hegle, Rigmor, 134.
Hermanrud, Odd, 188.
Hildeng, Britt, 67.
Hirsti, Reidar, 63.
Holen, Bjarne, 119.
Hvattum, Øivind, 73, 159, 210.
Hveding, Fredrik, 183.
Hübenbecker, Odd, 123.
Jagland, Knut, 89.
Jensen, Willy, 160, 161.
Johannessen, Martha, 151.
Johnsen, Harald, 182.
Kabbe, Elna, 74.
Kalheim, Ragnar, 75.
Karlson, Kåre, 71.

- Kjersem, Hedly, 211.
Kleiva, Ivar, 118.
Kokkvoll, Arne, 27.
Kristensen, Thorleif, 25, 68.
Langhelle, Nils, 201.
Langset, Rolf, 26, 183.
Lappegård, Eivind, 162.
Larsen, Gunnar Alf, 161, 162.
Larsen, Leif, 118.
Larsen, Lorang, 207.
Larsen, Ragnar, 68.
Lie, Haakon, 151, 162, 184, 189, 215,
216.
Lieungh, Georg, 75.
Laxen, Kaj, 211.
Lillås, Asbjørn, 19, 71, 150, 184.
Lindblom, Olavi, 18.
Lorentzen, Anne-Marie, 70.
Lorentzen, Harald, 185.
Ludvigsen, Sonja, 73.
Lund, Bernt H., 75.
Lund, Rolf Lasse, 65.
Løbak, Harald, 153.
Løken, Arne, 121.
Mathisen, Ivar, 210.
Mentsen, P., 16.
Moe, Finn, 53.
Mork, Thorbjørn, 133, 209.
Mosbakk, Kurt, 61.
Myhre, Kåre, 73.
Nielsen, Reidar, 120.
Nilsen, Arve, 150.
Nordahl, Konrad, 232.
Nordli, Oddvar, 98, 136, 228.
Nordlund, Alf, 183.
Nålsund, Jon Ivar, 72, 152.
Olsen, Harald E., 157, 185.
Olsen, Hartvig Berg, 123.
Olsen, Bengt M., 66.
Olsen, Oscar, 182.
Pettersen, Børre, 64.
Ryanes, Per, 215.
Sagør, Odd, 63.
Salvesen, Einar, 203.
Salvesen, Salve, 123.
Seweriin, Rakel, 204.
Sivertsen, Merle, 118.
Solberg, Aage, 133.
Stavrum, Olav, 122.
Steen, Reiulf, 27, 61, 69, 76, 89, 217,
225.
Strand, Kåre, 158, 184.
Strand, Norvald, 45, 124.
Strøm, Gustav, 89.
Stubberud, Liv, 152, 185.
Støyva, Ragnvald, 72, 152, 183.
Staalesen, Inge, 185.
Teigen, Ola, 67.
Tjensvoll, Hanne Marie, 152.
Treholt, Arne, 67.
Tuseth, Magne, 121.
Vetlesen, Arne, 202.
Viken, Tor, 185.
Wiig, Ole, 22, 151, 205.
Wike, Johs., 71, 124.
Aakervik, Rolf, 215.
Aasen, Per, 44.

Deltakere i landsmøtet

Gjester:

Socialdemokratisk Forbund i Danmark: Karen Dahlerup og Kjeld Olsen.

Suomen Sosialdemokraattinen Puolue: Sylvi Siltanen, Olavi Lindblom og Kaj Laxén.

Sveriges Socialdemokratiska Arbetareparti: Svend Aspling, Lisa Mattson og Macke Nilsson.

Landsorganisasjonen i Norge: P. Mentsen, Tor Aspengren og Alf Andersen.

Arbeidernes Opplysningsforbund: Ivar Viken og John O. Berg.

Arbeidernes Avholdslandslag: Ragna Karlsen.

Arbeidernes Ungdomsfylking: Inge Stålesen og Britt Hildeng.

Arbeiderbladet/Aktietrykkeriet: Ivar Opsahl.

Arbeiderpressens Samvirke: Johan Ona.

Arbeiderbevegelsens Solidaritetsfond: Olaf Axelsen.

Fritt Forum, Arbeiderbevegelsens Studentforbund: Bjørn Tore Godal.

Framfylkingen: Georg Lieungh.

Norges Kristne Arbeideres Forbund: Kjell Steinsvåg, Bjarne Lund Hodne og Knut J. Vik.

Personlig innbudte: Konrad Nordahl, Trygve Lie og Olav Larssen.

Partikontoret: Frank Andersen, Paul Engstad, John Sundhagen, Trygve Hoem, Inge Scheflo, Kjell Kristensen, Oluf Fuglerud og Ingjald Ørbeck Sørheim.

Sentralstyret: Trygve Bratteli, Reilulf Steen, Reidar Hirsti, Haakon Lie,

Einar Gerhardsen, Tor Aspengren, Liv Østlie, Ivar Mathisen, Lage Haugness, Halvard Lange, Harry Evjen, Sonja Ludvigsen, Kåre Hansen, Ola Teigen og Aase Bjerkholt.

Varamenn: Einar Haugen, Bjartmar Gjerde, Bjørg Johansen, Ragnar Christiansen og Odvar Nordli.

Revisjonsnemnda DNA: Alfred Nilsen, Kåre W. Larsen og Gustav Strøm.
Revisor: Rolf Jørgensen.

Landsstyret: Evelyn Andersen, Eilif Dahl, Harald Løbak, Leif Kristiansen, Guri Johannessen, Inga Engebretsen, Oddvar Berrefjord, Osmund Faremo, Anders Salvesen, Hans Frette, Svenn Aasen, Margit Tøsdal, Nils Langhelle, Hallvard Njøs, Asbjørn Jordahl, Roald Eye, Eigil Gullvåg, Harald Johnsen, Sven Olsen, Rolf Hellem, Helge Jacobsen og Annemarie Lorentzen.

Kvinnesekretariatet: Aase Bjerkholt, Sonja Ludvigsen, Bjørg Bergh, Rakel Seweriin, Hanne Marie Tjensvoll, Janikken Scheie, Inger Halvorsen, Ingeborg Enger, Elsa Rastad Bråten, Merle Sivertsen, Gerd Hagen Schei, Ruth Svendsen, Kari Rindal og Randi Bratteli.

REPRESENTANTER

Østfold: Arvid Johanson, Egil Schjolden, Liv Stubberud, Thorleif Kristensen, Carl Carlsen, Johan Johansen, Ivar Evensen, Harry Halvorsen, Thorbjørn Nicolaysen, Kåre Ingvaldsen, Sverre Hagen, Bjørn Aasland, Willy Halvorsen, Odd Wessel Larsen, Margit Huseby, Alfred Bjerke, Martha Johannessen, Inger Marie Andersen, Thor Gudmestad, Gunnar Bertelsen, Willy Olsen, Halvard Lyshaugen, Wie Jensen og Doris Johansen.

Akershus: Ivar O. Hansen, Aage Solberg, Ole Wiig, Åse Dokken, Grete Johansen, Torbjørn Mork, Eivind Lappegård, Erling Rønoldhaugen, Kurt Mosbakk, Arne Vetlesen, Lola Melby, Magne Langerud, Kjell Dahl, Thor Gystad, Alf Haakensen, Lorang Larsen og Grete Arnesen.

Hedmark: Gunnar Taalesen, Norvald Strand, Astrid Johnsen, Torleif Kårstad, Åge Søgård, Tor Viken, Odd Kristoffersen, Bjarne Holen, Pauline Granli, John Sund, Arne Olsen, Bjørn Bakke, Erik Husfloen, Olga Nordeng, Kåre Ytterhaug og Odd Besserud.

Oppland: Liv Andersen, Nils Røstadstuen, Alf Nordlund, Bjørg Rustaden, Arild Bakken, Ingar Nilsen, Leif Rostad, Sigurd Østlien, Mari Wahlqvist, Magne Henriksen, Ola Dahl, Odd Hermanrud og Ole Knapp.

Buskerud: Knut Jagland, Kåre N. Strand, Einar Stueflaten, Olaug Andersen, Børre Pettersen, Egil Bakke, Roar Løver, Kåre Karlson, Elvin Jorde, Leif Haraldseth, Knut Brekke, Paul Breiehagen, Kjersti Østensen, Egil Ranheim, Frank Johansen og Bjørg Olsen.

Vestfold: Asbjørn Lillås, Roar Samuelsen, Solveig Larsen, Harald E. Olsen, Håkon Hoff, Bjørn Jacobsen, Ivar Tollnes, Gerd Weberg, Gunnar Winsjansen, Kåre Frøland, Willy Jensen, Anders Johansen og Hans Huseby Hem.

Telemark: Gunnvald Jupskås, Elna Kabbe, Gunnar Gregersen, Arne Kåsa, Aase Gjøystdal, Kjell Bohlin, Henry Finrud, Isak Havstad, Ivar Kristensen, Hartvig Berg Olsen og Bjørn Egil Kjenong.

Aust-Agder: Erling Johnsen, Tore Knutsen, Anna Karterød og Astrid Karlsen.

Vest-Agder: Oddvar Gøthesen, Einar Salvesen, Marit Landsverk og Torbjørn Aanensen.

Rogaland: Peder Næsheim, Thor Wallem Iversen, Rudolf Olufsen, Ingebredth Eik, Leif Larsen, Eli Pedersen, Henning Snyen, Sverre K. Andersen, Asbjørn Oddane og Arne Arnesen.

Hordaland: Arne Nilsen, Arne Eikeland, Ingvald Iversen, Aksel Fossen, Martin Tveiten og Erling Løseth.

Bergen: Nils Langhelle, Harry Hansen, Lars Anders Myhre, Gunvor Smolan, Victor Thorsen, Asbjørn Johnsen og Solveig Johannessen.

Sogn og Fjordane: Knut Kramviken, Jakob Sterri, Roald Sandal, Ivar Kleiva og Bjarne Refsnæs.

Sunnmøre: Asbjørn Bortne og Ragnvald Støyva.

Romsdal: Kåre Stokkeland og Sigurd Morstøl.

Nordmøre: Tor Sivertsen, Ingar Gjøstøl, Andrea Dønheim, Ole Fylling, Øivind Jensen og Jakob Weiset.

Sør-Trøndelag: Per Aasen, Ragnar Larsen, Rigmor Hegle, Sigurd Karlsen, Roald Kjevnik, Vidar Sætran, Odd Sagør, Hildur Myren, Anna Hansen, Richard Haugen, Kolbjørn Larsen, David Engan, Per P. Engan, Klaus Hofstad, Ingvar Fossflaten og Andreas Myran.

Inn-Trøndelag: Kåre Sjøvold, Erling Aune, Håkon Westrum, Arnhild Berg, Olav Stavrum og Rolf Olsen.

Namdal: Frøydis Fredriksen, Arne Ness og Rolf Buknotten.

Nordland: Sverre Bjørgan, Ivar Petersen, Paul Risnes, Eindride Sommerseth, Svein Bjørgum, Magne Tuseth, Øyvind Hirsti, Th. Flage Larsen, Johannes Sørensen og Einar Bårdsen.

Sør-Troms: Kirsten Myklevoll.

Nord-Troms: Hanna Berg Angell og Hedly Kjersem.

Finnmark: Reidar Nielsen, Aslaug Blix, Hjalmar Halvorsen og Osvald Marthinsen.

Oslo: Einar Linderud, Harry Tørmoen, Arne Myhre, Birger Kristoffersen, Vilhelm Nielsen, Per Andersen, Georg Ask, John Berg, Kåre Myhre, Jan Balstad, Bjørn Næss, Ragnar Kalheim, Sverre Araberg, Arvid Nordli,

Asbjørn Mikkelsen, Thorbjørn Berntsen, Fanny Andersen, Øivind Hvattum, Sverre Larsen, Erik Harrisleff, Aslaug Olsen, Bergliot Nyhus, Arne Barlie, Arne Jensen, Henry Hedkvist, Anker Hansen, Kåre W. Kristoffersen (møtte 22. og 23. mai), Nils Lundby, Peder Østerbø, Rolf Wiig, Torstein Jovum, Kåre Løwing, Odd Hansen, Margot Klemetsen, Knut Halvorsen, Knut Samuelsen, Einar Wæraas, Magnus Brattlie, Leif Østlie, Arne Jensen, Reidar J. Christiansen, Johan M. Møe, Kåre Eriksen, Odd Hübenbecker, Svrre Gjersholm, Arne Olsen, Arne Buseth, Kåre Dahlberg, Asbjørn Nilsen, Kåre Audum, Svein Nilsen, Lorang Møllberg, Thor S. Jensen, Svend Kristiansen, Karl Nordhagen, Ruth Karlsen, Arne Løken, Finn Lund, H. Bergerskogen, W. Kristensen, Signe Bråthen, Reidar Bråthen, Marcus Marcussen, Oskar Olsen, Olav Ofstad, Inger Johansen, Louis Saxvik, Harry Pedersen, Gustav Skjebstad, Per Ryanes, Frank Olsen, Olav Leikvang, Thor Becher, Johs. Wike, Rolf Lasse Lund, Kåre Lian, Egil Nilsen, Kjell Furuberg, Rolf Sikkerbøl, Thorleif Mathisen, Arild Jørgensen, Hans Bendiksby, Arne Treholt, Gunvor Wærnes, Per Knutzen, Borghild Olsen, Rolf Dragvold, Dagmar Hernes, Harda Pedersen, Rolf Langset, Edvin Fritzman Nilsen, Arne Kokkvoll, Jon Ivar Nålsund, Knut Frydenlund, Rolf Aakervik, Arne Finstad, Brynjulf Bull, Bernt H. Lund, Werna Gerhardsen, Herborg Brommeland, Einar Strand og Gunnar Alf Larsen.

Storingsgrupp: Guttorm Hansen, Sverre Løberg, Margith Munkebye, Nils Hønsvald, Thorstein Treholt, Nils Jacobsen og Finn Moe.

Varamenn: Salve Salvesen, Oskar Skogly og Håkon Johnsen.

DNA's distriktssekretærer: Jan M. Johansen, Tryggve Aakervik, Helge Jagland, Alfred Gulbrandsen, Brede Tørudbakken, Bjørn Brotangen, Willy Jansson, Finn Kristensen, Arne Michael Olsen, Gunnar Berge, Osvald Eikemo, Øivind Sandved, Hans Offerdal, Sigvart Grøvdal, Olav Skurdal, Fredrik Hveding, Herlof Gjerde, Karl Ingebrigtsen, Odd Granum, Rolf Hansen, Knut Williams, Marit Brynhildsen og Bengt M. Olsen.

Landsmøtets åpning søndag 21. mai

Det norske Arbeiderpartis 41. ordinære landsmøte ble åpnet i Folkets Hus store sal søndag 21. mai kl. 11. Omlag 500 mennesker var til stede, herunder 300 representanter, gjester, representanter for presse og kringkasting. Et orkester dirigert av Bjarne Amdahl spilte «Kjempeviseslått» av Harald Sæverud.

Deretter ble Ingeborg Refling Hagens mektige spill «Livet svikter ikke livet» framført av Suttung-Teatrets ensemble som består av Gunn Bergvik, Øystein Birkeland, Åse Bjørgum, Gudmund Groven, Svein Gundersen, Svein Hellesøy, Kjell Larsson, Kristian Lyhmann, Eivind Rasten og Jorunn Skjeggstad. Instruktør har vært: Thorleif Kippersund. Spillet skildrer det norske folks kamp for frihet og fred, fra Snorres tid fram til våre dager.

Partiformannen, *Trygve Bratteli*, rettet en varm takk til Bjarne Amdahl som alltid var villig til å medvirke ved Arbeiderpartiets store og små arrangementer. En særlig takk rettet han til Ingeborg Refling Hagen for hennes betagende spill. Det er ikke første gang Ingeborg Refling Hagen skaffer oss en stor opplevelse, sa Bratteli. Først og fremst opplever vi henne som dikter når vi sitter ensom ved bøkene hennes, men vi takker henne også for det rike spill vi i dag har vært vitne til.

Mens forsamlingen reiste seg overrakte partiformannen Ingeborg Refling Hagen en blomsterbukett. Orkestret spilte og forsamlingen sang «En ild for fred og frihet» av Kåre Holt til musikk av Jolly Kramer Johansen.

Formannens minnetale.

Partiformannen, *Trygve Bratteli*, holdt denne minnetalen:

Hver gang vi trer sammen til landsmøte rettes våre tanker til dem som gjorde en trofast gjerning, men som nå ikke lenger er med oss.

Selv av de mest kjente er det bare noen få det er mulig å nevne fra denne plass.

Andreas Honerød var et aktivt og særpreget medlem av vårt landsstyre. Selv var han en dyktig og aktiv bonde med vide samfunnsinteresser. Sist møtte vi ham ivrig og interessert i det såkalte lille landsmøte etter valget 1965. Kort etter omkom han ved bilulykke — bare 60 år gammel.

Halvdan Koht stod her på siste landsmøte og bar fram en hilsen. Han var da 92 år gammel. Synet var praktisk talt borte og hørselen dårlig. Men ryggen var rank, hodet klart og stemmen fast. Etter en imponerende livsgjerning på mange felter døde han i 1965.

I januar i år døde *Gunnar Ousland*, 89 år gammel. Han var vel på mange måter en ensom liten mann. Særlige evner gjorde ham til den store lysspreder og gledeskaper, i ustanselig virksomhet over hele landet. Hans profetiske vyer har formet manges syn på det gode samfunn.

Marie Skau var 76 år da hun døde i fjor. Mange vil huske denne frodige og glade kvinne som med lett sinn feide unna formalisme og tvilrådighet når hun skulle brøyte veg for sine hjertesaker. Og Marie Skau hadde mange hjertesaker.

Johan Falkberget som gjennom hele sitt liv forble tro mot den arbeiderbevegelse hvor hans gjerning begynte. Få andre har som han gjennom sin kunst løftet slitets folk opp til selvrespekt og menneskeverd. Han var nær 88 år da han døde i vår.

Våre tanker føres også til en rekke som tjente vårt parti på Stortinget. Stortingspresident *Gustav Natvig Pedersen* ble 71 år. Odelstingspresident *Peder Jacobsen* ble 78 år. *Mons Lid* som også var finansminister, ble 70 år. *K. M. Nordanger* ble 81 år. Odelstingspresident *P. Thorvik* ble 92 år. Lagtingspresident *Jon Andrå* ble 78 år. Vi minnes også stortingsmennene *Ole Jørgensen*, *Aani Rysstad* og *Albert Christiansen*.

Fra et annet arbeidsområde minnes vi en rekke kjente pressefolk: *Ingvald Jaklin*, *Hans Amundsen*, *Georg Svendsen* og *Evald Solbakken*.

Gode partifeller gjorde sin gjerning i fagorganisasjonen: *Edvard Stenklev*, *Walter Kristiansen* og *Paul Sundt*.

Mange vil sende en stille tanke til Kari Torp som nylig døde, 73

år gammel. Gjennom et langt liv var hun ett med Oscar Torp i hans veldige arbeid for vårt parti.

Utenfra får jeg her bare nevne *Väinö Tanner*, den gamle kjempe som gjennom et langt liv ble så meget brukt og så sterkt prøvet sammen med den nasjon hvis ekte sønn han var.

—

Og så de mange andre hvis navn det ikke nå er mulig å nevne. De passerer forbi i våre tanker og fyller oss med sterke følelser. Med sorg og vemod? Ja, også det. Men livet går sin gang. Derfor fyller deres minne oss med takknemlighet og glede over mangeårig samarbeid og vennskap.

Deres minne vil leve i det norske samfunn.

Talen ble påhørt stående av forsamlingen og etterfulgt av ett minutts stillhet.

Åpningstalen.

Trygve Bratteli holdt denne åpningstalen:

Jeg hilser representanter og gjester vel møtt til Arbeiderpartiets 41. landsmøte.

Vi møtes denne gangen under andre indrepolitiske forhold enn vi har vært vant til i lange tider. Det er 34 år siden vårt landsmøte sist møttes under en borgerlig regjering. Få av de tilstedeværende har møtt til landsmøte under en slik regjering.

Denne nye situasjon gir dette landsmøte en særlig betydning og et spesielt ansvar. Sammen skal vi finne vegen ut av motgangen og fram til nye seier.

Mange forhold har vært uvante siden siste landsmøte. Det var ikke noen selvsagte oppskrifter på hvordan disse forhold skulle møtes. Får jeg lov til her i dag å rette en takk til alle partiets medlemmer for godt arbeid i denne vanskelige tiden. Jeg takker også for den forståelse og tålmodighet partiets medlemmer har lagt for dagen overfor dem som i mer framskutte poster har søkt å tilrettelegge partiets virksomhet under de nye forhold. I denne motgangens tid har vi sett mange tegn på hvor sterkt og godt Arbeiderpartiet i sin kjerne er.

Jeg retter denne takk til hver enkelt av dem som møter her i dag, og ved dem til partiets titusener av medlemmer ut over hele landet.

Dette landsmøte skal ruste vårt parti til nye framstøt. De dyptgående endringer i samfunnet gjør det nødvendig å vurdere på ny grunnleggende trekk ved partiets organisasjon og arbeidsmåter. Vi

trenger et moderne, aktivt og effektivt kontaktapparat med forgreninger over hele landet. Slike oppgaver må vi møte besjelet av viljen til å forme et tidsmessig og slagkraftig politisk parti.

Viktige politiske spørsmål skal landsmøtet ta standpunkt til. Den største enkelte saken er landsstyrets forslag til program for kommunevalget 1967. Dette gir retningslinjer for oppgaver som kommer til å sette sitt preg på den indre politiske utviklingen langt inn i framtiden. Landsmøtet har ansvaret for å gi programmet en endelig utforming som gjør det tjenlig for sitt formål.

En rekke aktuelle politiske spørsmål vil også bli behandlet og tatt standpunkt til. På viktige felter er det behov for å gjøre klart hva Arbeiderpartiet står for i dagens arbeid og strid. Bak alle enkelt-sakene er det viktig at vårt parti står fram som et demokratisk og sosialistisk parti. I en forandringenes verden skal vi ha en langt gående vilje til forståelse og samarbeid overalt hvor det kan gi gode resultater. Vi må alltid gå til denne gjerning i urokkelig tro-skap mot det syn at demokratiet er den beste og mest menneske-verdige politiske styreform. Og vi ser den demokratiske sosialismen som idégrunnlaget for å forme en ny og bedre verden.

Samfunnets omforming og vekst krever en dynamisk og effektiv politisk ledelse. Vi har ansvaret for praktisk og politisk å ruste vårt parti slik at det overbevisende trer fram som det beste tilbud om en fast styring til en bedre framtid.

Jeg hilser landsmøtet vel møtt til ansvarsfull gjerning i de tre travle dager som ligger foran oss.

Bratteli hilser gjestene.

Trygve Bratteli sa at man som vanlig hadde innbudt en rekke innen- og utenlandske gjester, og han bad hver enkelt om å reise seg når han nevnte dem ved navn, slik at forsamlingen kunne få hilse på dem. Gjestene reiste seg i tur og orden og fikk forsamlingens klappsalver. En spesiell hilsen overbrakte partiformannen til LO's tidligere formann, Konrad Nordahl, til Trygve Lie og Olav Larssen.

Gjestene hilser landsmøtet.

LO's formann, *P. Mentsen*, hadde fått i oppdrag å hilse fra samtlige innenlandske gjester og takket på vegne av dem for innbydelsen. Vi har fått en annen politisk konstellasjon siden sist, sa han. Den regjering som gikk av i 1965 var en regjering som vi i LO hadde tillit til. Vi var vant til å kunne diskutere alle saker med

våre venner i regjeringen. Naturligvis må en fagorganisasjon ha samarbeid med en hver demokratisk regjering, men alle vil forstå at det ikke er så enkelt å samarbeide med politiske myndigheter med et annet politisk grunnsyn. LO er ofte blitt bebreidet for sitt samarbeid med Det norske Arbeiderparti, men etter vår mening ville det være meget uheldig hvis dette samarbeid skulle opphøre. På en rekke områder vil LO kunne samarbeide med en regjering som deler det samme syn som oss, og vi har da også kunnet komme fram til enighet om en rekke spørsmål, fordi vi stort sett har vært på linje med hverandre. Det har dessverre ikke vært tilfelle etterat vi fikk den nye regjering. Den har ikke klart å holde sine løfter om stabile priser og en krympefri lønningspose. Ikke slik at vi trodde så mye på disse løfter, men det fantes mange som festet lit til dem, og dette førte jo også til at vi fikk et regjeringsskifte.

Jeg vil ved dette høve få rette følgende spørsmål til regjeringen: Hva akter myndighetene å foreta seg i dag? Skal prisene fortsette å stige? Skal de nå opp i 135 poeng og utløse en indeksregulering? Vi akter ikke å finne oss i dette spill. Nå ligger prisene nær opp til den røde strek, men de fagorganiserte får ikke noen kompensasjon. Regjeringen har gjennomført skattelettelser, men de er kommet de bedrestilte til gode. Vi har ikke fått noen løsning på arbeidstidsspørsmålet. Vi kan ikke vente noen løsning fra regjeringens side. Vi er derfor innstillet på at vi gjennom et samarbeid med Det norske Arbeiderparti kan presse fram en løsning. I dag er det enda mer nødvendig med en samlet oppmarsj. Alle byggende krefter må trekke sammen. Den første prøvestein blir kommunevalget til høsten. Vi håper at landsmøtet vil gjøre vedtak som vil legge grunnlaget for nye framstøt og være til gagn for det arbeidende folk. Jeg ønsker lykke til med forhandlingene.

Karen Dahlerup, Danmark, hilste fra Socialdemokratisk Forbund i Danmark, og takket for innbydelsen. For meg personlig er det en stor glede, sa hun, fordi jeg langt tilbake har norske slektninger. Hun overbrakte en hilsen fra Kjeld Olesen, som var forhindret fra å komme. Han hadde sammen med Internasjonalens generalsekretær Pittermann reist til Hellas for om mulig å få frigitt noen av de politiske fanger som var tatt der nede. Måtte denne reise lykkes! Vi står i dag overfor en veldig utvikling både i Norge og Danmark, det krever en nyorientering og en omstilling, som våre partier sikkert vil klare. Men for å kunne få det gamle gode samarbeid i gang igjen, er det nødvendig med et politisk omslag i Norge. Jeg håper det sitter et arbeiderflertall og en arbeiderregjering ved roret neste

gang vi møtes til landsmøte i Norge, sa fru Dahlerup under sterkt bifall.

Olavi Lindblom hilste fra det finske sosialedemokrati. Vårt parti har gått gjennom en politisk ørken i 10 år, men for ca. 15 måneder siden hadde vi en stor valgframgang, og vi ble påny det største politiske parti i landet. Valgresultatet ledet til at vi kom i regjeringsposisjon, sammen med de finske senterpartier, de finske kommunister og den sosialistiske splittelsesgruppe som brøt ut i 1957. Sosialdemokratene har hatt ledelsen i regjeringen, men det skal ikke skjules at det har vært mange vanskelige problemer å hansk med. Den økonomiske situasjon etter 10 års borgerlige styre er kanskje det vanskeligste problem. Det som kompliserer stillingen er den faglige splittelse. Vi har ofret mye tid og arbeid på å overvinne denne splittelse, og vi håper at det etter hvert skal lysne også på dette frontavsnitt. Jeg har nevnt disse ting, sa Lindblom, fordi jeg vet at dere har hatt de samme splittelsesproblemer på det politiske område, og dere kjenner følgene. Han ønsket tilslutt på vegne av representantene fra Finland Det norske Arbeiderparti god framgang.

Svend Aspling hilste fra Sveriges socialdemokratiske Arbeidareparti. I likhet med dere har det svenske partiet et valgnederlag bak seg, og vi er nå alt på offensiven igjen, i likhet med de øvrige nordiske partier. — De omstillingsprosesser som vi står overfor i Sverige, strukturrasjonaliseringen og sammenslutninger til større enheter, er problemer vi står overfor, sa han. I 1966 ble det nedlagt 200 bedrifter i Sverige, med tilsammen 10 000 ansatte. I år er et liknende antall bedrifter med like mange ansatte — stoppet opp. Vi har forsøkt å møte disse strukturrasjonaliseringsfølger med omstilling og lokalisering for å holde arbeidsløsheten nede på det lavest mulige nivå, men samfunnet kan ikke nøye seg med dette. Regjeringen har derfor opprettet en Statens Investeringsbank, slik at samfunnet kommer med i bildet. Vi må gå inn for full sysselsetting på ny. Det er ikke noe statisk, noe vi har erobret for all framtid. Vi må daglig kjempe for den fulle sysselsetting. — På det utenriksøkonomiske område kan vi peke på store framganger. De felles nordiske forhandlinger i GATT — i Kennedyrunden — har bidratt til å sveise de nordiske land sammen, og det er oppnådd vesentlige tollnedsettelse. Hvis vi innenfor EFTA kan opptre like samlet, er det kanskje mulig at vi tross de Gaulle kan skape større enhet i Europa. Under en hver omstendighet må vi innstille oss på å være fri for tollgrenser her i Norden

Samarbeid og samhold er vårt styrkebelte, sa Aspling. Splittelse fører til svakhet, men vi ser at splittelse også forekommer blant kommunistene og folkesosialistene. Vi på vår side må sveise våre krefter sammen, og jeg uttaler håp om at dette landsmøte må bli til gagn for Det norske Arbeiderparti.

En hilsen til Martin Tranmæl.

Trygve Bratteli takket gjestene for hilsener og gode ønsker. Før han gikk over til konstitueringen utba han seg landsmøtets tillatelse til å sende en hilsen til Martin Tranmæl som av helbredsgrunner ikke hadde kunnet møte. Og denne bemyndigelse fikk partiformannen gjennom langvarig og taktfast håndklapp.

Konstitueringen.

Fullmaktskomitéens formann, *Asbjørn Lillås* la fram følgende enstemmige innstilling:

Komiteen er oppnevnt av Sentralstyret 18. mai 1967. Fullmaktskomiteen har hatt møte den 19. og 21. mai og gått gjennom de innsendte fullmakter. Det er mottatt fullmakter for 300 representanter.

I Landsstyrets møte den 27. og 28. januar i år fikk Sentralstyret fullmakt til å foreta fordeling av landsmøtorepresentantene på fylkes- og krets-partiene. Fordelingen ble godkjent i Sentralstyret 27. februar.

Følgende har forfall og møter med varamenn:

<i>Nr.</i>	<i>Representanter:</i>	<i>Varamenn:</i>
15	Kristian Erlandsen	Margit Huseby
19	Rudolf Olsen	Thor Gudmestad
25	Thor Fossum	Ivar O. Hansen
29	Hans Kviserud	Grethe Johansen
46	Harald Stenvadet	Aage Søgård
67	Audun Midtsveen	Magne Henriksen
83	Kjersti Østensen	Kirsten Hammerstad
103	Ottar Lundtveit	Arne Kåsa
113	Tonje Hansen	Anna Karterød
151	Alv Jakob Fostervoll	Tor Sivertsen
155	Trygve Eide	Øivind Jensen
166	Martin Aune	Richard Haugen
169	Martin Bergum	Per P. Engan
172	Astrid Hoøen	Andreas Myran
186	Ottar Vollan	Svein Bjørgum
225	Johs. Fossheim	Kåre W. Kristoffersen
		møter 22. og 23. mai
226	Sigurd Danielsen	Nils Lundby
260	Reidar Berdal	Reidar Bråthen
265	Ole Fossen	Louis Saxvik

Ved åpningen var møtt fram 291 representanter.
Fullmaktene anbefales godkjent.

I Fullmaktskomitéen

Trygve Hoem. Åslaug Blix. Asbjørn Lillås. Arne Vetlesen. Kåre Stokkeland.

Tilleggsinnstilling:

For nr. 143, Arne Juvik, møter Jakob Sterri. Komitéen anbefaler fullmakten godkjent.

Ved åpningen var da møtt fram 292 representanter.

Fullmaktskomitéens innstilling ble enstemmig godkjent.

Saklista som er gjengitt på side 5, ble enstemmig godkjent.

Åpent landsmøte vedtatt.

Trygve Bratteli: Vi skal nå ta stilling til arbeidsordningen, men før vi gjør dette, må vi avgjøre spørsmålet om landsmøtet skal holdes for åpne dører. Dette spørsmålet har vært forelagt fylkespartiene som har sluttet seg til landsstyrets innstilling. Innstillingen her var sålydende:

Åpne landsmøter.

Landsstyret vedtok på sitt møte den 27. januar 1967 å anbefale overfor landsmøtet at presse og kringkasting blir innbudt til å være til stede under landsmøtets forhandlinger.

Gjennom mange år var det bare adgang til landsmøtet for medlemmer av Det norske Arbeiderparti, og det var bare medarbeidere i vår partipresse som hadde høve til å følge forhandlingene og referere fra dem. Ved de to siste landsmøtene har det i tillegg vært truffet en ordning med Norsk Telegrambyrå, som ga dette høve til å ha en av sine medarbeidere til stede. Denne skulle fritt kunne referere fra forhandlingene og sende sine referat til samtlige aviser og Kringkastingen. Arbeiderpressen hadde selvsagt også sine representanter til stede.

Ordningen med Norsk Telegrambyrå fungerte helt tilfredsstillende, og Landsstyret er nå av den oppfatning at en på grunnlag av de erfaringene en hadde høstet, ikke bør begrense pressens adgang til én medarbeider fra Norsk Telegrambyrå.

Det argument som imidlertid må tillegges størst vekt, er hensynet til offentlighetsprinsippet. Landsmøtene i de politiske partiene treffer avgjørelser som kan få den største betydning for alle borgere. Hele folket har dermed et berettiget krav på å følge den debatt som ligger til grunn for de beslutninger som treffes.

Både i Sentralstyret og Landsstyret har det vært reist visse innvendinger mot å gi representanter også for de borgerlige avisene adgang til landsmøtene. Den viktigste innvendingen har vært at deltakerne i debattene ikke vil føle seg fri til kritikk av partiets politikk og ledelse, når våre motstanderes pressemenn er til stede, og siden vil kunne bruke eventuell kritikk mot Det norske Arbeiderparti. Det har også vært nevnt at den borgerlige pressen ikke vil trekke fram annet fra landsmøtene enn det som kan brukes som våpen mot vårt parti — at en ikke kan vente en objektiv reportasje fra forhandlingene. Ved en bedømmelse av spørsmålet

om åpne forhandlinger har det også vært nevnt at en bør være merksam på de utslag en har sett av åpne landsmøter i det britiske arbeiderparti. Visse representanter har der falt for den fristelsen å tale for «galleriet», bl. a. for å skaffe seg selv og sine standpunkter publisitet i pressen.

Disse innvendingene som er av vesentlig betydning, bør landsmøtere-representantene ha i tankene når de skal ta standpunkt til om dets forhandlinger skal være åpne for presse og kringkasting.

På tross av de innvendinger som er reist, mener Landsstyret at argumentene som taler for åpne landsmøter er så tungtveiende, at en bør innby hele pressen og Kringkastingen til å være til stede. Dette utelukker ikke at landsmøtet kan vedta at presse og kringkasting ikke er til stede under behandlingen av visse indre organisasjonsspørsmål.

Landsmøtet i seksjoner.

Organisasjonskomitéen som ble nedsatt i 1963, la fram sin innstilling på landsmøtet i 1965. Innstillingen fikk i prinsippet tilslutning fra landsmøtet. En av tilrådingene fra Organisasjonskomitéen var at en på neste landsmøte, altså i 1967, som en prøveordning skulle avvikle landsmøtet i seksjoner.

Begrunnelsen for en endring av landspartiets arbeidsform i denne retning er: Med 3 dagers landsmøte og en omfattende sakliste som skal behandles, vil det bli liten tid til en grundig drøfting av de enkelte saksområder. Om det settes av en dag til seksjonsmøter, og landsmøtet deles i to seksjoner, kan den ene seksjonen drøfte forslaget til program ved kommunevalget, og den andre de øvrige organisasjonssakene. Vedtakene i de enkelte saksområder gjøres i fellesmøte etter innstilling fra redaksjonskomitéene.

Landsstyret drøftet denne saken i sitt møte den 27. og 28. januar. Det var enighet om å legge spørsmålet fram for landsmøtet. Sentralstyret fikk fullmakt til å fremme forslag om avvikling av landsmøtet i seksjoner.

På vegne av Landsstyret foreslår Sentralstyret:

1. For å effektivisere landsmøtets arbeid deles landsmøtet i to seksjoner. En seksjon skal behandle forslaget til program ved kommunevalget, og en seksjon skal behandle organisasjonssaker.
2. Åpningsmøtet og ettermiddagsmøtet den 21. mai avvikles som fellesmøter.
3. Mandag 22. mai deles landsmøtet i to seksjoner med 150 representanter i hver seksjon. Seksjonene nytter hele mandagen til særsmøter.
4. Møtenes dirigenter og øvrige funksjonærer og komitéer velges i fellesmøte under konstitueringen.
5. Tirsdag 23. mai avvikles møtene som fellesmøte.

Landsmøtets vedtak når det gjelder saker behandlet i seksjonsmøtene skjer på grunnlag av innstillinger fra redaksjonskomitéene.

Arbeidsordningen.

Under forutsetning av at framlegget om åpne landsmøter og framlegget om avvikling av landsmøtet i seksjoner får landsmøtets tilslutning, foreslår følgende arbeidsordning for landsmøtet:

Landsmøtets forhandlinger foregår for åpne dører. Publikum har adgang til galleriet. Landsmøtet inndeles i seksjon I og seksjon II som holder særlige møter til fastsatte tider. Landsmøtets vedtak gjøres i fellesmøter. Hver seksjon består av 150 representanter.

Det velges 4 ordstyrere som vekselvis og etter seg i mellom avgjort orden leder landsmøtets forhandlinger både i seksjonene og i fellesmøtene. Ønsker

den fungerende ordstyrer å delta i debatten, skal han overlate ordstyrerplassen til en av de andre ordstyrerne. Ordstyrerne har rett til å stille forslag om ordskiftets avslutning med de inntegnede talere og forslag om tidsbegrensning.

Det holdes to møter daglig. Formiddagsmøte fra kl. 09.00 til kl. 13.00, og ettermiddagsmøte fra kl. 15.00 til kl. 19.00.

Alle forslag skal framlegges skriftlig til ordstyreren og være undertegnet med forslagsstillerens navn og hjemsted.

Etter at det er vedtatt å sette strek, kan intet nytt forslag framsettes. Valgene foregår ved skriftlig avstemning. Andre avstemninger foregår ved håndsopprekning. Landsmøtet kan beslutte at en avstemning foregår ved navneopprop. Representantenes stemmegivning innføres i protokollen.

Til å føre forhandlingsprotokollen velges 4 sekretærer. I protokollen skal innføres de saker som behandles, alle forslag som framsettes og beslutningene med angivelse av antall avgitte stemmer. Den landsmøtevalgte nemnd som gir innstilling om årsberetningene, skal også gi innstilling om landsmøtets forhandlingsprotokoll. Ved hvert formiddagsmøtes begynnelse avgir nemnda innstilling om foregående dags protokoll. Protokollen for møtets siste dag godkjennes av Sentralstyret.

Representantene har rett til å ta ordet inntil to ganger i samme sak med henholdsvis 10 og 5 minutters taletid. Representanter som forlanger ordet til forretningsordenene, tilståes ikke mer enn 1 minutt taletid.

Ole Wiig, Akershus, var ikke mot åpne landsmøter, men forutsetningene for dette må presiseres. Landsmøtets representanter må ha garantier for at de kan uttale seg like fritt som i et lukket møte. Det er i tillit til at denne forutsetning ligger til grunn for forslaget at jeg vil stemme for åpent landsmøte, sa *Wiig*. Det er en demokratisk rett med åpne landsmøter, men spørsmålet er om vi er modne nok til å gjennomføre det.

Ved voteringen ble landsstyrets innstilling om åpent landsmøte vedtatt mot 1 stemme.

Deling av landsmøtet i to seksjoner.

Trygve Bratteli la deretter fram innstillingen om deling av landsmøtet i to seksjoner og den fordelingen som var foretatt av de respektive fylkespartier. Her gjengis innstillingen om delingen og fylkespartienes foretatte deling av representantene:

Seksjon I.

Kommuneprogram og andre politiske saker.

Østfold: Arvid Johanson, Liv Stubberud, Carl Carlsen, Ivar Evensen, Thorbjørn Nicolaysen, Sverre Hagen, Willy Halvorsen, Alfred Bjerke, Inger Marie Andersen, Willy Olsen, Wie Jensen og Thor Gudmestad.

Akershus: Ase Dokken, Grethe Johansen, Erling Rønoldhaugen, Torbjørn Mork, Arne Vetlesen, Lola Melby, Thor Gystad og Grete Arnesen.

Hedmark: Norvald Strand, Torleiv Kårstad, Bjarne Holen, Pauline Granli, Arne Olsen, Bjørn Bakke, Erik Husfloen og Kåre Ytterhaug.

Oppland: Nils Røstadstuen, Arild Bakken, Sigurd Østlien, Ola Dahl, Odd Hermanrud, Bjørg Rustaden og Magne Henriksen.

Buskerud: Knut Jagland, Einar Stueflaten, Børre Pettersen, Egil Bakke, Leif Haraldseth, Knut Brekke, Paul Breiehagen og Bjørg Olsen.

Vestfold: Roar Samuelsen, Solveig Larsen, Håkon Hoff, Ivar Tollnes, Gunnar Winsjansen, Kåre Frøland og Hans Huseby Hem.

Telemark: Gunnar Gregersen, Arne Kåsa, Henry Finrud, Gunvald Jupskås, Hartvig Berg Olsen og Kjell Bohlin.

Aust-Agder: Erling Johnsen og Anna Karterød.

Vest-Agder: Oddvar Gøthesen og Marit Landsverk.

Rogaland: Peder Næsheim, Leif Larsen, Thor Wallem Iversen, Eli Pedersen og Asbjørn Oddane.

Hordaland: Ingvald Iversen, Aksel Fossen og Erling Løseth.

Bergen: Nils Langhelle, Harry Hansen, Lars A. Myhre og Gunvor Smoland.

Sogn og Fjordane: Knut Kramviken, Ivar Kleiva og Bjarne Refsnes.

Sunnmøre: Asbjørn Bortne.

Romsdal: Kåre Stokkeland.

Noråmøre: Tor Sivertsen, Øivind Jensen og Jakob Weiseth.

Sør-Trøndelag: Odd Sagør, Kolbjørn Larsen, Per P. Engan, Rigmor Hegle, Hildur Myren, David Engan, Klaus Hofstad og Ingvar Fosslaten.

Inn-Trøndelag: Kåre Sjøvold, Erling Aune, Arnhild Berg og Olav Stavrum.

Namdal: Arne Ness.

Nordland: Sverre Bjørgan, Paul Risnes, Magne Tuseth, Sverre Sjursen og Øivind Hirsti.

Nord-Troms: Hanna Berg Angell.

Finnmark: Reidar Nielsen og Hjalmar Halvorsen.

Oslo: Harry Tjørmoen, Vilhelm Nielsen, Per Andersen, Kåre Myhre, Ragnar Kalheim, Arvid Nordli, Thorbjørn Berntsen, Øivind Hvattum, Sverre Larsen, Aslaug Olsen, Bergliot Nyhus, Henry Hedkvist, Kåre W. Kristoffersen, Peder Østerbø, Torstein Jovum, Odd Hansen, Margot Klemetsen, Einar Wæraas, Arne Jensen (Norsk Sjøm.fb.), Reidar J. Christiansen, Johan M. Bøe, Odd Hübenbecker, Arne Olsen, Kåre Audum, Lorang Møllberg, Svend

Kristiansen, Arne Løken, Finn Lund, H. Bergerskogen, Reidar Bråthen, Marcus Marcussen, Olav Ofstad, Inger Johansen, Harry Pedersen, Gustav Skjebstad, Frank Olsen, Olav Leikvang, Rolf Lasse Lund, Kåre Lian, Rolf Sikkerbøl, Arne Treholt, Borghild Olsen, Dagmar Hernæs, Rolf Langset, Arne Kokkvoll, Knut Frydenlund, Rolf Aakervik, Arne Finstad, Brynjulf Bull, Bernt H. Lund og Gunnar Alf Larsen.

Seksjon II:

Organisasjonssaker:

Østfold: Egil Schjolden, Thorleif Kristensen, Johan Johansen, Harry Halvorsen, Kåre Ingvaldsen, Bjørn Aasland, Odd Wessel Larsen, Martha Johannessen, Gunnar Bertelsen, Halvard Lyshaugen, Doris Johansen og Margit Huseby.

Akershus: Ivar O. Hansen, Åge Solberg, Ole Wiig, Eivind Lappegård, Alf Haakensen, Lorang Larsen, Kurt Mosbakk, Magne Langerud og Kjell Dahl.

Hedmark: Gunnar Taalesen, Astrid Johnsen, Åge Søgård, Tor Viken, Odd Kristoffersen, John Sand, Olga Nordeng og Odd Besserud.

Oppland: Liv Andersen, Alf Norlund, Leif Rostad, Mari Wahlquist, Ole Knapp og Borghild Yrstad.

Buskerud: Kåre N. Strand, Olaug Andersen, Roar Løver, Kåre Karlson, Elvin Jorde, Kirsten Hammerstad, Egil Ranheim og Frank Johansen.

Vestfold: Asbjørn Lillås, Harald E. Olsen, Bjørn Jacobsen, Gerd Weberg, Willy Jensen og Anders Johansen.

Telemark: Elna Kabbe, Aase Gjøystdal, Isak Havstad, Ivar Kristensen og Bjørn Egil Kjenong.

Aust-Agder: Tore Knutsen og Astrid Karlsen.

Vest-Agder: Einar Salvesen og Torbjørn Aanensen.

Rogaland: Rudolf Olufsen, Ingebret Eik, Henning Snyen, Sverre K. Andersen og Arne Arnesen.

Hordaland: Arne Nilsen, Arne Ekeland og Martin Tveiten.

Bergen: Victor Thorsen, Asbjørn Johnsen og Solveig Johannessen.

Sogn og Fjordane: Jakob Sterri og Roald Sandal.

Sunnmøre: Ragnvald Støyva.

Romsdal: Sigurd Morstøl.

Nordmøre: Ingar Gjøstøl, Andrea Dønheim og Ole Fylling.

Sør-Trøndelag: Per Aasen, Ragnar Larsen, Sigurd Karlsen, Ronald Kjevik, Vidar Sætran, Anna Hansen, Richard Haugen og Andreas Myran.

Inn-Trøndelag: Håkon Westrum og Rolf Olsen.

Namdal: Frøydis Fredriksen og Rolf Buknotten.

Nordland: Ivar Petersen, Eindride Sommerseth, Th. Flage Larsen, Johannes Sørensen og Einar Bårdsen.

Sør-Troms: Kirsten Myklevoll.

Nord-Troms: Hedly Kjersem.

Finmark: Aslaug Blix og Osvald Marthinsen.

Oslo: Einar Linderud, Arne Myhre, Birger Kristoffersen, Georg Ask, John Berg, Jan Balstad, Bjørn Næss, Sverre Araberg, Asbjørn Mikkelsen, Fanny Andersen, Erik Harrisleff, Arne Barlie, Arne Jensen (Meieriarb.), Anker Hansen, Nils Lundby, Rolf Wiig, Kåre Løwing, Knut Halvorsen, Knut Samuelsen, Magnus Brattlie, Leif Østlie, Kåre Eriksen, Sverre Gjerholm, Arne Buseth, Kåre Dalberg, Asbjørn Nilsen, Svein Nilsen, Thor S. Jensen, Karl Nordhagen, Ruth Karlsen, W. Kristensen, Signe Bråthen, Oscar Olsen, Louis Saxvik, Per Ryanes, Thor Becher, Johs. Wike, Egil Nilsen, Kjell Furuberg, Thorleif Mathisen, Arild Jørgensen, Hans Bendiksbj, Gunvor Wærnes, Per Knutzen, Rolf Dragvold, Harda Pedersen, Edwin Fritzman Nilsen, Jon Ivar Nålsund, Werna Gerhardsen, Herborg Brommeland og Einar Strand.

Thorleif Kristensen, Østfold, kunne styre sin begeistring for forslaget om å dele landsmøtet i to seksjoner. Da var det å foretrekke at landsmøtet ble forlenget med en dag. Jeg vil henstille til sentral- og landsstyret å sette av 4 dager til landsmøtet neste gang.

Isak Havstad, Telemark, sluttet seg til Kristensen. Det vil være en åpenbar svekkelse å dele opp landsmøtet i to seksjoner, sa han. Det er viktig at vi kan få behandlet alle saker samlet. Ta kostnadene med 4 dagers landsmøte! Det bør skje for framtiden.

Trygve Bratteli: Det er en prøveordning vi tar i år. Når vi forsøker dette, er det av hensyn til økonomien. I våre naboland har de landsmøter hvert 4. år. I Sverige har de 6 dager hvert 4. år. Vi har tre dager annet hvert år. Det er imidlertid full anledning til å komme tilbake til saken.

Innstillingen om deling av landsmøtet i to seksjoner ble vedtatt mot 1 stemme. Arbeidsordningen for øvrig ble vedtatt enstemmig.

Landsmøtets funksjonærer.

Landsstyret la fram følgende innstilling på funksjonærer:

Dirigenter: Nils Langhelle, P. Mentsen, Einar Gerhardsen og Liv Andersen, Oppland.

Sekretærer: Inger Marie Andersen, Østfold, Leif Haraldseth, Buskerud, Ragnvald Støyva, Sunnmøre, og Hanna Berg Angell, Nord-Troms.

Fullmaktskomité: Asbjørn Lillås, Vestfold, formann, Kåre Stokkeland, Romsdal, Aslaug Blix, Finnmark, Arne Vetlesen, Akershus, og Trygve Hoem.

Beretningsnemnd: Odd Besserud, Hedmark, formann, Knut Jagland, Buskerud, Knut Kramviken, Sogn og Fjordane, Gunvor Smolan, Bergen, og Bergliot Nyhus, Oslo.

Reisefordelingskomité: Odd Hermanrud, Oppland, formann, Odd Wessel Larsen, Østfold, Kjell Bohlin, Telemark, Ingebreth Eik, Rogaland, og Kirsten Myklevold, Sør-Troms.

Redaksjonskomitéer:

I. Kommunalpolitiske saker: Odvar Nordli, Sentralstyret, formann, Thor Gystad, Akershus, Sigurd Østlien, Oppland, Peder Næsheim, Rogaland, Margith Munkebye, Nordland, Odd Sagør, Trondheim, og Arne Finstad, Oslo. Sekretær: Trygve Hoem.

II. Politiske saker: Reiulf Steen, Sentralstyret, formann, Arvid Johanson, Østfold, Annemarie Lorentzen, Finnmark, Rolf Aakervik, Oslo, Finn Moe, Oslo, Guttorm Hansen, Namdal, og Ragnar Larsen, Sør-Trøndelag. Sekretær: Olav Brunvand.

III. Organisasjonssaker: Haakon Lie, Sentralstyret, formann, Jakob Weiset, Nordmøre, Arne Nilsen, Hordaland, Gunnar Alf Larsen, Oslo, og Astrid Karlsen, Aust-Agder. Sekretær: Paul Engstad.

Valgkomité: Tor Aspengren, Sentralstyret, formann, Ase Dokken, Akershus, Martha Johannessen, Østfold, Nils Røstadstuen, Oppland, Norvald Strand, Hedmark, Håkon Hoff, Vestfold, Oddvar Gøthesen, Vest-Agder, Isak Havstad, Telemark, Harry Hansen, Bergen, Eigil Gullvåg, Landsstyret, Håkon Westrum, Inn-Trøndelag, Reidar Nielsen, Finnmark, Herborg Brommeland, Oslo, Ivar Mathisen, Oslo, og Marcus Marcussen, Oslo.

Ordstyreren ble valgt enstemmig i samsvar med innstillingen.

Sekretærene: Enstemmig valgt.

Fullmaktskomitéen: Enstemmig.

Reisefordelingskomitéen: Enstemmig.

Redaksjonskomité nr. 1, nr. 2 og nr. 3.

Rolf Langset, Oslo, ville gjerne vite om også folk utenfor de valgte representanter kunne velges inn i redaksjonskomitéene. Her er foreslått gjester og observatører.

Trygve Bratteli: Her følger vi vanlige prinsipper. Vi har tidligere valgt inn i redaksjonskomitéen medlemmer av sentralstyret og landsstyret. Jeg er ikke helt klar over hva Langset mener med uttrykket *observatører*. Hvis han her sikter til medlemmer av stortingsgruppa, gjør jeg oppmerksom på at disse møter i samsvar med partiets vedtekter.

Ingen flere forlangte ordet, og de tre redaksjonskomitéer ble valgt etter innstillingen.

Valgkomitéen.

Arne Kokkvoll, Oslo, hadde ikke forlangt ordet til sammensetningen av valgkomitéen. Det han ville ha klarhet i var hvordan valgkomitéen skulle arbeide. I «Arbeiderbladet» sto det forleden et intervju med sekretær Paul Engstad jr. ved partikontoret, et intervju som for øvrig også var gått ut fra Arbeidernes Pressekontor — hvor sekretæren uttalte at det etter hans mening ikke ville bli noen endring i partiledelsen. Så vet vi altså det! Er ikke valgkomitéens arbeid reell? En valgkomité som står overfor en slik uttalelse av en partisekretær må ha nokså underlige følelser. Jeg vil beklage denne uttalelse som ikke kan oppfattes på annen måte enn mangel på respekt overfor dette landsmøte.

Trygve Bratteli: Jeg synes nok Kokkvoll tar litt kraftig i. Alle vet at de valg som landsmøtet foretar på grunnlag av valgkomitéens innstilling selvsagt er reelle.

Ivar O. Hansen, Akershus: Jeg beklager at jeg også på dette landsmøte må forlange ordet ved valget av valgkomitéen, men jeg gjør det fordi Akershus Arbeiderparti på grunnlag av bitter erfaring denne gang har sendt et skriftlig forslag om den man ønsker innvalgt i valgkomitéen. Vi har foreslått Torbjørn Mork. Heller ikke når det gjaldt redaksjonskomitéen for kommunalpolitiske saker ble det tatt hensyn til vårt forslag. Vi fant imidlertid å måtte akseptere denne endring av person i og med at vedkommende kom med i annen komité. Sentralstyret hadde innstilt på Thor Fossum, men så hadde han meldt forfall, og i hans sted er Åse Dokken foreslått. Vi har ikke mistillit til henne, men når et distrikt har foreslått en mann, så bør det tas hensyn til det. Jeg vil ikke rette noen kritikk mot sentralstyret. Vårt forslag er nemlig ikke lagt fram for sentral- eller landsstyret. Jeg tar opp forslag på Torbjørn Mork istedenfor Åse Dokken.

Trygve Bratteli: Det er ikke lett å sette sammen en valgkomité, og når komitéen skal bestå av 16 medlemmer, kan heller ikke alle distrikter gjøre krav på å bli representert.

Reiulf Steen ville ikke blande seg bort i personvalget, men han gjorde oppmerksom på at hvis man ikke valgte Åse Dokken, ville kvinnene få en representant mindre i komitéen. Og vi lever jo i en «kvinne-tid»!

Paul Engstad syntes i likhet med Bratteli at Kokkvoll tok kraftig i. Man bør ikke legge mer i den uttalelsen som falt i intervjuet enn det faktisk var. Når journalisten spurte om det ble store forandrin-

ger, var det nokså nærliggende å svare som han gjorde. Formelt står alle på valg, men det er neppe grunn til å tro på større utskif-tinger. Dette var bakgrunnen for uttalelsen.

Ivar O. Hansen, Akershus, syntes det var uriktig å gjøre dette valg til en kvinnesak. Kvinnene var godt representert blant landsmøtets funksjonærer. For første gang var det valgt en kvinne som ordstyrer for landsmøtet.

Det ble først votert over de 14 som det ikke var dissens om, og disse ble enstemmig valgt. Deretter ble det foretatt en prøvevoter-ing som viste at Åse Dokken var valgt med 171 stemmer.

Ivar O. Hansen, Akershus, bad om at det ble foretatt opptelling av stemmene for Torbjørn Mork.

Slik opptelling ble foretatt, og det viste seg at Mork hadde fått 119 stemmer.

Sightseeing og fest.

Trygve Bratteli opplyste at det var arrangert sightseeing til bolig-strøk i Oslo av kommunen, og om kvelden var det fest på Ekeberg-restauranten.

Landsmøtet tok nå en pause på ca. to timer.

Ettermiddagsmøtet søndag 21. mai

Med *Nils Langhelle* som ordstyrer tok landsmøtet fatt på dags-ordenens pkt. 5, Den politiske situasjon.

Trygve Brattelis innledningsforedrag.

Partiformannen *Trygve Bratteli* holdt dette foredraget:

Hver dag minner oss om at verden i vår tid er én. Gjennom fjernsyn, radio og presse blir vi informert om alle viktige hendinger i alle deler av verden. Vi sitter i orkesterplass og følger vår egen tids historie.

Nå kan det være tvil om hvor dypt inntrykk dette gjør på folk flest. De fleste mennesker vil nok helst være opptatt av sine egne nære ting. Det er ved å klarlegge sammenhengen mellom våre egne hverdagsproblemer og verden omkring oss, at vi kan gjøre oss håp om å engasjere folk for internasjonale oppgaver. Særlig gjelder dette om slike oppgaver også krever en økonomisk innsats fra vår egen side.

Det viktigste som hender i vår tid er de dyptgripende omveltninger i tidligere koloniområder — i Afrika, Asia og Sør-Amerika. Forholdet mellom de rike industriland og de fattige og folkerike utviklingsland er på ingen måte uten lyspunkter. Både gjennom FN og på annen måte er det lagt betydelige økonomiske rammer for det en kaller nord-sør-samarbeidet. Jeg tar da utgangspunkt i at denne form for bistand er noe forholdsvis nytt i verden.

Sett i forhold til behovene er nok bistanden ennå liten. Det gjelder også for vårt land. Det forteller noe om situasjonen at vårt beskjedne forslag i årets budsjett om å øke utviklingshjelpen med 23 millioner kroner, ble stemt ned av en samlet borgerlig koalisjon. Ja, koalisjonen fant det fortsatt politisk lønnsomt med appel til egeninteressen å avvise en liten øking av utviklingsskatten for å muliggjøre denne beskjedne bevilgning.

I årene som kommer må Norge sammen med andre velstående industriland sette i verk en utvidet virksomhet i utviklingslandene. Internasjonalt er det noen grunnproblemer som må løses for at dette arbeid skal gi synbare resultater. Det gir ikke mye håp så lenge folketallet øker hurtigere enn matproduksjonen. De rike land har måttet sette i verk familieplanlegging for å løse sine sosiale problemer. Det kan ikke være tvil om at en bredt iverksatt familieplanlegging er en av de grunnleggende forutsetninger for å bringe utviklingslandene ut av sult og nød. Det er likevel bare én side av saken. Den andre er et samarbeid mellom de rike og fattige land for at de siste kan ta i bruk alle sine muligheter for økonomisk vekst. Verden står her foran kjempeoppgaver som vil være sentrale i minst to generasjoner framover.

For vårt land må vi innstille oss på etter evne å være med i dette arbeid. Vi må være med i internasjonalt organiserte tiltak, i spesielle tiltak vi selv setter i verk i samarbeid med enkelte utviklingsland og med fredskorps der de kan gjøre nytte for seg. Noen større kapitaleksportør vil Norge neppe bli. Men etter hvert som hele vårt utdanningssystem bygges ut på høyere nivå, burde vi få økende muligheter for å stille kvalifisert personell til utviklingslandenes disposisjon.

Verdens framtid vil bli meget sterkt preget av om dette samarbeid mellom rike og fattige nasjoner lykkes i kommende årtier.

— — —

To verdenskriger i dette århundre har hatt sitt utspring i motsetninger og fiendskap, mellom vesteuropéiske nasjoner. Svært mye av det som har skjedd senere må sees på denne bakgrunn. Det er en første rangs fredsoppgave at Vest-Europas nasjoner ordner sitt samliv på en måte som trygger samarbeidet og freden.

Den store gjenreisningen etter den siste krigen ble organisert som en felles oppgave gjennom Den europeiske organisasjonen for økonomisk samarbeid og med Marshall-hjelpen. På den måten ble krigens økonomiske sår leget hurtigere enn noen på forhånd ville trodd det var mulig.

Tidlig så mange farene ved at de europeiske nasjoner skulle falle tilbake til den gamle splittelse og rivalisering. Arbeidet med å organisere Europa på en ny måte førte i første omgang ikke fram. Det er vel rettere å si at det bare delvis førte fram. Vest-Europa ble ikke organisert som ett økonomisk område. Det ble delt i to: Fellesmarkedet og Frihandelsforbundet. Vi er med i det siste.

Nå har det britiske underhuset med overveldende flertall vedtatt Wilson-regjeringens forslag om at Storbritannia skal søke medlemskap i Fellesmarkedet. Med like overveldende flertall har det danske folketing vedtatt at Danmark skal gjøre det samme. Og Eire følger med. Dermed er spørsmålet om et felles marked for hele Vest-Europa igjen stilt på dagsordenen.

Regjeringen Borten har erklært at saken vil bli fremmet for Stortinget senest 16. juni i år. Jeg går ut fra at Stortinget da vil forlenge sesjonen til saken er behandlet.

Hva er det så Stortinget skal ta standpunkt til nå?

Stortinget skal ta standpunkt til om Norge skal søke medlemskap i Fellesmarkedet, for dermed å komme i forhandlinger med Felleskapet. Når slike forhandlinger en gang er gjennomført, skal Stortinget ta endelig standpunkt til medlemskapet.

Vi vet i dag meget mer enn sist om slike økonomiske organisasjoner og deres virkninger. Så vel Fellesmarkedet som Frihandelsforbundet har virket gjennom flere år. Blant annet disse langt større erfaringer gjør at situasjonen i dag er en annen enn sist denne saken var oppe. Alle bør derfor med god samvittighet kunne la politiske skyttegraver fra den gang ligge gjengrodde og ta standpunkt ut fra den situasjon som nå er aktuell.

Innenfor så vel Fellesmarkedet som Frihandelsforbundet har erfaringene vært overveiende gode. Selvfølgelig har det vært vansker fra tid til annen — det vil det alltid være i samlivet mellom levende mennesker og nasjoner. Men det kan ikke være tvil om at nedtrappingen av de mange økonomiske grensesperringe har vært en mektig stimulans til vekst og framgang i Vest-Europa. Dette er åpenbart også for vårt eget samarbeid med Frihandelsforbundet, som bl. a. har skaffet oss et tollfritt felles marked for industrivarer i Norden.

Etter hvert som de to områder er utbygd, trer imidlertid splittelsen mellom dem klarere fram. Det var et av Frihandelsforbundets

opprinnelig erklærte mål å bidra til å overvinne denne splittelsen. Det nye initiativ fra den britiske regjeringen er tatt i nært samarbeid med alle regjeringer i Frihandelsforbundet.

I vårt eget program som ble enstemmig vedtatt av landsmøtet i 1965, heter det om dette:

«Verden er gått inn i stormarkedenes tid. Norge har sluttet seg til Det europeiske frihandelsforbundet (EFTA), og Arbeiderpartiet vil virke for å styrke EFTA, med sikte på et stormarked som skal omfatte hele Vest-Europa. Også land i andre verdensdeler bør kunne bli med i dette samarbeid.»

Da den britiske regjeringen tok saken opp høsten 1966, ble situasjonen drøftet inngående i et felles møte av Arbeiderpartiets sentralstyre og LO's sekretariat.

Det ble der enstemmig vedtatt å sende Regjeringen en henvendelse, som også ble offentliggjort. Bakgrunnen var en rekke uttalelser fra regjeringshold — særlig fra statsministeren — som tydet på at den regnet med å ha svært god tid. Det kom også til uttrykk tvil om Wilsons utspill skulle tas saklig alvorlig. Det felles brev sluttet med å «rette en alvorlig henstilling til Regjeringen om på Norges vegne å erklære seg rede til å gå inn for forhandlinger med sikte på fullt medlemskap i EEC».

Noen slik erklæring er ennå ikke kommet fra den norske regjeringen. Men innen 16. juni vil den vel da legge fram et forslag.

Det må være et felles siktepunkt for de nordiske land å komme gjennom en ny situasjon på en slik måte at det ikke gjenoppstår nye økonomiske grenser i Norden. Det må kunne være mulig når det både i Danmark, Sverige og Norge er vilje til en ordning med Fellesmarkedet. Med den særlige stilling Finland har kan ingen være tjent med å sette seg mot at det finnes en praktisk ordning av de økonomiske forbindelser med dette land. Alle de andre nordiske land vil være sterkt interessert i at så skjer.

For vår egen del bør vi være klar over at ingen tvinger oss inn i et europeisk fellesskap. Vi lever ikke omgitt av mørke uhyrer som er desperat oppsatt på å trekke til seg den lyse nordiske jomfru! Men Norden er heller ingen tigger som melder seg ved den rikes dør. Vi må selv vurdere hvor vi står til vår tids europeiske utvikling. Det krever både vilje og arbeid fra oss selv hvis vi vil være med i dette fellesskap.

Også innenfor det nåværende fellesmarkedet vil det være fortidsbundne og konservative krefter som i det lengste vil motvirke en felles markedsordning for hele Vest-Europa. Slike krefter kan for en tid hindre en utvikling som likevel før eller siden må komme. Det er ikke vår oppgave å sette oss bakenfor endog de mest konser-

vative kretser i Fellesmarkedet. At disse krefter er der understreker bare betydningen av en aktiv, planmessig og utholdende innsats fra alle som ser en tidsmessig ordning i Europa som en milepæl til en samarbeidets og fredens verden.

Sett fra den sosialistiske bevegelses idéer og mål tror jeg det er altfor snevert å vurdere den europeiske utviklingen vesentlig som et handelspolitisk spørsmål. De økonomiske spørsmålene er meget vesentlige og det er en viktig oppgave å finne de best mulige svar på dem. Og det vi kan skaffe av erfaring og ekspertise må i tiden framover settes inn på dette. Her vil også de store organisasjonene i næringsliv og arbeidsliv være med.

Likevel tror jeg andre sider ved Europa-spørsmålet på litt lengre sikt er enda viktigere. Europa har en mørk og blodig fortid — og denne fortid har fortsatt helt fram til og med den siste verdenskrigen. De vesteuropeiske nasjoner har en stor oppgave og et klart ansvar både for seg selv og overfor resten av verden. Det er å organisere samlivet mellom disse nasjonene på en ny og tidsmessig måte — en måte som gjør denne tidligere blodstenkte verdensdel til i framtiden å bli et samarbeidets og fredens område. Det er i dette perspektiv vi må se vår tids regionale organisasjoner i Europa.

Den sosialistiske bevegelses framtidsmål er bl. a. en verden i organisert, forpliktende og fredelig samarbeid. Dette mål har ikke inspirert den europeiske arbeiderbevegelsen tilstrekkelig til å bli en aktiv fortropp for organisert samarbeid i Europa. Stillet overfor truselen om en varig økonomisk splittelse er det på tide at den sosialistiske bevegelse trer fram som fanebærer for en ny tid og en ny ordning i Europa.

Et felles marked er et av grunnelementene i et slikt Europa.

Som nevnt i vårt program må dette Europa leve i åpen kontakt med resten av verden — med Amerika, med Øst-Europa og Sovjet-Samveldet, og med utviklingslandene.

— — —
Europa er i dag et av verdens fredelige områder. For min del er jeg overbevist om at de regionale forsvarsorganisasjoner har vært et vesentlig bidrag til dette resultat.

Mange begivenheter endrer det tilvante verdensbilde og flytter også de opphetede spenningsfelter i verden. Noen reiser da spørsmålet om det er bruk for de regionale forsvarsorganisasjoner som er bygd opp under andre forhold.

Jeg vil først se dette ut fra vårt eget lands situasjon. Med situasjonen tenker jeg her ikke på stemninger og spenninger som kan variere sterkt med tiden. Jeg tenker på vårt folk slik det i århundrer har levd sitt liv i det landdryge fjell-landet langs havet. Og

slik hver generasjon har sitt ansvar for at kommende slekter skal kunne bygge og bo her.

Det viktigste utgangspunkt for denne vurdering er at i vår tid kan vårt folk ikke alene trygge vårt land. Vårt eget folk har ikke selv styrke til å sikre landet vårt i ufredstider.

Nå er det ikke grunn til å lammes av mindreverdskjensle av denne grunn. For denne relative maktesløshet har vi felles med alle andre og middelstore nasjoner i verden. Alle vest-europeiske nasjoner er nå i denne stilling. Dette er grunnlaget for at en forsvarsorganisasjon i vår tid må være en regional organisasjon av nasjoner som hver for seg er for svake til å trygge sin egen stilling.

Da NATO ble dannet i 1949, ble medlemskapet bundet i 20 år. Det vil si til 1969.

Hva er det som inntreffer i 1969? Det synes å være mye uklarhet om det. Noen synes å tro at hvis vi ikke foretar oss bestemte ting i 1969, så blir vi bundet for lange tider.

Det er ikke så. Det som inntreffer i 1969 er at vi da — eller et senere år — med et års varsel kan tre ut av NATO. Noe annet inntreffer ikke i 1969.

For så vidt står det oss fritt å ta den saken opp når som helst i 1969 eller et senere år.

For min del tror jeg det ville være galt å oppløse de regionale organisasjoner og vende tilbake til gammeldags nasjonal splittethet, rivalisering og strid. NATO er en defensiv sikkerhetsorganisasjon. Den stabiliserte Vest-Europa i de urolige år etter den andre verdenskrigen og under den kalde krigen.

I tiden framover vil organisasjonen ha andre oppgaver og den har i lang tid vært opptatt med en ny vurdering av sine oppgaver. Disse vil bl. a. bestå i en aktiv innsats for å bygge ut forståelse, kontakt og samarbeid med Warszawa-paktens land. Å bygge ut et slikt fredelig samarbeid er en sentral oppgave for en aktuell sikkerhetspolitikk.

Både fordi vi alltid vil være for svake til alene å trygge vårt eget land, og fordi vi sammen med andre kan gjøre en innsats for samarbeid og fred, bør vi være med i NATO.

Men jeg gjentar: I 1969 og senere kan vårt land, om det selv ønsker det, med et års varsel tre ut av NATO.

I 1968 skal det tas standpunkt til en ny langtidsplan for forsvaret. En rekke grunnleggende spørsmål vil da komme opp til ny vurdering. Ingen er interessert i at det til det militære forsvaret brukes mer enn det som etter en forsvarlig vurdering er helt nødvendig. Samtidig skal vi være klar over at det neppe er noe annet om-

råde hvor ønsketenking er mer fristende enn her. Med materiell og personell er forsvaret en meget kostbar virksomhet, når det ansees nødvendig å ha et forsvar med noen mening i.

Ikke noe parti med innflytelse kan skyve dette ansvaret fra seg. Vi må se hele forsvaret i bred samfunnsmessig sammenheng og løse de mange enkeltspørsmål på en forsvarlig måte.

Med dette grunnsyn vil det være nødvendig foran den nye forsvarsplanen å foreta en fordomsfri og realistisk prøving av alle vesentlige sider ved vårt forsvars organisasjon og virksomhet.

Planen skal så i sin tid behandles av Stortinget, der alle partier skal ta standpunkt til den.

— — —

Enda mer enn da landsmøtet var samlet for to år siden, er krigen i Vietnam nå blitt et verkende sår i hele det internasjonale samfunn. I et enstemmig vedtak av siste landsmøte het det at denne striden om den ikke bringes under kontroll, kunne føre til en større krig og økt fare. I vedtaket heter det videre: «For om mulig å skape et bedre klima for å få forhandlinger i gang, må bombetoktene mot Nord-Vietnam stoppes. Likeledes må Kina og Nord-Vietnam stanse infiltrasjonen fra nord og oppgi sin negative holdning til forhandlinger.»

Den senere utvikling gir grunn til sterkt å understreke at fred i Vietnam er den mest brennende internasjonale oppgaven i dag. Krigen i Vietnam må opphøre, ikke opptrappes. Vietnams problemer må løses ved forhandlingsbordet, ikke ved bruk av bomber. Ingen seier kan vinnes ved militære midler i Vietnam. Bombingen av Nord-Vietnam må opphøre. Begge parter må nå gå til forhandlingsbordet — det eneste sted hvor en løsning kan finnes.

Arbeiderpartiet bør stadig helhjertet støtte generalsekretær U Thants arbeid for å bringe begge parter sammen til forhandlinger. Denne tragiske og meningsløse krigen må nå stanses før den fører til enda større ulykker.

— — —

Europa har i den senere tid blitt rystet av det brutale kupp som er gjennomført i Hellas. Et nytt diktatur er etablert. Politiske fengslinger og konsentrasjonsleire er tatt i bruk. Landets demokratiske konstitusjon er satt ut av kraft. Det er en viktig oppgave for alle demokratiske land og deres regjeringer å sette kuppmakerne under et sterkt og økende press for å tvinge dem til å vike plassen for lovlige, konstitusjonelle myndigheter i Hellas.

Truende skyer senker seg over det nære Østen, i grenseområdene mellom Europa og Asia. Langt ute i Østen høres larmen fra en skjebnesvanger indre strid i verdens mest folkerike land: Kina.

Veien er stadig lang og usikker til en verden i samarbeid og fred. Det understreker kravet om et utrettelig arbeid fra alle politiske krefter som ser forståelse, samvirke og fred som det største mål for nasjonenes og menneskenes virksomhet.

— — —

Vårt land gjennomgår i vår tid en økonomisk utvikling som er vel kjent i alle de mest framskredne industriland. Det totale resultat av dette er en meget sterk økonomisk vekst.

Bak denne totalt sterke veksten ligger det imidlertid store forforykningsprosesser som har virkninger både for sosiale grupper og for geografiske områder. Vi ser dette i forandringene i sysselsetningen og i den store folkeflyttingen i landet.

Hovedtrekkene er disse: Det er en jevn nedgang i sysselsettingen i tradisjonelle næringer som jordbruk og fiske. I industrien står sysselsettingen stille — den sterke veksten i industriproduksjonen er basert på den teknologiske utviklingen. Stadig mer av sysselsettingen flytter over til tjenester: utdanning, helsestell, administrasjon, transport, vareformidling osv.

Med erfaringene fra de økonomisk aller mest framskredne land i verden, kan vi gå ut fra at denne utviklingen hos oss i de kommende tiår vil fortsette i et økende tempo.

Samtidig skjer det stadig store forandringer i den industrielle produksjon. Tradisjonelle bedrifter og varer får redusert betydning. Basert på moderne vitenskap og teknologi settes det i gang ny produksjon og nye varer strømmer ut på markedet. Veksten i verdens industriproduksjon er i vår tid knyttet til nye varer — det er varer som før ikke var kjent.

Disse forhold gir viktige utgangspunkter for den kommende tids økonomiske politikk. Her spiller det også inn at vi er et folk på mindre enn 4 millioner mennesker. Bedriftene i vårt land er gjennomgående små. Ja, vi har neppe en eneste bedrift som teller med i en internasjonal oversikt over virkelige storbedrifter.

Dette gjør det særlig viktig å finne utveger til en samlet og koordinert innsats av de evner og midler som finnes i landet. Spesielt er det nødvendig å organisere de best mulige forbindelser mellom vitenskap, det aktive produksjonsliv — både offentlig og privat, og de industrielle investeringer. Bare et slikt samarbeid kan klarlegge hvor vårt lands industrielle framtidsmuligheter ligger, og lede tilstrekkelig av investeringene til ny produksjon som kan hevde seg i framtiden.

Som jeg nevnte er det så at selv om den totale vekst sikres, fører forandringene til betydelige vansker og bekymringer i grupper og

på steder der tradisjonell produksjon stagnerer eller endog reduseres — ja, kanskje stanser helt. Dette er en vesentlig del av det som kalles industriens strukturkrise.

Vi kan ikke løse slike vansker ved å konservere foreldede produksjonsformer eller varer. Vi kan bare møte det ved tilstrekkelig sterk utbygging av ny produksjon og av nye varer.

Det ville være ganske galt å la enkelte grupper og steder bære hele byrden ved en økonomisk omlegging, som totalt øker landets produksjonsevne og velstand. Å møte industriens strukturkrise er derfor en oppgave for hele samfunnet, ikke bare for det enkelte lokale industrisamfunn. Dette krever en moderne industripolitikk. Det krever fast styring av den økonomiske veksten, særlig av investeringene.

Dette er bakgrunnen for at Arbeiderpartiet og Landsorganisasjonen har foreslått et fond for industriens strukturrasjonalisering, som bør starte med 300 millioner kroner.

Koalisjonen er åpenbart usikker på hvordan den skal møte dette forslag. I første omgang prøver den å gjøre seg munter ved å avsløre at Arbeiderpartiet i fjor høst foreslo en midlertidig investeringsavgift på 280 millioner kroner, vesentlig på private investeringer i pressområdene. Og nå foreslår Arbeiderpartiet et investeringsfond til industrien med om lag samme beløp: 300 millioner kroner! Det eneste koalisjonen avslører ved dette er at den foreløpig ikke ønsker å forstå hva saken dreier seg om.

Svakheten ved norsk industri er ikke at de samlede investeringer er for små. Tvert imot er de så store at de sammen med andre forhold skaper et klart press — slik vi ser det både på prisene og i utenriksøkonomien.

Investeringene i industrien er noe for store, men samtidig er de for tradisjonelt bundet. Det blir investert for mye på tilvante områder og for lite til ny produksjon og nye varer som sikter på framtiden. Derfor er det god sammenheng mellom tiltak som generelt demper investeringspresset og samtidig spesielle tiltak til ny produksjon for å møte strukturkrisen. Slike tiltak er nødvendige hvis vi vil styre utviklingen og ikke bare trekkes med den.

Koalisjonen stemte samlet ned vårt forslag om 42 millioner kroner som skulle disponeres til spesielle oppgaver i distriktsutbyggingen. Slike tiltak er nødvendige bl. a. i utpekte utbyggingsentra.

Det er mulig koalisjonen samlet også vil stemme ned vårt forslag om et investeringsfond for industriens strukturrasjonalisering. Men tro ikke at saken er ute av verden med noen form for borgerlig koalisjonsdisiplin. Utviklingen selv vil holde saken varm. Og Arbeiderpartiet skal også holde den varm.

På et annet felt har koalisjonsregjeringen lagt fram et bemerkelsesverdig forslag. Det gjelder forvaltningen av Folketrygdens fond. Dette vil i framtiden bli en vesentlig del av samfunnets sparing, og det er svært viktig hvordan fondet brukes.

Vår oppfatning er at fondets midler bør lånes ut gjennom de utbygde statsbanker: Husbanken, Industribanken, Kommunalbanken, Landbruksbanken og Fiskarbanken. Dessuten bør midler kunne lånes ut gjennom Distriktenes Utbyggingsfond og også gjennom et nytt fond for industriens strukturrasjonalisering.

I sitt forslag har Regjeringen basert seg på at pensjonsfondet *ikke* skal gi direkte lån til enkelte låntakere. Regjeringen er imidlertid så bundet av tidligere taktiske og uklare forespeilinger at den ikke tar konsekvensen av dette. Etter forslaget skal fem fondsstyrer sitte rundt i landet og ikke gi direkte utlån. 25 aldeles unødvendige nye bankdirektører skal sitte rundt i landet og kontrollere oversiktene over fondets plasseringer, men uten myndighet til selv å gi lån.

Arbeiderpartiet bør ikke være med på dette anstaltmakeri. De nødvendige utlånsinstitutter for investeringer står ferdige til å ordne utlånene. Statsbankene og utbyggingsfondet er også vel innkjørt i en fordelaktig spredning av kapitalen til svakere områder.

I samsvar med vårt partiprogram og flertallet i en tidligere utredningskomité, foreslår vårt parti at det skal opprettes en statens forretningsbank under navnet Norges Postbank.

En rask og omfattende utvikling av utdanning og vitenskap tjener flere formål. Den fører til en høyning av hele folkets kulturelle nivå og kan kalle fram alle de evner som ligger i hele folket.

Samtidig er utdanningen og vitenskapen en vesentlig sosial og økonomisk vekstfaktor i det moderne samfunn. Vår generasjon har ansvaret for å lage en ny og bedre skoleordning for barn og ungdom. Den høyere utdanning må økes både i bredde og i kvalitet. Og de vitenskapelige institusjoner skal bygges ut over vide områder.

Dessuten er den tid forbi da et menneske i ung alder var ferdig utdannet til et livs yrke og livsform. I forandringenes samfunn vil vi møte mennesket i stadig utdanning fra barneår til pensjonistkår. Det gjelder tilpassing til yrker og til livsforhold. Voksenopplæringen blir et regulært ledd i utdanningssystemet.

— — —

Da Arbeiderpartiets siste regjering la fram for Stortinget langtidsprogrammet for 1966—69, tok dette sikte på en sterk opptrapping av boligbyggingen, år etter år i perioden. Dette programmet fikk stort sett tilslutning, men fra enkelte hold kom det friske overbud. Det gjelder særlig fra ham som senere skulle bli boligminister.

Et samlet storting var rede til å støtte det boligprogram vår regjering hadde lagt fram. Men vi er under den nye ledelse i ferd med å bli liggende langt etter det programmet.

Ferdige boliger ble i 1966 liggende 3500 lavere enn årsprogrammet. Det er det største avvik det noe år har vært mellom program og resultat.

I 1967 har Regjeringen alt redusert sitt eget årsprogram med 1500 boliger. Denne reduksjon ble gjort kjent gjennom en tallmessig mørklegging som skulle gi folk inntrykk av at dette var en stor boligpolitisk seier for Regjeringen! Hvis årets reduserte målsetting blir nådd, blir antallet ferdige boliger i år hele 5000 lavere enn boligministerens bombastisk proklamerte program for 1½ år siden.

Arbeiderpartiet bør legge et stort arbeid i alle de oppgaver som må finne en praktisk løsning for å få forsvarlig i gang den planlagte opptrapping av boligbyggingen.

Vesentlige sider av dette skal behandles i samband med det utkast til program som ligger på landsmøtets bord. Jeg tenker på planer for bruken av grunnarealene, reguleringsplaner og en aktiv tomtepolitikk. Forskning og rasjonalisering må bidra til moderne framstilling av boliger. Boligbyggingen må bli tilstrekkelig prioritert i den økonomiske politikken.

Jeg tror hele finansieringsordningen må vurderes på ny. Prinsipielt har en valget mellom to systemer. Det ene er en høy egenkapital kombinert med en lavere nominell husleie senere. Det andre er å redusere sterkt eller sløyfe helt den dyre inngangsbilletten — egenkapital eller leieboerinnskott — mot å fordele boutgiftene jevnere med en noe høyere husleie hele tiden. For min del tror jeg det siste systemet er det beste for dem som skal bo.

Hovedoppgaven er nå å få fart i den boligbygging som skal gi de mange kommende unge ektepar og andre mennesker forsvarlige boliger til overkommelig pris.

— — —

Sosialpolitikken har gjennom lang tid vært preget av gjennomføringen av de store trygdene som sammen danner folketrygden. Sluttsteinen i dette er den nye folkepensionen. Ved dette er det lagt en ramme for en moderne folketrygd. Ytelser og pensjoner er dels fastlagt i systemet, dels vil de måtte omprøves i samsvar med den økonomiske veksten i samfunnet.

Etter dette bør fordelingspolitikkenes søkelys settes på *barnefamilienes økonomi*. Det kan neppe være tvil om at etter folkepensionens gjennomføring, er det barnefamilier med vanlige inntekter som har den laveste levestandard i samfunnet. Det blir en sentral

oppgave i kommende tid å rette på dette. Barnefamiliens økonomi må bli prioritert nummer én i den kommende tids sosiale fordelingspolitikk.

Arbeiderpartiets landskvinnekonferanse brukte det meste av sin tid på dette og andre sosiale spørsmål. Jeg skal derfor ikke gå mer i detalj her.

Etter at massefattigdommen er fjernet som samfunnets dominerende sosiale onde, er oppmerksomheten rettet mot vansker som møter enkelte mennesker og små grupper. Hverdagens sosialpolitikk må i framtiden stadig sterkere ta sikte på å løse vanskene for mange slike ulike små grupper og enkeltmennesker. Et ledd i dette blir det å sikre menneskeverdige leveforhold for den lille samiske befolkning. Det synes klart at mange av dem lever under uverdige forhold både sosialt og kulturelt.

Det store mål er å åpne vegen til det felles samfunn for alle som er annerledes. Det gjelder alle grupper av funksjonshemmede. Mange yngre og eldre har alvorlige tilpassingsvansker. Vi har evneveike og andre som ikke kan ta vare på seg selv.

Sosialpolitikken må utvikle en sosial tjeneste som kan være til hjelp for et enkelt menneske.

En ny stor oppgave i helsepolitikken er kampen mot forurensningene i luft, vann og natur. Dette henger sammen med naturvernet, som har en bred plass i det programmet dette landsmøte skal behandle.

Den skattestrid vi kjenner fra alle år har på mange måter vært lite fruktbar. Det har vært en interessestrid hvor de enkelte grupper ofte noe snevert har søkt å hevde det de så som sin innsats i tau- trekkingen om fordeling av goder og byrder.

Jeg vet ikke hvilken vekt folk la på den skatteagitasjonen som før det siste valget ble drevet av de borgerlige partiene — særlig av Høyre. I dag er det neppe meget igjen av slike forventninger.

Det kan være nødvendig en og annen gang å gå grundig inn på skattene, som jo er viktige elementer i hele det økonomiske og sosiale system. Dette har skattekomitéen av LO og Arbeiderpartiet innbudt til i et diskusjonsopplegg som er sendt alle fagforeninger og partilag. Jeg håper mange vil svare på de spørsmål som er stilt.

Komitéeen forutsetter at vi må fortsette med en direkte skatt til kommunene. Den reiser imidlertid spørsmålet om ikke personer med inntekter opp til f.eks. 40 000 kroner bør fritas for direkte skatt til staten. Inntekter over dette bør pålegges en progressiv tilleggsskatt.

Hvis den direkte skatt til staten skal fjernes som nevnt her, må det settes i verk en øking av forbruksavgiftene. I stedet for å

betale skatt når inntekten tjenes, går komitéen inn for skattlegging når inntekten brukes.

Det nåværende skattesystem er ikke rettferdig for vanlige lønns-
takere. For dem burde et nytt system bli vesentlig bedre.

Kommuneskatten på lønnsinntekter burde trekkes som en lønns-
skatt, uten senere selvangivelse, likning og avregning.

Næringsdrivendes personlige inntekter må skattlegges mer effek-
tivt. Også for bedriftene bør det overveies å legge skatten mer på
bruk av reelle ressurser og mindre på nominell inntekt.

De skatteforslag som er kommet fra den nåværende regjering
går ikke inn på disse grunnleggende spørsmål.

Regjeringen har fremmet en rekke forslag som ikke virker særlig
langt, og som virker til gunst for dem som har det best på forhånd.

— — —

Vi må regne med at arbeidstiden i 1968 vil bli satt ned til 42½
timer for dem som har lengre ukentlig arbeidstid.

Da Arbeiderpartiet i sitt program hadde forpliktet seg til en
forkortelse av arbeidstiden i takt med utviklingen i våre naboland,
hengte de borgerlige partier seg på dette slik at de ikke kan løpe
fra det igjen.

Den kommende forkortelse er et nytt steg på veien til 40 timers
arbeidsuke. Dette er nå aktuelt i alle industrialiserte land som
har lengre arbeidstid. Mulighetene vil da også åpne seg for den fem
dagers arbeidsuke som snart vil komme.

Forkortelsen av arbeidstiden er et av midlene som bør gjøre det
lettere å fjerne nedarvede sosiale skiller mellom store grupper av
lønnstakere. Foruten forskjellen i arbeidstid gjelder det også an-
settelsesvilkår, lønn under sykdom og andre bestemmelser. Det er
allerede i dag teknologisk foreldet å skille lønnstakere i arbeidere
og funksjonærer. At disse gamle skiller faller bort, må også bli tatt
til følge i arbeidsvilkårene.

— — —

Det vil være kjent at fire av Arbeiderpartiets stortingsrepre-
sentanter har fremmet et privat lovforslag om bedriftsforsamlinger
i de større private aksjeselskaper. Lovforslaget er i samsvar med
de vedtak om bedriftsdemokrati som ble gjort av så vel fagkon-
gressen som av partiets landsmøte i 1965.

Det lyktes ikke å få Regjeringen til å sette i verk en utredning
om dette. Jeg finner ikke grunn til her å gå nærmere inn på det
selsomme spill som ble ført og som tjener Regjeringen til liten ære.

Da vårt forslag ble satt fram, ga statsministeren noen uttalelser
som visstnok skulle tolkes slik at så glad hadde han ikke vært på

lenge. Jeg håper denne glade tilfredshet inspirerer Regjeringen til uten opphold å gjøre saken ferdig til behandling i Stortinget. Etter vanlig praksis ble det private lovforslaget sendt Regjeringen til behandling før Stortinget selv tar fatt på det.

Jeg understreker gjerne at lovforslaget bare gjelder én side av den brede bevegelse som er under utvikling for industrielt demokrati. Noe av det viktigste er her det samarbeid som med organisasjonene som parter skjer i bedriftene. Både bedriftene selv og lønnstakerne har sterke interesser i at dette samarbeidet fortsetter. Det er ingen saklig motsetning mellom dette organiserte samarbeid og det lovforslaget vi har fremmet. Det siste utfyller det første.

Etter forslaget skal de ansatte velge tredjedelen av representantene til bedriftsforsamlingen. Denne skal velge alle medlemmer til styret. Større investeringer eller rasjonaliseringstiltak skal kreve vedtak både i bedriftsforsamling og styre.

Det er et moderat forslag. Tiden må nå være moden også for dette skritt i retning av en demokratisering av selskapenes organisasjon og virkemåte.

— — —

I månedene før valget ble vår regjering utsatt for en ubehersket kritikk når det gjaldt prisutviklingen. Tonene var ikke nye — vi hadde hørt dem siden 1950. Men de tiltok i styrke utover mot valget i 1965.

Neppe på noe annet område har koalisjonens forespeilinger vært så lyse og dens erfaringer så mørke.

Det er vanskelig å styre slik at en oppnår balansert økonomisk vekst. For den nye regjering gjenstår det ennå å begynne med å vise om den har noen nye og bedre midler for å stabilisere prisene slik dens meget taleferdige målsmenn lovte det.

Nå har indeksen hoppet over den røde streken, til 130,4. Igjen spør folk seg om Regjeringen nå finner grunn til å røpe noe mer av den visdom dens partier la til grunn i sin ubeherskede kritikk av den forrige regjering.

Eller er den nye regjeringens hemmelige våpen bare det å la indekstallet holde seg tett under røde streker gjennom hele den to års tariffperiode? Der har det ligget i måneder før april tallet nå vippet over streken. Så vidt jeg skjønner Regjeringens talsmenn, regner de med at tallet snart vil legge seg tett under den neste røde streken.

Det underliggende økonomiske press var bakgrunnen for det alternative budsjettforslag Arbeiderpartiet høsten 1966 la fram for året 1967. Vårt forslag ville dempe de private investeringene

særlig i pressområdene og styrke budsjettbalansen med 176 mill. kroner.

Med den form som ble valgt for jordbruksoppgjøret kom dette til å ramme barnefamilieene særlig hardt. Derfor foreslo Arbeiderpartiet å øke barnetrygden med 68 mill. kroner utover Regjeringens forslag. Også dette forslaget strandet i koalisjonens kompakte stemmemaskin.

Samtidig kommer presset også til uttrykk i rekordhøye underskott i utenriksøkonomien. Nettopp herr Willoch burde i dag med interesse lese sine tidligere taler om slike underskott i utenriksøkonomien. Handelsministeren kunne da vurdere visdommen i de råd stortingsmannen av samme navn aldri sto i beit for før regjeringsskiftet.

En kan nå vente i spenning på hvilke tiltak Regjeringen vil sette i verk for å dempe presset. Arbeiderpartiet må i nær kontakt med fagorganisasjonen ta standpunkt til den situasjon som her kan oppstå.

— — —

Det storting som trer sammen til høsten må innen sommeren neste år gjøre vedtak om en rekke forslag til endringer i valgordningen. Dessuten foreligger det forslag om oppløsningsrett, om folkeavstemninger og om stemmerettsalder.

Alle disse spørsmål blir nå utredet av en spesiell partikomité, og de vil så snart det er mulig bli behandlet i stortingsgruppa og sentralstyret.

— — —

Arbeiderpartiet har hatt politisk motgang i noen år. Mange politiske motstandere håpet at valget i 1965 skulle føre Arbeiderpartiet inn i en varig nedgangsperiode. Det er vår oppgave å vise at dette er feil!

Den moderne utviklingen har endret mange forutsetninger for politisk virksomhet. Den har også forandret mye av grunnlaget for de enkelte partier og deres arbeid. Slik også for vårt parti.

Vi skal fordomsfritt vurdere slike forandringer i arbeidsgrunnlaget. Det er ikke vår oppgave å sitte og flikke på status for en tid som har vært. Vår oppgave er å plassere oss midt i dagens levende samfunn, stille opp tidens nye mål og å forme politikken for framtiden.

Ingen annen politisk kraft i Norge er bedre enn Arbeiderpartiet skikket til denne jobben.

Vi trenger et videre arbeid med å avklare vår stilling i en ny

tid. Dette arbeid foregår på mange felter og begynner etter hvert å vise resultater. Mer systematisk med sikte lenger inn i framtiden pågår her et bredt arbeid under ledelse av Reiulf Steen. Denne komitéens forslag om langtidsperspektivene vil bli lagt fram for partiets landsmøte i 1969. Når kommunevalget som den første store kraftprøve er vel over, setter vi i gang den politiske og praktiske planlegging for valget 1969 og perioden som følger etter.

Arbeiderpartiet kan vinne over de senere års motgang som det har vunnet over motgang før. Dette er vår felles oppgave og vårt felles ansvar.

En brytningstid som denne bærer i seg farer for idémessig og politisk forvirring. Vi må være på vakt mot alt som kan svekke eller forsinke den kraftsamling som igjen skal gjøre Arbeiderpartiet til den ledende politiske kraft i vårt land.

Den splittelsen Kommunistpartiet sto for i en menneskealder er i ferd med å ebbe ut. Det er folkemassene selv som avgjør den saken. De vil også dypest sett avgjøre varigheten av den nye splittelsen som er en av forutsetningene for den politiske situasjonen vi har i Norge i dag.

For Arbeiderpartiet må nå som før en bred samling av de sosialistiske krefter stå som vegen til å trygge det politiske grunnlaget for den videre demokratiske og sosialistiske utviklingen i landet vårt. Et bredt demokratisk parti som vårt stiller her selv opp sine mål og sin tempoplan for arbeidet.

Generasjonsproblemet stenger ikke for denne samling av kreftene. Vi har mye evnerik og høyreist ungdom i Arbeiderpartiet. Det å skaffe et parti så stor tilslutning at det blir den ledende politiske kraft, det er en oppgave som overstiger de enkelte årsklassers krefter. Dette gjelder både for eldre og for yngre. Alle årsklasser må ha viljen og evnen til å løfte sammen når vi stiller oss som oppgave å samle halvparten av det norske folk for å bestemme retningen i en ny tid.

Jeg tror ikke en koalisjon som den nåværende har noen lang framtid i Norge. Noe ekteskap basert på kjærlighet er det åpenbart ikke. Enkelte vil kanskje kalle koalisjonen et fornuftsekteskap. Ja, er det nå egentlig det? Selv innenfor koalisjonen kryper det inn nagende tvil om hvor fornuftig forbindelsen er. Og forholdet synes lite preget av den trohet inntil døden som gjerne forbindes med ekteskap. Nei, da er vel avtalen mer lik et kameratekteskap, av hvilket alle parter gjerne vil trekke de gleder det kan gi, men samtidig forbeholder seg full frihet til å tre inn i andre forhold når den første tids glede visner hen.

Koalisjonen til høyre har aldri vært noen naturlig styreform i lengre perioder etter at folkestyret ble vunnet i Norge. Jeg tror ikke den nåværende koalisjonen vil avvike fra det.

Men vi er selv ikke tilskuere til norsk politikk. Vi skal ryste motgangens tungsinn ut av våre rekker og med ny kraft tre til i striden om Norges framtid.

Mulighetene er større enn før!

Vi må nytte dem bedre enn før!

Ordsiftet.

Per Aasen, Sør-Trøndelag, var glad for at partiformannen hadde ofret de internasjonale problemer så bred plass i sin innledning. Og det nettopp i en situasjon da generalsekretær U Thant for en uke siden ga uttrykk for frykt for en ny storkrig. Det som jeg imidlertid savner i partiformannens foredrag og også i det arbeidsdokument til utenrikspolitisk manifest som foreligger er en klar og forpliktende standpunkttagen til problemene. Jeg skal villig innrømme at i den situasjon vi befinner oss i har det sin betydning å være søkende. Vi bør ikke ha for fastlåste standpunkter. Men i visse spørsmål har vi ikke råd til å tvile. Ett av dem er Vietnamproblemet. I det forslag som ligger på representantenes bord har man behandlet krigen i Vietnam uten å nevne USA. Jeg vil kalle det litt av en prestasjon. Hvis vi skal gi en skildring av bakgrunnen for begivenhetene i Vietnam, kan vi unnlate å nevne at USA alt i 1959—60 gjorde alt for å støtte et desperat Diem-regime. USA måtte føre en væpnet kamp mot hele det vietnamesiske folket. USA har bygd sin politikk på den illusjon at det her dreidde seg om en kommunistisk invasjon fra nord, og dets inngripen var et ledd i en global kamp mot kommunismen. USA bruker det som et hovedargument at tilliten til Vesten vil bli rokket hvis man ikke demmer opp for kommunismen i Vietnam.

Hvis vi mener noe med vårt medlemskap i NATO, så bør vi klart og tydelig si i fra at USA's Vietnampolitikk bringer samarbeidet i denne organisasjon i fare. Dette bør vi så klart som mulig si fra om i vårt vedtak. Det skal vel ikke være slik at vi bare skal få en så klar uttalelse fra Venstres landsmøte!

Det heter i utkastet at «Vietnams problemer må løses ved forhandlingsbordet, og at ingen seier kan vinnes ved militære midler». Det går ikke an å behandle de to, Nord-Vietnam og USA, som likestilte partnere. USA er totalt overlegent, økonomisk, teknisk, maktpolitisk. Den reelle motpart er den nasjonale frigjøringsfront i Sør-

Vietnam, og forutsetningen for den kamp som føres er hele den sosiale utvikling som har foregått i dette landet.

Vi må klart erkjenne at vi her befinner oss i revolusjonens tids-epoke. Vi kan ikke stanse revolusjonen. Vi må lære å leve *med* den og avstå fra innblanding. Hvis vi ikke innser dette, vil vi leve i permanent krigsfare. Vi er en del av den velstillede verden. Vi sier at vi kjemper for ro og fred, men vi kan ikke stanse de fattige staters sosiale reisning. Vi må vokte oss for å stille oss på den gale siden av gjerdet. Vi må ikke alliere oss med de reaksjonære krefter. Vi må i vår uttalelse gi uttrykk for at vi slutter opp om den brede opinion som er til stede for å støtte den vietnamesiske sosiale reisning.

Norvald Strand, Hedmark, var redd for at hans innlegg ville bli et antiklimaks på grunn av den siste talers innlegg. Han for sitt vedkommende ville nemlig komme inn på innenrikspolitiske spørsmål, på distriktspolitikken. — Vi har drevet såkalt distriktspolitikk i 15 år, sa han, og det er gjort ganske mye på dette område. Distriktenes Utbyggingsfond har i sin virksomhet skaffet mange tusen nye arbeidsplasser. Vi kom imidlertid for sent i gang. Også Arbeiderpartiets distriktspolitikk har dessverre vært for diffus, men den er riktignok krystallklar i forhold til den nåværende regjerings standpunkt. Problemene er store og vanskelige. Det flytter hvert år mellom 140 000 og 160 000 mennesker fra det ene distrikt til det andre. Det foregår en avfolkning i enkelte distrikter, mens andre distrikter får en opphoping av mennesker som skaper pressproblemer. Det er en farlig utvikling. Vi må derfor få en klarere målsetting og en sterkere styring. Planleggingen har også vært uklar. Vi har såkalt regional planlegging og kommunal planlegging, men de er ikke alltid koordinert. Det burde i større utstrekning gripes inn fra sentral side slik at opplagte feilinvesteringer kan stoppes. Enda farligere er det å ta kelegge problemene, slik det blir gjort fra den borgerlige regjerings side. Vi burde se hen til Sverige, på den politikk som føres der. Vi må bygge på regionplanlegging, med store regioner. En spredning slik Senterpartiet har gått inn for vil føre til det rene forderv.

Vi har to års erfaring når det gjelder distriktspolitikk i praksis i Kongsvinger. Vi lot oss bevege til å bli vekstsenter. Vi trodde barnefaren — staten — ville vedstå seg sitt barn og betale sitt bidrag, men det har nok vært en illusjon. Kommunen har gjort hva den har kunnet, den har reist lån for å skaffe tomter, og lagt forholdene til rette for industri, men det er en viss grense for hva en liten kommune kan klare. Det er ikke mulig for oss å løse alle disse

problemer. Vi vil i løpet av 5 år ha lånt noe omkring 25 millioner, og vi har skaffet en del arbeidsplasser, men det er alt for lite, dessverre.

Etter at vi mistet regjeringsmakten har vi hatt stadig større vansker, og vi håper at vi vil nytte de 2 år som er igjen til å underbygge gjenerobringen av makten.

Liv Andersen, Oppland: Landskvinnekonferansen behandlet de sosiale spørsmål på et bredt grunnlag. Bratteli var litt inne på disse problemer i sitt innledningsforedrag, men jeg syntes de burde vært ofret større plass. Et spørsmål som bør vies særlig oppmerksomhet er den forskjell i levestandard som råder mellom de barnerike og de barnefattige familier. En annen ting som krever oppmerksomhet fra vår side er den klart synkende ekteskapsalder. Samtidig ser vi at antall barn i ekteskapene stiger. Bosettingsutgiftene stiger også i uhyggelig grad, og selv om begge ektefeller i begynnelsen av ekteskapet arbeider, så er det ikke mye de kan spare.

Hvordan skal vi rette på disse forhold? Jeg tror den eneste løsning er å få i stand en overføring av inntekter fra de barnløse til barnefamilieene. Her er det flere veier å gå. En av veiene er å innføre en radikal forandring i lønnsystemet. Lønningene må tilpasses familienes størrelse. Vi kan selvsagt også forhøye barnetrygden og vi kan gjennomføre den ordning at den blir betalt i sin helhet av arbeidsgiverne. En annen utvei er å utbygge barnetrygden gjennom skattene. En tredje vei vi kan gå er å bygge ut barnehager og barnehøimer, slik at disse faktisk kan overta oppdragelsen av barna. Under alle omstendigheter bør vi få en slik utbygging av barneinstitusjonene. Den enkelte kvinne bør ha valgfrihet. Hun bør selv kunne bestemme om hun vil gå ut i arbeidslivet eller om hun skal være husmor.

Oddvar Berrefjord, landsstyret, Telemark, mente vi hadde grunn til å glede oss over den seier arbeiderbevegelsens idéer hadde oppnådd. Den borgerlige regjering har godtatt praktisk talt alle de synsmåter som vi har gått inn for. Årsaken til at de vant en valgseier i 1965 var vel at de godkjente den politikk som var ført. De vant på appellen om at de skulle gjøre alt mye bedre. Viljen til makt var også i fullt monn til stede innenfor de borgerlige partiene, og de klarte gjennom presse, radio og TV å vinne folks sympati. Vi må snu stemningen igjen og erobre makten tilbake. Ikke for maktens egen skyld, men for å realisere vår politikk. De borgerlige partier har bedratt seg selv. De tør ikke ta virkemidlene i bruk. Løftene kunne vært innfridd, hvis de hadde villet midlene. Men i

politikk vet vi at man ikke kan få både i pose og sekk. Ved kommunevalget i år kan vi gjøre et framstøt, som kan gi oss et grunnlag til det store oppgjøret i 1969.

I internasjonal forstand lever vi i et velferdssamfunn, men for å kunne opprettholde vår konkurranseevne er vi nødt til å rasjonalisere. Telemark har fått føle disse smertelige operasjoner. Jeg sikter da særlig til den skjebne som Rjukan har hatt. Vi har sett hvordan et industriselskap, hvor staten har aksjemajoriteten, har overført den vesentlige del av sin virksomhet til sin bedrift i Porsgrunn. De kommunale myndigheter har bedt staten å sørge for nye arbeidsplasser, og disse henvendelser er møtt med forståelse, men dette skaper ikke arbeidsplasser. Samtidig ser vi at LO's og Det norske Arbeiderpartis forslag om et strukturrasjonaliseringsfond er blitt møtt med en kald skulder på borgerlig hold. Også i Skiensfjorden er forholdene langt fra lyse. De prognoser som Telemark fylkes arbeidskontor har lagt fram åpner dystre perspektiver.

Bratteli var inne på bolig- og tomtespørsmålet. Og jeg er enig med ham i at den såkalte flate beskatning ikke er noen løsning. Hvis vi skal få noe fart på tomtespørsmålet, bør vi så snart som mulig rasjonalisere hele lovverket ved ekspropriasjonsskjønn og få klarere bestemmelser om erstatningsavgjørelser. Ved skjønn og overskjønn kommer vi opp i helt urimelige erstatninger.

Tilslutt et par ord om utenrikspolitikken. Det kan ikke være tvil om hvor Det norske Arbeiderparti står i Vietnamspørsmålet. Vi står for de demokratiske idéer også i den internasjonale politikk. Når det gjelder Hellas, mener jeg vi bør arbeide for å få Hellas ut av NATO.

Ordstyreren opplyste at det var inntegnet 42 talere.

Aase Bjerkholt, Kvinnesekretariatet, fortalte at kvinnekongressen hadde brukt mesteparten av tiden til behandling av de sosiale spørsmål. Bratteli hadde holdt et overordentlig interessant foredrag, og det hadde vært et meget saklig ordskitte.

Hvorfor er sosialpolitikken en så viktig oppgave i et velferds-samfunn?

Jo, for de moderne samfunn skaper nye problemer. Mange av de sosiale spørsmål er løst, men vi står overfor nye. Folkeflyttingen er et av disse problemer. De gamle blir sittende igjen på småbrukene i landsbygda. Ungdommen drar til de sentrale deler av landet.

Vi har en gruppe som de alkoholskadde, de narkomane, ungdom som er kommet ut på skråplanet. Vi har de kriminelle, både av den unge og den gamle generasjon. Vi har gruppen av eldre som

kommer ut av arbeidslivet. De trenger omskoling. Vi har de enslige som kanskje fører en hardere kamp på det lønnsmessige og sosiale plan enn de fleste. Vi har de funksjonshemmede. Alle disse grupper trenger boliger, og de trenger hjelp på en rekke felter.

Dette store ansvaret ligger på de folkevalgte.

Tor Aspengren, sentralstyret, hadde egentlig ikke tenkt å ta ordet etter Brattelis foredrag, men i betraktning av at vi her har et åpent landsmøte, kunne det være av betydning å peke på en del konkrete ting som er kommet fram i ordskiftet.

Jeg slutter meg helt til det som ble sagt av Liv Andersen om de barnerike familier. Her må det tiltak til for å heve deres levestandard. Jeg vil imidlertid advare mot et lønnsystem som vil premiere barnerike familier. Det vil føre oss ut i uføre.

De borgerlige vant sin valgseier i 1965 ved hjelp av fagre løfter. De fikk virkelig folk til å tro på løftene, men i dag ser de fleste at de ikke blir innfridd. Regjeringen velter hele byrden over på lønnstakerne. Vi har fått en prisstigning på 45 prosent. Selv en indeksregulering vil ikke kunne bøte på dette. I over et halvt år har vi ligget så å si oppunder den røde streken, og det lønnstap vi har hatt i denne tiden, vil vi aldri få kompensasjon for.

Hva blir så utviklingen etter indeksoppgjøret? Jordbrukerne vil få både tillegg og innebygde tillegg. Vil regjeringen at lønnstakerne også denne gangen skal ta hele belastningen? Vi skal være klar over at vi står overfor en ny situasjon ved tariffsituasjonen i 1968 og den vil bli enda vanskeligere enn noen tidligere tariffrevisjon. Derfor er det ikke likegyldig for fagbevegelsen hvordan det hele utvikler seg. Det vil vi sammen med partiet klart gi til kjenne i tiden som kommer.

Hans Bendiksbj, Oslo, trodde det var grunn til å si at Arbeiderpartiet ennå befinner seg i en omstillingsprosess etter valgnederlaget, og at vi ennå ikke har funnet fram til en politisk strategi i dagens samfunn. Jeg skal forsøke, sa han, å summere opp hvordan partiets studentbevegelse ser på den situasjon vi nå står i. For å kunne gjøre det, blir det nødvendig å foreta en kort vurdering av hva vi har oppnådd i den tida vi satt med regjeringsmakten, spesielt på det økonomiske område. Jeg vil ikke på noen måte underverdere det som er oppnådd av arbeiderbevegelsen på veien mot velferdsstaten. Vi har hatt og vi har fortsatt en god økonomisk situasjon i Norge. Vi har en god økonomisk vekst og vi har full sysselsetting, men vi har ikke mer stigning i utviklingen i Norge enn i andre land. Staten har hatt en større del av den samlede sparing enn i andre land, men storparten av statens sparing går til

utlån til boligreising, og har derfor ikke betydd noe særlig for næringslivet. Heller ikke sosialpolitisk skiller vi oss særlig ut. Den omfordeling av inntekten som har skjedd gjennom den progressive beskatning har bare gjort seg gjeldende i lønnstakergruppen. Det er meget tvilsomt om man kan si at det har foregått noen alminnelig utjevning i Norge. Vi har hatt en ganske pen stigning i levestandarden, men her skiller vi oss ikke ut fra land vi naturlig kan sammenligne oss med. Vi har fortsatt et kapitalistisk system. Vi har ikke vunnet i kampen om de økonomiske maktposisjoner. Kanskje har vi heller ikke tatt opp kampen.

Vi kan ikke slå oss til ro med denne politikken. Vi må arbeide ut fra et helhetssyn som tar sikte på en prinsipiell forandring av samfunnet. Den kapitalistiske samfunnsøkonomien har åpenbare svakheter, og Arbeiderpartiets krise og Arbeiderpartiets valgnederlag kommer av at vi ikke har funnet fram til noen alternativ politikk til disse svakhetene.

La meg nevne noen av disse svakhetene. Sosialpolitikk i et kapitalistisk samfunn vil ikke være noe annet enn et lappverk, fordi den alltid vil komme på etterskudd, som et plaster på såret. Jo mer utviklet og komplisert et samfunn blir, jo større blir kravene til større offentlige tiltak. Når vi ser på samfunnet i internasjonal målestokk skal vi være oppmerksom på at $\frac{2}{3}$ av verdens befolkning lever i fattigdom.

Det kapitalistiske samfunn bygger på det system at profitten skal være det grunnleggende, og næringslivets interesser er ikke identiske med samfunnets. Det er ikke vi som styrer produksjonen. Det er produksjonen som styrer oss.

Partiets svakhet er at vi ikke er kommet til klarhet over vår stilling. Denne svakhet er bl. a. kommet til syne i vår stilling til Fellesmarkedet. Med fare for å bli beskyldt for å innta skyttergravstillingene fra forrige gang må jeg få lov til å si at jeg har et annet syn på dette spørsmålet enn partiformannen. Det vi taper økonomisk på å holde oss utenfor Fellesmarkedet er de tollmurer som Storbritannia, Danmark og eventuelt andre EFTA-land vil reise mot vår eksport. Dette økonomiske tapet er imidlertid mindre enn svingningene i norsk eksport fra et år til et annet, og de kan lett kompenseres. Det er ingen grunn til å tro at vi ikke fortsatt kunne handle som vi gjør i dag og kanskje enda mer med Fellesmarkedslandene. Tollsenkningene i Kennedy-runden har gitt et godt grunnlag for vår eksport. For et sosialistisk parti skulle det ikke være vanskelig å se at det ikke er noen grunn til å gå inn i Fellesmarkedet.

Hva får vi igjen hvis vi går inn i Fellesmarkedet? Forutsetnin-

gen for medlemskap der er at produksjonen av varer skal legges der hvor man har de beste forutsetninger. Men denne rasjonaliseringen skal ikke foregå planmessig. La meg nevne et eksempel: Norsk jordbruk frykter konkurranse innenfor Fellesmarkedet, og jeg forstår den frykten meget godt. Selvom jeg ikke skal benekte nødvendigheten av en sanering av norsk jordbruk, så bør en plan for sanering ta alle menneskelige hensyn og ikke en sanering som tvinger ungdommen bort fra landsbygda for å melde seg som billig arbeidskraft for eksportindustrien. Det må skaffes arbeidsplasser i en ny og lønnsom industri, slik at vi får en harmonisk utvikling av alle landsdeler. Men en slik plan ville bryte med prinsippene for Fellesmarkedet. Den ville kreve dirigering av kapitalen, og kapitalen ville ikke finne seg i en slik dirigering. Den jordbrukssanering som har foregått i jordbruket og som stadig foregår i Fellesmarkedet går ut på å sanere bort småbrukene, ja hele landsdeler. Det har vi eksempler på i Italia og Frankrike. Medlemskap i EEC betyr at vi fraskriver oss retten til å regulere markedet. Vi gir makten til et byråkrati i Brussel, et byråkrati som har større makt enn vi noen gang har gitt Stortinget. Dette byråkratiet er ikke underlagt parlamentarisk kontroll. Det er et redskap for kapitalinteresser, og har svært lite tilfelles med de sosialistiske synsmåter. På det politiske område vet vi at siktemålene er felles forsvar, felles utenrikspolitikk og felles atomforsvar. Det er mulig partiledelsen er interessert i en slik utvikling. Jeg er det ikke, og jeg tror jeg har mange av partiets medlemmer og velgere med meg i det. Våre konsesjonslover må endres, muligens falle helt bort, hvis vi går inn i Fellesmarkedet. Reglene om etableringsrett og kapitalbevegelse vil bety at Norge blir lagt åpent for de store konserner. Det er en illusjon å tro at Norge vil kunne forandre denne tendensen. Fellesmarkedet har også en annen bestemmelse, og den er kanskje enda verre, nemlig bestemmelsen om de ytre tollmurer som skal reises mot de fattige land. Disse land vil bli nødt til å fortsette i sin nåværende stilling som råvareleverandører. Fellesmarkedet er i realiteten et forsvar mot u-landene. Det innebærer ikke noen utjevning som de fattige land krever. En slik organisasjon kan ikke bygge bru mellom øst og vest, og det er uhørt å si, slik vi fra tid til annen har hørt det, at Fellesmarkedet er i pakt med de sosialistiske og demokratiske prinsipper.

Guttorm Hansen, Stortingsgruppa: Mange har spurt hvor Arbeiderpartiet står i den konflikt som har utviklet seg i Vietnam. Det synes å være også noen innenfor vårt parti som ikke vet hvor vi står. Jeg synes det er kommet klart til uttrykk gang på gang hvor Det

norske Arbeiderparti står. Vi står på fredsalternativet. Vi støtter U Thant. Vi støtter de krefter i USA som går inn for forhandlingslinjen. Vi har gitt uttrykk for dette i hundrevis av taler, nå sist ved 1. mai, at det var vår store oppgave å få en slutt på bombingene. De som spør slik og ytrer tvil om våre høyeste tillitsmenns og sentralstyrets holdning synes jeg skulle være klar over dette. Jeg synes det som skjer i Asia har én fare, nemlig at vi overser den europeiske utvikling. Vi ser for lettvtint og skjematisk på den. Foregående taler var jo et godt eksempel på det. Det er ikke slik at det skjer ting i Europa som vi ikke plikter å ta standpunkt til. Det skjer bl. a. den viktige ting at det foregår en forskyvning av hele politikken fra det atlantiske til de europeiske. Dette reflekteres i mange sammenhenger i NATO til de Gaulles og Frankrikes stilling i dag, det reflekteres også i de enkelte lands politikk, det reflekteres i Fellesmarkedet. Det er en refleks av dette i det britiske initiativ overfor EEC. Alternativet Europa som et nytt maktsentrum vis a vis USA. Vi kan like eller ikke like denne utvikling, men vi kan ikke overse den. Vi kan ikke late som om det ikke skjer noe, at alt er ved det gamle. Vi må se disse realiteter i øynene, hvis vi ønsker å være med i denne utvikling. Faren ved en utvikling fra det atlantiske til det europeiske er åpenbar. Det ligger i denne strømmingen en sterk appell til den gammeldagse nasjonalisme, og vi merker mange tendenser på denne gammeldagse nasjonalisme både i Øst-Europa og i Vest-Europa. Vi må være på vakt overfor denne utvikling. Denne utvikling må være en utfordring til oss. Vi må være med på å styre utviklingen. Vi har en stor oppgave her.

Det andre brennpunktet i Europa er Hellas. Det som er skjedd i Hellas gjør at det på ny er nødvendig sterkt å markere hvilke verdier som her står på spill, sterkt å markere at vi vil stå vakt om demokratiet. Det er en fare for hvert land hvis vi ikke reagerer med alle midler og alle de virkemidler vi har i de organisasjoner vi er medlem av, ikke minst overfor og innenfor NATO.

Jeg har lyst til å si litt også om de innenrikspolitiske spørsmål. Vi møter nå nye og store problemer. Mens vi har vært opptatt med spørsmålet i forbindelse med folkeflyttingen, så står vi nå foran en ny situasjon og en vanskeligere situasjon. Her er det de gamle industrifylker som kommer i brennpunktet. Steder som Grecker, og Rjukan er bare innledningen på den strukturrasjonalisering som vi står overfor i norsk bedriftsliv. Som fagbevegelse og parti må vi ta stilling til disse problemer. Vi må ikke falle for den fristelse å utnytte dem i en primitiv agitasjon og at vi stiller oss i en protestholdning til forandringene. Vi er nødt til å finne en form til å leve med i disse endringene og møte dem i vår praktiske politikk. Sam-

tidig må vi prøve å hankses med de gamle distriktsproblemer. Vi må ikke komme i den situasjon at de svake etter hvert som utviklingen går blir glemt. Og her møter vi de store skillelinjer i dagens politikk, spørsmålet om en offentlig styring av de offentlige midler. Folkepensjonsfondet kunne vært et middel til styring, kunne vært midlet til å styre. Det forslag vi har fått fra regjeringen Borten gjør at denne sak må bli den sentrale politiske sak, den som viser hvor den virkelige skillelinjen går i norsk økonomisk politikk. Uten at vårt samfunn bygger ut sitt beredskap, uten at det offentlige blir nytt til å skape en effektiv og levedyktig industri, står vi ganske hjelpeløse. Her er det et politisk skille mellom de borgerlige og oss. Vi bør sørge for å få en etableringslov. Vi trenger det under alle omstendigheter etter og såfremt vi kommer inn i EEC. Det er et faktum at med en etableringslov vil vi kunne styre både utlendings og våre egne etableringer, vår planlegging og herunder også det viktige element å ta vare på det norske landskap som en vesentlig del av vårt samfunn.

Bjørn Tore Godal, Fritt Forum, Arbeiderbevegelsens Studentforbund, tok sitt utgangspunkt i Ingeborg Refling Hagens spill som fortalte om vår sosiale og økonomiske frigjøringskamp. Vi er kommet langt på mange felter. Men våre organisasjoner må selvsagt konsentrere seg om de ny oppgaver. Nasjonale og sosiale frigjøringsbevegelser kjemper mot føydale undertrykkelsesformer som ofte understøttes av krefter i den hvite verden. Det kan ikke være norsk arbeiderbevegelse ivedkommende hvordan denne kampen vil ende. Det ville være tragisk og betegne et brudd på våre internasjonale tradisjoner hvis vi ikke engasjerer oss på den rette siden. Skal norsk arbeiderbevegelses eneste svar på denne utfordring være at vi erklærer at det er to parter i denne sak og at spørsmålet er meget komplisert, slik det står i utkastet til en internasjonal uttalelse? I 25 år har japanere, franskmenn og nå amerikanerne stått i Vietnam. Det er ikke Sovjet eller China som står der med nærmere en halv million soldater. Det er vår egen allierte som er engasjert i en kamp mot et lite folk, en kamp som vitner om et folks heroisme. Hvis vi skal gi uttrykk for et standpunkt i denne sak på en måte som høver seg for et sosialistisk parti som vårt, må det være en utvetydig støtte til den frigjøringskamp det vietnamesiske folk fører. Denne kampen sier noe om det vietnamesiske folks styrke når det i mange år har klart å holde ut mot en stormakt. — Et utenrikspolitisk manifest som skal gå ut fra dette landsmøte må inneholde en utvetydig støtte til frigjøringsfronten. Det må dertil inneholde en klar avstandtagen fra De forente staters engasjement og krig-

føring i Vietnam. Det er riktig som Guttorm Hansen sa at målet i Vietnam er fred. Men det må være en fred der grunnlaget er et fritt og uavhengig vietnamesisk folk. Det må skapes en samfunnsform som passer de vietnamesiske forhold, kanskje ikke på en parlamentarisk og demokratisk samfunnsform i vår forstand. Det ville i tilfelle være et urimelig krav til et land, for et folk som sulter er ikke kravet om formelle rettigheter primært, men kravet om et lavmål av sosiale og økonomiske rettigheter som en forutsetning for en menneskelig tilværelse. Dette er en erkjennelse som vi må komme fram til hvis vi skal forstå det som foregår i den fattige verden i dag. Vår egen historie vil minne oss om at det først etter en omfattende industrialisering var mulig for oss å samle oss til en kamp for demokratiske rettigheter. Det er med dette i minne vi må vurdere verdens ulike politiske systemer, og det er på dette grunnlaget vi best kan utforme vår politikk.

Asbjørn Bortne, Sunnmøre, ville snakke om boligreisningen. Jeg er tross alt mer opptatt av dette enn av det som skjer ute i verden, sa han. I forbindelse med boligbyggingen kommer tomtespørsmålet i forgrunnen. Vi har her opplevd en utvikling som er nedslående. I den kommune jeg kommer fra, Borgund kommune, betales det i dag 40—50 000 kroner for et mål jord og 20.00 kroner for å bygsle et mål. Den manglende evne til å ta oss av tomteprisene er sikkert en medvirkende årsak til at vi tapte valget i 1965. Det er titusener, ja, hundretusener av unge ektepar som krever boliger, og disse avgjør valget. Vi må vise større vilje til å løse dette viktige spørsmål. Mange av Arbeiderpartiets folk har gått mot prisstigningen på tomtene, men endel av våre folk har vist liten vilje til å bremse på prisstigningen. Jeg tror Arbeiderpartiet, såfremt viljen hadde vært til stede, ville ha kunnet løst boligspørsmålet langt på vei. Jeg er redd for at Arbeiderpartiet etter valgnederlaget i 1965 vanskelig får høve til å løse dette spørsmålet.

Finn Moe, Stortingsgruppa: Jeg tror det er en ting vi bør være oppmerksom på når vi drøfter den politiske utvikling og politiske programmer, og det er at utviklingen i våre dager foregår i et hurtigere tempo enn tidligere. Verden har faktisk gjennomlevd den annen industrielle revolusjon. Det er klart at denne utvikling har endret hele det politiske bilde. Derfor kan vi ikke i vår politiske tenkning følge de gamle tankebaner. En politisk bevegelse som vil ha makt og innflytelse må føre sin politikk på grunnlag av den faktiske utvikling, ikke på grunnlag av slagord og krav som sprang ut av en helt annen situasjon.

Jeg bad egentlig om ordet for å si noen ord om utenrikspolitikken. I høyere grad enn før er verden blitt én. I dag har vi fått noe som heter superstormakter — Sovjet-Samveldet og USA, med China som en kommende supermakt. Det er bare disse stormakter som er fullt på høyde med situasjonen, stormakter som kan skaffe de midler som trengs for å gjennomføre den tekniske og teknologiske forskning. Det er ganske karakteristisk at Europa ligger langt tilbake for USA i teknologisk henseende. Europa makter ikke å drive noen virkelig romforskning. Den drives bare av USA og Sovjet-Samveldet. Jeg tror det er mot denne bakgrunn vi må se tanken om et samlet Europa. Vi er heldigvis kommet så langt at vi mener det vil være vanvittig at europeiske stater skulle føre krig mot hverandre. Vi er heldigvis også kommet til klarhet over at Europa må samarbeide, hvis vi skal klare å hevde oss. Dette samarbeid må starte som et felles marked, men det må føres videre til et felles integrert Europa.

En tidligere taler i denne debatt kom med en lang rekke påstander som det vil føre for langt å gå i mot enkeltvis, men jeg vil bare gjøre oppmerksom på det faktum at det er de sosialistiske partier og de faglige landsorganisasjoner i Fellesmarkedslandene som er de ivrigste tilhengere av det europeiske fellesskap. Og når det gjelder støtten til utviklingslandene, så tror jeg at fellesskapets land gir en støtte som ligger langt over det som kommer fra de land som står utenfor fellesskapet. Frankrike yter således et meget betydelig beløp.

Jeg synes det er skuffende at man her i Norge har en tendens til å se Fellesmarkedet bare som en økonomisk sammenslutning. Europatanken er noe langt mer enn det. Det er en union med felles åndelige verdier og tradisjoner som vil bannlyse krig i vår del av verden og gjøre vår innflytelse gjeldende i hele verden. Det er med i fellesskapet land som vi kunne ønske var anderledes, og vi skal klart og tydelig si fra om det, men det er først når vi er med i en organisasjon at vår stemme høres og at vi kan gjøre vår oppfatning gjeldende. Det er derfor ikke grunn til å isolere oss og erklære oss for nøytrale. Hvis vi isolerer oss, så har vi overhodet ikke noe vi skal ha sagt i internasjonal politikk. Nøytralitetspolitikken har vi prøvd og med bitre erfaringer. Vi var passive tilskuere til fascismens erobringer i 30-årene og til slutt ble vi også ofre for nazismen selv. Jeg kan derfor ikke forstå bakgrunnen og argumentasjonen fra dem som vil at vi skal gå ut av NATO når vi har anledning til det. Jeg tror at NATO, og i og for seg Warszawa-pakten, har bidratt til å stabilisere forholdene i Europa og har bidratt til å hindre at vi ble utsatt for utilbørlig press. Slik som forholdene

ligger an tror jeg ikke Sovjet-Samveldet er interessert i at NATO blir oppløst.

Tilslutt bare et par ord om Vietnam. Det er ikke noen tvil om hvor vi står — i vår stortingsgruppe, i Stortinget, i norsk arbeiderpresse eller i den norske regjering. Alle har klart sagt sin mening, nemlig at krigen i Sør-Vietnam må bringes til opphør snarest mulig og også at bombingene av Nord-Vietnam må stoppes. Jeg er enig i den vurdering som Per Aasen har gitt av Vietnam-situasjonen. Men når og hvor har vi akseptert den amerikanske krigføring i Vietnam? Jeg tror at de offisielle amerikanske representanter både her i landet og i andre land ikke er i tvil om hvor vi står. Vi skal gjenta det i vår uttalelse her på landsmøtet og vi skal gjenta det ved hver anledning det er nødvendig at dette er vårt standpunkt. En av de alvorligste sider ved konflikten, bortsett fra den lokale krig, er at den hindrer fortsatt avspenning.

La meg tilslutt få lov til å si en liten ting om utviklingshjelpen. Jeg har stelt med det problemet nå i mangfoldige år. Nå må vi komme fram til at vi *gjør* noe, ikke bare vedtar uttalelser om det. Jeg kunne tenke meg at hver gang et lag eller en forening vedtar en uttalelse om å hjelpe utviklingslandene burde de la den uttalenelsen følge av 100 kroner.

Taletiden innskrenkes.

Ordstyreren opplyste at det hittil hadde vært 11 talere som hadde hatt ordet. Det gjensto nå 43 talere. Det var meningen å fortsette debatten mandag formiddag fram til kl. 11.30, og at seksjonene så skulle ha sine spesielle møter. Hvis denne timeplan skal holde, er man nødt til å innskrenke taletiden. Ordstyreren foreslo at førsteinnleggene i den fortsatte debatt skal settes til 5 minutter og anneninnleggene til 2 minutter.

Ordstyrerens forslag ble enstemmig vedtatt.

Ordstyreren foreslo at det ble satt strek med de inntegnede 43 talere.

Også dette forslag ble vedtatt enstemmig.

Forslag som var opptatt sendt til redaksjonskomité nr. 2.

Disse forslag var tatt opp under debatten:

Hans Bendiksbj hadde satt fram dette forslaget:

«Konflikten i Vietnam har utviklet seg til en krig mot et folk og en bevegelse som arbeiderbevegelsen overalt i verden har sterke felles trekk med. DNA ser på FNL som en sosial og nasjonal frigjøringsbevegelse med

oppslutning hos flertallet av det vietnamesiske folk. FNL er en bevegelse som naturlig krever vår solidaritet. Historien har vist oss at bevegelser av denne art ikke lar seg holde ned ved våpenmakt.

Krigen i Vietnam hindrer den videre avspenning mellom øst og vest, den forgifter atmosfæren mellom de rike og fattige land i verden og forsinker dermed arbeidet med å løse det som er vår tids grunnleggende problemer. Den stadige opptrapping av krigen fra USA's side — i de siste dager ved bombingene av Hanoi sentrum og ved angrepene på den demilitariserte sonen — øker hver dag faren for at Vietnam-krigen skal utløse den uhyggelige katastrofen — den tredje verdenskrigen.

Fred i Vietnam er derfor en livsviktig oppgave i dag.

Arbeiderbevegelsens grunnidé er solidariteten med de undertrykte og underprivilegerte. Som medlemmer av arbeiderbevegelsen i et land som er alliert med USA, må vi ta klart avstand fra den uverdige krig president Johnson's regjering fører. Av alle krefter må vi støtte arbeidet for en fred som lar det vietnamesiske folk fritt bestemme over sin egen skjebne. Dette betyr at alle fremmede tropper må ut av Vietnam.

Arbeiderpartiet bør av alle krefter støtte FN's generalsekretær i hans innsats for å få i gang fredsforhandlinger. Dette krever at bombingene av Nord-Vietnam innstilles uten vilkår eller krav om motytelser. FNL må anerkjennes som forhandlingspartner.

Det er vanskelig å se hvordan en varig fred i Vietnam kan skapes uten at De forente nasjoner blir trukket inn i løsningen. En varig fred krever en verdensorganisasjon med myndighet og makt til å løse de konflikter som truer verdensfreden.»

Bjartmar Gjerde hadde lagt fram dette forslaget:

Voksenopplæring og miljøforming.

«En omfattende og godt organisert opplærings- og fritidsvirksomhet for voksne er en påtrengende nødvendighet i et samfunn under stadig forvandling. For alle dem som i dag vil kvalifisere seg for oppgaver i arbeidsliv og samfunnliv er det avgjørende at de har lett adgang til studier i fritida. Mer kunnskap gir friere mennesker, friere valg av yrke, gjør omskoling for nye yrker lettere og øker mulighetene for bedre betalt arbeid.

En hel generasjon har et betydelig svakere utgangspunkt enn andre. Av alle voksne over 40 år har tre fjerdeparten bare sjuårig folkeskole som førstegangsutdanning. Etter hvert vil de møte konkurransen fra ungdom som har gått på skole fram til 19 års alder. En kompensasjon i form av rimelige studier i voksen alder er et rettferdskrav.

Voksenopplæring er avgjørende for styrking av organisasjonslivet, for opplæring av tillitsmenn, for gjennomføring av demokrati på arbeidsplassen.

Voksenopplæringen får stadig større betydning for løsningen av trivselsproblemer og vekstproblemer og gjør vegen til kulturverdiene farbar for alle.

I en samlet sum er voksenopplæringen et viktig middel til miljøforming og kulturreising. Ønsket om kontinuerlig voksenopplæring på alle menneskelivets områder er et folkekrav. Et samlet Storting forutsetter at voksenopplæringen skal sidestilles med førstegangsutdanningen i skoleverket.

I Norge som i Norden for øvrig er voksenopplæringen i første rekke knyttet til opplysningsorganisasjonene. Samfunnets organer bør ut fra dette anerkjente prinsipp bidra effektivt til at organisasjonene kan skjytte sin oppgave på beste måte.

I Arbeidernes Opplysningsforbund har arbeiderorganisasjonene et sterkt organ for voksenopplæring og fritidsarbeid. En meget vesentlig del av de

midlene som AOF bruker til voksenopplæring og kulturarbeid, kommer fra kontingenter som hvert enkelt medlem betaler inn til AOF's medlemsorganisasjoner. En konsekvens av Stortingets vedtak om at voksenopplæring skal sidestilles med førsteutdanning i vårt skoleverk, må være at samfunnet — staten, fylkeskommunene og primærkommunene — må dekke en større del av utgiftene enn hittil. Det vil gi AOF muligheter til å utvide arbeidsfeltet og sikre kvalitet og kontinuitet.

Det norske Arbeiderpartis landsmøte henstiller til sine avdelinger og tillitsmenn i det offentlige liv å bidra til at AOF kan bli bygd videre ut og dets innsats i undervisningen ytterligere øket. Dette bør bli gjort av hensyn til den samfunnsmessige betydning av AOF's virksomhet og til de særlige muligheter som AOF har til å engasjere store befolkningsgrupper i aktiv fritid.»

Også dette forslag ble oversendt redaksjonskomité nr. 2.

Trygve Bratteli tok opp landsstyrets forslag til innenrikspolitisk manifest og et arbeidsdokument til redaksjonskomitéen om utenrikspolitisk manifest:

Landsstyret forslag til politisk manifest.

Store forandringer preger samfunnslivet. I vårt eget land har vi lagt grunnen for full sysselsetting, en ny sosial trygghet, et bedre skolestell og en høyere livs- og levestandard for alle. Vi har hatt grunn til å glede oss over utviklingen.

Men samtidig skjer forandringer som virker skremmende. Også i Norge har det i den siste tiden kommet gjentatte meldinger om bedrifter som stanser, eller legger om sin produksjon og skjærer ned sin arbeidsstyrke. Særlig eldre arbeidere og funksjonærer har vondt for å finne nytt arbeid når de engang er blitt ledige.

Vi står ved begynnelsen til en omfattende omstillingsprosess som kan bringe tusener av arbeidsplasser i faresonen. Det gjelder i særlig grad visse eksportindustrier som møter stadig stigende konkurranse. Men det gjelder også industrier som før lå beskyttet bak norske tollmurer. I skogbruk og fiske melder vansker seg med større og større tyngde.

Vi lever i en tid full av muligheter til teknisk og økonomisk framskritt, men også i en verden fylt av risiko og farer.

I en slik tid må landet ha en målbevisst ledelse, en fast styring.

En koalisjonsregjering av fire partier må bli tung i takten og dårlig rustet til å møte de krav som raske skiftninger i samfunnslivet stiller. Vi har fått en forvaltningsregjering i en tid som krever et handlekraftig politisk styre.

Kommunestyrene er viktige deler av landets styre. Slik forholdene er blitt, er det enda viktigere at flere kommuner kan få et styre av Arbeiderpartiet.

Nye alternative arbeidsplasser må sikres der gamle går tapt gjennom teknisk utvikling og strukturrasjonalisering. Vekstsentra må reises, slik at den økonomiske utviklingen sikres i de strøk av landet som er blitt liggende etter. Samtidig må vi sørge for en sund utvikling i de områdene som nå har den største tilflytningen. Gjennom folkepensjoneringens fond har vi fått nye midler til bruk i utbyggingen av vårt samfunn.

Vårt velferdssamfunn skal sikre forsvarlige sosiale forhold for alle som bor i tynt befolkede strøk, for vår samiske minoritet, for barnefamilieene, for de mennesker som står alene i livet, og for de funksjonshemmede som har krav på bedre forhold i skole, arbeidsliv og fritid.

Arbeiderpartiet vil trygge den frie ferdsel i skog og fjell, ved sjø og strender. Men like viktig for alt levende livs trivsel er det å stanse forurensingen av vann og luft.

I all offentlig administrasjon vil vi avskaffe restene av gammel byråkratisk styremåte. Skrankene må bli fjernet mellom dem som kommer for å bli rettlede og dem som skal rettlede. Dette hører sammen med den del av Arbeiderpartiets program som sier at vi skal styre i retning av et klasseløst samfunn. Vi vil også få vekk den ulikhet som finnes mellom forskjellige grupper av lønnstakere, når det gjelder ansettelsesvilkår, arbeidstid, ferier og lønn under sykdom. Vi må fjerne de skiller som gamle fordommer har satt mellom mannlige og kvinnelige arbeidere.

Kommunevalgene er særlig viktige, slik forholdene i landet er nå. Arbeiderpartiets representanter i kommunestyrene har gjennom to generasjoner vært forkjempere for den sosialpolitikken som i vår tid har munnet ut i folketrygd og velferdssamfunn og i bedre muligheter til utdanning for barn og ungdom. Arbeiderstyrte kommuner har også målbevisst lagt forholdene til rette for økt sysselsetting — lenge før dette kunne bli en grunnlovfestet plikt for staten. Arbeiderstyrte kommuner har på mange måter vært med på å bygge opp den rikspolitikken som Arbeiderpartiet har ført med de resultater som vi i dag alle er stolte av. Kommunepolitikken har alltid hatt betydning for rikspolitikken.

Arbeiderpartiets landsmøte vender seg til velgerne med en oppmoding om å gi sin tilslutning til Arbeiderpartiets politikk ved valgene i september.

Vi lever i en stor tid. Vi kan karakterisere den som en overgangstid mellom to tidsaldre. En samfunnsomveltning er i gang, og underveis mot et nytt samfunn trenger landet og kommunene et handlekraftig styre. Den gjør rett som i denne tid velger Arbeiderpartiet.

Landet trenger fast styring.

Arbeidsdokument til redaksjonskomitéen om utenrikspolitisk manifest.

En blodig og meningsløs krig herjer i Vietnam. Bitre rasemotsetninger behersker det sørlige Afrika. Et feudalt klasseskille skaper eksplosive forhold i store deler av Latin-Amerika. I China foregår en indre maktkamp som virker skremmende, samtidig som denne verdens mest folkerike stat befinner seg utenfor FN. Flertallet av menneskeheten lever i fattigdom og nød. — Situasjonen i Midt-Østen er igjen blitt brannfarlig. Demokratiet omstyrtet og erstattes av et militært diktatur i Hellas. Styreformene i Øst-Europa er fortsatt autoritære. Fascistiske regimer hersker på den iberiske halvøy. Ennå er Europa delt. Alt dette forteller at den demokratiske sosialismens idé inneholder et budskap som stadig er like aktuelt: Vi vil et organisert verdenssamfunn basert på prinsippene om frihet og likeverd for alle mennesker.

Fred i Vietnam er den mest brennende oppgave i dag. Arbeiderpartiet

gjentar og understreker sin uttalelse fra landsmøtet i 1965. Krigen i Vietnam må opphøre, ikke opptrappes. Vietnams problemer må løses ved forhandlingsbordet, ikke ved bruk av bomber. Ingen seier kan vinnes ved militære midler i Vietnam. Arbeiderpartiet vil nå som før slutte helhjetet opp om U Thants forsøk på å bringe begge parter til forhandlingsbordet, og retter en inntrengende oppfordring til den norske regjering om å søke alle utveier for sammen med andre nasjoner å gi effektiv støtte til FN's generalsekretær. Det vietnamesiske folk må selv få rå over sin skjebne. Bombingen av Nord-Vietnam må opphøre. Begge parter må gå til forhandlingsbordet. FLN må delta i forhandlingene.

Krigen i Vietnam er ett utslag av selve grunnproblemet i internasjonal politikk: avstanden mellom de problemer verden står overfor, og de muligheter nasjonalstatene har for å løse dem. Den teknisk-vitenskapelige utvikling verden er inne i, gjør folkene stadig mer avhengig av hverandre. Denne utvikling må følges opp av politiske nyskapninger på det internasjonale samarbeidsområdet.

For arbeiderbevegelsen er det et selvfølgelig mål å sette FN i stand til å sikre folkenes fred og framgang. Hittil har ikke nasjonalstatene vist vilje til å gi FN maktmidler til å løse denne oppgaven. Derfor må vi gå skrittvis fram. Arbeiderpartiet ser en samling av Vest-Europa som et slikt skritt mot et forpliktende samarbeid i verdensomspennende målestokk. Gjennom en forening av de europeiske folk vil vi hindre krig og konflikter på vårt kontinent, samtidig som Europa blir satt i stand til å gjøre en fredsskapende innsats i verdenspolitikken. Vårt mål er en samling av hele Europa der den kalde krigen er avløst av et aktivt samkvem, og der verdensdelen stiller seg åpent for et nært og likeverdig samarbeid med den øvrige verden. De enorme problemer utviklingslandene står overfor, kan Europa best bidra til å løse gjennom en samordnet innsats. En av våre største oppgaver innenfor et forenet Europa vil være å finne fram til nye former for samvirke med utviklingslandene, slik at det kan skapes en mye raskere økonomisk vekst i disse land. Med disse målsettinger for øye tar Arbeiderpartiet klart standpunkt for norsk medlemskap i EEC.

Inntil FN har fått makt og myndighet til å sikre freden i verden, er det en forpliktelse for de enkelte stater — alene eller i samarbeid med andre — å trygge sin sikkerhet. Norge har valgt å løse denne oppgaven gjennom sitt medlemskap i NATO. Arbeiderpartiet ønsker at Norge fortsatt skal delta i dette regionale forsvarsarbeid. Samtidig understreker vi de nye oppgaver NATO blir stilt overfor i vår tid. I pakt med de prinsipper som ble trukket opp på NATO's ministerrådsmøte i desember 1966, må organisasjonen legge større vekt på den rent politiske oppgave å bidra til fortsatt avspenning mellom øst og vest. Vi ønsker at organisasjonen skal bidra til å trygge freden i et viktig område av verden. Samarbeidet med landene i Øst-Europa må aktivt bygges ut. Ved nye initiativ må det søkes en løsning på det tyske spørsmål som kan godtas såvel av det tyske folk som av dets naboer. Forsvarssamarbeidet må hindre framveksten av en nasjonalisme som har brakt så mange ulykker over Europa.

Vår ungdom i dag er det første slektledd som vokser opp i et verdenssamfunn der de glemte folkeslagene i Asia, Afrika og Latin-Amerika er trådt fram som selvstendige, handlende folk og medlemmer av FN.

På en dramatisk måte er det blitt klart for oss at vi tilhører et rikt mindretall i en menneskehet der flertallet av våre medmennesker lever i daglig kamp mot sult og nød, og der befolkningsøkningen spiser opp det meste av den produksjonsøkning som blir oppnådd.

For oss i dag blir den altoverskyggende oppgaven å føre en utrettelig

kamp for å hindre at kløften mellom de rike og de fattige folk blir enda dypere og mer uoverstigelig. Målet for kommende slektledd må være et internasjonalt velferdssamfunn der også klasseskillene mellom folkene er revet ned. Denne målsetting kan ikke virkeliggjøres bare ved direkte hjelp. Det vil bli stilt krav til oss om å medvirke til en gjennomgripende nyorganisering av hele det økonomiske samkvem mellom de rike og de fattige land.

Vi kan bare redde vår egen framtid hvis vi greier å handle og føle som medmennesker i forholdet til den fattige verdens folk. Men det kreves også at vi i en bevisst kamp mot rasehovmod, nedvurdering og mot restene av kolonialisme viser respekt og forståelse for de nye nasjonene i deres kamp for menneskeverd og likestilling.

Møtet ble avsluttet kl. 18.

Formiddagsmøtet mandag 22. mai

Møtet ble satt kl. 9.10 og ordstyrere var Einar Gerhardsen og Liv Andersen.

Odd Besserud, Hedmark, leste beretnings- og protokollkomitéens innstilling om protokollene fra søndagsmøtene. De ble innstilt til godkjenning.

Innstillingen ble enstemmig vedtatt.

Brev til regjeringen om Nasty-båtene.

Reiulf Steen gjorde oppmerksom på at Regjeringen kom til å ta sin avgjørelse i formiddag om de såkalte Nasty-båtene. Han la på vegne av redaksjonskomité nr. 2 fram følgende forslag til brev til Regjeringen:

«Arbeiderpartiets landsmøte har enstemmig vedtatt å rette en alvorlig henstilling til Regjeringen om ikke å sende den sjette Nasty-motortorpedobåten til kuppregjeringen i Hellas.»

Forslaget ble vedtatt enstemmig, og det ble bestemt at brevet skulle bringes Regjeringen pr. bud.

Den politiske debatt fortsetter.

Kurt Mosbakk, Akershus, var den første taler: Til dette landsmøte er det kommet forslag om en gjennomgripende drøfting av forsvarets stilling i dagens situasjon. En liknende henstilling er kommet fra AUF. Jeg vil gjerne si et par ord om denne saken. Det er

delte meninger om hvem som skal foreta en slik vurdering. Vi må her ta initiativet til en slik gjennomgåelse av vårt forsvar. Det er en rekke spørsmål som her må behandles, bl. a. tjenestetidens lengde, oppbyggingen og arbeidsordningen samt de ressurser vi har til disposisjon. Forsvaret kan ikke være et trekkspill. Vi må komme fram til det balansepunkt som er naturlig for et land av vår størrelse og med de forhold som ellers råder. Selvsagt må vi også tilpasse vårt forsvar til den internasjonale situasjon. I den sammenheng må vi også drøfte hvilken andel av samfunnets ressurser som kan anvendes til dette formål. Det er naturlig at det blir lagt opp en langtidsplan for den økonomiske side. Forsvarets andel må ikke øke i forhold til nasjonalproduktet, det må ikke bli en større andel enn den vi har i dag.

Det er en utbredt oppfatning at vår verneplikt bør omfatte også andre områder enn de vi har i dag. Det bør åpnes adgang til flere former for verneplikt. Landsmøtet bør også slå fast, før vi fremmer saken i Stortinget, at de som av samvittighetsgrunner ikke kan ta verneplikt må ha adgang til fredsrelevant arbeid. Han tok opp stortingsgruppas og Sør-Trøndelag Arbeiderpartis forslag.

Fra Sør-Trøndelag Arbeiderparti:

1. Forsvarets beredskapsordning må underkastes en grundig og omfattende vurdering. Det bør overveies om en mer fleksibel beredskapsordning enn den nåværende vil være forsvarlig. Tjenestetidens lengde og repetisjonsøvingenes omfang og gjennomføring må vurderes. Det må legges vekt på erfaringer fra andre land, men det må samtidig søkes fram til løsninger basert på de særlige vilkår i vårt eget land.
2. En ny struktur og en ny administrativ praksis må ta utgangspunkt i en analyse og vurdering av hovedsvakhetene i vår nåværende ordning i Forsvaret, i lys av den sikkerhetspolitiske, økonomiske og tekniske utvikling.
3. Den nye langtidsplan må bygge på forutsetningene om:
 - a) at Forsvaret er et ledd i det nordatlantiske forsvarssamarbeid,
 - b) at Forsvarets fredsbevarende betydning og det norske forsvarsberedskap ikke blir svekket.
 - c) at Forsvaret innpasses i en forsvarlig økonomisk ramme.

Forslag vedtatt på tillitsmannskonferansen 25. og 26. februar d.å.:

Uttalelse om forsvarspolitikken.

De positive trekk i den utenrikspolitiske utviklingen gjør det aktuelt på nytt å vurdere vår forsvarspolitik og vårt forsvars oppbygging. En må søke å gi plass for et nytt syn på forsvarets funksjoner og oppgaver, og søke å utvide rammen til å omfatte oppgaver som i dag ikke innbefattes. En tenker her spesielt på en aktiv bestrebelse for en balansert nedrustning og økning av u-hjelpa som et ledd i vår forsvarspolitik.

Det bør legges opp til en forsvarsordning som er så fleksibel at det mest mulig kan tilpasses den internasjonale utvikling fra tid til tid.

På dette grunnlag bør partiet gå inn for at det settes ned et frittstående uavhengig utvalg til å vurdere forsvarets oppbygning og dets funksjoner.

Isak Havstad, Telemark, hadde forlangt ordet for å si litt om utviklingen av prisene på byggegrunn. Tomte- og boligproblemet var de borgerlige partiers store numre ved valget i 1965. Men det var nettopp dette spørsmålet som de borgerlige partiene har løst på en så dårlig måte. De har på ingen måte løst den pris-messige siden av spørsmålet. Hva ligger til grunn for prispresset på byggegrunn? Vi bør få en gjennomgripende analyse av de krefter som virker i denne prosess. Vi bør vel innrømme at det var en av de største feilene vi begikk at vi ikke foretok oss noe her. Istedenfor å sette inn en streng samfunnsregulering lot vi spekuljonskreftene slippe løs. Jeg sikter her til den såkalte flate beskatning. Vi innenfor Arbeiderpartiet må finne fram til en skikkelig ordning her. Jeg tillater meg å fremme følgende forslag:

Forslaget til *skatteregler* ved salg av grunn til utbygging bør gis en enklere form.

Det er sannsynlig at de reglene som ble innført av Arbeiderpartiets regjering var tilstrekkelige til at kommunene etter hvert hadde kommet til å beherske tomtemarkedet i tilstrekkelig grad.

Reidar Hirsti, sentralstyret, understreket det som Finn Moe hadde sagt at vi idag opplever en rivende teknisk og teknologisk utvikling, og det er da viktig for oss å se det hele i perspektiv. Europa vil gradvis gro sammen. Markedsspørsmålet er ett av momentene. Vest-europeisk arbeiderbevegelse står overfor en viktig historisk utfordring. Den representerer den eneste politiske maktfaktor som har muligheter til å forme en verden med 300—400 millioner mennesker, i vårt bilde. Vi er den eneste maktfaktor som kan klare det. Vi må selvsagt ikke se bort fra de store vanskeligheter en slik omstilling vil bety for vårt jordbruk og fiske og for så vidt også for de øvrige av våre næringer. Men vi må ikke gå vill i en urskog av slike detaljer, slik at vi mister kontakten med de store og avgjørende problemene. Det er ikke slik at vi her har med fastlåste ting å gjøre. Det er en helt ugrunnet påstand. Vi må ta standpunkt til de store linjer. Fellesmarkedet skal vi forme, vi skal forme det nye Europa. Vi må skape et forpliktende handlingsprogram for vår deltakelse i Fellesmarkedet.

Odd Sagør, Trondheim, mente at boligproblemene ville få en sentral plass i kommunevalgkampen. Boligdebatten i dag har vesentlig dreid seg om hvor mange leiligheter som er bygd. Fra

vår side er det ikke noen fare for å kommentere spørsmålet på dette grunnlag når vi tenker på koalisjonspartiernes valgløfter. Problemet er imidlertid atskillig mer innfløkt idag. Vi er kommet opp i den situasjon at folk av økonomiske grunner ikke kan ta imot de nye boliger. Innskuddene blir for store, husleiene for høye. Vi er nødt til å legge om hele boligpolitikken og se spørsmålet i sammenheng. Fra 1. januar i fjor inntrådte det en avgjort vending. Riktignok ble lånene forhøyd, men prisutviklingen har spist opp økingen. Folk har ikke lenger råd til å overta slike leiligheter. Støtteordningen er ikke lenger sosialt forsvarlig. Lavtlønnsgrupper må ha langt større støtte. Dertil kommer at vi i de senere årene har fått en tilflytting til byene og de tettbygde strøk, slik at bolignøden er blitt enda mer prekær. Det må derfor skje en opptrapping av boligbyggingen. I Trondheim har vi da også økt tempoet i boligbyggingen. Vi har økt årsproduksjonen fra 1100 til 1900 leiligheter, men likevel strekker ikke antallet til.

Børre Pettersen, Buskerud, minnet om at 170 000 hvert år flytter fra fylke til fylke. Vi kan ikke rolig se på dette. Vi må lede utviklingen. Vi må bevisst gå inn for en desentralisering, av kapital og ressurser. Derfor er det nødvendig med en kontroll av banker og kredittinstitusjoner. Vi må også føre kontroll med at investeringene blir satt inn på de riktige steder og i de riktige næringer. Det vi skulle hatt for lenge siden er et eget Planleggingsdepartement. Taleren konkluderte med å legge fram følgende forslag:

Det norske Arbeiderparti går inn for at samfunnet må overta de store kreditt- og finansinstitutter i vårt land. På denne måten er det mulig å foreta en desentralisering av de økonomiske ressurser i vårt land, og dermed få en jamn utbygging i våre distrikter, så disse ikke blir liggende etter i velstandsutviklingen i vårt land.

Bjartmar Gjerde, sentralstyret, viste til det forslag som tidligere var lagt fram om voksenopplæringen og pekte i den forbindelse på at vår oppgave i første rekke var å skape trygghet for alle. Men en like stor oppgave i et velferdssamfunn er å skape trivsel for alle. Vi vil ha et samfunn som ikke bare kan peke på økt vekst, men også et samfunn som er preget av trivsel. Kulturoppgavene må tillegges større vekt. Til neste landsmøte må vi legge fram et kulturpolitisk handlingsprogram. Mulighetene for å skape et rikere miljø er til stede i dag, med den økonomiske velstand vi har. I den sammenheng må vi føle det som en forpliktende oppgave å utforme og organisere en undervisning for alle mennesker i alderen fra 5 til 75 år. Partiets skoleprogram er et godt opplegg, men det

må konkretiseres med henblikk på den store oppgaven vi får i det framtidige samfunn.

Intet menneske blir ferdig med sin utdanning med en gang, en gang for alle, i alle yrker er det behov for videreutdanning. I høyt utviklede land som i USA og Sverige ser vi hvordan ekspansjonen har foregått nettopp på dette område. I Sverige bruker de alt store summer til voksenopplæring, og i USA bevilger bare staten rundt 17 millioner dollar. 12 års utdanning er toppen, og det er i dag et altfor svakt grunnlag. Slik som utviklingen foregår i dag er det mange som må gå over i andre yrker, de trenger en omskoling. På samme tid blir enkelte yrker fullstendig omskapt og de som står i jobbene må ha en omskoling. Jeg anbefaler det forslaget som jeg har lagt fram.

Rolf Lasse Lund, Oslo, hadde sett seg lei på reklamen. Det brukes en milliard kroner i vårt land til helt hensiktsløs reklame. Arbeiderbevegelsen må ta et oppgjør når det gjelder reklameuvesenet. Bare på ett felt kan reklame forsvares, når den virker rådgivende og veiledende. — Et annet stort kulturproblem er å skape lik rett for begge kjønn. Det gjelder særlig oppdragelsen. Kjønnene må få like stor rett til å velge yrke og gjøre krav på utdanning. Her må vi ganske sikkert omskape hele samfunnet hvis vi skal få en forandring. Hvor skal vi begynne? Alle disse problemene henger sammen: Oppdragelse, skolepolitikken, reklamespørsmålet osv. Det er på tide å ta opp våre sosialistiske prinsipper kontra den borgerlige politikken.

Ivar O. Hansen, Akershus, oppholdt seg ved tomteprisene. På en øy på Vestlandet hadde en mann for noen år siden tilbudt kommunen tomter til 2 kroner pr. m². Så la kommunen vei, kloakk og vann til de samme tomtene, og nå var tilbudet fra mannen 30 kroner pr. m². Er det noen mening i at private skal tjene på den verdiøkningen som andre — i dette tilfelle deres egen kommune — skaper? Her har vi noe av bakgrunnen for økingen av innskuddene på OBOS-leilighetene i Oslo. Tomteprisene fyker i været, og i tillegg kommer selvsagt også økingen i byggekostnadene ellers. Årsaken til disse prisøkningene på tomtene ligger i det system vi har med skjønnskommisjoner som fastsetter prisene ut fra de gjeldende takster. Faktum er at leilighetene som byggelagene bygger i dag blir så dyre at folk på alminnelige inntekter ikke har råd til å ta dem. Taleren nevnte eksempler fra en større by på at folk på vanlige inntekter måtte avslå tilbud på leiligheter. Vi har fått en annen slags boligkø i dag, den køen som venter på gamle leiligheter som de har råd til å flytte inn i.

Odd Hansen, Oslo, hadde ordet til forretningsordenen. Hvis man skulle følge den vedtatte forretningsorden etter ordlyden, ville det ikke være mulig for de ca. 35 gjenstående talere å ta opp forslag. Strek er nemlig satt.

Trygve Bratteli trodde det var forutsetningen at man skulle få høve til å ta opp forslag, men det var selvsagt en fordel for redaksjonskomitéen hvis de som hadde forslag tok disse opp med en gang. *Ordstyreren* sluttet seg til Brattelis henstilling.

Knut Frydenlund, Oslo, var klar over at det framlagte utkast til et internasjonalt manifest hadde vært utsatt for sterk kritikk. De synsmåter som er kommet fram under debatten må redaksjonskomitéen selvsagt ta hensyn til, sa han, men det er ikke nok med en protestholdning i internasjonale spørsmål. Vi kan ikke stoppe ved bare å fordømme krigen i Vietnam. Vi må også vedta et forpliktende internasjonalt handlingsprogram. Det holder ikke bare med milde gaver, med støtte til en liten landsdel i utviklingslandene. Hele den utvikling som finner sted i de fattige land må brytes. Vi må være villige til å ofre atskillig mer for utviklingslandene.

Under debatten har vi hørt innlegg som går mot NATO og EEC. Det røper en negativ innstilling og ikke noe internasjonalt engasjement. Vi kan kritisere disse organisasjoner, men vi kan ikke endre dem uten aktiv medvirkning fra vår side. Kennedy-runden var på mange måter et forspill til et forent Europa, en forent verden. En del av tollmurene ble bygd ned, men mange vil stoppe med det. De vil ikke være med på noe Fellesmarked. De vil stoppe på halvveien.

Bengt M. Olsen, Oslo, komplimenterte Bratteli med at han under sitt innledningsforedrag hadde unngått å bruke ordet «velferds-samfunnet». Dette ordet har fått en for bred plass i vår terminologi. Jeg kan forstå at eldre partifeller liker å bruke det, i relasjon til det samfunnet de levde i for 30—40—50 år siden, men for store grupper ungdom er det uholdbart. Det peker hen på en hvilepause. Vi har nådd et stykke på vei, men vi har mange oppgaver å løse fortsatt. Ordet «velferdssamfunnet» er meget farlig, det virker så koselig. Vi kan ikke stoppe opp og nyte seiren. Det er flere årsaker til det. Også her i Norge er det mange som lever i skyggen, på grunn av alderdom, skilsmisse, alkoholisme eller andre årsaker. Det er folk som ikke kan tilpasse seg forholdene. I dag er det av stor betydning å komme disse grupper til hjelp. Vi har en gal prioritering i vår sosialpolitikk.

— *Britt Hildeng*, gjest fra AUF, pekte på at i morgendagens samfunn ville ikke konfliktene mellom Vest og Øst føre til krig, men det spente forhold mellom den fattige og rike verden. Derfor bør vi føre en politikk som i sin konsekvens kan virke til en avspenning. I stedet for den lunkne stilling det offisielle Norge tar i praktisk talt alle internasjonale tvistesporsmål bør vi få en klar stillingtagen. Vi ser det særlig i spørsmålet om Vietnam. Folkekravet går ut på en klar holdning til frigjøringsbevegelsen i Vietnam. Det vietnamesiske folk er i likhet med hva vi ble 9. april 1940 blitt overfalt av utenforstående. Og parallellen kan trekkes videre. Også vi opplevde at våre egne falt oss i ryggen. Det er nå på tide at vi manner oss opp til en sosialistisk utenrikspolitikk.

Eilif Dahl, landsstyret, Akershus: Vi har fått omdelt utkast til et politisk manifest. Jeg er enig i innholdet, men det er én ting ved det som jeg vil hefte meg ved. Det gjelder språkbruken eller — om dere vil — jargongen. Vi bruker et språk som kanskje vi forstår og er fortrolig med, men som ikke skaper kontakt. Vi bør huske på at i politikk gjelder ikke de alminnelige begreper om takknemlighet. Folk husker ikke det gode man en gang har gjort, men det som blir gjort i dag. Og vi må si det i et språk som alle forstår. Vi har en redaksjonskomité som forhåpentlig vil se på denne siden.

Så et par ord om Hellas. Det er blitt sagt at vi burde gå ut av NATO som protest mot det som har foregått i Hellas. Men burde vi ikke heller sørge for at Hellas kommer ut av NATO?

Arne Treholt, Oslo, trodde at den applausen som kom etter Per Aasens innlegg var uttrykk for stemningen på dette landsmøte. Bratteli ga uttrykk for at vi ønsker fred i Vietnam. Alle ønsker fred i Vietnam. Det er imidlertid krigen vi fordømmer. Og vi fordømmer amerikanernes politikk i Vietnam, og det er beklagelig at sentralstyret i sitt utkast til manifest ikke gir uttrykk for det. Å fordømme den terrorbombing som USA driver i Nord-Vietnam er ikke anti-amerikanisme. Det er misforstått lojalitet ikke å ta avstand fra den amerikanske politikk. Vi må klart si fra at det vi er vitne til i Vietnam er en sosial frigjøringskamp.

Når det gjelder Hellas, har vi tatt avstand fra det som skjer der. Men spørsmålet er hva vi vil gjøre hvis de som står bak kuppet fortsatt blir sittende med makten. Skal vi bare stille oss avventende?

Ola Teigen, sentralstyret, ville ikke komme inn på den internasjonale debatten, men snakke om skolepolitikken. Skolespørsmålet er noe av det viktigste i dagens samfunn, og vi bør vel ikke unn-

late å diskutere det i en generell politisk debatt. Vår skole er under radikal omforming i dag. Steen-komiteén har lagt fram en foreløpig innstilling som er ment som et debattgrunnlag. Den inneholder mange interessante synspunkter. En av de viktigste ting i den er at man skal se alle undervisningsformer som en helhet. Vi skal ta sikte på en enhetsskole. Det er i samsvar med det skoleprogrammet som ble slått fast på landsmøtet i AUF i 1964. Vi anser dette som et viktig skritt henimot et nytt skolesystem. På denne måten unngår man å tvinge de unge til et for tidlig yrkesvalg. Et enhetslig skolesystem vil gi muligheter for en større gruppe til fortsatt utdanning, til å skaffe seg en utdanning som likestilles med universitetsutdannelsen. På den måten kan vi motvirke en ny sosial lagdeling. Vi har en farlig tendens i den retning. Vi vet at alle har forskjellige anlegg og evner, noen egner seg for såkalt teoretisk utdanning, mens andre har legning for manuelle yrker. Vi skal vokte oss for å få en ny sosiallagdeling — mellom de som har universitetsutdanning og de andre. Jeg vil derfor be redaksjonskomiteén å forme et forslag som gir sin tilslutning til prinsippene i den innstilling som Steen-komiteén har lagt fram.

Arne Kokkvoll, Oslo: En rekke talere har kritisert partiet for en uklar holdning i Vietnam-spørsmålet, og det bør komme til uttrykk i vår uttalelse fra landsmøtet. Det er trukket fram at vi slutter oss til U Thants fredslinje. Det er vel og bra, men det er også nødvendig å si klart i fra om USA's bombing i Vietnam. Vi må ikke solidariseres oss med USA. Vi må tvert imot si at amerikanerne må ut av Vietnam. Finn Moe spurte om når og hvor vi hadde solidarisert oss med USA, men vi har ikke klart tatt avstand fra amerikanernes politikk.

I Hellas er det nye regime i ferd med å stabilisere seg. Flere stater har alt anerkjent de nye makthavere. Det må ikke skje at også vi gjør dette. Vi må bl. a. gjennom NATO forhindre dette. Dette må bli en prøvestein for NATO-samarbeidet. Vi må gjøre NATO til noe mer enn hva det er i dag, til et aktivt samarbeidsutvalg. Jeg må innrømme at jeg er skeptisk til NATO's muligheter til å gjøre noe her, men likevel tror jeg ikke tanken bør avvises.

Ragnar Larsen, Sør-Trøndelag, pekte på at Stortinget snart skal ta stilling til en langtidsplan for forsvaret for 7 år framover. Er det riktig å binde oss for 7 år framover? I hvilken utstrekning får i det hele tatt de folkevalgte organer anledning til å delta i utformingen av forsvaret. Stortinget må selvsagt ta standpunkt til innstillinger fra ekspertutvalg, men vi vet av erfaring at en slik behandling

blir nokså overfladisk. Man debatterer detaljer, men prinsippene diskuteres sjelden. Forsvaret er blitt en stat i staten, og ledelsen tåler liten eller ingen kritikk. Det såkalte Hauge-utvalget pekte i sin innstilling på at 20 prosent av de sentrale staber er overflødige, men vi har ikke konstatert særlig mye reaksjon på denne innstilling. Tiden er nå inne til en omfattende, ubunden og fri debatt om forsvaret, uavhengig av fastlåste standpunkter. I denne sammenheng viste taleren til det vedtak som ble gjort på tillitsmannskonferansen 25. og 26. februar i år i Sør-Trøndelag.

Til slutt et par ord om markedsforholdene. Sven Aspling ga uttrykk for at under ingen omstendigheter måtte tollgrensene i Norden bli gjenopprettet. Vi måtte ikke få et splittet Norden. Vi må derfor nytte den tiden som er igjen til å utbygge det nordiske samarbeid.

Reiulf Steen, sentralstyret, ga sin tilslutning til Ola Teigens uttalelser om det betydningsfulle i å utvikle nye skoleformer. Vi lever i et samfunn som stadig er under forvandling. Det er en utfordring til demokratiet og en utfordring spesielt til vårt parti å forme skolen slik at den imøtekommer de aktuelle krav.

Den samme utfordring står vi overfor på det internasjonale plan. Vi kan ikke som Bendiksby løse spørsmålene ved å snu ryggen til dem. Når det gjelder markedsforholdene, oppnår vi lite ved å stille oss utenfor. Jeg er ikke i tvil om at de europeiske sosialister innenfor EEC kan bety en maktfaktor, de kan bidra til å bygge ut et samlet Europa. De Gaulle tviler på at vi kan nå fram til et samlet Europa. Vi bør yte vårt bidrag til å fjerne denne tvil.

Paul Engstad, partikontoret, pekte på den truende situasjon i Midt-Østen. Vi bør så kraftig vi kan understreke FN's ansvar her, slik at israelerne kan fortsette å bygge og bo i Israel. — Engstad omtalte også den store innsats Arbeiderpartiet hadde gjort for å hjelpe det sultende India — Et løft for India. Ved å konkretisere innsamlingen til å gjelde kunstgjødsel, til hjelp til selvhjelp fikk man mobilisert alle gode krefter. Først og fremst de politiske og faglige arbeiderorganisasjoner og i tillegg kommuner og fylker har ydet bidrag. Det er samlet inn 1.8 millioner kroner, og i tillegg til dette beløpet har Stortinget bevilget 1 million kroner, altså til sammen 2.8 millioner kroner. Det er et resultat vi kan være stolte av.

Kjell Dahl, Akershus: Bratteli var inne på de sosiale spørsmål, og også Åse Bjerkholt understreket betydningen av sosialpolitikken i dag. Jeg er enig i dette. Vår sosialpolitikk i dag må rettes inn på de

enkelte. Det må være vår oppgave å skape et slikt miljø at flest mulig av den oppvoksende slekt får sjanse til å utvikle seg harmonisk. AUF utformet sitt skoleprogram på forrige landsmøte og pekte her bl. a. på hvor riktig det er å begynne med barna. Vi må få leikeskoler fra 5 årstrinnet. Leikeskolene må gjøres obligatoriske. Boligspørsmålet må selvsagt løses, men hvis de unge skal kunne flytte inn i de nye hus må de få et lån på lengre perioder enn nå. En stor oppgave er det å skape et godt miljø utenfor hjemmet, et kultursentrum.

Gunnar Berge, Rogaland, oppholdt seg ved spørsmålet om demokrati i arbeidslivet. Vi har nettopp hatt en feide mellom regjeringen Borten og LO, sa han. Fra statsminister Bortens side ble det påstått at Arbeiderpartiet og LO ikke hadde ensartede synspunkter i denne saken, men jeg går ut fra at denne påstand savner et hvert grunnlag. Imidlertid må det vel innrømmes at vårt standpunkt kanskje ikke er så klart utformet som ønskelig kunne være. AUF har på sitt landsmøte gjort et klart vedtak om demokratiet i arbeidslivet. Deles denne målsetting av partiet og LO? Landsmøtet bør gi uttrykk for sin oppfatning i dette spørsmål. Det foreligger i det stensilerede hefte et forslag fra Jern og Met som kan være grunnlag for en slik uttalelse, og jeg går ut fra at det vil bli tatt opp.

Sverre Araberg, Oslo, var enig i det meste av det Bratteli hadde uttalt, men når det gjelder det internasjonale manifest syntes han at det måtte bli en klarere formulering i spørsmålet om Vietnam. — Araberg mente at vi måtte ta vår stilling til NATO opp til nyvurdering. Det NATO vi skal være medlem av etter 1969 må være noe mer og annerledes enn det NATO vi har i dag. — Forslaget til kommuneprogram er godt, men formuleringene burde kanskje være mer enkle og knappe, i likhet med slagordet «arbeid til alle». Det er muligens ikke så enkelt å få slike formuleringer, men de har uten tvil større appell enn de som foreligger i utkastet.

Annemarie Lorentzen, landsstyret, trakk fram gjenreisningen av Finnmark og Nord-Norge som det beste døme på distriktspolitikk. Hele Finnmark og Nord-Troms sto på bar bakke. Mange skjønner ikke hvordan det kunne lykkes å bygge opp igjen så store områder på så kort tid — områder så store som Danmark. I 1945 sto man overfor denne store og besnærende oppgave, og i dag er den fullført. Vi har fått en landsdel som ikke bare er gjenreist, men nyreist. Vi har fått en landsdel som vi med stolthet kan presentere. Dette verk har kunnet gjennomføres takket være en enorm innsats fra

befolkningens side, men det hadde ikke kunnet gjennomføres uten en klarsynt ledelse for landet, en ledelse som hadde mot til å nytte de riktige virkemidler og til å prioritere. 75 prosent av alle investeringer kom gjennom statlige institusjoner, bl. a. gjennom Nord-Norge-fondet. Distriktsutbygging er ikke noe nytt. Den har vært prøvd og prøvd med hell i de nord-norske deler av vårt land.

I dag er imidlertid forholdene totalt endret. I Finnmark og i Nord-Norge i det hele tatt har vi følelsen av å befinne oss i et vakuum. Vi har en regjering som ikke evner å føre en positiv politikk. Partiet kan derfor regne med full støtte fra oss nordpå når det gjelder forslag som dette med opprettelse av Norges Postbank og eget planleggingsdepartement.

Kåre Karlson, Buskerud: Vi diskuterer strukturrasjonaliseringen og distriktspolitikken. Vi har fått lange utredninger, men vi synes ikke å ha makt til å lede utviklingen. Også når det gjelder kommunikasjonene ligger vi langt tilbake. Dette spørsmål er like viktig som blodomløpet, og løsningen av det blir avgjørende for utviklingen i de kommende år. Det har vært gjort mye for å ordne nærtrafikken i Oslo-området, men Oslo-området burde slås sammen med Buskerud, hvis man skal få noe skikk på forholdet.

Johs Wike, Oslo, ville slå et slag for Steen-komiteéens innstilling. Han støttet de uttalelser som Ola Teigen og Bjartmar Gjerde var kommet med. Han stilte ellers et stort spørsmålstegn ved presentasjonen av vår distrikts- og kommunepolitikk. Vi ser hvordan særlig et parti som Senterpartiet bruker det til demagogiske motstøt. Vi må finne et svar på dette, og det er bare forskningen som kan gi et slikt svar. Vi har nok politikere med intuisjonens evne, men forskningen må brukes til å gi oss kunnskap om forholdene i sammenheng. Sosiologer og psykologer må ta seg av dette vidtomspennende forskningsarbeidet, slik at vi kan skape oss et korrekt og enkelt bilde av det som skjer. Våre politikere har ikke ellers så store muligheter for å påvirke utviklingen. Steen-komiteéens innstilling har fått mye ros, og den fortjener det, men vi må arbeide videre med denne saken hvis vi skal få en ny og effektiv skole.

Asbjørn Lillås, Vestfold, var enig i forslaget fra Sør-Trøndelag. Vi trenger en bred vurdering av forsvaret, både på indrepolitisk og utenrikspolitisk basis. Fra Stokke Arbeiderparti er det sendt inn et forslag gjennom fylkespartiet i Vestfold, men det er ikke kommet med i tillegget.

Lillås behandlet også spørsmålet om forurensningen av lufta og

vannet. Hvis vi ikke foretar oss noe på dette felt hurtigst mulig vil forholdene utvikle seg slik at skadevirkningene blir store. Her må vi gjøre en innsats. Jeg er klar over at det vil innebære økte utgifter for kommunene. Det er ikke populært, men det er nødvendig. Her må det handles, hvis vi ikke skal ende som kjøkkenmøddinger.

Bratteli behandlet boligspørsmålet på et bredt grunnlag, og Lillås var enig i at vi måtte sette kreftene inn for å øke tempoet. Her gjelder det å komme ungdommen i møte. Forsvarspolitikken er også et slags ungdomsspørsmål. Den kontaktflate vi har hatt med ungdommen er blitt mindre enn før. Her gjør strukturendringene seg gjeldende. Vi når ikke fram med våre paroler og programmer. Taleren tok til slutt fram enda en stor samfunns sak, nemlig vår stilling til idretten. Friitt Forum hadde lagt fram et betydningsfullt utredningsarbeid om denne saken, og det burde ha fått større plass i kommuneprogrammet.

Jon Ivar Nåsund, Oslo, festet oppmerksomheten ved forskjellen i fordelingen av goder i verden. Vi har rike og fattige land. Vi må skape en lik fordeling. De rike land må gjøre en virkelig effektiv innsats i FN for å bringe en forandring i dette forhold. Det er nedslående å se den handelspolitikk vårt land fører overfor utviklingslandene. I handelspolitikken står vi på ytterste høyre fløy. Arbeiderpartiet må gå sterkt inn for å endre Norges holdning før den neste konferanse for handel finner sted i New Dehli.

Når det gjaldt frigjøringskampen i afrikanske land stilte vi oss positivt, og det samme standpunkt må vi ta til frigjøringskampen i Vietnam. Vi må syng ut. Det utkast til utenrikspolitisk manifest som er lagt fram er ikke i samsvar med oppfatningen på dette landsmøte og heller ikke med den alminnelige mening i partiet.

Ragnvald Støya, Sunnmøre, var enig i det forslaget som var fremmet om en midlertidig investeringsavgift. Han pekte også på de vanskeligheter som ville oppstå på grunn av det nedsatte tempo i kraftutbyggingen. Om kort tid vil det det oppstå store problemer i samband med opprettelse av ny industri.

Støya ville også peke på et felt man måtte ofre større oppmerksomhet: trivselsspørsmålet. Ungdommen vil ikke stanse i bygdene fordi de ikke liker seg. Derfor drar de avgårde. Kommunene må sørge for økt trivsel, hyggelige miljøer må skapes, slik at vi kan holde på ungdommen.

Knut Brekke, Buskerud, etterlyste et avsnitt hvor det ble slått fast at partiet ville gå inn for: Arbeid for alle. Han gledet seg for

øvrig over at interessen for voksenopplæringen nå var så stor, men det måtte ikke bare bli en rent teoretisk interesse for denne saken. Vi må løse dette spørsmålet i praksis. Vi må sidestille voksenopplæringen med den vanlige opplæring. Hele vårt skolesystem må tas opp til revisjon. Det er stivnet i et båndsystem.

Brekke var enig med Finn Moe i at det ikke var nok å vedta resolusjoner og uttalelser om utviklingshjelpen. Europa og herunder Norge fikk Marshallhjelp fra USA. Er det ikke muligheter for at vi kan yte en liknende hjelp til utviklingslandene?

Jan Balstad, Oslo, hadde merket seg at 30 talere hadde hatt ordet uten at de hadde sagt ett ord om det industrielle demokrati. Vi trenger, som Gunnar Berge var inne på, en klar målsetting for hva vi mener med industrielt demokrati, slik at vi kan dra ut på arbeidsplassene og konkret peke på hvilke veier vi skal gå. Nå har vi både forslaget fra de 4 stortingsmennene, vi har LO's og Arbeiderpartiets forslag og vi har en rekke forslag fra foreninger ute i distriktene. Aake Anker Ording og de sosiologer som er knyttet til bevegelsen må gå sammen om å utarbeide et konkret forslag. Det må bli Sentralstyrets oppgave å få i stand et slikt samarbeid.

Øivind Hvattum, Oslo, tok opp de to forslag som var sendt inn av Jern og Metall, Oslo, på side 17 og 18 og gjennomgikk de forskjellige punkter i dem. Han håpet redaksjonskomitéen ville ta hensyn til de ting som det var pekt på her.

Sonja Ludvigsen, Kvinnesekretariatet, var enig med Trygve Bratteli i at vi lever i et samfunn som befinner seg i forandring. Mange av de ting vi drømte om er blitt gjennomført. Vi har fått et nytt Norge, og vi skulle kanskje tro at oppgavene ble færre i dag. Det motsatte er imidlertid tilfellet. Utviklingen stiller oss overfor nye oppgaver, nye krav og nye behov. Landskvinnekonferansen var sterkt inne på de nye sosiale kravene. Partiet trenger derfor en stadig fornyelse og tilpassing til morgendagens samfunn, og vi må fram for alt sørge for at vår målsetting blir forstått ute i folket. Her må vår presse og vår informasjonsvirksomhet — PR-virksomheten må komme inn i bildet. Vi må lete opp dyktige kvinner og menn, spesielt ungdom, som kan ta seg av denne viktige oppgaven. Vi må skaffe oss dyktige ledere, vi må styrke organisasjonsapparatet, vi må beherske opinionen.

Kåre Myhre, Oslo, trodde at den borgerlige regjerings løftebrudd hadde åpnet folks øyne. Forholdene ligger vel til rette for et fram-

støt fra vår side. Men vi må sørge for en klar målsetting, ikke minst når det gjelder et krav som demokrati i arbeidslivet. Når det gjaldt de utenrikspolitiske forhold tilrådte Myhre at landsmøtet sluttet opp om Jern og Metalls forslag nr. 12, der det blir foreslått at et utvalg fra partiet og fagbegelsen utreder vår politikk som medlem av EEC. Vi må bygge ut et sosialistisk EEC. Et slikt utvalg bør utarbeide et debattopplegg. Når det gjelder NATO, må vi sørge for en klar målsetting i tiden fram til 1969. Hvis NATO ikke kan være en vokter av demokratiet i Europa, må vi ta vår stilling opp til overveielse.

Kjell Bohlin, Telemark, syntes enhver debatt om NATO på våre landsmøter enten ble hvitmalning eller svartmalning. Sannheten ligger vel helst midt imellom. Vi må akseptere NATO som en realitet, som et nødvendig onde. På den annen side bør vi ikke låse vår utenrikspolitikk fast i et system slik at vi ikke kan ta et standpunkt når dette blir mulig. Det har ofte forundret meg at alle de utenrikspolitiske eksperter aldri har uttalt et kritisk ord om NATO. Mange av oss mener at NATO har økt og forsterket skillet mellom Øst og Vest. Warszawapakten og NATO har ført til en militær oppladning. I den uttalelse som skal vedtas på landsmøtet bør vi ikke pakke inn argumentene i vatt. La oss få et skikkelig opplegg, ikke et skjematisk opplegg.

Hans Bendiksbj, Oslo, hadde ikke endret sin oppfatning av EEC-spørsmålet i vesentlig grad, men han mente at det var urealistisk å oppta et endringsforslag. Han sluttet seg imidlertid til Jern og Metalls forslag om nedsettelse av et utvalg til å utrede et debattopplegg. Han bad også om at et forhandlingsresultat med EEC måtte bli forelagt folket til folkeavstemning.

Elna Kabbe, Telemark, ville ta opp de små og nære ting. Sosialpolitikken sto i sentrum under forhandlingene på landskvinnekonferansen, hvor Trygve Bratteli trakk opp partiets målsetting. Han pekte her på at vi ennå står overfor mange viktige krav. Vi må ikke glemme de eldre. Mange tror at de alt har fått den hjelp de har krav på. Det kan se slik ut, men alle de gamle som anbringes på våre trygde- og pleieheimer får neppe den økonomiske støtte de bør ha. Det er en forskjellsbehandling i de ymse kommuner. De gamle får ofte lommepenger som milde gaver, mens de i virkeligheten har krav på dette og mer til. Vi må også sørge for at de gamle som er flyttet inn på slike heimer får høve til å omgås slektninger og venner utenfor, og de må økonomisk settes i stand til å følge med i livet der ute.

Georg Lieungh, Framfylkingen: Utdannelsen av våre barn har opptatt all vår interesse. De voksnes utdannelse har ikke i samme grad interesserer oss, men i dag kan man se resultater av den kamp Arbeiderpartiet har ført på dette felt. Det er mange ting som i dag har aktualisert behovet for en skikkelig voksenopplæring. Rasjonaliseringen og strukturendringene i arbeidslivet har innebåret at det stilles stadig nye krav om økte kunnskaper. AOF har i høy grad kunnet konstatere dette økte behov. I 1966 var det 37 000 personer som søkte våre kurs, og i de to siste årene har det vært ca. 42 000 deltakere på AOF-kursene. Voksenopplæringen får stor betydning for den økonomiske vekst, og stat og kommuner har store oppgaver å løse på dette område. Hvis folkeopplysningsorganisasjonene for sitt vedkommende skal være i stand til å løse sin oppgave, må myndighetene sørge for at de har økonomi til det. Derfor ber vi landsmøtet vedta det forslag til uttalelse som er lagt fram om voksenopplæringen.

Bernt H. Lund, Oslo, pekte på at debatten på landsmøtet hadde vist at det er stor enighet om Arbeiderpartiets politikk i Vietnam, men det er påfallende at innleggene fra Finn Moe og Guttorm Hansen ikke har fått noen umiddelbar tilslutning fra forsamlingen. Hvorfor har ikke de ledende stortingsmenn, landsstyret og partiformannen gitt uttrykk for klare standpunkter? Skyldes det spesielle hensyn? I så fall bør det komme klart fram. Partiets generalsekretær Håkon Lie har nettopp vært i Vietnam. Det ville være av interesse å høre hvilken oppfatning *han* har om forholdene i Vietnam. Etter min og manges mening ville det være riktig at partiet sier klart hva det mener om Vietnam-problemet. Det er påfallende at vi ikke drøftet valgnederlaget mer inngående enn tilfellet har vært. Det er åpenbart for de fleste at det er uenighet om utenrikspolitiske forhold som bl. a. har gitt SF såpass store stemmetall. Og hvis vi skal ha noen sjanser til å gjenvinne regjeringsmakten, må vi endre holdning eller vi må komme på talefot med SF.

Ragnar Kalheim, Oslo, pekte på at Vietnam-spørsmålet var utenrikspolitisk problem nr. 1, og vi kan konstatere at det er en folkeopinion som krever klare standpunkter. Det er ikke nok at vi gir uttrykk for bekymring for utviklingen i Vietnam. Selv regjeringen Borten har gjort det. Vi må klart si fra at det som foregår i Vietnam er at folket har reist seg til en nasjonal frigjøringskamp. Og vi må klart si fra at vi støtter denne kampen. Samtidig må vi også klart og tydelig ta avstand fra den politikk som president Johnson fører i Vietnam. En av dem som har sagt fra er Einar Gerhardsen.

I sin 1. mai-tale i Oslo ga han uttrykk for at vi møter den vietnamesiske frigjøringskampen. Hadde vi visst dette på forhånd ville vi ikke hatt noen splittelse i Oslo. I den uttalelse som landsmøtet skal vedta her må det klart slåes fast at vi er for den vietnamesiske frigjøringskampen og at vi tar avstand fra den amerikanske politikken.

Reiulf Steen, Sentralstyret, syntes debatten om Vietnam-problemet hadde vært saklig. Hvis det er landsmøtets mening at det har hersket uklarhet om partiets oppfatning i dette spørsmålet, må det være dets oppgave å skape klarhet og fjerne all uklarhet. Det er ikke tilstrekkelig å lette sin samvittighet på talerstolen eller i en uttalelse. Vi må også gjøre noe, vi må også i vår praktiske politikk bidra til en løsning av krigen i Vietnam. Det er FN og dets generalsekretær U Thant som representerer håpet om fred i Vietnam. Derfor må vi også gi vår støtte til U Thants bestrebelser for fred.

Trygve Brattelis sluttinnlegg.

Trygve Bratteli ville ikke gå særlig inn på de innlegg som hadde befattet seg med de indrepolitiske spørsmål. Noen av de viktigste kommer igjen i programdebatten. Det var imidlertid et par ting han ville nevne i denne sammenheng. Det første spørsmålet gjaldt det industrielle demokrati. Vi hilser med glede alle som utfolder aktivitet for løsningen av dette vanskelige problem, men vi bør forsøke alltid å være i takt med LO. Vi bør samle oss om et konkret program, og fram for alt et program som er realistisk og gjennomførbart.

Det andre spørsmålet av indrepolitisk karakter er forsvarsproblemet. Her ville det være av stor betydning om flere partifeller ville ofre tid og oppmerksomhet på dette spørsmålet, at de faktisk gjorde forsvaret til et studieobjekt. Vi må ha en gruppe menn som legger arbeid i behandling av saken utover dette å komme med erklæringer om sitt standpunkt.

Forholdet til SF har vært berørt, og jeg vil si at det er ingen løsning å legge opp en politikk som eventuelt kunne godtas av SF. Skal vi hindre en ytterligere splittelse, må vi legge opp en egen politikk som vi vinner tilslutning på.

I spørsmålet om hjelpen til u-landene vil jeg erklære meg enig med Finn Moe i at vi ikke har grunn til å skryte av det vi hittil har ytet.

Så et par ord om krig i sin alminnelighet og spesielt i Vietnam. Det skulle vel være unødvendig å si at vi mener at krig ikke er noe

egnet middel til å løse internasjonale problemer. Om dette råder det ikke noen uenighet. Men når det oppstår konflikter, hva kan vi da gjøre? For sentralstyret har det vært et grunnleggende siktepunkt å komme fram til fred i Vietnam. Intet er lettere enn å utstede troeserklæringer. Jeg kvier meg veldig i en forsamling som denne å diskutere hvem som har vist det sterkeste mot, hvem som har holdning og hvem som har standpunkt. Når sentralstyret hele tiden har støttet U Thants fredsforslag, går det ikke an å si at dette ikke er noe standpunkt. Det er et standpunkt. I sterkt emosjonelle saker må en ha mot til å bruke sin forstand. Landsmøtet er en forsamling av forstandige mennesker, og det vil sikkert finne en forstandig løsning.

Et par av talerne har snakket om at vi føler oss alt for sterkt bundet til USA. Jeg synes dette argumentet ligger på linje med påstanden om bundethet til kommunistiske interesser. Noen er veldig tiltalt av de kraftige ord. Andre er engstelige for de store ord, hvis vi vet at vi ikke kan følge dem opp i praksis. Mer vil jeg ikke si om disse ting. Landsmøtet vil ganske sikkert finne fram til en løsning av dette spørsmålet.

Det er med glede jeg sier noen ord til Bendiksbys, som tar avstand fra Norges tilslutning til EEC. Jeg frakjenner ingen rett til å ha et annet standpunkt og argumentere for det, men overfor den skildring Bendiksbys gir av forholdene i de nåværende EEC-land, vil jeg si at det var en verden jeg ikke kjenner meg helt igjen i. Jeg håper at han i likhet med alle unge studenter vil fortsette sine studier av disse veldige problemer. Det er en oppgave for unge mennesker i partiet å rydde bort de gamle mosegrodde gjerder mellom de europeiske og andre folkeslag, legge grunnen for vennskap, samarbeid og fred. Det er de langsiktige mål for de europeiske sosialister.

Forslagene som ble satt fram.

Ordstyreren opplyste at det under ordskiftet var lagt fram i alt 14 forslag. Noen av dem var referert av talerne. De øvrige er:

Bjørn Brotangen, Buskerud:

«*Voksenopplæringen.*

DNA's landsmøte ber Regjeringen treffe konkrete tiltak for å få satt ut i livet de intensjoner som Stortingsproposisjon 92 (64/65) har om voksenopplæringen, og som er vedtatt av Stortinget. Dette gjelder bl. a. adgangen til å få bygd opp hele eksamener gjennom avlegging av del-eksamen.»

Fra Thorbjørn Mork, Akershus:

«Landsmøtet henstiller til Sentralstyret at det nedsettes et utvalg med mandat å utrede hvorledes man gjennom en eventuell omorganisering av vårt helsestell og endringer i vår trygdellovgivning kan skape et bedre grunnlag for en best mulig og likeverdig sosial og medisinsk service overalt i vårt land og for alle befolkningsgrupper.»

Fra Buskerud Arbeiderparti:

Økonomisk støtte til de politiske partier.

Buskerud Arbeiderparti foreslår at samfunnet yter økonomisk støtte til de landsomfattende politiske partier.

Motivering:

Retten til å danne politiske partier på fritt grunnlag er en selvfølge i vårt land. I vårt system er partienes aktivitet en av de viktigste forutsetninger for det politiske demokrati. De må ha evne og vilje til å øve påvirkning ut fra sitt prinsipielle syn. På grunnlag av partienes programmer kommer folkeviljen til uttrykk ved valgene. Partiene skal med dette utgangspunkt gi samfunnet en sterk og funksjonsdyktig regjering og en våken og slagkraftig opposisjon. Derfor er det i hele samfunnets interesse at de politiske partiene får best mulige arbeidsforhold. For de fleste partiene er i dag de økonomiske vanskelighetene en bremse på aktiviteten.

Fra Ringsaker Arbeiderparti:

Statsstøtte til politiske partier.

1. Det norske Arbeiderparti går inn for direkte statsstøtte til de politiske partier.
2. Sentralstyret nedsetter et utvalg for å utrede spørsmålet om størrelsen av støtten, og den praktiske gjennomføring av ordningen.

Motivering:

De politiske partier er i dag anerkjente ledd i vår demokratiske styreform, og får som en følge av den rivende økonomiske utvikling et vesentlig større ansvar for at denne styreform blir håndhevet.

De økonomiske byrder dette fører med seg bør så vidt mulig bæres av hele folket, og ved å få dekket noe av disse omkostninger ved hjelp av statsstøtte, åpner dette adgangen til en bredere politisk meningsbrytning i demokratisk led.

Fra Sندا Arbeiderlag av DNA:

Nytt lønssystem.

Vi var ikke enige i det etter forholdet store lønnstillegg for stortingsrepresentantene.

Vi mener det kan få alvorlige følger for kommende lønnsoppgjør.

Vi mener også at hele lønnsutviklingen, med prosentvise oppgjør, som blir skjevere for hver gang, har liten tilknytning til et sosialistisk parti som vårt.

Nevner vi dette for våre høyere tillitsmenn, får vi som regel til svar at dette med lønnsoppgjør er LO sin sak, vi er da fristet til å spørre om samarbeidet er slutt. Vi tror ikke det.

Vårt forslag er at DNA og LO sammen snarest må arbeide ut et nytt lønssystem, som kan gi en rettferdigere ordning. Etter 30 års regjeringstid er vi ikke i tvil om at spesialister som kan ta seg av dette, finnes i våre rekker.

Vi er sikker på at et mer demokratisk lønssystem vil ha stor betydning for utfallet av kommende stortingsvalg.

Jern og Metall, Oslo, avd. 1 av NJ&MF:

Bedriftsdemokrati.

Jern og Metall, Oslo, avd. 1 av NJ&MF vil foreslå at DNA skal arbeide for gjennomføring av det fulle bedriftsdemokrati gjennom en lov vedtatt av Norges Storting. Bedriftsdemokratiet må bygge på en bedriftsorganisasjon der flertallet i en demokratisk bedriftsforsamling er valgte representanter fra de ansatte. Samfunnsinteresser må også være representert. Bedriftsforsamlingen skal ha styrerett over bedriftens disposisjoner.

Motivering:

Etter at den nye Hovedavtalen med sine samarbeidsbestemmelser nå har vært praktisert i ca. 1½ år, er det helt klart at de erklæringer om samarbeid som avtalen inneholder, ikke er tilfredsstillende sett fra arbeiderbevegelsens synspunkt. Det er videre illusorisk å tro at man noen gang får de private arbeidsgivere med på et bedriftsdemokrati som kan tilfredsstille arbeiderbevegelsens sosialistiske målsettinger.

Norge — Arbeiderbevegelsen og EEC.

Det synes klart at vi vil få en økonomisk samling av Vest-Europa, og at det bare er spørsmål om tid når de to grupperinger — EFTA og EEC — vil smelte sammen. Det vil gi grunnlag for et nytt og naturlig samvirke på tvers av landegrensene, og samtidig forhåpentligvis virke stabiliserende på forholdene i store deler av verden. På den annen side har et samarbeid bygd på Roma-traktatens grunn svært mange betenkeligheter sett fra arbeiderbevegelsens synsvinkel. Vi vil derfor foreslå at DNA nedsetter et utvalg bestående av representanter fra fagbevegelsen og partiet som får til oppgave å avdekke de vanskeligheter vårt land og arbeiderbevegelsen kan komme i. Utvalgets vurderinger bør sendes ut til grunnorganisasjonene i form av et debattopplegg, slik at partiet får et solid fundament å stå på når de endelige utforminger eventuelt skal behandles.

NATO

Partiet nedsetter en komité som i god tid før landsmøtet i 1969 lager et debattopplegg angående NATO's rolle i framtidens Europa og sender dette ut til uttalelse i grunnorganisasjonene.

Motivering:

Den politiske situasjon i Europa har forandret seg i de senere år. Avspenningen mellom øst og vest har hatt en gledelig utvikling. På denne bakgrunn vil Det Nord-Atlantiske forsvarsforbund få en helt annen betydning enn det tidligere hadde. Det er av største viktighet at partiet, før man går til valg i 1969, har klarhet i hva som er arbeiderbevegelsens mening om den europeiske sikkerhetspolitikken.

Inntektsoppgjørene.

Utviklingen med hensyn til tariffoppgjørformene har ført til en sterk samordning av inntektsoppgjørene. Dette har igjen medført at de politiske organer kommer sterkere inn i bildet enn tidligere. De problemer dette har medført, ble tidligere avdempet gjennom et tillitsforhold mellom Regjeringen og LO — noe som ikke lenger er til stede. Det er derfor nå nødvendig å finne klare svar på disse spørsmål — nødvendig fordi tusenvis av lønnstakere forventer et klart svar fra DNA.

Jern og Metall i Oslo ber derfor DNA's landsmøte slutte seg til følgende syn:

Regjeringens hovedoppgave under et inntektsoppgjør må være å legge forholdene best mulig til rette for at partene i arbeidslivet selv kan komme til enighet. Dette må bl. a. gjøres ved å si klart fra om hvilken pris- og avgiftspolitikken den akter å føre. For at lønnstakerne skal kjenne realverdien av et forslag må Regjeringens holdning være klart før avstemningen.

I valget mellom lønnsnemnd og voldgift ligger spørsmålet om hvor ansvaret skal ligge — dette er også et spørsmål som må sees i forhold til den rolle Regjeringen må spille. Lov om lønnsnemnd må derfor ikke brukes dersom Regjeringen ikke på forhånd har gjort sin pris- og avgiftspolitikken kjent.

Senkning av pensjonsalderen.

Jern og Metall, Oslo, vil foreslå at DNA går inn for å senke pensjonsalderen til 65 år.

Motivering:

På bakgrunn av den stadig stigende konkurranse er de norske bedrifter i ferd med å gjennomgå en sterk rasjonalisering. Denne rasjonalisering øker også den enkelte arbeidsoperatørs effektivitet. En oppnår etter hvert en effektivitet som vil ligge tett oppunder den menneskelige yteevne.

En arbeidstaker som har nådd 65 år har i dag meget vanskelig for å kunne følge med i den høyt oppdrevne arbeidsintensitet. Det er derfor helt uforenlig med arbeiderbevegelsens sosiale syn at arbeidstakere blir presset til å være yrkesaktive inntil nådde 70 år.

Fra Drammen Kommunale Arbeiderforenings partigruppe av DNA: Martin Tranmæls tanker om råderetten.

«Vi har gjort en omvurdering», sier Martin Tranmæl i et intervju i Perspektiv nr. 6/1966, — og lagt vekt på råderetten istedenfor på eienomsretten, for råderetten kan i nåværende situasjon være mer effektiv enn sosialiseringen, og i dag har arbeiderne større råderett over sine maskiner enn de noen gang har hatt».

I den aktuelle politiske situasjon kan det neppe være tvil om at Tranmæl har pekt på et helt sentralt spørsmål. Hans uttalelse får særlig vekt når den sees i sammenheng med dagens krav til vårt produksjons- og samfunnsnivå: Norge må i raskt tempo nå fram til en rasjonell produksjon og en høy produktivitet på det plan som moderne teknikk og vitenskap har gjort mulig.

Mer og mer erkjennes det at en gjennomført rasjonalisering av produksjon og forvaltningen, offentlig som privat, bare kan lykkes fullt ut når den menneskelige faktor og den enkeltes arbeidserfaring mobiliseres og stimuleres til utfoldelse. Under den tekniske revolusjon er det av avgjør-

ende betydning at det hos de tilsatte kalles på kvalitet, dyktige og innsiktsfulle initiativ på alle områder av produksjons- og samfunnslivet.

Den tid er forbi da det var overlatt til eierne av produksjonsmidlene å vareta nasjonens interesser. I dag innebærer råderetten over maskinene at det i første rekke er vårt ansvar og vår sak å stille oss i brodden for å skape et samfunn i velstand og med trygge arbeidsplasser, et Norge som er konkurransedyktig på verdensmarkedet og sikre sin sjølråderett.

Det er i første rekke vårt ansvar og vår sak å vise veien til en heving av landets produksjonsevne, slik at Norge i stigende grad kan bli i stand til å yte hjelp, og hjelp til sjøhjelp til utviklingslandene. Å avskaffe sulten i verden, er også å skape garanti for fred i verden.

Tiden er inne til at arbeidslivets kvinner og menn, tillitsmennene og arbeiderbevegelsen i det hele, oppdager hvilke muligheter som ligger skjult i det å kvalifisere seg for råderetten over maskinene, at det også er veien til å tilkjempe seg en reell medbestemmelsesrett og et levende demokrati.

Produktivitetsavtaler på den enkelte arbeidsplass med forhandlingsrett til det økte produksjonsresultat kan gi grunnlaget for utviklingen av kvaliteten i arbeidet, kvaliteten i mennesket, framdriv av skaperevnen, arbeidsgleden og den målbevisste handleevne.

Martin Tranmæls tanker om råderetten bør landsmøtet vie oppmerksomhet. Hans ord forplikter til et handlingsprogram for råderetten, i samsvar med dagens og morgendagens krav i landet vårt.

Fra Oslo Arbeidersamfunn:

Resolusjon vedtatt i møte 28. februar 1967.

Det norske Arbeiderparti representert ved sentralstyret har ikke tatt noe klart standpunkt til Vietnam-konflikten. Mer og mer blir det tydelig at dette er og har vært en belastning for partiet. Det norske Arbeiderparti bør ikke nøle med å uttrykke sin sympati med Den Nasjonale Frigjøringsfronten i Vietnam. Ingen må lenger være i tvil om hvor partiet står i dette spørsmålet — det viktigste i verdenspolitisk sammenheng for tiden.

Forslag til uttalelse fra Oslo Arbeidersamfunn til DNA's landsmøte.

«USA fører i dag en krig i Sørøst-Asia som i høyeste grad truer verdensfreden. Amerikanernes begrunnelse for å ha mer enn 400 000 soldater i Vietnam, samt å ha hele sitt apparat mobilisert i en kontinuerlig og håpløs konflikt, er en teori om oppdemning mot kommunismen. Vietnamkonflikten er etter vår mening ikke en kamp for eller mot kommunisme.

Den nasjonale Frigjøringsfront i Vietnam (FNL) som er amerikanernes hovedmotstander i konflikten, er i hele sin struktur og karakter først og fremst en bevegelse med sosiale og nasjonale målsettinger. En rekke organisasjoner og partier med de forskjellige politiske utgangspunkter danner kjernen for bevegelsen.

I sin iver etter å demme opp for en «kommunistisk aggresjon» har USA satt seg i en umulig posisjon i Asia.

Etter hvert er det blitt mer og mer klart at Vietnam-konflikten er blitt en krig mot et folk og en bevegelse som arbeiderbevegelsen overalt i verden både før og nå har felles trekk med. FNL er derfor en bevegelse som naturlig krever vår solidaritet. Med den posisjon norsk arbeider-

bevegelse har, og med de demokratiske og sosiale tradisjoner som i det hele preger vårt norske samfunn, bør det være mulig å få våre myndigheter til å legge et langt sterkere press enn tilfellet er i dag på vår allierte USA for å få stoppet krigføringen i Vietnam.

Vår målsetting må være at Vietnam selv får avgjøre sine indre anliggender. En forutsetning for dette er en tilbaketrekking av alle fremmede tropper.

DNA's landsmøte tar avstand fra den amerikanske krigføringen i Vietnam, og uttrykker solidaritet med det vietnamesiske folks streben etter fred, frihet og nasjonal uavhengighet.»

Fra Orkdal Arbeiderparti:

1. Distriktpolitikken.

Det norske Arbeiderparti må i sine programmer foran valget høsten 1967 vie distriktsutbygginga en sentral plass. Det må i programmene komme klart til uttrykk i hvilke former denne skal skje, og hvordan midlene for å gjennomføre dette skal skaffes til veie.

Partiet må derfor langt klarere enn tidligere trekke opp linjene som våre representanter i Stortinget skal arbeide etter, slik at de får en større tyngde enn hittil.

Det må arbeides for en spredning av industrien, eventuelt ved begunstigelse for industri som kan ekspandere ved utflytting til industrifattige strøk (knoppskyting). Med nektelse av konsesjon til Ferroleg.-verket i Orkdal i tankene, hvorved en nedtrapping i stedet for ekspansjon i igangværende industri skjer, må det med myndighetenes bistand gis kompensasjon i form av annen ikke kraftslukende industri.

Utbygginga av kraftkildene i Møre og Trøndelag må forseres. I flukt med dette må veiutbygginga foregå som en nødvendig og selvfølgelig del av distriktsutbygginga.

Arbeiderregjeringens intensjoner med Folketrygdens fond som et av virkemidlene i distriktsutbygginga gis tilslutning.

2. Prispolitikken.

Det norske Arbeiderparti må gå aktivt inn for å stabilisere prisene, og la dette komme fram i en slik form at velgerne får tillit til at det vi sier ikke bare er løfter, men realiteter.

Disse problemene kan bare løses i samarbeid mellom de faglige og politiske organer. Det må snarest treffes tiltak som bedrer kårene for barnerike familier, eventuelt må disse tilgodeses med økte subsidier på de viktigste forbruksvarer og ved økt barnetrygd.

3. Samling av arbeiderbevegelsen i Norge.

Arbeiderbevegelsens historie har vist at splittelsen har betydd stagnasjon eller tilbakegang for hele den faglige og politiske bevegelse. Intet unntak fra denne regel er den siste splittelse med Sosialistisk Folkeparti. Vårt parti må på sitt landsmøte ta opp som egen sak spørsmålet om en samling av arbeiderbevegelsen i Norge.

Det siste valg skulle klart vise nødvendigheten av dette, og mottoet «samling gir styrke» er i dag like aktuelt som det har vært tidligere. Landsmøtet må finne tid til en grundig debatt om saken.

4. *Utviklingshjelpen.*

DNA mener at skal verdensfreden trygges og skal vi la andre få del i de grunnleggende menneskerettigheter (som vi selv tar som en selvfølge), må Norge sammen med de andre rike land i verden, være villig til å øke sin hjelp til u-landene betydelig. Norges hjelp vil ha størst betydning som et eksempel for andre land. Skal slagord som «fredelig sameksistens og solidaritet med u-landene» ha noen betydning, må Norge være villig til å gå over fra ord til handling.

U-hjelpa er den beste fredsbevarende innsats noe land kan gjøre i dag og i framtida. DNA vil støtte det initiativ AUF har tatt på dette området.

5. *Medlemskapet i NATO.*

Norge ser med bekymring på den framgangen ny-nazistene i Tyskland har hatt i den senere tid og må ha betenkeligheter ved fortsatt forsvars-samarbeid med et land som tolererer nazisme innenfor sitt politiske liv.

Den avspenning som er i gang mellom Sovjet og USA og også andre land, gir løfter om fred.

Tyskland må gi sitt bidrag til avspenning ved i første rekke å sørge for en skikkelig opprydning overfor sine nazister.

Med bakgrunn i dette må vårt parti ta landets forhold til NATO opp til grundig analyse og vurdere en eventuell nedskjæring av forsvarutgiftene.

Det må alvorlig overveies å legge spørsmålet fram til folkeavstemning.

(Vi viser til vedtak i tillitsmannkonferanse i Trondheim 28. februar 1965 om samme sak).

Sør-Trøndelag Arbeiderparti har behandlet forslaget på tillitsmanns-konferansen 25. og 26. februar d. å. og følgende uttalelse ble enstemmig vedtatt:

1. *Distriktpolitikken.*

Tillitsmannskonferansen gir sin tilslutning til de intensjoner som er lagt i Orkdal Arbeiderpartis forslag om en aktiv distriktpolitikk. Partiets landsmøte bør være det rette forum til å trekke opp retningslinjene for denne politikk der bruken av folkepensjonens fondsmidler bør inngå som et naturlig ledd. Målet må være å bygge ut naturlige distriktssentra med levedyktige og bærekraftige industri- og servicebedrifter som kan danne grunnlaget for de øvrige nødvendige funksjoner i et levedyktig samfunn.

Partiets landsmøte må vie problemene i samband med den pågående strukturrasjonalisering stor oppmerksomhet. Partiet må ta initiativ til et handlingsprogram for å løse de problemer som oppstår.

2. *Prispolitikken.*

De borgerlige partiers valgløfter om stabilisering av prisene er gjort til skamme. Det ville derfor være urimelig å overlate alt videre initiativ i dette spørsmålet til disse partier.

Det norske Arbeiderparti må gå aktivt inn for å dempe prisstigningen, dels ved å redusere investeringspresset, dels ved bruk av økte subsidier og økt barnetrygd. Endring av det nåværende skattesystem bør også inngå som et ledd i dette arbeide.

3. *Samling av arbeiderbevegelsen i Norge.*

Vårt mål må være en samlet arbeiderklasse. DNA må være villig til å rekke hånden fram mot de partier som i dag står til venstre for dets politiske syn, og gi disse muligheter til å finne sin plass i en samlet arbei-

derbevegelse. Dette bør skje uten politisk hestehandel. I dagens situasjon synes dette utenkelig. En bør imidlertid ha et åpent øye for de muligheter som senere vil kunne gis for å ta initiativ til samling om arbeiderbevegelsens idéer. For å nå målet må en være villig til å ta i bruk de midler som kan føre fram. Et av midlene på lang sikt bør være en inngående drøfting av problemet i våre grunnorganisasjoner.

4. *Utviklingshjelpa.*

Forslaget tiltres.

5. *Medlemskapet i NATO.*

Redaksjonskomitéen mener at det diskusjonsopplegg fra partiets utenrikspolitiske utvalg som nå er sendt grunnorganisasjonene vedrørende vår utenrikspolitikk, bør danne grunnlaget for den videre behandling av dette spørsmål.

Den endelige avgjørelse om Norges fortsatte tilknytning til NATO bør først avgjøres etter at spørsmålet eventuelt har vært lagt fram til rådgivende folkeavstemning.

Fra Hemne Arbeiderparti:

Hemne Arbeiderparti vil peke på den urimelige skjevhet som eksisterer i dag blant de forskjellige kategorier av lønnstakere i det arbeidstiden varierer fra 45 timer og helt ned i 36 timer pr. uke.

En vil henlede oppmerksomheten på partiets arbeidsprogram for 1966—1969 der det blant annet heter at fem dagers arbeidsuke gjennomføres innen 1970 og at målet er 40 timers arbeidsuke for alle. Videre heter det at den ulikhet som finnes mellom arbeidere og andre ansatte når det gjelder ansettelsesvilkår, arbeidstid, ferie og sykelønn m. v. skal fjernes.

En tør på denne måte be Det norske Arbeiderparti i samarbeide med de faglige organisasjoner påskynde en snarlig løsning av denne for det arbeidende folks så viktige sak.

Sør-Trøndelag Arbeiderparti har behandlet forslaget på tillitsmannskonferansen 25. og 26. februar d. å. som sluttet seg til forslaget og vil uttale:

1. Partiet må gå inn for at arbeidstidskomitéens forslag om forkortning av arbeidstida ned til 42½ time pr. uke blir gjennomført fra 1. januar 1968.

2. Utredningsarbeidet om ytterligere forkortning av arbeidstida må påskyndes med sikte på å få gjennomført en snarlig forkortning av arbeidstida ned til 40 timer pr. uke.

3. Partiet må gå inn for at arbeidstakere med særlig slitsomt og helsefarlig arbeid får en ytterligere forkortning av arbeidstida. Arbeidstakere på helkontinuerlig skift, gruve- og anleggsarbeidere har delvis gjennom lang tid hatt kortere arbeidstid enn andre arbeidstakergrupper.

Det må sørges for at disse grupper som har særlig behov for kort arbeidstid, får en tilsvarende forkortning av arbeidstida. Det må også vurderes nøye hvorvidt det er andre grupper av arbeidstakere som har behov for ytterligere forkortning av arbeidstida.

Fra Sør-Trøndelag Arbeiderparti:

Forslag vedtatt på tillitsmannskonferansen 25. og 26. februar d.å.:

Uttalelse om forsvarspolitikken.

De positive trekk i den utenrikspolitiske utviklingen gjør det aktuelt på nytt å vurdere vår forsvarspolitik og vårt forsvars oppbygging. En må søke å gi plass for et nytt syn på forswarets funksjoner og oppgaver, og søke å utvide rammen til å omfatte oppgaver som i dag ikke innbefattes. En tenker her spesielt på en aktiv bestrebelse for en balansert nedrustning og økning av u-hjelpa som et ledd i vår forsvarspolitik.

Det bør legges opp til en forsvarsordning som er så fleksibel at det mest mulig kan tilpasses den internasjonale utvikling fra tid til tid.

På dette grunnlag bør partiet gå inn for at det settes ned et frittstående uavhengig utvalg til å vurdere forswarets oppbygning og dets funksjoner.

Kommunevalget.

Etter kommunevalget i 1963 fikk vi for første gang flertall i fylkestinget. Arets kommunevalg vil, ved siden av å bli et rikspolitisk oppgjør partiene imellom, også bli en kamp for å styrke vår stilling på fylkesbasis. Dette kan bare skje ved en aktiv innsats fra medlemmer, lag og kommune-partier. En utstrakt informasjon til velgerne gjennom våre medlemmer, gjennom møter og vår presse må gå inn som et aktivt ledd i valgkampen. Våre aviser må i sterkere grad enn tidligere trekkes inn i informasjonsarbeide foran valget. Nominasjonsmøtene må bestrebe seg på å få en all-sidig sammensetning på våre valglistor. Særlig vekt bør legges på arbeidet med å få trukket nye og voksende grupper med i partiets kommunal-politiske virksomhet.

Tillitsmannskonferansen vil presisere at ingen skal nomineres i kraft av alder og kjønn, men på grunnlag av personlig dyktighet og muligheter for å gjøre et godt arbeide. Konferansen mener at dette bør tilsi et sterkt inn-slag av yngre kvinner og menn på våre valglistor.

Fra Ytre Heddal Arbeiderparti:

Vi vil henstille til landsmøtet å sørge for at ungdom i større utstrekning enn tidligere blir representert i sentralledelsen innen Det norske Arbeiderparti.

Fra Eidsvoll Arbeiderparti:

Det er en utbredt oppfatning i vårt distrikt at den nye innlandsfiskeloven ikke sikrer almenheten rimelig adgang til fritidsfiske. I stadig større ut-strekning leies fiskevann ut til enkeltpersoner hvoretter almenheten helt utestenges fra å løse fiskekort.

Loven levner kun adgang til å sikre almenhetens interesser ved ekspro-priasjon. For Akershus's vedkommende er ikke dette noen brukbar løsning fordi våre tradisjonelle ferieområder ligger i andre fylker og dermed uten-for vår innflytelse.

Fjelloven som regulerer bruken av statsalmenningene i høyfjellet er nå under revisjon og sterke krefter ivrer for å begrense almenhetens rettig-heter her. Statens skoger synes også å være i fare.

Akershus med sin stadig økende befolkning har helt spesielle problemer på dette området. Vi foreslår derfor at Akershus Arbeiderparti tar disse problemene opp til behandling så snart som mulig.

Fra Midtre Rølingen Arbeiderlag:

Det er en utbredt oppfatning i vårt distrikt at den nye innlandsfiskeloven ikke sikrer almenheten rimelig adgang til fritidsfiske. I stadig større utstrekning leies fiskevann ut til enkeltpersoner hvorefter almenheten helt utestenges fra å løse fiskekort.

Loven levner kun adgang til å sikre almenhetens interesser ved ekspropriasjon. For Akershus' vedkommende er ikke dette noen brukbar løsning, fordi våre tradisjonelle ferieområder ligger i andre fylker og dermed utenfor vår innflytelse.

Fjell-loven som regulerer bruken av statsalmenningene i høyfjellet er nå under revisjon og sterke krefter ivrer for å begrense almenhetens rettigheter her.

Akershus med sin stadig økende befolkning har helt spesielle problemer på dette området. Vi foreslår derfor at Akershus Arbeiderparti tar disse problemene opp til behandling så snart som mulig.

Fra Skedsmo Arbeiderparti:

Aage Solberg fremmer gjennom Lillestrøm Jernbanelag følgende forslag for DNA's landsmøte.

Det lovfestes adgang til sportsfiske og småviltjakt for hver norsk borger mot å løse dertil bestemte kort.

Viltnevndene gis betegnelsen jakt- og fisketilsynsnevnder. Disse nemnder oppnevnes av kommunestyrene og får politisk sammensetning. Medlemmene av disse nemnder får kontrollerende myndighet innenfor rammen jakt og fiske.

Staten viser vei og åpner straks sine statsalmenninger. På lengre sikt må rettigheter som nevnt, eksproprieres fra privat eiendom. (Jfr. episoden på Hardangervidda.)

Motivering:

Slik det er i dag er det stort sett bare de som bor i bygdene som har rett til å ferdes på fiske og jakt.

Etter hvert som fler og fler mennesker flytter til byene blir det færre og færre som har slik medfødt rett.

Er man så heldig å få kjøpe fiske- eller jaktkort må dette løses i hver kommune. Staten kunne selge kort som var gyldig over hele landet eller større områder. Fiske og småviltpleien ville kunne utøves mer rasjonelt og med større resultat.

Fra Oslo Arbeiderpartis Kvinneutvalg:

Billigere arbeidsreiser.

Vi vil be om at det settes ned en komité til å utrede spørsmålet om rimeligere arbeidsreiser for arbeidstakere, som har lang reise til og fra arbeidsstedet — for eksempel på grunn av boligsituasjonen. Det kan eventuelt skje ved forslag om arbeidsavtaler som gjør arbeidsgivere forpliktet til subsidiering av lengre arbeidsreiser.

Fra Marnardal Arbeiderparti:

Fra flere hold blir det nå hevdet at bestrebelsene for å få en inntektsutjamning mellom de ulike lønns- og interessegrupper ikke har slått til. I

Fri Fagbevegelse, blant annet for 15. januar d. å., hevdes det at det mot-satte har skjedd. Avstanden mellom lavere og høyere betalte grupper er blitt større.

For å få klarhet i dette, og med sikte på at LO og DNA i felleskap må gjøre et framstøt på dette området, vil vi foreslå:

1. Det utarbeides snarest mulig en kortfattet oversikt som viser inntekts-utviklingen mellom de ulike lønns- og interessegrupper etter 1945.
2. Lønnsstatistikken som legges til grunn for de samordnede oppgjør må også inneholde tall og beregninger over inntektsforskryvningene for samtlige lønns- og interessegrupper. Ikke bare for arbeidere i handverk og industri.
3. Slik statistikk må kunne utarbeides like enkelt og lett forståelig som den vi har nå for industriarbeidere, og den må i likhet med nåværende statistikk tilstilles offentligheten.

Ordstyreren foreslo samtlige forslag oversendt redaksjonskomité nr. 2.

Forslaget ble vedtatt.

Beretnings- og protokollkomitéens innstilling.

Odd Besserud leste innstillingen fra Beretnings- og protokollkomitéen. Den var sålydende:

Beretnings- og protokollkomitéen har gjennomgått Sentralstyrets beretning for 1965 og 1966, og legger fram denne innstillingen for Landsmøtet:

Beretningsperioden er først og fremst preget av det politiske maktskifte som skjedde etter Stortingsvalget i 1965. Etter en sammenhengende regjeringsperiode på 30 år overtok en borgerlig koalisjonsregjering, sammensatt av fire borgerlige partier, regjeringsansvaret.

Stortingsvalgekampen i 1965 vil bli husket som de «rause løfters» valgkamp. Industrisakene og administrasjonssakene kom sterkt i forgrunnen i valgkampen. De borgerlige partiene klarte å gi velgerne det inntrykk at de skulle handtere prisproblemene, skattespørsmålene og bolig mangelen bedre enn Arbeiderregjeringen. Samtidig maktet de å overbevise store velgergrupper om at tiden var moden for et politisk maktskifte. Blant annet dette — ved siden av et valgteknisk samarbeid — førte til at de borgerlige partier fikk flertall i landets nasjonalforsamling. Trass i dette økte Arbeiderpartiet sitt stemmetall, men gikk prosentvis tilbake.

Beretnings- og protokollkomitéen vil gjerne peke på at den situasjonen som oppsto etter valgnederlaget, ble håndtert på en verdig og rolig måte av partiets ledelse. Tiden etter valget ble brukt til en alminnelig drøfting av partiets stilling, årsaken til nederlaget og hvordan partiet skulle stille seg i opposisjon. På bakgrunn av de mange vanskeligheter som forelå — blant annet fordi B-regjeringen så å si i sin helhet overtok det statsbudsjett som Arbeiderregjeringen hadde lagt fram — ble partiets stortingsgruppe stilt i en meget vanskelig situasjon.

Partiets første klare angrep på den borgerlige regjering kom under behandlingen av regjeringen Bortens første statsbudsjett i 1966. Stortingsgruppa la fram sitt eget forslag til statsbudsjett som tok sikte på å sikre en prioritert og fornuftig vekst i samfunnsøkonomien.

Beretnings- og protokollkomitéen vil gjerne i den forbindelse peke på at partiets forslag om en investeringsavgift på seks prosent var et vel begrunnet forslag, som ville ha kunnet skaffe bedre balanse i vår innen- og utenriksøkonomi. Den politikk — som ble lagt opp av den borgerlige regjering — har ført til et rekordmessig underskudd på betalingsbalansen og et sterkt press på prisene, som i neste omgang har ført til en vanskelig økonomisk situasjon for bl. a. barnefamliene og lønnsnettakere som ikke deltar i lønnsglidningen. Beretnings- og protokollkomitéen mener at partiets ledelse og stortingsgruppa har ført en ansvarsfull økonomisk politikk.

Komitéen vil vise til at Arbeiderpartiet gang på gang har fremmet motforslag til Regjeringens boligpolitikk. Tomte- og boligfinansieringsspørsmålet er også viet stor oppmerksomhet. I det hele tatt mener Beretnings- og protokollkomitéen at de retningslinjer som er trukket opp av det siste landsmøtet i partiets arbeidsprogram og senere møte av Landsstyret og Sentralstyret, er fulgt opp. I denne forbindelse peker komitéen blant annet på partiets stilling til forvaltningen av Folketrygdens midler, forslaget om et strukturrasjonaliseringsfond og det klare standpunkt Sentralstyret tok til EEC-spørsmålet på en tidlig tidspunkt.

Komitéen vil videre henlede oppmerksomheten på alle de komitéer som Sentralstyret har satt ned for å fremme innstillinger i vitale samfunnspolitiske spørsmål. I denne forbindelse vil komitéen peke på at Sentralstyret ikke i tilstrekkelig grad har maktet å spre vervene utover distriktene. De fleste komitéer er sammensatt av partifeller som fra før av er sterkt belastet.

Når det gjelder det organisasjonsmessige arbeid, vil Beretnings- og protokollkomitéen vise til den sterke aktivitet som er ført sentralt. Komitéen mener videre at det er nødvendig å oppvurdere det organisasjonsmessige arbeid.

Medlemsutviklingen er en skuffelse. Komitéen vil peke på at dette til en viss grad kan skyldes overgangen til et nytt kontingentsystem. Ved overgang til slike reformer er det nødvendig med god informasjon og kassererkonferanser ute i distriktene.

Samarbeidet med LO har vært godt; det styrkes nå også i distriktene.

Komitéen synes også det er grunn for Landsmøtet til å uttale sin tilfredshet med tidsskriftet «Sosialistisk Perspektiv». Arbeidet med økt utbredelse kan med fordel stimuleres.

Støttefondet er ikke blitt den suksess som forutsatt. Spørsmålet bør vies spesiell oppmerksomhet i neste landsmøteperiode.

Den utenrikspolitiske situasjon er behandlet med varsomhet og saklighet. I visse kretser kan det ha vært ønsket om at partiets standpunkt i Vietnamspørsmålet burde ha vært markert sterkere. Den uttalelse som Sentralstyret sendte ut den 28. mars 1966 var i sin form saklig politisk begrunnet på det tidspunkt da den ble avgitt. Ettersom utviklingen er gått, har partiet inntatt en skarpere holdning til krig-føringen i Vietnam.

Komitéen synes også det arbeidet som partiet har gjort for å knytte kontakt med utøvende kunstnere og skape forståelse for kulturlivets verdier er positivt. Likedan vil komitéen peke på det initiativ som partiet har tatt for å støtte og øke interessen for norsk forskning. På lang sikt er dette livsnerven i den teknologiske og økonomiske frammarsj.

På organisasjonsfronten vil komitéen henlede oppmerksomheten på funksjonærspørsmålet. Problemet er vanskelig, og til dels ømtålig. Det samarbeidet som er i gang med LO i dette spørsmålet, må følges opp og intensiveres. Når det gjelder ungdoms- og kvinnebevegelsen, vitner deres beretning om sterk aktivitet. Særlig er AUF's arbeid for skoleungdommen verdifull.

Det ville være ønskelig om arbeidet blant unge yrkesutøvere og på yrkeskolene ble forsterket og satt i scene med litt mer entusiasme og iderikdom.

Beretnings- og protokollkomitéen vil videre gi Sentralstyret honnør for den innsats som er gjort for u-landene. I denne forbindelse tenker vi særlig på India-hjelpen og støtten til oppbyggingen av en fri arbeiderpresse i enkelte u-land. Ved siden av at India-hjelpen har skaffet Norge og arbeiderbevegelsen mye goodwill i India, har den vekket forståelse for u-landenes problemer i Norge.

Når det gjelder partipressen, vil Beretnings- og protokollkomitéen vise til den sterke tekniske fornyelse som er skjedd i en rekke aviser. Opplaget har steget beskjedent, men den prosentvise andel av landets avisopplag er økt.

Beretnings- og protokollkomitéen vil til slutt vise til at partiets virksomhet er godt tilrettelagt og ledet i den vanskelige tid etter den borgerlige valgseier. Den selvransaking som ble satt i verk, var nødvendig og ga partiet ny tillit blant partifellene og velgerne. Komitéen vil videre gi honnør til Sentralstyret for den ro, nøkternhet og saklighet kombinert med dristighet som partiet har vist i opposisjon. Det er videre grunn til å legge vekt på at nederlaget ikke på noen måte førte til bitterhet og splittelse i partiorganisasjonene, takket være et raskt og godt organisasjonsmessig opplegg.

Til slutt vil Beretnings- og protokollkomitéen beklage at beretningen ikke er sendt ut til landsmøteditakerne på forhånd, slik det var forutsetningen etter Landsmøtets vedtak i 1965.

Beretnings- og protokollkomitéen innstiller for Landsmøtet å gjøre slikt vedtak:

Det norske Arbeiderpartis beretning for årene 1965 og 1966 godkjennes.

Oslo, 22. mai 1967.

Odd Besserud.

Knut Jagland.

Knut Kramviken

Gunvor Smoland.

Borghild Nyhus.

Knut Jagland, Buskerud, hadde en del mindre merknader til beretningen for 1965, der det hadde sneket seg inn noen mindre feil.

Besserud erklærte at disse feil ville bli rettet. Innstillingen ble deretter enstemmig godkjent.

Revisjonsnemndas innstilling.

Gustav Strøm refererte innstillingen fra revisjonsnemnda med en vurdering av partiets økonomi.

Også denne innstilling ble enstemmig godkjent.

Reiulf Steen gjorde oppmerksom på at redaksjonskomité nr. 2 skulle tre sammen umiddelbart etter ettermiddags- og kveldsmøtets slutt. Medlemmer av redaksjonskomitéen måtte derfor ikke treffe avtaler for natten. (Munterhet).

Formiddagsmøtet ble avsluttet kl. 12.58.

Ettermiddagsmøtet mandag 22. mai

Seksjon 1 — Kommunevalgprogrammet.

Ordstyrer: *Nils Langhelle.*

Møtet tok til kl. 15.05.

Ordstyreren refererte et telegram fra Den demokratiske Hellaskomité som takket for den henvendelse som landsmøtet hadde gjort til Regjeringen i forbindelse med levering av den 6. krysser til Hellas.

Olav Gjærevoll innleder om kommunevalgprogrammet.

Olav Gjærevold holdt dette innledningsforedraget om kommunevalgprogrammet:

I samband med kommunevalget er det blitt mer og mer vanlig at det legges fram et program både for den enkelte kommune og det enkelte fylke. Det landsomfattende program skal på en måte være en slags fellesnevner. Hvis en skulle lage denne fellesnevner på vanlig måte, ville den uten tvil bli et register over kommunale saker.

For inneværende stortingsperiode vedtok forrige landsmøte et omfattende *arbeidsprogram*. En har sett det slik at det verken ville være riktig eller hensiktsmessig å lage et kommunevalgprogram etter det samme mønster. På den annen side er det ikke mulig å lage et program som er en slags kommunal parallell til stortingsprogrammet. Det er i dag ikke mulig å trekke en skillelinje mellom kommunalpolitikk og rikspolitikk. En rekke av arbeidsprogrammets saker er direkte eller indirekte også kommunale saker. Det må derfor bli mange tangeringspunkter.

Hvis noen i dette program savner egne avsnitt om f. eks. skolepolitikk, sosialpolitikk eller samferdselspolitikk, er forklaringen at her er retningslinjene trukket opp i arbeidsprogrammet.

Det foreliggende forslag følger samme opplegg som «Vekst og trivsel»-programmet fra 1963. En har latt detaljerne ligge og isteden forsøkt å fange inn de hovedoppgaver som i dag og i morgen enten vil stå i sentrum for menneskene eller melde seg med stigende tyngde. Vi skal løse dagens oppgaver, men samtidig også finne løsninger som ikke skaper vanskeligheter for morgendagen. Det kan være fristende med en lettvinnt løsning i dag, men hvis den skaper vansker i morgen, har den ikke vært noe eksempel på framtidig rettet politikk.

I dette program har en latt renningen i veven være *samfunns-*

planlegging og virkemidler, og så lagt enkeltsakene inn som mønster i veven. Tanken har vært at en dermed ville skyve ressursene, både de økonomiske ressurser og naturressursene, og den fornuftige bruk av disse i forgrunnen.

I et program for den enkelte kommune er det forholdsvis lett å konkretisere. I et landsomfattende program blir det straks mye vanskeligere. Her må det i vesentlig grad bli spørsmål om politiske *synsmåter* og *prinsipper* som har med kommunale oppgaver i hele landet å gjøre. Her blir det ikke spørsmål om *midler* til forskjellige prosjekter, men virkemidler for å skape en ønskelig utvikling.

Vi vil skape størst mulig vekst, men veksten i seg selv har ingen mening. Den er et middel som skal gi alle mennesker muligheter til å nytte sine evner og anlegg på en måte som gir trivsel og velferd, et middel til å løse de forskjellige samfunnsoppgaver på beste måte. Samfunnsplanleggingen og de økonomiske virkemidlene skal være våre redskaper i arbeidet for å oppnå dette.

I programmet har en forsøkt å peke på de tendenser som gjør seg gjeldende i utviklingen, hvilke fordeler den gir og hvilke uheldige virkninger som den fører med seg. La oss da huske at det vi kaller utvikling ikke er noen mystisk naturlov, men et menneskeverk.

Til daglig griper vi så lett til et klisjéuttrykk: *Vi må følge med i utviklingen*. Egentlig ligger det passivitet og resignasjon i dette uttrykk. Den aktive innstilling skulle være: *Vi må prøve å styre utviklingen*. Vi aksepterer ikke lenger konjunkturer og kriser som noe som ligger utenfor den menneskelige innflytelse. De store og små forandringer i samfunnet er konsekvensen av menneskelige handlinger og kan påvirkes av menneskelige handlinger, uttrykt i *politisk vilje*. Hvis vi ikke finner fram til mer effektive styringsmidler, har vi ikke bruk for planleggere, men for reparatører. En framtidsrettet politikk må bygge på en visshet om at det er mulig å styre.

Hovedoppgavene vi står overfor — som kommunene står overfor — er de samme som ved forrige kommunevalg, nemlig de som skapes ved nedgangen i sysselsetting, ved den fortsatte struktur-rasjonalisering i primærnæringene og økingen i serviceyrkene med den endring i bosettingsstrukturen som dette fører til.

Det skaper to sett av problemer og oppgaver. De henger imidlertid nøye sammen. Det ene problem er en funksjon av det andre. De kan ikke løses isolert fra hverandre, men ut fra en *helhetsvurdering*.

Det er ikke nødvendig å repetere utflyttingsområdenes problemer. Alle kjenner dem. Distriktsutbyggingen er gjort til et av program-mets sentrale emner. Det er skjedd mye positivt på dette område,

men det må skje enda mer. Distriktsutbyggingen må som så mye annet være et kontinuerlig arbeid.

Staten bør som hittil engasjere seg i bedriftsreisingen, særlig der det dreier seg om såkalte hjørnesteinsbedrifter. Jeg vil da gjerne utvide dette begrep til også å omfatte de store sosiale institusjoner og skoler som stat og fylke er ansvarlig for. Disse bør brukes mer bevisst i distriktsutbyggingen.

Skal vi få en distriktsutbygging med resultater, må den baseres på et realistisk grunnlag. Vi lever i høy grad i et servicesamfunn, og vi ønsker å skape et samfunn med den størst mulige valgfrihet. I forslaget er det uttrykt slik: «I det moderne samfunn ønsker folk å ha god og lett adgang til varierte arbeidsplasser, skoler, varekjøp, sykehus, lege, tannlege, bank, idrettsanlegg osv. Derfor må en innenfor hvert naturlig område utvikle et senter som er så stort at befolkningen får en likeverdig service overalt i vårt land. Bare med en utbygging av naturlige vekstsentra vil det være mulig å føre en distriktspolitikk som har livets rett.»

Vi bør nå bli klar over at greier vi ikke å få dette til er ikke alternativet senter i hver grend, slik enkelte gjerne vil framstille det, men en planløs vekst i noen få pressområder. Med våre begrensede ressurser må den offentlige innsats konsentreres, hvis noe av betydning skal kunne skje.

I programmet er det pekt på hva et vekstsentrum vil bety for ungdommens utdanning og yrkesvalgmuligheter, for sysselsetting av yrkesvalghemmede og for sosial og helsemessig service overfor de eldre. Også dette vil bidra til å gjøre området mer tiltrekkende for industri.

En bevisst vekstsenterpolitikk vil sette store krav til kommunalt samarbeid, men skal vi i det hele tatt gjøre oss noe håp om å kunne styre utviklingen, må det samarbeid til. Vi kommer ikke bort fra en prioritering når det gjelder den kapital som skal settes inn. På dette område kan det bli nødvendig med nye virkemidler i tillegg til dem som allerede er i bruk. Staten må kunne gi direkte støtte til grunnlagsinvesteringer, utviklingsarbeid og ny næringsvirksomhet, og da særlig der aksjonsprogrammer er utarbeidet og vekstsentra utpekt. En må bruke finansielle virkemidler på en så elastisk måte at en innenfor rimelighetens grenser får bedriftenes lønnsomhetsberegninger til å falle sammen med de hensyn en ønsker å ivareta ut fra en samfunnsmessig vurdering.

Samfunnet må ha styringsrett også når det gjelder bedriftslokaliseringen. En har i programmet ikke villet gå så langt som til å foreslå etableringskontroll. Det er en kjensgjerning at en vesentlig del av industriveksten i de siste 20 år er skjedd gjennom utvidelse av

eller knoppskyting fra eksisterende bedrifter. Det er ting som tyder på at industrien nå er mer interessert i å knoppskyte der arbeidskraften finnes. Den sterke gjennomtrekk av arbeidskraft i mange bedrifter i pressområdene er produktivitetshemmende.

For å kunne styre må myndighetene ha full oversikt, og derfor er det foreslått at det skal være meldeplikt for nyetableringer og bedriftsutvidelser, slik at myndighetene kan få vurdert stedsvalget og eventuelt komme med sine synspunkter og tilbud hvis vi mener bedriften bør komme på et annet sted enn det påtenkte.

Det må vel kunne anses som sannsynlig at i et land som vårt vil en betydelig del av strukturrasjonaliseringen basere seg på delleverandører, slik Volvokonsernet er et eksempel på. En slik utvikling kan kombineres med en fornuftig distriktpolitikk. Et vekst-senter vil kunne gi industrien den service den må ha for å kunne ta del i den teknologiske utvikling og være konkurransedyktig. Hvis vi aksepterer denne uomtvistelige nødvendighet, vil det være mulig å drive en distriktpolitikk hvor de økonomiske, sosiale og trivselsmessige hensyn faller sammen.

Grunnæringene jordbruk, skogbruk og fiske har fått sitt eget kapittel. Det er vel neppe sagt noe særlig ut over det tradisjonelle, men det er lagt vekt på at en må få utviklet jordbruksenheter som gir rasjonell sysselsetting, en skogsdrift som gir helårssysselsetting for det stadig mindre antall skogsarbeidere, og en koordinert utbygging av fiskerflåte og foredlingsanlegg som også på dette område sikrer jevn sysselsetting. Styrking av fagopplæringene understrekes, likeså samvirketiltakenes betydning for å bringe produksjonskostnadene ned.

I tilknytning til grunnæringene er turistnæringens betydning understreket. Det er et faktum at det bor en hel del mennesker i fjell- og fjordbygder, og som vi ønsker fortsatt skal bo der. Det er en økende etterspørsel etter de fritidsgoder som de kan levere. Det finnes tallrike eksempler på at turistnæringen kan bidra til å opprettholde bosetting og skape nytt næringsgrunnlag i bygdene.

Et annet viktig punkt i denne forbindelse er å skape rimelige feriemuligheter, særlig for familier med barn. Det vil være en oppgave for kommunene å ta vare på hus som fraflyttes, slik at disse kan brukes til ferieformål. Produksjon av hytter og hytteutstyr bør, sammen med en skikkelig organisert produksjon av gode husflidsvarer, gi arbeid til mange.

I samband med de tettbygde strøk og oppgavene der er *grunnutnyttingspolitikken* gjort til det sentrale tema. En *riktig* arealutnyttning vil uten tvil stå fram som en sentral politisk oppgave i tida framover. Vi kan, for å si det enkelt, regulere vårt land slik

at folk kan bo i rimelig avstand fra arbeidsplassen, at det er lett adgang til tur- og friluftsområder, og at barna har tumleplass i trygg avstand fra trafikkårene. Det er intet som tyder på at det er dyrere å skape et trivelig miljø. Tvert imot — et trivelig miljø krever som regel planlegging, og planlegging vil igjen si en fornuftigere utnytting av arealene.

Ved arealdisponeringen må vi ta i betraktning at det er de øverste tommene av moder jord som skal gi en eksplosivt økende folkemengde storparten av den nødvendige mat. Hvis god jord blir tatt i bruk til andre formål enn jordbruk, er risikoen til stede for at naturressurser blir brukt på en feilaktig måte. Vi må på dette felt legge et langsiktig perspektiv til grunn. Dessverre oppstår det hos oss lett et konfliktforhold fordi den beste del av vårt beskjedne jordbruksareal ligger i de områder der ekspansjonen er størst. Det setter spesielle krav til den langsiktige arealdisponering.

Den nye bygningslov pålegger hver enkelt kommune snarest å utarbeide en oversiktsplan for bruken av grunnen i kommunen. Selv om vi har fått større kommunale enheter, vil planleggingen i mange tilfelle måtte omfatte enda større områder. Regionplanleggingen nødvendiggjør en styrking av det fylkeskommunale planleggingsapparat, og det er også pekt på at det sentrale må styrkes, særlig det som har med bosetting, friarealer og miljøplanlegging å gjøre.

Stor vekt er lagt på tomtepolitikken. Det viser seg i vårt land som i andre på vårt nivå at ved løsningen av vitale oppgaver som boligreising, sanering, industrireising, trafikkavvikling, sikring av friarealer osv. støter en på arealproblemet og grunnverdistigningen. Det dreier seg her om en verdistigning som ikke skyldes egeninnsats, men som har sin årsak enten i de offentlige myndigheters initiativ, den alminnelige velstandsøkning eller ganske enkelt befolkningsveksten i seg selv.

En aktiv tomtepolitikk må ha som siktepunkt at arealer til de forskjellige formål står til disposisjon til rett tid, og at i hvert fall en vesentlig del av den verdistigning som skyldes samfunnets innsats, går tilbake til samfunnet. Det vil ikke være mulig å føre en fornuftig grunnutnyttingspolitikk med mindre samfunnet får en effektiv kontroll over arealene.

Erfaringen viser at de kommuner som fører en aktiv grunnervvervespolitikk har lettest for å løse utbyggingsoppgavene. Programforslaget legger stor vekt på at kommunenes stilling ved grunnervvervelser må styrkes.

Bygningsloven gir i dag kommunene rett til å ekspropriere all grunn som er nødvendig for å gjennomføre en reguleringsplan og

også uregulert grunn for å sikre tomtereserver. Ved midlertidig lov av 25. juni 1965 har kommuner forkjøpsrett til arealer som skal brukes til utbyggings- og friluftsfremål.

Det juridiske grunnlag er i betydelig grad brakt i orden. Hovedproblemet er å sette kommunene økonomisk i stand til å erverve grunn og til å beholde eiendomsretten til de arealer som har interesse for framtidig regulering og utbygging. Det er dette en tar sikte på å løse ved det foreslåtte tomteprogram.

Punkt 1 lyder slik: «Ved alle tomtosalg til kommuner eller tomteselskaper der kommunen har minst halvparten av aksjene, skal gevinsten beskattes med ordinær kommuneskatt. Ved siden av kommuneskatten skrives det ut en gevinstskatt på f. eks. 10 prosent. Denne tilfaller i sin helhet kommunene.» Den såkalte «flate» beskatning.

Punkt 2: «Ved salg til andre enn de som er nevnt i 1. punkt skal gevinsten beskattes med ordinær kommuneskatt, samtidig som det skrives ut en gevinstskatt med de samme satser som statsskatten. Også denne gevinstskatten tilfaller kommunene.»

Punkt 4: «Det bør innføres en løpende beskatning av de verdistigninger som finner sted på ubebygd tomtegrunn i planlagte utbyggingsområder. Denne skatten tilfaller kommunene.»

Ved disse forslag vil en styrke kommunenes stilling på totemarkedet og også gi dem økonomiske muligheter til en mer aktiv tomtepolitikk.

Det er vel alminnelig kjent at det ved tomtosalg har utviklet seg et usunt system med betaling under bordet. En kan komme dette til livs ved å gjennomføre det som er foreslått i punkt 3, ved å la alt tomtosalg foregå gjennom kommunen.

Det er naturlig at boligpolitikken får en bred plass i et kommune-program. For en rekke kommuner er denne sak en hovedoppgave på samme måte som den er en sentral rikspolitisk oppgave.

Det må nå være klart at boligbygging ikke består i å si et tall, men å legge de fysiske og økonomiske muligheter til rette og å være villig til å ta konsekvensen av dette i den unngåelige prioritering. Vil en øke investeringer i boliger, må en redusere investeringene på andre områder. Vil en ikke ta denne konsekvens, blir resultatet slik vi ser det i dag — ikke flere boliger, men dyrere boliger.

I programmet pekes det på at luksusboliger ikke skal fritas for omsetningsavgift. Tomteprogrammet vil være av største betydning fordi det vil sette kommunene bedre i stand til å skaffe tomtereserver til veie for en mer langsiktig og rasjonell planlegging av boligbyggingen. Den industrialiserte boligbygging må økes, slik at en kan få flere boliger med samme arbeidskraft.

Vi skal ikke bare bygge hus for enhver pris, men hus som folk med vanlige inntekter har råd til å bo i. Dette spørsmål har nøye sammenheng med det rådende investeringspress. Husbankens lånerammer og lånevilkår må til enhver tid være i samsvar med de aktuelle byggekostnader. Husleiestøtten må gis der behovet er størst — til familier med barn og til dem som skal stifte et nytt hjem. Det må bygges boliger som tilfredsstillende funksjonshemmede spesielle behov.

Kommunenes økonomi er et velkjent tema i samband med kommunevalg, ikke minst gjelder dette funksjonsfordelingen mellom stat, fylke og kommune. La oss da ha to ting klart for oss:

- 1) Omformingen av vårt samfunn stiller nye og større krav til det offentlige for å løse dagens og morgendagens oppgaver.
- 2) Vi løser ikke flere oppgaver ved å flytte midler fra en offentlig kasse over til en annen. Vi må se statens og kommunenes økonomi under ett, og finne en løsning på kommunenes problemer innenfor en nyvurdering av vårt skattesystem.

Jeg har allerede berørt kommunenes økonomi i samband med tomteprogrammet. Ellers er det pekt på nødvendigheten av å hjelpe kommunene med utbyggingen av den 9-årige skole, og spesielt fraflyttingskommunen — med forholdsvis mange gamle — med reisingen av pleieinstitusjoner.

Programmet har et avsnitt om kultur- og miljøpolitikken. Vår levestandard er ikke brød alene, og kommunene må føre en aktiv kulturpolitikk. Særlig vekt er det lagt på at organisasjoner av alle slag må få lettest mulig adgang til å drive sin virksomhet. Ved bygging av kultursentra, samfunnshus, ved å ta skolen i bruk i større utstrekning enn hva tilfelle ofte er, kan kommunene legge forholdene til rette for et rikere organisasjonsliv og for kulturaktivitet og fritidsutfoldelse for alle aldersgrupper.

Voksenopplæringen bør være en viktig sak også for kommunene. De må selv kunne ta initiativ og ellers støtte de organisasjoner og institusjoner som driver med voksenopplæring.

Det siste avsnitt — vern om naturen — vil jeg gjerne ta som eksempel på et område hvor nye oppgaver melder seg med stigende tyngde, og hvor det i høy grad dreier seg om velferd og trivsel og om tekniske og økonomiske problemer av stort omfang. Oppgavene er vidt forskjellige, men de har alle med disponeringen av våre naturressurser å gjøre. Som et felles siktepunkt kunne vi sette: Vi skal bruke våre naturressurser, men uten å forbruke dem.

La meg først nevne det som har med trivsel å gjøre, friluftslivet,

kontakten med naturen. Naturen representerer i det moderne samfunn som fritids-, helse- og trivsels gode en stadig stigende del av vår levestandard. Det er et stort og differensiert behov som skal dekkes, og valgmulighetene må være deretter. Vi trenger turområdene — små og store lunger — nær byene og tettbebyggelsene, store friluftsområder ved sjøen og på fjellet, og også reservater med urørt natur. Det må planlegges slik at naturherlighetene blir tilgjengelige for så mange som mulig, men samtidig slik at attraksjonsverdiene ikke forringes.

Det er ytterst nødvendig at dette spørsmål tillegges stor vekt ved enhver regulering. I hver kommune må en få oversikt over de områder som er spesielt verneverdige, av estetiske eller natur- og kulturhistoriske grunner. Vi anser det som en nasjonal ulykke hvis verdifulle gamle dokumenter blir ødelagt. Det samme syn må vi også legge til grunn når det gjelder naturdokumenter. De lar seg ikke engang kopiere. Blir de ødelagt, er de ødelagt for alltid. Vi må borte fra den tankegang at natur er en overflodsvare som vi kan sløse med, bruke og misbruke, og enda innbille oss at vi har den som før. Vår kulturoppgave i naturvernet blir ikke mindre fordi om vi forvalter mye og fin natur. Tvert imot blir den i virkeligheten større. Med økende befolkning, større bevegelse, stadig mer effektive tekniske hjelpemidler til å gripe inn i naturen med, må vi også være klar over at vi har en begrenset natur å ta av. Derfor er det så uomgjengelig nødvendig å få naturvernet inn i vår fysiske planlegging på alle stadier.

Inn i det fysiske planleggingsbilde kommer også en estetisk side, nemlig hvordan vi skal skjøtte vårt kulturlandskap. Vi forsøker å gjøre våre hager og parker så pene som mulig. Det samme syn må vi også legge til grunn når det gjelder landskapet, og her må kommunene ta spørsmålet opp. Et annet viktig område gjelder allmennhetens rett til fritidssysler som jakt og fiske. Der den private eiendomsrett kommer i strid med allmennhetens interesser, bør jakt- og fiskeretten føres over til samfunnet. Det er urimelig i et land som vårt om en stadig større del av innbyggerne skal være stengt ute fra den natur som er et nasjonalt felleseie. I dette felleseie må hensynet til samfunnsinteressene i videste betydning være avgjørende.

Vernet av naturen og naturressursene har også en annen og meget alvorlig side. Den industrielle ekspansjon og de bedre sanitære forhold der mennesker bor og arbeider, innebærer en trussel mot en absolutt uunnværlig naturrikdom, nemlig vannet. Dette paradoks skapes ved at vi skal bruke vannet, på den ene side som drikkevannskilde og til industriformål, på den annen side også som mottak for avløpsvann. Også i vårt tynte befolkede og relativt nedbørrike

land, er vi nå i ferd med å forurense og forgifte våre vannkilder, slik at det oppstår problemer både for industrien og for menneskene.

Det stiller samfunnet — og ikke minst kommunene — overfor nye og store oppgaver av teknisk og økonomisk art. Tilgangen på store mengder godt vann har vært en av de fordelene som norsk industri har hatt, for ikke å snakke om hva det betyr for oss mennesker i det daglige liv. Vi har ennå muligheter til å lede utviklingen inn på et bedre spor ved å skape et effektivt vannvern og trekke også vannressursene inn i den fysiske planlegging. Her vil det i høy grad bli tale om samarbeid over så vel kommunale som fylkeskommunale grenser.

Også luftforurensningen er blitt et stort problem. Det er nok å minne om at Oslo-luften i vintermånedene har et svoveldioksydinnhold like høyt som Londons beryktede vinterluft. Tunge fyringsoljer forurenser, eksosen likeså.

Vi er flinke til å skape tekniske framsteg. Vi må bli like flinke til å mestre ulempene som dessverre ofte følger med. Hva gagner det oss mennesker om vi feirer stadig større tekniske triumfer hvis vi samtidig ødelegger og forgifter det miljø vi skal leve i?

Vi gjør klokt i så tidlig som mulig å ta opp de nye problemer til vurdering og løsning. Det er store samfunnsproblemer allerede i dag, og vil utvilsomt bli det i enda høyere grad i morgen.

Med dette har jeg da prøvd å få fram de synsmåter og tanker som programutkastet bygger på, den linje som er fulgt. Programkomitéen har i hvert fall forsøkt å arbeide ut i fra denne målsetting: Vi ønsker en økonomisk, sosial og kulturell vekst som gir trygghet og trivsel både i bygde- og bysamfunnet. Hvordan skal så ut fra dette morgendagens Norge se ut? Et meningsfylt svar på dette spørsmål må inneholde tre hovedelementer: Planlegging, styring og politisk vilje til handling.

Ordstyreren takket Gjærevoll for innledningen.

Odvar Nordli innleder om den lokale, regionale og fylkeskommunale forvaltningen.

Oddvar Nordli holdt dette innledningsforedraget:

Den 5. desember i fjor oppnevnte sentralstyret et utvalg som fikk i oppdrag å ta opp til vurdering den lokale og fylkeskommunale forvaltningen.

Innstillingen fra utvalget er gjennom sentralstyret lagt fram for dette landsmøtet med forslag om å gi en prinsipiell tilslutning til de synspunkter utvalget har kommet fram til. Jeg skal ganske kort

gi noe av bakgrunnen for den innstillingen som foreligger, og videre gi en oversikt over de viktigste forslag som utvalget er kommet fram til.

Det kommunale selvstyret slik det er utviklet hos oss, har gitt demokratiet vårt et særpreg.

Tradisjonelt har det etablert et bredt folkestyre som grunnlag for vår samfunnsforvaltning.

Ved funksjonsfordelingen mellom kommunale, fylkeskommunale og statlige forvaltningsorganer er det siktet mot et desentralisert samarbeid i løsningen av samfunnsmessige fellesoppgaver. Et reelt og ledende demokrati har alltid vært en bærende del av Arbeiderpartiets idégrunnlag.

Det er en forkludring av dette idégrunnlag å se det slik at et funksjonsdyktig demokrati er ensbetydende med et sentralisert styresett.

Det er en utfordring til de samme idéer hver gang byråkratiet trenger seg inn på folkestyrets enemerker.

Innad i vårt demokrati arbeider organisasjonene, de faglige og de politiske.

Deres innflytelse i utøvende samfunnsforvaltning avgjøres i sin tur også av organisasjonene.

Den avgjøres av hvordan folkevalgte organer er etablert i forhold til de oppgaver som skal løses, i forhold til det byråkrati som skal være folkestyrets hjelpere i en stadig mer omfattende og komplisert styringsprosess.

I vårt samfunn avgjøres videre folkestyrets effektivitet av hvordan samarbeidet mellom stat, fylker og kommuner er samordnet i felles innsats for å nå en felles målsetting.

Svakhetene ved det kommunale, eller om vi vil, det lokale folkestyret i dagens situasjon ligger ikke i den desentralisering av myndighet og ansvar som dette etablerer.

Svakhetene har årsak i at de lokale folkestyreorganer ikke hver for seg i sin indre organisasjon er tilpasset nye og større arbeidsoppgaver.

Folkestyreorganenes problemer har sin grunn i at de som styringsorganer ikke er tilpasset en ny samfunnsstruktur. Den indre og ytre organisasjonsform for det lokale selvstyret slik det ble formet i midten av det 18. hundreåret, prøver vi i dag i hovedsak uendret å bruke som lederorganisasjon for utviklingen mot år 2000.

Det er på dette planet og i disse forholdene vi møter kravene om fordomsfri nytenkning, og å søke etter nye former for vårt lokale folkestyre.

Diskusjonen om det såkalte kommunale selvstyre har i de senere

tider hatt en sterk slagside mot de økonomiske forhold våre kommuner arbeider under.

Selvfølgelig er det så at det i denne forbindelse er vesentlig å ha det budsjettmessige grunnlaget sterkest mulig for primærkommuner og fylkeskommuner.

Like innlysende er det at i forholdet mellom den andelen av våre felles ressurser som disponeres av kommunene og den andelen som brukes av andre, kan en finne noe av svaret på hvilken posisjon det lokale selvstyret har innenfor den totale samfunnshusholdningen.

Videre er det vel også så at en ved en analyse av kommunenes budsjetter kan danne seg et visst bilde av valgmulighetene og bevegelsesfriheten for de lokale organer.

Men uansett hvilken av disse metoder som nyttes, kan disse fordelingsproblemene innenfor den totale samfunnsøkonomien vår ikke alene gi noen målestokk for det reelle innholdet av det lokale folkestyret.

I 20-årsperioden 1946 til 1966 er nettobudsjettene i primær- og fylkeskommunene økt til det 7-dobbelte.

I 1946 utgjorde de kommunale nettobudsjettene ca. 6 prosent av nasjonalinntekten. I 1966 antar en at disse budsjettene disponerer ca. 11 prosent.

Vurdert ut fra økonomisk fordeling og statistikk skulle dette tyde på at de lokale forvaltningsorganer har styrket sin posisjon.

Bak tallene ligger en rivende samfunnsutvikling og endring. Aldri har våre kommuner løst og stått overfor å skulle løse så store og betydningsfulle oppgaver.

Dette igjen har økt antallet av saker kommunene behandler og også omfanget av disse.

En stadig større og sterkere administrasjon har vært en nødvendighet i denne utviklingen.

Bare i toårsperioden 1963 til 1965 økte antallet ansatte i kommunal administrasjon med ca. 1000 personer.

I samme tidsrom gikk antallet valgte tillitsmenn i kommunene tilbake.

Men det vesentligste er at på tross av utviklingen, har vi i hovedsak beholdt den samme arbeidsformen for de valgte organer i kommunene som den som ble etablert for 130 år siden. Hvilken innvirkning har nå disse forholdene i relasjon til ønsket om å stille folkestyret, de folkevalgte tillitsmenn, i en ledende og avgjørende posisjon?

På dette felt bør det snarest settes inn et bredt vurderingsarbeid.

La meg ta forholdene i en litt større landkommune, for å vise hva utviklingen synes å ha ført til.

I løpet av siste år behandlet formannskapet i denne kommunen ca. 600 saker. I 90 prosent av sakene forelå utredning og innstilling fra administrasjonen.

99 prosent av disse innstillingene ble tiltrådt av formannskapet. Kommunestyret behandlet under 1/3 av de saker som passerte formannskapet.

Ikke i én sak ble formannskapets innstilling endret av kommunestyret.

Selv om disse tall ikke kan nyttes reservasjonsløst, må en trekke den slutning at de tyder ikke på noe levende lokalt folkestyre.

Kravet om effektivitet i forvaltningen konsentrerer stadig mer av saksbehandlingen i administrasjon og formannskap. Stadig større krav til sentrale tillitsmenn snevrer inn den del av befolkningen som har tid og overskudd nok til å delta.

Mulighetene for politiske vurderinger og avveininger kan bli vesentlig redusert under den administrative saksbehandlingen.

Vi synes å stå overfor en utvikling der passiviserende tendenser kan smuldre opp en så vesentlig del av vårt demokrati som det lokale selvstyret.

I denne situasjon må vi fordomsfritt søke fram mot nye arbeidsformer for å legge til rette for å styrke posisjonen til de folkevalgte tillitsmenn.

Vi må gjennom en inngående analyse finne en ny grenseoppgang mellom hvilke saker som kan overlates til administrasjonen å avgjøre, og hvilken avgjørelse som skal ligge til de folkevalgte.

I den foreliggende utvalgsinnstillingen reises tanken om å kunne dele inn kommunestyret i faste fagkomitéer. Inndelingen tenkes gjennomført etter de mest sentrale sektorer innenfor kommunenes arbeidsområde. Disse komitéene bør kobles inn i saksbehandlingen ved siden av administrasjonen på et tidligst mulig tidspunkt for å delta i et utredningsarbeid som i dag i hovedsak er overlatt administrasjonen.

Komitéenes innstillinger avgis til formannskapet, som så bearbejder disse videre for kommunestyret.

Formannskapet får sin vesentligste funksjon i samordning og prioritering.

Ønsket om å trekke flere aktivt med i samfunnsarbeid, og å gjøre flere «dus» med de nære fellesoppgaver, ligger bak forslaget om å få en fast organisasjon av indirekte valgte bydels- og grendeutvalg.

Disse bør få rådgivende myndighet overfor de kommunale organer.

— — —

Utviklingen har gjort at omfanget av stadig flere oppgaver som tidligere lå på primærkommunen, har sprenget rammen for de muligheter de samme enheter har for å løse oppgavene. Veksten i fylkeskommunens virksomhet er en refleks av dette forholdet.

Fylkeskommunens netto driftsutgifter er økt til et 16 ganger større beløp i 20-årsperioden 1946—1966.

Fylkeskommunen er pålagt egne, sentrale arbeidsoppgaver innenfor skolevesenet, sosial- og sykehusstellet, og tilretteleggende utbyggingsoppgaver i samferdsel, elektrisitetsforsyning osv.

Mye taler for at fylkeskommunen må tillegges nye oppgaver i tida som kommer.

Ved dette har fylkeskommunen endret karakter fra å være et samarbeidsorgan for primærkommunene, til å bli et eget selvstendig lokalt forvaltningsorgan.

Konsekvensen av dette bør være å følge opp med å etablere fylkeskommunen som et politisk direkte ansvarlig organ ved egne valg og en mer direkte form for økonomisk dekning av fylkeskommunens utgifter enn det som i dag skjer.

Dette vil bety et vesentlig skritt framover i ønsket om å bygge ut det lokale folkestyret.

Etableringen av det regionale samarbeidet er et nytt tegn på behovet for å løse oppgaver innenfor større enheter enn den enkelte kommune.

Foreløpig har vi dette samarbeidet bare for planlegging. Etter hvert som planene blir ferdige, vil behovet melde seg for å ha organer på det samme regionale planet som kan følge opp vesentlige sider ved planene med utbyggingstiltak.

En mer direkte sikring av ulike grunnarealer, sikring og utbygging av vanntilførsel og tidsmessig kloakkutbygging vil sannsynligvis utvikle seg til slike samarbeidsoppgaver i mange distrikter.

Der hvor det anses for tjenlig, bør det derfor etableres organer som kan løse disse oppgavene på grunnlag av vedtatte planer, og på grunnlag av de midler som de ulike organer stiller til rådighet.

Dette er grunntanken bak forslaget om å etablere regionale utviklingsselskaper, ikke som evigvarende institusjoner, men som redskap for å løse spesielle utviklingsoppgaver.

Tiden får så vise om regionene som sådanne bør gis mer permanente oppgaver innenfor vårt forvaltningssystem.

Når det gjelder utvalgets videre forslag og motiveringer, viser jeg til landsmøtedokumentene.

— — —
Vi står foran en tid der demokratiet møter sterke utfordringer. Dersom ikke utviklingen skal gjøre folkstyret til taper, må vi for-

domsfritt være villige til omorganisering, omgruppering og effektivisering. Vi må ajourføre demokratiets arbeidsgrunnlag med de oppgaver vi står foran. Tradisjonell konservatisme er en farlig fiende for et reelt demokrati i denne situasjon.

Det lokale selvstyret er et hovedgrunnlag i vårt demokrati. Derfor er det viktig at vi til enhver tid sørger for at dette er sterkt, at det er i pakt med framtida, at det kort sagt er levende.

Den innstillingen som foreligger er et forsøk på å skape debatt om disse sentrale samfunnsspørsmålene, og å antyde veier å gå i framtida.

Ordstyreren takket Nordli for innledningsforedraget.

Landsstyrets forslag til program.

Fra landsstyret forelå dette utkastet til program ved kommunevalget 1967:

Forslag til program ved kommunevalget 1967.

VI VIL

STYRING MED UTVIKLINGEN I NÆRINGS-
LIV OG BOSETTING.

STERK ØKONOMISK VEKST:

STØRRE FART I DISTRIKTSUTBYGGINGEN.

ØKT SOSIAL BOLIGBYGGING.

FORNUFTIG BRUK AV GRUNNAREALER OG
NATURRESSURSER.

SAMLING AV ALLE KREFTER OM MÅLET:

STØRST MULIG TRIVSEL OG VELFERD.

Vi lever i en verden og i et samfunn som stadig forandres. Utviklingen stiller oss hver dag overfor nye oppgaver. Våre håp og drømmer ligger alltid foran dagens realiteter. Vi vil skape et samfunn med velferd og trivsel og hvor alle får muligheter til å utfolde seg og bruke sine evner. Det krever en effektiv og dristig politikk, fylt av den solidaritet som arbeiderbevegelsen bygger sitt politiske grunnsyn på.

PLANLEGGING FOR VEKST OG TRIVSEL

Teknisk revolusjon.

Vi opplever en permanent teknisk og vitenskapelig revolusjon. Den åpner muligheter både til godt og vondt. De tekniske landevinningene kan gi menneskene store muligheter. Men det krever en fornuftig planlegging og en effektiv politikk.

Utviklingen skaper forandringer.

I Norge som i alle land med høy levestandard, preges utviklingen av en sterk nedgang i sysselsettingen i jordbruk, skogbruk og fiske. Industriutbyggingen fortsetter i høyt tempo, mens stadig nye arbeidsmetoder fører til at industriens andel av yrkesbefolkningen øker lite. Det er innen handel, transport, undervisning, helsestell og andre servicenæringer at den sterke stigning skjer. Utviklingen har ført til at folketallet i mange bygder stagnerer eller går ned, mens det øker i byer og tettbebyggelser.

Den tekniske og økonomiske utvikling er i seg selv et gode, men den stiller så vel samfunnet som det enkelte menneske overfor tilpasningsproblemer. Disse kan bare løses ved en aktiv innsats fra samfunnets side, i samarbeid mellom staten, fylkene og kommunene.

Den enkeltes levekår, trygghet og trivsel er i høy grad avhengig av det kommunen foretar seg. En framtidsrettet og handlekraftig kommunepolitikk er av avgjørende betydning for næringslivets utvikling og den sosiale og kulturelle vekst. Kommunene må samarbeide om løsningen av mange oppgaver. Regionalt samarbeid og regionplanlegging på tvers av kommunegrensene er nødvendig på stadig flere områder.

Utviklingen skaper muligheter.

Det nye samfunn vi skal bygge, må bruke teknikkens muligheter til nytte for menneskene. Teknikken skaper muligheter for rikdom, men bare en aktiv samfunnspolitikk kan gjøre denne rikdom til allmenn velstand.

Utviklingen må styres.

De folkevalgte organer må ha styring med utviklingen. Det er kommunene som må legge forholdene til rette på mange felter, og det er de kommunale organer som kommer i kontakt med det enkelte menneske.

Planlegging — ikke tilfældigheter.

Planleggingen er et hjelpemiddel til å lede utviklingen, samtidig som den gir oss større sikkerhet for at våre standpunkter og tiltak i dag skal være riktige også på lengre sikt. Dette er særlig viktig i en tid da samfunnet endrer karakter raskere for hvert år som går.

STØRRE FART I DISTRIKTSUTBYGGINGEN UTFLYTTINGSOMRÅDENES PROBLEMER

De unge reiser ut.

Vansker for de eldre.

Til tross for en sterk økonomisk vekst og full sysselsetting i landet som helhet, er det i enkelte områder både sesongledighet og underbeskjeftigelse. Folketallet går tilbake. Det er i første rekke de unge som reiser ut, mens de eldre blir igjen. I bygder med foholdsvis mange elde vil det være et

stort behov for sosiale tjenester, men en svak kommunal økonomi gir små muligheter. Av samme grunn blir det vanskelig å løse de kulturelle oppgaver, og reduksjonen i barnetallet skaper vansker for skolen.

I en rekke bygder må et stort antall arbeidstakere reise uforholdsmessig langt til arbeidsplassen, noe som går sterkt utover familieliv og fritid.

HARMONISK UTVIKLING FOR HELE LANDET

En aktiv distriktpolitikk krever sterkere samarbeid mellom staten, fylkene, kommunene og de interesserte næringsorganisasjoner for at veien kan bli åpnet for en mer balansert utvikling. Arbeiderpartiet vil bruke de virkemidler som må til for å sikre en hensiktsmessig plassering av bedrifter og institusjoner. Det vil også skape bedre grunnlag for å løse de sosiale og kulturelle oppgaver.

Kommunene og fylkene må gis tekniske og økonomiske muligheter til å gjennomføre det grunnleggende planleggings- og utbyggingsarbeid.

HJØRNESTEINSBEDRIFTER

Demninger for folkeflukten.

Ved å legge en del større bedrifter i distriktene har det vært mulig å lage demninger for folkeflukten. Det er bygd opp industrisentra i deler av landet der sysselsettingen var dårlig.

Også i framtida bør staten reise eller delta i reisingen av bedrifter der det er samfunnsmessig riktig. Samfunnets organer må medvirke til etablering av private bedrifter i distriktene.

UTBYGGING AV SENTRA

Likeverdig service overalt i vårt land.

I det moderne samfunn ønsker folk å ha god og lett adgang til varierte arbeidsplasser, skoler, varekjøp, sykehus, lege, tannlege, banker, idrettsanlegg osv. Derfor må en innenfor hvert naturlig område utvikle et senter som er så stort at folk får en likeverdig service overalt i vårt land. Bare med en utbygging av naturlige vekstsentra vil det være mulig å føre en distriktpolitikk som har livets rett.

Alternativet til en planmessig vekstsenterutvikling er en planløs vekst i noen få pressområder. Utviklingen av vekstsentra skal ikke komme i stedet for en bred utnyttning av alle muligheter for vekst i distriktene. Vekstsentra er et nødvendig supplement i arbeidet med å skape en harmonisk bosetting.

Et vekstsentrum vil gi ungdommen flere utdanningsmuligheter og et bredere yrkesvalg. Det vil gjøre hele området mer tiltrekkelig for industri og for sosiale og kulturelle institusjoner. Sentrumsdannelsen vil gi økte muligheter for sysselsetting for de yrkesvalghemmede, en bedre sosial og helsemessig service overfor de eldre, og lette adgangen til sosiale institusjoner for barn og ungdom med spesielle vansker.

Vekstsentrene vil ikke erstatte kommune- og bygdesentrene. Alle kommuner må ha et tjenlig sentrum der den kommunale administrasjonen holder til, og steder der det er forsamlingshus, idrettsanlegg, bibliotek og butikker.

STERKERE VIRKEMIDLER I DISTRIKTSUTBYGGINGEN

Styring av bedriftslokaliseringen.

Økt fart i distriktsutbyggingen krever kraftigere virkemidler. Vi vil ha et annet bosettingsmønster enn en planløs konsentrasjon på noen få steder.

De offentlige myndigheter bestemmer hvor skoler, sykehus og andre service-institusjoner skal plasseres. Plassering av bedrifter skjer mer tilfeldig og inngår som regel ikke i noen samlet plan for utbyggingen av et distrikt eller en landsdel.

Aktiv lokaliseringspolitikk.

Målsettingen må være å få plassert bedrifter, næringstiltak og institusjoner slik at man får en bedre geografisk balanse i bosettingen. Utviklingen skal ledes, og samfunnet må ta i bruk de nødvendige virkemidler. Ved hjelp av kredittpolitikken må kapital ledes til nye utbyggingsområder. Det vil også være nødvendig med tiltak for å regulere investeringene i pressområdene. Næringsorganisasjonene må trekkes aktivt med i lokaliseringspolitikken. Delproduksjon vil også i Norge få økende betydning i distriktsutbyggingen.

Det bør være meldeplikt for alle nyetableringer og bedriftsutvidelser slik at myndighetene på et tidlig tidspunkt kan vurdere stedsvalget.

Støtte til kommunene.

Staten må gi direkte bevilgninger for å fremme utviklingen i områder der spesielle aksjonsprogrammer er utarbeidet, og der vekstsentra er utpekt.

Arbeiderpartiet vil at staten skal gi direkte støtte til grunnlagsinvesteringer, utviklingsarbeid og ny næringsvirksomhet i distriktene.

Kreditt-tilførselen til distriktene må bedres ved opprettelse av en Statens forretningsbank. Gjennom statens låneinstitusjoner vil en del av Folketrygdfondets midler kunne nyttes i en vel planlagt distriktsutbygging.

JORDBRUK — SKOGBRUK OG FISKE

Samarbeid med jordbrukere og fiskere.

I arbeidet med å skape et mest mulig nyansert næringsliv i distriktene er modernisering av jordbruk, skogbruk og fiske viktig. På mange steder vil disse næringene gi grunnlag for annen virksomhet, og i store deler av landet vil de fortsatt være avgjørende som levevei for befolkningen. Arbeiderpartiet vil i nært samarbeid med jordbrukernes og fiskernes organisasjoner og tilknyttede samvirketiltak, arbeide for at disse næringene kan gi yrkesutøverne en god inntekt og forbrukerne gode varer til rimelige priser. Ferispørsmålet må løses for jordbrukere og fiskere.

Rasjonalisering.

I jordbruket har det gjennom mange år vært en betydelig stigning i produksjonen samtidig som mye arbeidskraft er avgitt til andre virksomheter. Arbeiderpartiet ser det som et mål å utvikle et jordbruk som kan gi rasjonell sysselsetting og lønnsom produksjon. For å kunne skape rasjonelle bruksenheter må de kommunale og fylkeskommunale myndigheter sørge for at forkjøpsretten til jord og skog blir nyttet.

Kunnskap må til.

Driftsplaner utarbeides for alle bruk. Alle jordbrukere må få en god fagutdanning.

Sysselsetting i skogen.

I skogbruket fører nye tekniske hjelpemidler til en radikal omlegging av driften, med et mindre behov for arbeidskraft. Arbeiderpartiet mener at driften må planlegges slik at skogsarbeiderne kan bli sysselsatt hele året. Skogreisning og skogkultur-arbeidet gis høy prioritet.

Forkjøpsretten til skog nyttes for at det kan bli mer skog i offentlig eie, og for å skape rasjonelle enheter og et bedre næringsgrunnlag i jord- og skogbruk.

Med den bruksstruktur vi har i jordbruk og skogbruk, er samvirketiltakene nødvendige for å bringe produksjonskostnadene ned.

En styrket fiskerinæring.

Utbyggingen av fiskeflåten og foredlingsanleggene må koordineres slik at det skapes jevn sysselsetting både på sjø og land.

Den tekniske og praktiske fiskeriforskning må aktiviseres for å oppnå en best mulig utnyttelse av råstoffet og en forsvarlig beskatning av fiskebestanden. Foredling og distribusjon av fisk utbygges etter moderne metoder med sikte på å øke det innenlandske marked.

I fiskeriene må fagopplæringen styrkes, og fagskolene følge opp med en praktisk og teoretisk opplæring som kan gi fiskerne det nødvendige grunnlag for å nytte moderne driftsformer og åpne veien for høyere utdanning.

Kommunene og staten må i fellesskap legge forholdene til rette innen velferdsarbeidet og veiledningstjenesten.

TURISTNÆRINGEN

Fritidsgodene.

For mange fjell- og fjordbygder spiller turistnæringen en stor rolle. Den gir mange arbeidsplasser og gode inntekter. Våre fritidsgoder blir stadig sterkere etterspurt både fra vårt eget folk og fra andre land.

Nytt næringsgrunnlag for bygdene.

Turismen kan gi et tilskudd til næringsgrunnlaget i bygdene. Den må planlegges slik at attraksjonsverdien som ligger i vår natur, blir bevart.

Turistnæringen må likestilles med andre næringer når det gjelder grunnlagsinvesteringer. Det må satses mer på yrkesopplæringen innen turistnæringen.

Ta vare på det som er bygd.

Så mange som mulig må få nytte ferien fullt ut. Særlig gjelder dette familier med barn. Feriefondet må bidra til å løse denne oppgave. Kommunene må medvirke til å ta vare på bygninger som fraflyttes på fjellet og ved kysten, slik at de kan brukes til ferieførmål.

Rimelig ferie for alle.

Hytteutleie kan gi mange små bruk betydelig tilleggsinntekt, og samtidig gi folk et rimelig ferieopphold. Utbyggingen av hytteområder må skje etter en vel tilrettelagt plan.

Fylkene må få organer som kan hjelpe kommunene med den nødvendige tilrettelegging for bygging av hoteller, moteller, campingplasser, hytteområder og andre turistanlegg. Produksjonen av hytter og hytteutstyr bør

fortrinnsvis legges til de bygder der utviklingen av turistnæringen skjer. Det må legges vekt på å skape en norsk souvenir- og husflidproduksjon av høy kvalitet.

OPPGAVER I DE TETTBYGDE STRØK

Plassproblemene øker.

En stadig større del av folket vil komme til å bo i byer og tettgrender. Det skaper vansker med å skaffe plass til boliger, skoler, samlingslokaler, idretts- og lekeplasser, barnehager osv. Trafikkproblemer gjør seg sterkt gjeldende. Det oppstår vansker med vannforsyning og kloakkanlegg. Elver og fjorder blir forurenset.

Tomtejobbingen må vekk.

Plassmangelen fører til jobbing med tomteområdene, og boligbyggingen blir vesentlig dyrere. Høye tomtepriser hindrer også en rasjonell løsning av trafikkproblemene og gjør det vanskelig å sanere gammel bebyggelse.

Moderne grunnutnytting.

Arbeiderpartiet mener at det må gjennomføres en grunnutnytting i samsvar med moderne samfunnsplanlegging.

FORNUFTIG BRUK AV NORGES GRUNN

Trivelig miljø.

Norges ressurser av mineraler, vannkraft, tømmer osv. er begrenset, mens vi sammenliknet med andre land har rikelig med plass i forhold til vår folkemengde.

Levestandarden bygger på et trygt og godt utkomme, men trivselen — som også er en viktig del av levestandarden — er avhengig av mange andre faktorer. Vi vil ha en god bolig og rimelig vei til arbeidsplassen. Barna våre må ha tumleplass til leik og idrett i trygg avstand fra trafikkårene. Vi vil ha lett adkomst til tur- og friluftsområder. Fritidsgodene kommer til å representere en stadig større del av levestandarden. Vi har større muligheter enn de fleste andre land til å la befolkningen bo slik at fritidsgodene lettvis kan nyttes. Da må vi bruke plassen på en fornuftig måte.

God og dyrkbar jord bør så langt råd er bevares til fordel for et rasjonelt jordbruk.

Generalplan.

Det norske Arbeiderparti har tatt initiativ til større rett for det offentlige til planlegging og sikring av samfunnsinteressene. Bygningsloven pålegger hver kommune snarest å utarbeide en generalplan — oversiktsplan — for bruk av grunnen.

Samarbeid over kommunegrensene.

Planlegging foretas for større områder enn en kommune. Mange kommuner er for eksempel uten arealer til friluftsmål. Regionplanleggingen nødvendiggjør en styrking av det fylkeskommunale apparat. Dette er også nødvendig om de små kommuner skal bli satt i stand til å foreta en fullstendig planlegging.

Den sentrale ledelse av planleggingen må styrkes. Spesielt gjelder dette for de områder som har med bosetting, utnyttelse av friarealer og miljøplanlegging å gjøre.

Riktig disponering av grunnarealene er i dag en sentral samfunnsoppgave. Det gjelder både for kommuner, regioner, fylker og landet som helhet.

EN AKTIV TOMTEPOLITIKK

Urimelig gevinst.

Arbeiderpartiet går inn for at samfunnet skal få en effektiv kontroll over grunnarealene. Det er urimelig at grunneiere og tomtespekulanter skal få tilegne seg store grunnverdistigninger. Denne verdistigning skyldes ikke egen innsats. Den har sin årsak i de statlige og kommunale myndigheters initiativ, den alminnelige velstandsøkning og veksten i folketallet.

Mer grunn til samfunnet.

Arbeiderpartiet mener det er nødvendig for staten og kommunene å erverve stadig mer grunn til trafikkanlegg, bolig- og industritomter, friarealer, friluftsområder og sanering av eldre bebyggelse. Ulike interesser og behov kan bare imøtekommes ved en aktiv arealpolitikk fra samfunnets side.

Fellesinteressene må veie tyngst.

Arbeiderpartiet går inn for å styrke kommunenes stilling ved grunnervervelser. Dette er nødvendig for å gjennomføre den planmessige utbygging som et moderne samfunn krever, og for at det skal bli mulig å skaffe nok boliger til en rimelig pris.

Bygningsloven gir i dag kommunene rett til å ekspropriere all grunn som er nødvendig for å gjennomføre en reguleringsplan, og også uregulert grunn for å sikre tomtereserver.

Kommunene har forkjøpsrett til arealer som skal brukes til utbyggings- og friluftsmål.

Arbeiderpartiet går inn for å bruke den nye bygningsloven og andre virkemidler for at grunnen kan bli nyttet i samsvar med moderne samfunnsplanlegging, mest mulig uavhengig av eiendoms grensene.

Arbeiderpartiet vil gi kommunene økonomiske muligheter til å skaffe nok grunn til de forskjellige utbyggingsformål og til å beholde eiendomsretten til de arealer som har interesse for framtidig regulering og utbygging.

Ut fra denne målsetting vil Arbeiderpartiet gjennomføre dette tomteprogram:

Styrke kommunenes stilling på totemarkedet.

1. Ved alle tomtosalg til kommuner eller tomteselskaper der kommunene har minst halvparten av aksjene, skal gevinsten beskattes med ordinær kommuneskatt. Ved siden av kommuneskatten skrives det ut en gevinstskatt på f.eks. 10 prosent. Denne tilfaller i sin helhet kommunene.
2. Ved salg til andre skal gevinsten beskattes med ordinær kommuneskatt, samtidig som det skrives ut en gevinstskatt med de samme satser som statsskatten. Også denne tilfaller kommunene.

Ingen betaling «under bordet».

3. For å komme bort fra de usunne forhold med betaling «under bordet» skal alt tomtesalg foregå gjennom kommunen.

Beskatning av verdistigning.

4. Det bør innføres en løpende beskatning av de verdistigninger som finner sted på ubebygd tomtegrunn i planlagte utbyggingsområder. Denne skatten tilfaller kommunene.
5. Det må gis større bevilgninger til tomtetekniske arbeider, og gjennom Kommunalbanken må det gis større adgang til langsiktige lån for kommuner som har behov for større grunnkjøp. Disse langsiktige lån må supplere ordningen med grunnkjøpsobligasjoner.

Enklere skjønnsordning.

6. Saksbehandlingen ved ekspropriasjoner må forenkles og forkortes, samtidig som det bør gis regler som fastlegger skjønnskommisjoners framgangsmåte ved verdiansettelser og saksbehandling.

Festelov.

7. Det må legges fram en lov om feste av tomtegrunn som gir bygsleren full trygghet og også sikkerhet for den som fester bort grunn.

FLERE OG BILLIGERE BOLIGER MALSETTING

Arbeiderpartiet går inn for en økt innsats i boligbyggingen, og er villig til å gi denne oppgaven nødvendig prioritet. Luksusboliger skal ikke fritas for bosetningsavgift.

Rimelige bokostnader.

Målet for vår boligpolitikk er å skaffe trivelige, tidsmessige og rimelige boliger til familier og enslige.

Kostnadene med å bo må stå i et rimelig forhold til betalingsevnen. Husbankens lånerammer og lånevilkår må til enhver tid være i samsvar med de aktuelle byggekostnader slik at egenkapitalen kan reduseres vesentlig. Staten må gi en behovsprøvet boligstøtte som særlig har til formål å hjelpe unge mennesker som stifter hjem, og familier med barn.

ØKT BOLIGPRODUKSJON GJENNOM INDUSTRIALISERING

Ved bygging i større serier, ved mekanisering på byggeplassene, prefabrikasjon og standardisering er det mulig å bygge flere boliger med samme arbeidskraft. Det må settes av spesielle kvoter til industrialisert boligbygging, og resultatene fra byggforskningen må nyttes fullt ut, slik at det kan produseres flere boliger til rimelige priser.

Arbeiderpartiet går inn for at kommunene skal samarbeide med bolig-samvirket, og om nødvendig gi økonomisk støtte slik at virksomheten til enhver tid er i samsvar med kommunenes tomtepolitikk og boligplaner.

MODERNISERING AV ELDRE HUS

Leieboernes rettigheter.

Eldre boliger må moderniseres og sikres et forsvarlig vedlikehold. Forholdet huseier-leieboer må løses på en tilfredsstillende måte med samfunns-messig kontroll og med tilsyn av priser og leier.

Rasjonell sanering.

Sanering av eldre bebyggelse må foregå etter en samlet plan, og kommunene må ha ansvaret for gjennomføringen av den.

PLANLEGGING AV BOLIGMILJØET

Trivelig boligmiljø.

Boligen og boligområdene er rammen rundt familiens og den enkeltes liv. Denne rammen former og farger individet og er helt avgjørende for vår aktivitet. Utformingen av miljøet er derfor avgjørende for vår trivsel og for vår måte å leve på. Boligmiljøet må formes ut fra ønsket om å nå fram til en helhet hvor de sosiale, kulturelle og materielle hensyn blir samordnet.

En rekke fellesinstitusjoner og serviceinnretninger er helt nødvendige i et større boligområde, og må derfor tas med alt på planleggingsstadiet. Det må finnes skoler, kultursentra, butikker og offentlige og private serviceinnretninger, daginstitusjoner for barn og idretts- og lekeplasser.

Tilrettelegging for eldre og funksjonshemmede.

Ved all planlegging må det tas hensyn til de eldres og de funksjonshemmedes spesielle behov, ved boligbygging, og ved reising av de serviceinstitusjoner som alle mennesker skal ha lettvinnt adgang til.

STYRKING AV KOMMUNENES ØKONOMI

Kommunenes økonomiske stilling kan ikke sees som et isolert problem, men som et ledd i hele vår offentlige økonomi. Det må finne sin løsning innenfor en nyvurdering av hele vårt skattesystem.

Den stadige omforming av vårt samfunn stiller nye og større krav til offentlig medvirkning for å løse dagens og framtidens oppgaver. Funksjonsfordelingen må ordnes slik at kommunene på en effektiv måte kan løse sin del av oppgavene.

Staten må gi økonomisk støtte til planleggingsoppgaver som blir lagt til kommunene.

Nødvendige grunnlagsinvesteringer i vekstsentra og utbyggingsområder må støttes ved egne bevilgninger over statsbudsjettet.

Skatteutjæmningsordningen må utvides, og midlene i større grad brukes til tiltak som kan styrke næringsgrunnlaget i distriktene.

Utvidede former for lån i offentlige banker må styrke kommunenes muligheter for oppkjøp og opparbeidelse av tomtegrunn.

Statsstøtten til kommunenes utbygging av den 9-årige skolen må økes betydelig.

Svake kommuner må gis statsstøtte til reising av pleieinstitusjoner for eldre.

Det må gjennomføres nye finansieringsformer for løsningen av problemene ved vannforurensning.

LEVENDE KULTUR- OG MILJØPOLITIKK

Reising av lokale kultursentra.

Kommunene må gi kulturoppgavene høyere prioritet. Vi må se kulturlivet som en del av levestandarden og kulturpolitikken som en del av velferds-

politikken. Også på dette felt er det behov for langsiktig planlegging. Det må bygges lokale kultursentra, der forskjellige aktiviteter får plass.

Kommunen bør yte stipendier til kunstnere og gi kunstnere oppdrag i samband med reising av kommunale bygg og anlegg.

Organisasjonene livsviktige for demokratiet.

I utviklingen av kultur- og miljøpolitikken er skoler, organisasjoner, samfunnshus, idrettsanlegg og andre kulturinstitusjoner viktige faktorer. Organisasjonslivet er fundamentet i vårt demokrati og en forutsetning for et levende kulturmiljø. Kommunene må støtte organisasjonene, slik at de bedre kan løse sin aktiviserende og engasjerende oppgave. Ved reising av skoler, samfunnshus og andre fellestilltak må forholdene legges til rette for å møte det økende behov for kulturaktivitet og fritidsutfoldelse i alle aldersgrupper.

Kommunene må yte direkte støtte til det frivillige ungdomsarbeid, og de politiske ungdomsorganisasjonene må stilles likt med andre. Også fylkene må gi direkte støtte til ungdomsarbeidet.

Kommunene aktivt inn for voksenopplæring.

Voksenopplæringen må gis arbeidsvilkår som kan sidestilles med annen skolegang. De organisasjoner som driver voksenopplæring, må få støtte gjennom direkte tilskott og ved at undervisningsrom og utstyr i skolene stilles gratis til disposisjon. Når behovet er til stede, må kommunene sette i gang kurs for voksne med pensum svarende til 9-årig skole, gymnas, yrkes- og fagskoler. Kommunene bør nedsette et eget utvalg til å ta seg av voksenopplæring.

VERN OM NATUREN

Som fritids-, helse- og trivsels gode er naturen i det moderne samfunn en nødvendig del av vår levestandard. Samfunnsutviklingen fører til at tempoet skrur opp. Behovet for avkopling øker tilsvarende. I ferie og fritid går folkestrømmen ut fra byene og tettbebyggelsene, til kysten, skogen og fjellet.

Ut til skog, vann, kyst og fjell.

Det norske folks kontakt med naturen vil etter hvert bli livligere og mer differensiert. Vi trenger turområdene nær byene og tettbebyggelsene, vi trenger tilrettelagte turist- og ferieområder lengre unna, og vi trenger villmarksområdene med urørt natur. Det gjelder å legge til rette mange valgmuligheter. Jakt og fiske som fritidssysler skal være tilgjengelige for alle. Der den private eiendomsrett kommer i strid med allmenhetens interesser, må jakt- og fiskeretten føres over til samfunnet.

Vi må bygge opp et effektivt naturvern. Natur som blir ødelagt kan vanskelig erstattes. Det må planlegges slik at naturherlighetene blir tilgjengelige for så mange som mulig, men samtidig slik at attraksjonsverdiene ikke forringes.

Vern om vår vakre natur.

Ved planleggingen må en sørge for at det blir avsatt tilstrekkelig store friarealer. Særlig viktig er regionsarbeidet i de distrikter der en har den største befolkningskonsentrasjonen. Områder som av estetiske eller natur-

og kulturhistoriske grunner er av særlig verdi, må vernes. I hver kommune må en få klarlagt de arealer som er spesielt verneverdige, slik at disse ikke ødelegges ved utbygging.

Ta vare på landskapet.

Ved planleggingen må det tas hensyn til landskapet slik at bebyggelse, veianlegg, kraftlinjer o.l. blir mest mulig harmonisk inn i landskapet.

Ren natur.

Til den fysiske planlegging hører også disponeringen av vannressursene. Vi må få et effektivt vannvern, slik at vi unngår å få vassdrag og sjøer forurenset og forgiftet av søppel, kloakkvann og utslipp fra industrianlegg. Det må legges stor vekt på å hindre luftforurensninger.

Planlegging ved kysten og i fjellområdene.

Ved kysten må det reguleres slik at allmennheten sikres fri adgang til sjøen. Det samme må gjennomføres ved de store innsjøene.

I fjellområdene må det utarbeides fjellplaner, slik at hytter, hoteller og andre anlegg som føres opp i samband med turistnæringen, blir utformet og plassert på beste måte i naturen. Snaufjellet må bevares slik det er i dag som det store, frie turområde for hele folket.

Landsplanen for natur- og nasjonalparker må bygges videre ut, slik at vi i alle deler av landet får tilstrekkelig mange og store områder av særpreget natur og karakteristiske landskapstyper.

Arbeiderpartiet vil gå inn for at det ved enhver planlegging skal legges stor vekt på å verne naturen og disponere naturressursene på en riktig måte.

PLAN OG STYRING

Planlegging krever både tid og penger, men alle er klar over at det både er fornuftig og nødvendig. Det dyreste av alt er å la tingene skje uten plan.

Men når planene er lagt, må vi ha vilje og evne til å gjennomføre dem. Både stat og kommune må gis økonomisk evne til å gjennomføre planene, og vi må ha politisk vilje til å bruke de nødvendige virkemidler for å nå de mål vi har satt oss.

Den utvikling vi gjennomlever, er skapt av menneskene. Vi kan påvirke den med våre tiltak. Hvis vi ønsker en økonomisk, sosial og kulturell vekst som gir triksel både i bygdesamfunnet og i bysamfunnet, kan vi sammen skape den om vi vil. Men det krever plan, og det krever styring.

Dette stiller krav til hver enkelt. Skal resultatet bli godt, må de folkevalgte organer trekke opp hovedlinjene for den planlegging som ekspertene skal arbeide videre med.

Arbeiderpartiet ber om velgernes tilslutning til sitt program og vil samarbeide med alle positive krefter for å gjøre det til virkelighet.

Innstillingen fra utvalget for den lokale og regionale forvaltning.

1. Utvalgets sammensetning og mandat.

I sentralstyrets møte 5. desember 1966 ble det nedsatt følgende utvalg til å se på den lokale og regionale forvaltning:

Odvar Nordli, formann, Arvid Dyrendahl, Anders Aune, Elsa Rastad Bråten, Trygve Hoem, Ivar Mathisen.

Utvalget har oppfattet sitt mandat slik at det skal foreta en vurdering av den lokale og regionale forvaltning og eventuelt komme med forslag til endringer.

Utvalget er bedt om at innstillingen blir så tidlig ferdig at den kan behandles på partiets landsmøte 21. til 23. mai. Utvalget ville gjerne etterkomme denne anmodningen. Det har ført til at utvalget i sitt arbeid har begrenset det til å peke på noen hovedsynspunkter.

Utvalget vil foreslå at saken legges fram for landsmøtet med forslag om at landsmøtet i prinsippet slutter seg til de synspunkter som er nevnt. Videre at en retter en henstilling til myndighetene om at de tar skritt til nærmere utredning av de problemer som her reises.

2. Bakgrunnen for at saken reises.

En rask økonomisk vekst ledsaget av dyptgripende endringer i næringsliv og bosetting, har ført til at kommunene er blitt pålagt en rekke nye og store arbeidsoppgaver. I et samfunn i forvandling øker kravet til kommunenes innsats på så mange områder. I etterkrigsårene er kommunebudsjettene mangedoblet, antall saker til behandling økt tilsvarende, og de folkevalgte må beherske et større kunnskaps- og saksområde enn tidligere.

Før og like etter krigen var den kommunale administrasjon i en kommune av middels størrelse forholdsvis liten. Administrasjonen ble ofte i stor utstrekning besørget av de folkevalgte.

Innenfor et så kort tidsrom som 20 år, er dette bildet totalt endret. Det er gjennomført ny funksjonsdeling mellom staten, fylkeskommunen og kommunene. Antallet kommuner er redusert fra 743 til 460. Dette har ført til en reduksjon av folkevalgte tillitsmenn, mens det er bygd ut en ganske omfattende kommunal administrasjon som ledes av spesialutdannede etatsjefer. Reguleringene av kommunegrensene har vært nødvendig for å etablere enheter som er bedre tilpasset endrede nærings- og bosettingsforhold og nye kommunale arbeidsoppgaver. Styrkingen av den faglige administrasjon i kommunene er en videre konsekvens av de samme forhold. Det er grunn til å frykte at denne utviklingen svekker det sterke preg av folkestyre som tradisjonelt har kjennetegnet vårt demokrati gjennom det kommunale selvstyre.

For å sikre en rask saksbehandling, er det også blitt nødvendig å overlate til formannskapene — bak lukkede dører — å ta den endelige avgjørelse i en rekke saker som tidligere ble lagt fram for kommunestyrene.

For at formannskapet skal fylle sin oppgave som det koordinerende organ, er det også vanlig at formannskapets medlemmer er representert i de mest arbeidskrevende styrer, utvalg og komitéer. Dette er i enkelte tilfeller bestemt ved lov. Utviklingen har ført til en sterk øking i arbeidsbyrden for formannskapets medlemmer. Likevel er det fare for at de kan komme til kort overfor administrasjonen.

Også fylkestingene rekrutteres ensidig blant formannskapenes medlemmer. Den fjerde-delen av kommunestyrenes medlemmer som er sterkest engasjert på det kommunale plan, dominerer også i de fylkeskommunale tillitsverv.

Å være med i et formannskap i dag, er så arbeidskrevende, at stadig flere medlemmer må rekrutteres blant offentlige tjenestemenn, fastlønte tillitsmenn eller funksjonærer i de store faglige og økonomiske organisasjoner, eller andre — som har bedre muligheter til å forlate sitt arbeid for å delta i kommunale møter uten å tape arbeidsinntekt.

En ordfører, selv i en kommune av middels størrelse, har i dag et så

stort arbeidspress at vervet vanskelig lar seg kombinere med de fleste yrker. Også ordførere blir i vår tid mer eller mindre profesjonelle politikere.

Vi kan ikke bare registrere en meget sterk konsentrasjon av saksbehandlingen om en liten kommunalpolitisk elite som for en vesentlig del rekrutteres blant en stadig mer snever yrkesgruppe, men også at lønnstakere i det private næringsliv, småbrukere og fiskere, snart er uten talsmenn i formannskapene og andre arbeidskrevende tillitsverv. Dette er i seg selv en utvikling som svekker den demokratiske styreform i kommunene.

En stadig mer utbygd kommunal administrasjon gir bedre utredning og forberedelse av de saker som legges fram for de besluttede organer i kommunene. Men i dette administrative utredningsarbeid ligger også betydelige muligheter for innflytelse på den avgjørelse som skal treffes. Etter den administrative forberedelse av sakene, blir disse til vanlig videre bearbeidet i lukkede formannskapsmøter. Etter denne prosessen av saksforberedelse, har kommunestyrets medlemmer ofte små muligheter for å endre beslutninger som er tatt før sakene blir lagt fram for kommunestyret. Kommunestyrene synes mer og mer å få som sin vesentligste funksjon å «strø sand» på en rekke enstemmige innstillinger fra formannskapene. Dette fører til at kommunestyrene passiviseres.

Utviklingen har ført til en konsentrasjon av saksbehandlingen hos et mindre antall folkevalgte enn tidligere. Det kommunalpolitiske miljø er blitt mindre. Dette setter også sitt preg på de kommunalpolitiske drøftinger innenfor partiene. Gjennom den politiske debatt blir færre engasjert og skolert. Det blir stadig vanskeligere å finne kvalifiserte kandidater når det skal nomineres medlemmer av formannskap og andre arbeidskrevende tillitsverv.

Innenfor Arbeiderpartiet har en søkt å motvirke denne utviklingen ved en utstrakt studie- og kursvirksomhet. Partiets sentralstyre har foran kommunevalg og konstitueringen av nye kommunestyrer pekt på de problemene og gått inn for en sterk spredning av de kommunale tillitsverv.

Det er nødvendig å sette søkelyset på den kommunale forvaltning og finne veier slik at det lokale folkestyret kan styrkes i stedetfor å bli ytterligere svekket. Dette kan bare oppnås ved å tilpasse de geografiske og saklige virkeområder for de lokale forvaltningsenheter til den utvikling som har skjedd og som skjer i samfunnet. Videre må de lokale forvaltningsorganer få en indre organisasjon som engasjerer folkevalgte tillitsmenn i reell demokratisk ledelse av lokalsamfunnet. Målet er å gjøre det kommunale selvstyret til et vesentlig redskap for demokratisk ledelse av samfunnsutviklingen.

3. *Det kommunale selvstyre.*

Det er ikke noe klart, prinsipielt skille mellom statlige, fylkeskommunale, regionale og primaærkommunale arbeidsoppgaver. Arbeidsfordelingen må være et spørsmål om en hensiktsmessighet i oppbyggingen av et moderne og ledende demokrati. Det kommunale selvstyret har aldri vært og kan aldri bli grunnlag for etablering av «stater i staten». Det kommunale selvstyret får sitt innhold og sin funksjon ved de oppgaver det blir tillagt å løse på grunnlag av lover og vedtak fra statsmyndighetenes side. Det har sin berettigelse i den demokratiske verdi som ligger i engasjement fra flest mulige i løsningen av samfunnets fellesoppgaver. Mulighetene for det kommunale selvstyret avgjøres av det økonomiske og organisasjonsmessige grunnlag som statsmyndighetene til en hver tid legger for de lokale forvaltningsledd. I en tid preget av dyptgående endringer krever dette en stadig og fordomsfri tilpassing. Verdien av det kommunale selvstyret avgjøres av den reelle innflytelse som legges til direkte, folkevalgte organer på det lokale plan.

4. *Har vi i dag en forvaltningsordning som tilfredsstillter vårt prinsipielle syn?*

Det lokale selvstyre er tradisjonelt bundet til primærkommunene. Utviklingen har ført til at arbeidsoppgavene er endret radikalt. Nye arbeidsoppgaver er tillagt kommunene, samtidig som fylkeskommunene har overtatt oppgaver som tidligere var tillagt kommunene.

Videre har det vært nødvendig å etablere et regionalt samarbeid over kommunegrensene, hvor rådene har fått en viss status i selve planleggingsarbeidet, men de har ikke fått status som setter dem i stand til å realisere de planer de arbeider med.

På den ene side er arbeidsområdene sterkt utvidet i kommunene, over kommunegrensene og på det fylkeskommunale plan. Samtidig har en ikke sørget for at de folkevalgte organer er blitt omorganisert i pakt med den utvikling en har hatt og kan regne med å få. De folkevalgte organer er ikke trukket tilstrekkelig med.

5. *Hvilke organer bør en ta sikte på å bygge ut for å styrke de folkevalgtes innflytelse?*

Prinsipielt ser vi på fylkene og kommunene som sentrale organer med avsluttende og bevilgende myndighet.

En grunnleggende forutsetning for at primærkommunene skal fungere tilfredsstillende, er at de geografisk omfatter områder som naturlig hører sammen i en enhet i den lokale planlegging og utbygging. Interkommunalt samarbeid har vært og er tjenlige former for løsning av mange samfunnsoppgaver. Men dersom for mange primærkommunale arbeidsoppgaver må overlates til råd og nemnder valgt indirekte på interkommunalt grunnlag, vil dette føre myndighet over fra direkte folkevalgte organer og dermed forvanske utviklingen av det lokale folkestyret.

Utviklingen fører i retning av behovet for større økonomiske, befolkningsmessige og geografiske enheter for løsning av samfunnsmessige fellesoppgaver på det lokale plan. I denne utviklingen trer fylkeskommunene fram som et viktig ledd i det lokale selvstyret. Vi mener at et ledd i styrkingen av det lokale og regionale selvstyre er at en går til opprettelse av egne fylkeskommuner og frigjør dem fra statsadministrasjonen. Fylkestinget velges ved direkte valg og egen fylkeskommunal administrasjon opprettes. Innenfor rammen av en tidsmessig beskatningsform bør en finne fram til en egen, mer direkte form for finansiering av fylkeskommunens arbeid. Det må vurderes om en større del av skatteutjammingsmidlene kan kanaliseres via fylkeskommunens budsjetter til interkommunale og regionale utbyggingsoppgaver.

Spørsmålet om en noe annen arbeidsfordeling mellom kommunene, fylkene og staten utredes.

6. *Regionsamarbeidet.*

Viktige instrumenter i et regionalt samarbeid er regionplanrådene. Hvilken plass bør de ha? De skal forestå den regionale planlegging og gjennom det er etablert et samarbeid mellom primærkommunene og fylket på en rekke felter.

Det er meget som taler for at rådenes oppgaver bør gå videre. Svakheten har ofte vært at en har organer som foretar planleggingen over kommunegrensene, men når en skal realisere planene overlates det til den enkelte kommune.

Innenfor regionalplanleggingsområdene bør der hvor det er naturlig utvikles interkommunale utviklingsselskaper som samarbeidsorgan mellom kommuner, eventuelt fylket og staten. Selskapenes oppgaver skal være å løse spesielle felles oppgaver mellom flere kommuner innen en region etter vedtak i kommunestyrene og eventuelt fylkestinget. Slike fellesoppgaver kan f. eks. være sikring av grunn til boligbygging, industri og friarealer og løsning av kommunikasjonsspørsmål, vann og kloakk.

7. Overføring av oppgaver fra staten til fylkene.

Ved endring av fylkeskommunen vil det være naturlig at en også overfører avgjørelsesmyndighet fra staten til de fylkeskommunale organer.

Det er ingen tvil om at en rekke saker som i dag avgjøres av myndighetene sentralt med fordel kan avgjøres av fylkesorganer.

8. Det indre demokrati i primærkommunene.

Styrking av det kommunale selvstyre er ikke bare et spørsmål om å legge det økonomiske grunnlag til rette for primærkommunene. Det er også i høy grad avhengig av å finne en indre organisasjonsform som direkte aktiviserer de folkevalgte organer.

En bør etter utvalgets oppfatning ta sikte på en oppdeling av kommunestyret i fagkomitéer. Disse fagkomitéer bør kobles inn i saksbehandlingen på et tidlig tidspunkt. De bør sammen med kommunenes administrasjon foreta utredninger og legge sakene til rette for videre behandling.

Gjennom en vid utredning og vurdering bør en søke fram mot en klarere grenseoppgang mellom administrasjonens og de folkevalgte organers myndighetsområde. Siktepunktet må være å avlaste folkevalgte organer for utøvende, administrative oppgaver, mens de må kobles sterkere inn i prioritering og avgjørelse av hovedretningslinjer i de ulike saksområder.

Der hvor administrasjonen overlates avgjørelsesmyndighet, må en finne fram til effektive former for kontroll fra de folkevalgtes side. Fagkomitéene avgir sin innstilling overfor formannskapet.

Det bør overveies om ikke fagkomitéene kan suppleres med folk også utenfor kommunestyrets medlemmer. Fagkomitéene bør stort sett organiseres etter de viktigste av kommunebudsjettets hovedkapitler.

En slik omorganisering vil i stor utstrekning overflødiggjøre de nåværende kommunale utvalg, nemnder o. l.

Formannskapets funksjon blir i første rekke av koordinerende art og å foreta en prioritering av oppgavene overfor kommunestyret.

Vi tror også at en i sammenheng med det indre demokrati i primærkommunene bør ta opp spørsmålet om en fastere organisering av bydels- og grendeutvalg som rådgivende for kommunestyret og formannskapet. De kan bli viktige rådgivende organer for vurdering og prioritering av oppgaver i sin del av kommunen.

Godtgjørelse for kommunale tillitsverv må være slik at den enkelte holdes skadesløs i en rimelig utstrekning. Videre bør en gjennom loven fastsette den enkeltes rett til å delta i kommunalt arbeid.

I samarbeid med de politiske partier og de frivillige opplysningsorganisasjoner må det offentlige ha til oppgave å drive skolerings- og informasjonsvirksomhet overfor de folkevalgte.

9. Konklusjon.

Store kommuner som Oslo, Bergen, Trondheim, Bærum osv. representerer spesielle problemer. Vi mener at det indre demokrati i disse kommuner også bør tas opp på bakgrunn av de retningslinjer vi her har nevnt.

Vi har pekt på noen hovedpunkter i forbindelse med en eventuell omlegging og styrking av det lokale selvstyre. Det lokale selvstyre er et hovedgrunnlag i vårt demokrati. Derfor er det viktig at vi til enhver tid sørger for at det er så sterkt og levende som mulig.

Den prinsipielle målsetting vi har pekt på krever endringer i lovverket, arbeidsfordeling og organisasjonsmessig oppbygging.

Statsmyndighetene bør gjennom oppnevning av en eller flere komitéer snarest ta opp et bredt utredningsarbeid om disse spørsmål.

Oslo, 18. april 1967.

Sentralstyret legger innstillingen fram for landsmøtet med forslag om at landsmøtet i prinsippet slutter seg til de synspunkter som er nevnt. Videre at en retter en henstilling til myndighetene om at de tar skritt til nærmere utredning.

Ordsiftet.

Merle Sivertsen, Kvinnesekretariatet, savnet et avsnitt i programmet om boligfordelingen. Det burde sørges for en aldersfordeling som tok hensyn til de unge familiene med små barn. Disse må skaffes et barnevennlig miljø, et miljø hvor barna lærer sosial tilpasning. Barn må ikke vokse opp i et miljø der det fins bare tenåringer, ungdommer og eldre. Det er vanskelig å bygge opp miljøer med riktig alderssammenheng, for folk i Oslo flytter ikke. For å skape trivsel må en derfor planlegge boligområdene slik at de får en variert alderssammensetning. Tok opp forslag i denne retning.

Leif Larsen, Rogaland, hevdet at partiet måtte konkretisere sitt kommunevalgprogram i større grad hvis det skulle fenge, og konkretiseringen måtte særlig foretas for sosial- og boligpolitikken. Vi må peke på at det ikke må foretas en reduksjon av egenkapitalen, men de totale bokostnadene må ned. Stavanger Arbeiderparti har vedtatt et detaljert boligprogram, der det blir krevd at det må gis et 3. prioritetslån som eventuelt må garanteres av kommunen. En vanlig lønnsmottaker må i det hele tatt gis en støtte langt utover den støtte som gis nå. Men boligstøtten er en altfor stor belastning for kommunene, og det må bli en oppgave for statsmyndighetene. De svake kommuner makter ikke dette lenger. — Boligreisningen må gis førsteprioritet. Konkluderte med å oppta forslag.

Ivar Kleiva, Sogn og Fjordane, syntes det var gledelig å se på det som var gjort på det sosiale og økonomiske område i løpet av de siste 30—40—50 årene. Kampen for det daglige brød er ikke lenger så beisk. Forholdene er fullstendig forandret. Likevel vil jeg peke på en stor gruppe som er uteglemt i programmet. Denne grup-

pen har ikke fulgt med i velstandsutviklingen. Arbeidstiden for denne gruppen er fortsatt 50—60 timer pr. uke, den har ikke ferie, og lønningene ligger på et lavmål. Hvem er denne gruppen? Jo, det er småbrukerne og fiskerne. Ungdommen flykter fra utkantbygdene, fordi de ikke kan skaffe seg en skikkelig levestandard. Distriktsutbyggingen er satt inn for å hjelpe, vil det kanskje bli sagt, men vi vet at det hittil er blitt bare papir i forbindelse med distriktsutbyggingen. Forholdene er nå så håpløse at man ikke får sønner og døtre til å bo der lenger. Det står i sangen at «vi vil verge hver fot av vår jord», men vi ser at bruk etter bruk blir lagt ned. Landet blir fattigere. Vi er vitne til en regulær folkeflukt, folk drar til tettbygdene og byene. Under disse forhold brer mismotet seg. Vi så under siste valg at mange vendte seg til Senterpartiet og de andre partier for å få hjelp. De har erfart at de ikke har fått noen hjelp hos disse partiene. Satte fram forslag.

Arne Finstad, Oslo, mente man burde få en klarere og mer presis utforming av avsnittet om «Sterkere virkemidler i distriktsutbyggingen». — Etter min mening, sa han, er det som står her bare en registrering av forholdene slik de foregår i dag. Vi må imidlertid bruke sterkere virkemidler. For å oppnå en mer effektiv lokalisering må vi bruke etableringskontroll. La fram forslag.

Bjarne Holen, Hedmark, syntes det forslag til kommunevalgprosjekt var lagt fram var et godt framlegg. Det er imidlertid én konkret ting jeg vil peke på, sa han. Jeg mener kapitaltilgangen til distriktene må sikres, hvis det skal bli styrke i distriktsutbyggingen. I den sammenheng er det nødvendig å komme fram til en bedre funksjonsfordeling, og at mange av de økonomiske byrder må bli skjøvet over på staten. Vi har ventet på Arbeiderpartiets forslag om en Statens Forretningsbank, men nå vil det selvsagt ikke bli noe av den. Det ville ha vært en løsning på en rekke problemer i distriktsutbyggingen. Et annet viktig spørsmål er etablering av nye bedrifter. Vi må drive ren aksjonsvirksomhet for å tiltrekke oppmerksomheten. Grunnlagsinvestering er også meget viktig. Stigningen i tomteprisene har vært en av vanskelighetene, og vi må komme fram til et nytt system som kan sikre stabile tomtepriser.

Når det gjelder de lokale og regionale forvaltningsspørsmål er jeg enig i at de fylkeskommunale myndigheter må styrkes, og at de må bygges opp på demokratisk måte. Vi må få direkte valg til fylkeskommunen. Nå vet vi at fylkestingene er sammensatt av egoistiske ordførere, og det er et helt galt prinsipp.

Reidar Nielsen, Finnmark, ville si noe om jordbruks- og fiskeripunktene i programmet. Når det gjelder fisket, befinner vi oss i en akutt situasjon. Mens havet koker av fisk, er det ikke mulig å få levert noe fisk. Det står i programutkastet at man vil modernisering av jordbruk, skogbruk og fiske, men det er ikke bare spørsmål om rasjonalisering. Det er markedsforholdene, markedsføringen det er vanskelig med. Vi mangler evnen til å omsette vår fisk på verdensmarkedet. Vi er ikke flinke nok til å selge på verdensmarkedet. Redaksjonskomitéen bør se nærmere på dette punktet.

På side 16 står i avsnittet om «Levende kultur- og miljøpolitikk» bl. a.: «Også fylkene må gi direkte støtte til ungdomsarbeidet.» Javel, det er i og for seg bra, men vi har for uklare retningslinjer å arbeide etter. Vi mangler således instruktører, og vi burde ha fastlønte instruktører, slik de har det i hele Sverige. Ja, i Oslo har de det også. Tok opp forslag om tilføyelse om dette.

Erling Aune, Inn-Trøndelag, syntes det var et brukbart program som her var lagt fram. Man kan ikke vente at alle spesifikke spørsmål kan tas inn i et prinsipielt program, men det kan være grunn til å peke på enkelte ting. Distriktpolitikken tar sikte på å skape økt vekst. Vi trenger grunnlagsinvesteringer i vekstsentrene, men vi mangler konkrete planer om hva vi kan investere i distriktene. Det er et vanskelig spørsmål, ja kanskje det vanskeligste, men vi må ta fatt på denne oppgaven hurtigst mulig.

Vi har mange underutviklede områder i vårt land. Mange mennesker har en inntekt som ligger under eksistensminimum. Hvor går grensen? Gjennomsnittet ligger på 14.000—17 000 kroner, men vi vet at det fins inntekter fra 2000 kroner til 8000 kroner. Det er store skjevheter på dette felt. Jeg kjenner til at det er mennesker i Finnmark på dette inntektsnivå. Det er en skamlett på hele nasjonen. Jeg tror det er nødvendig at samene får velge sine egne stortingsrepresentanter, slik at de kan hevde seg sterkere sentralt.

Kommunenes økonomi er ofte meget prekær. Staten må foreta omfattende grunnlagsinvesteringer. Det må foretas en omlegging av skattepolitikken. Særlig viktig er det å få bukt med alle skattesnytere. Det må treffes tiltak som kan føre fram til en mer rettferdig beskatning.

Boligpolitikken er et sentralt spørsmål. Målsettingen er vi enige om, men det er midlene vi strides om. I dag er det blitt alt for dyrt å bygge. Vi må ha vilje til å legge fram et realistisk program, og vi må sørge for at det ikke blir så dyrt å skaffe seg en bolig.

Inger Marie Andersen, Østfold, mente at de enslige kanskje var svakest stilt i konkurransen om de nye leiligheter, men de har også krav på husrom. Programmet burde derfor få en tilføyelse om at også de enslige må hjelpes til bolig.

Arne Løken, Oslo, pekte på turistnæringens store betydning. Den innbringer 760 millioner kroner, og er i dag den fjerde største næring i vårt land. Vi hadde i fjor 2½ million gjester på våre hoteller, derav halvparten utlendinger. For å kunne gi denne næringen gode vekstbetingelser må det planlegging til, noe vi hittil i høy grad har manglet. Vi opplever således at i enkelte distrikter blir det bygd to gode hoteller. Så finner noen ut at her er det penger å tjene, og så bygges det et tredje hotell. Dermed blir alle tre hotellene under-skuddsforetagender. Har Distriktenes Utbyggingsfond fulgt opp denne planløse utbyggingen? Vi har konkrete eksempler på slik planløshet. Distriktenes Utbyggingsfond ga lån til bygging av et hotell i Hallingdal, et stort lån. Ett år etterat hotellet var kommet i drift måtte Utbyggingsfondet gi et nytt lån på 3½ million kroner for at hotellet skulle klare driften.

Turistnæringen gir mange arbeidsplasser og gode inntekter. Restaurant- og hotellpersonalet er riktignok en lavtlønnsgruppe, og mange er ennå uorganiserte, og de er ofte underbetalt. Det fins imidlertid gode hotell- og restaurantbedrifter som betaler tariffmessig lønn. For at man skal få slike bedrifter må det planlegging til, sentral planlegging. I hotellnæringen nytter det ikke lenger bare å reklamere med «fenalår og felelåt». Vi må innse at det eksisterer en beinhard konkurranse i denne næring. Fremmet forslag.

Knut Brekke, Buskerud: I India har de såkalte hellige kuer. Vi har den hellige eiendomsrett til jord og skog. I industrien mener vi at vi kan styre utviklingen, vi setter alt inn på å sikre full sysselsetting. Hvorfor kan vi ikke gjøre det samme i jord- og skogbruk? Vi vet at skogeierne bare utnytter halvparten av tilveksten i skogen. I jordbruket ser vi også at utnyttningen ikke er total, fordi vi ikke har store og rasjonelle enheter. Vi viker tilbake for en rasjonell utnyttelse i jord- og skogbruk fordi vi støter på hellige kuer. Vi må ta de hellige kuer ved hornene. Derfor vil jeg legge fram et realistisk opplegg for jord- og skogbruk. Han satte fram et forslag herom.

Magne Tuseth, Nordland, pekte på hvilken stor betydning transporten har i det moderne produksjonsliv. Områdene der en skal skaffe seg råstoff blir stadig større, og selve produksjonen foregår

også over store områder. I framskredne industriland, som for eks. i USA, betyr delproduksjonen overordentlig mye. Det gjelder bl. a. i bilproduksjonen. For å få en god produksjon er det nødvendig å ha en god transport. Og en god transport krever gode veier. Tuseth tok opp forslag nr. 59 fra Bodø Arbeiderparti. Salten kretsparti hadde også satt fram et forslag, som han siterte. Salten kretsparti hadde for en tid siden satt fram en plan om sammenslutning av bruk. Det har imidlertid gått nokså tregt med sammenslutningen. Årsakene til dette er mange. En av årsakene er at folk ikke vil selge bruket ut av slekten. For en tid siden ble det gjort forsøk på å slå sammen to bruk på tilsammen 150 mål. Så søkte vedkommende om et statslån på 100 000 kroner for å få driftskapital, men dette ble avslått. Dermed bortfalt hele sammenslåingen.

Olav Stavrum, Inn-Trøndelag: Olav Gjærevoll sa at det hadde skjedd mye når det gjaldt distriksutbyggingen. Det er en sannhet med modifikasjoner. Det gjelder i et hvert fall ikke for Nord-Trøndelag. I en bygd som Verdal er så å si hver arbeidsplass truet, og folk flytter ut av bygda. Vi fikk før Arbeiderregjeringen falt utpekt spesielle vekstsentra. De borgerlige kritiserte denne politikken. Etterat de har overtatt regjeringsmakten har de forandret navnet på disse vekstsentra, men noen utbygging er det ikke blitt. I vårt distriktet ligger det store ressurser i malmen, og det er riktignok kommet i gang litt gruvedrift, men så altfor lite. Svovel og kobber er de best betalte produkter i dag.

Jakt og fiske. Her ligger store naturrikdommer, men de eiendomsløse kan ikke utnytte disse rikdommer. Også stat og kommuner må få hånd om disse rikdommene, men her støter vi på de hellige kuer.

Skattelegging og funksjonsfordeling. Vi bør så snart som mulig komme fram til direkte valg av fylkesting. Men også beskatning må bli direkte. Her er vi inne på en meget viktig del av kommunepolitikken. Funksjonsfordelingen mellom staten og fylkene er skjev.

Når det gjelder boligbyggingen, burde man legge forholdene bedre til rette for selvbyggerne. Det vil stimulere boligbyggingen.

Sverre Bjørgan, Nordland, pekte på de vanskeligheter man har i Bodø-distriktet når det gjelder kraftforsyningen. Det er ikke så sjelden at krafttilførslelepe blir koplet ut 10 timer daglig. Det sier seg selv at dette er meget skadelig for industrien. Nord-Norge må snart mulig komme med i det sørlige Norges samkjøringsnett. Dessuten må kraftutbyggingen i Nord-Norge betraktelig opp. Det har vært en nedgang siden 1965. Forbruket stiger med 8—9 prosent pr.

år, og da sier det seg selv at det blir meget vanskelig å kunne tilfredsstille behovet. Denne nedtrappingen av kraftutbyggingen har foregått etterat vi fikk den borgerlige regjering.

Salve Salvesen, stortingsgruppa, Vest-Agder, ville peke på en del ting i forbindelse med sosialpolitikken. Vi har fått Folketrygden, men vi har uensartede kommunale tillegg. Vi burde hatt en enhetlig politikk på dette område. Nå opptrer våre folk forskjellig i de forskjellige kommuner. — Endel andre ting er også blitt svært aktuelle i den senere tid — omsorgen for de eldre og handicapte. Her er det behov for en ny, aktiv politikk.

Den andre tingen jeg gjerne vil si litt om er tomtepolitikken. I programutkastet på side 13 i pkt. 4 heter det at det bør innføres en løpende beskatning av de verdstiginger som finner sted på ubebygd tomtegrunn i planlagte utbyggingsområder. Denne skatten tilfaller kommunene. Dette høres jo nokså greit, men hvordan vil dette kunne gjennomføres i praksis. Vedkommende som sitter med en slik tomt har kanskje ikke penger til å betale en slik skatt. Han blir kanskje nødt til å selge tomten for å utrede skatten. Dette problemet er såpass innfløkt at det bør vurderes nærmere. Han håpet redaksjonskomitéen ville se på dette punktet.

Odd Hübenbecker, Oslo, tok opp et forslag fra Arild Jørgensen med en tilføyelse til landsstyrets forslag til program. Dette forslaget går ut på at de offentlige myndigheter må yte en større service på alle områder. De kommunale etater burde bygge ut et serviceapparat. Folk skal ikke behøve å stå i kø i timevis på kommunale kontorer. Skattyterne må kunne kreve en skikkelig service.

Hartvig Berg Olsen, Telemark, syntes at det framlagte kommune-program var konkret avfattet, men når *det* er sagt må en få anledning til å gå inn på enkelte problemer som kanskje trengte en nærmere utdyping. Det han for sin del var opptatt av var behandlingen av den frie natur. Naturen er et felleseie, og vi har også fått en lovgivning som sikrer allmennhetens adgang til naturherlighetene. Jeg er ikke enig med Eidsvoll Arbeiderparti i at den nye innlandsfiske-loven innskrenker denne adgang. Vi skal ikke glemme at vi også skal skaffe trivsel for befolkningen i de små sentra, og en bestemt forutsetning for det er at vi kan få frisk luft, vann og god jord. Vi må stoppe den forgiftning som nå finner sted. Vi er i ferd med å føre krig mot oss sjøl, en krig som blir hardere enn de vi tidligere har opplevd. I de moderne samfunn spørs det ikke bare om materi-

elle goder. Det gjelder å sikre mest mulig av naturherligheter for befolkningen.

Egil Bakke, Buskerud, mente at formuleringen «Størst mulig trivsel og velferd» var nokså uklar. Det hersker stor ulikhet i de forskjellige distrikter, stor ulikhet mellom de forskjellige landsdeler. Vi må ta sikte på å harmonisere utviklingen for hele landet. Det gjelder f. eks. skoleutdanningen. Vi vet hvor stor ulikhet det er mellom Oslo og Nordland. Ungdommen får ulike skoletilbud. Og denne ulikhet møter vi på alle områder. Hvordan skal vi komme ut av dette uføret? Jeg tror ikke at det fins noen annen utvei enn sentralisering. Er det nødvendig må vi få en sterkere sentralisering når det gjelder den regionale planleggingen. Bakke trodde ikke den borgerlige regjering kunne lure folk ved å bruke andre ord. Han var enig i det som sto i forslaget om utbygging av sentra, at det bare var gjennom utbygging av vekstsentra at man nådde fram med distriktsutbyggingen.

Johs. Wike, Oslo: En forutsetning for en rasjonell distriktsutbygging er forskning av de forhold vi har i samfunnet i dag. Vi trenger derfor å bygge ut et forskningsinstitutt som kan ta seg av dette forhåndsarbeidet. Han tok opp forslag om dette.

Odd Hansen, Oslo, var i grunnen ikke så imponert over det framlagte forslaget til kommuneprogram. Stort sett følger det opplegget for programmet som ble vedtatt for 4 år siden. Nærmest en justering og forbedring. I slutten av forslaget står et avsnitt om plan og styring, og det som står der er meget godt, såframt det blir fulgt opp. Vi ser det i kommunepolitikken i Oslo. De private gård-eiere i de sentrale boligstrøk omdanner leiligheter til kontorer. Arbeiderpartiet og SF har gått mot det, men det er ikke nok med et vedtak. Saken må følges opp. De aktive politikere må ikke skyve gjennomføringen av viktige vedtak over til administrasjonen. Da risikerer man at de ikke blir satt i verk.

Nordvald Strand, Hedmark: Når vi utformer et program bør vi ikke bruke runde former, men konkrete ordelag. Han ville derfor foreslå en tilføyelse i avsnittet om det offentliges forkjøpsrett til jord og skog. Her måtte prisen fastsettes på bruksverdien ved rettslig skjønn. Han ville også foreslå en tilføyelse på side 13, der det heter at «luksusboliger skal ikke fritas for omsetningsavgift». Det bør også komme bestemmelser om at likningsmessig fradrag for renter og gjeld på luksusboliger begrenses.

Forslag som ble tatt opp.

Vi gjengir her de forslag som ble tatt opp under ordskiftet:

Fra *Merle Sivertsen*, Kvinneseekretariatet:

side 14, etter «blir samordnet»:

«For å skape trivsel må boligområdene planlegges slik at en får en naturlig variert aldersfordeling.»

Fra *Leif Larsen*, Rogaland:

side 13.

1. Husbanken må yte lån som tilsvarer 85 prosent av leilighetens faktiske kostnad.
2. Lån ytes som et 1. prioritets lån på $\frac{2}{3}$ av lånets størrelse. Rente er 4½ prosent.
3. Et annenprioritetslån på $\frac{1}{3}$ av lånets størrelse. Dette lån gis rente- og avdragsfritt i de første 5 år, etter behovsprøving.
4. Husbanken godkjenner et 3. prioritetslån som eventuelt skal gis med kommunegaranti. Dette lån sammen med 1.- og 2. prioritetslånene skal samlet dekke 95 prosent av leilighetens kostende.»

Fra *Leif Larsen*, Rogaland:

«Partiet setter ned et utvalg som får i oppdrag å greie ut spørsmålet hva som er sosialt forsvarlig husleie.»

Fra *Thorleif Kristensen*, Østfold:

«Arbeiderpartiet vil innenfor rammen av det gjeldende avtaleing utvikle et nært og tillitsfullt samarbeid mellom de ansatte og kommunen.»

Fra *Ivar Kleiva*, Sogn og Fjordane:

«Gulen Arbeiderparti meiner at det er på høg tid at dei menneska som enno bur i utkantområda — først og fremst småbrukarane og fiskarane der — får dei same rettar og livskår som folk har elles i landet. Vi oppmodar difor DNA til å ta vanskaner for utkantstroka opp til alvorleg drøfting og setja alt inn på å fremja rådbøter som det er gagn i, både for dei næraste åra, og med tanke på framtida.»

Fra *Arne Finstad*, Oslo:

«Lokaliseringen av industri- og servicevirksomhetene må ikke være basert på kreftenes frie spill. Rene bedriftsøkonomiske hensyn må her vike til fordel for de samfunnsøkonomiske hensyn. Myndighetene må derfor få virkemidler som gir rett til å peke ut alternative steder der bedrifter skal plasseres.

Arbeiderpartiet vil gå inn for at næringsvirksomheten skal lede til de produksjonssteder som samfunnet er best tjent med. For å oppnå dette må økonomiske virkemidler tas i bruk og om nødvendig etableringskontroll innføres.»

Fra *Reidar Nielsen*, Finnmark:

«Redaksjonskomitéen vurderer mulighetene av å se nærmere på spørsmålet om å redigere inn et punkt om markedsføring og produktutvikling i fiskerinæringen under avsnittet om jordbruk, skogbruk og fiske.»

Fra *Reidar Nielsen*, Finnmark:

«Forslag til tilføyelse, side 16:
«Levende kultur- og miljøpolitikk»,
nest siste avsnitt etter ordet «ungdomsarbeidet».
«bl. a. til organisasjonenes egne instruktørordninger».

Fra *Vie Jenssen*, Østfold:

«Arbeiderpartiet vil gå inn for å utbygge skolen for evneveike og funksjonshemmede barn i våre kommuner i takt med utbygging av den 9-årige ungdomsskole.

Man vil også gå inn for å legge til rette arbeidsmuligheter for denne ungdom, for eksempel «vernede bedrifter» for på denne måten å sikre dem et yrke og gi dem et grunnlag for menneskeverdig liv etter skoletiden.»

Fra *Arne Løken*, Oslo:

«Turistnæringen må bygges ut i de distrikter hvor sådan ikke er etablert, og hvor det oppstår behov for sådan utbygging.

Planleggingen må skje i samarbeid mellom stat og den enkelte kommune, og det må søkes å skape tilbud til utenlandske turister, som står på høyde med andre europeiske turistland.»

Fra *Inger Marie Andersen*, Østfold:

«På side 13, siste avsnitt, foreslås følgende tilføyelse:
«og enslige».

Fra *Knut Brekke*, Buskerud:

«Avsnitt om jordbruk — skogbruk:

Jord og skog er nasjonale produksjonsmidler og må tilhøre dem som vil og kan drive en effektiv produksjon. For å skape rasjonelle bruksenheter må de kommunale og fylkeskommunale myndigheter sørge for at forkjøpsretten til jord og skog blir nyttet i større grad enn hittil.

I særlig grad må oppmerksomheten rettes mot bruk som fraflyttes. Jord og skog må bare selges til brukere som kan legge fram en realistisk driftsplan, og salgspris må fastsettes ut fra *bruksverdi*.

Odelsgivningen må tas opp til revisjon, slik at ingen ved odel eller på annen måte kan overta jord eller skog uten at han har plan for rasjonell drift.

De problemer som reiser seg i forbindelse med generasjonsskifte i jordbruket, må utredes.»

Fra *Magne Tuseth*, Salten:

«Dette bør inntas i kommunevalgprogrammet:

Det norske Arbeiderparti vil samarbeide med den ungdom som går inn for å skape et fullverdig yrke i landbruket og å forme landbruket til en moderne næring.

Landbruket må stilles på linje med all annen næringsvirksomhet når det gjelder kapitaltilgangen: Kreditt gis etter vurdering av tiltakets kredittverdighet uten kunstige begrensninger som til dels ennå er vanlige i jordbruket.

Produksjonstilskott og reduksjonsordninger er i dag en alvorlig belastning for det faglige rettleiingsarbeidet. For å stimulere til raskere

Fra Arild Jørgensen, Oslo:

«Tilføyelse i Landsstyrets forslag til Program for Kommunevalget 1967: Vi vil i årene framover få en eksplosiv utvikling i antall virksomheter som kommunene må ta seg av.

Organisasjoner, befolkningsgrupper og den enkelte innbygger vil få en langt større kontaktflate med kommunenes administrasjonsapparat. For å møte alle de problemer dette fører med seg, vil kommunenes administrasjonsapparat måtte ytterligere rasjonaliseres og effektiviseres. Denne prosessen må ha i første rekke som siktepunkt å kunne betjene alle kommunens forbindelser på en stadig hurtigere og bedre måte.

Kommunenes informasjonsvirksomhet må stadig bygges ut for å kunne gi kommunenes innbyggere rett veiledning om kommunens virksomheter.

Motivering:

Det er en kjensgjerning at det ikke er lett selv i dag for den enkelte innbygger å kunne finne fram i det kommunale administrasjonsapparat. Økingen av antall kommunale virksomheter sammen med tendensen til større kommunale enheter vil i framtida gjøre det enda vanskeligere for publikum å finne fram.

Vi tror det er riktig at det i Landsstyrets kommuneprogram for 1967 klart og tydelig går fram at kommunenes innbyggere er, selv om kommunenes virksomheter øker, garantert en effektiv og hurtig service, og at det er vårt parti som programforplikter seg til dette.»

Fra Lars A. Myhre, Bergen:

«Det må være meldeplikt for alle nyetableringer og bedriftsutvidelser, slik at myndighetene på et tidlig tidspunkt kan vurdere, og om nødvendig, dirigere stedsvalget.»

Fra Lars Myhre, Bergen:

«Det må legges grunnlag for en fullstendig samfunnsmessig kontroll over de større kredittinstitusjoner.»

Fra Johs. Wike, Oslo:

«Opprettelse av forskningsinstitutt.

Det opprettes en tverrfaglig lærestol og forskningsinstitutt for anvendt forskning av arbeidsmarkeds- og lokaliseringpolitikk.

Den faglige integrasjon bør bestå av fagene sosialøkonomi, sosiologi, statsvitenskap, økonomisk geografi, kommunikasjonslære, sosialpolitikk og regionalplanlegging.

Institutter skal samordne og utvikle undervisning og utrede arbeidsmarked og lokaliseringsspørsmål, virke for vitenskapelig metodeutvikling innen dette felt.

Instituttet skal også stå åpent for ikke-akademikere, og dermed gi muligheter for teoretisk videre-utdanning av personer som har fått sin skoling i det praktiske arbeid.»

Motivering:

Spørsmålet om hvilke krefter og enkeltfaktorer som driver denne utvikling er av avgjørende betydning for forståelse av urbaniseringsprosessen. Bare når man har full innsikt i urbaniseringsprosessen, kan man ha håp om å utforske en realistisk distriktsutbyggingspolitikk.

Vi mangler her i landet en samordnet forskning. Situasjonen er i dag at de ulike faggrupper arbeider hver for seg. Denne oppdelte forskning gir ikke muligheter til å gi en helhetsvurdering og et svar på de krefter som former de problem som vi må kjenne — og forstå, skal vi kunne gi folkeflyttings- og trivselsspørsmål et realistisk svar.

Fra *Nordvald Strand*, Hedmark:

«Program ved kommunevalget, tilføyelse side 8:

Når det offentlige nytter forkjøpsrett til jord og skog i rasjonaliseringsøyemed, fastsettes prisen basert på bruksverdien ved rettslig skjønn.»

«Tilføyelse side 13:

Likningsmessige fradrag for renter og gjeld på luksusboliger begrenses.»

Fra *Aage Solberg*, Akershus:

«Det norske Arbeiderparti vil gå inn for å få lovfestet adgang til sportsfiske og småviltjakt for hver norsk borger. Jakt- og fiskekort må gjelde for hele landet og koste det samme for alle borgere.

Viltneemdene og fjellstyrene må omorganiseres og få arbeidsoppgaver i henhold til en ny lov om jakt og innlandsfiske.

Det norske Arbeiderparti går inn for at alle statlige og kommunale eendommer: høyfjell, skog og vassdrag snarest må bli gjort tilgjengelige for allmennheten.»

Ordstyreren foreslo at samtlige disse forslag ble sendt redaksjonskomité nr. 1. Likeledes de forslag som sto i det stensilerte hefte, nemlig disse:

Fra *Oslo Kommunelag* av DNA:

Det norske Arbeiderparti vil:

1. Fortsatt føre en aktiv tomtepolitikk og sørge for at nyervervede arealer hurtigst mulig blir gjort byggeklare og bortfestet.
2. Oppta forhandlinger med styresmaktene om gunstig finansieringsordning gjennom Husbanken (Kommunalbanken) for sanering av eldre bebyggelse i byer og tettgrender.
3. Ved reguleringsmessige tiltak, planlegging og lovgivning å gjennomføre en hensiktsmessig og praktisk utnyttning av arealene hvor blant annet trivsel er gitt høy prioritet.

Motivering:

1. Målet for boligpolitikken skal være å skaffe boliger av forsvarlig standard for alle.

For at dette skal lykkes må kommunene sørge for at de nødvendige tomtearealer og tilretteleggingen av disse, til en hver tid står i et rimelig forhold til behovet.

2. Staten bør gjennom sine organer være behjelpelig med å skaffe tilveie kapital, som på gunstige vilkår kan stilles til disposisjon for kommuner hvor sanering av eldre bebyggelse måtte være nødvendig. Det skulle ikke synes urimelig om en del av disse utgifter ble dekket av staten.
3. Det er viktig at det i de planer som utarbeides, blir tatt de nødvendige hensyn til trivsel. Således bør hovedtrafikkårer — hvor det er mulig — søkes lagt utenom selve boligområdet. Videre må det påses at leilig-

hetenes størrelse (antall rom) står i et rimelig forhold til hverandre slik at stedets beboere har mulighet for å bytte seg over i større eller mindre leiligheter etter behov. Leiligheter på 1 rom og kj. bør ha et leieareal på minimum 45 m². Det bør også søkes innpasset et rimelig antall leiligheter for handicappede.

Ved sanering må en søke å finne fram til praktiske løsninger for trafikken (rullende som gående) samt en rimelig fordeling mellom boliger, forretninger, kontorer, skoler, barnehager, hoteller m. m.

Konsentrasjon av rene kontor — og forretningsbygg — som for eksempel i Vestre Vika — bør søkes unngått.

Fra Ila Arbeidersamfund:

Tomteprisene.

Det er jo et faktum at prisen på tomter for boligbygging i den senere tid er kommet på et så høyt nivå at prisen på leiligheter blir faretruende høy. Ja, så høy at vanlige lønnstakere ikke makter å betale husleiene.

Ila Arbeidersamfund har behandlet dette spørsmålet og vil henstille til Sentralstyret å sette denne sak opp til behandling på Landsmøtet for om mulig å komme fram til vedtak som kunne bidra til å sette en stopper for denne utvikling.

Fra Tranby Arb. & Ungdomslag, Lier:

Jordbruk — Skogbruk — Fiske.

Under dette avsnitt foreslår landsstyret at Arbeiderpartiet ser det som et mål å utvikle et jordbruk som kan gi rasjonell og lønnsom produksjon.

Dette er sikkert bra, men måtte det ikke være et mål for Det norske Arbeiderparti at også denne gruppe av vårt samfunn bidro til at kommunene fikk mer av lønnsomheten i form av større skatteinngang.

Vi som bor på «landsbygda» ser i grunn dette svært godt, og vi mener at skal ikke misnøyen slå altfor kraftig ut bør det gjøres noe nettopp på dette området.

Vi mener at denne gruppe nå har blitt holdt for lenge «under armene», og at de nå får være med og bære en del av byrdene slik som en vanlig lønsmottaker må gjøre det.

Innenfor skattepolitikken er det vel kanskje nettopp her de største huller ligger.

Turistnæring — rimelig ferie for alle.

Vi vil gi vår fulle tilslutning til at folk kan få leid hytter og da samtidig få et rimelig ferieopphold.

Men da må utleievirksomheten drives på helt andre måter en det de drives med i dag.

Etter det vi vet så er det altfor mye «butikkvirksomhet» på denne sektor, og at i dag er det ikke noen billig affære å leie hytte enten det nå er på fjellet eller ved sjøen.

Vi mener at her må stat og kommune komme sterkt inn, med en strengere kontroll med denne virksomheten.

Vern om naturen — Ut til skog, vann, kyst og fjell.

Vi kan ikke sterkt nok få sagt oss enig i Landsstyrets forslag her. Det må virkelig bli et mål å arbeide for, at jakt og fiske som fritidssystemer skal være tilgjengelig for alle.

Skilt med teksten «Jakt og fiske forbudt — privat eiendom» må etter vår mening vekk fra den norske natur. For på denne måten er det givet bare noen enkelte til å få drive denne hobby helt ut. Ingen skal kunne stenge andre ute fra vår storslagne natur.

Her må kommunene, etter vår mening, komme meget sterkt inn i bildet i slike saker. En strengere kontroll med hva som blir gjort med naturen rundt om i landet. Å få oppleve slike ting som det Telemark fylke fikk, — vi tenker da på Treschow-Fritzøe-saken, er i dag helt uhørt. «Småkonger» hører ikke hjemme i den norske natur lenger.

Fra Lier Arbeiderparti:

En aktiv tomtepolitikk.

Tankebanene og formuleringene om målsettingene kunne vi være enig i. Det konkrete tomteprogram i 7 punkter syntes vi imidlertid ikke var tilstrekkelig gjennomarbeidet, og gode nok, til å kunne bli de effektive virkemidler som er nødvendig for å kunne gjennomføre den oppsatte målsetting.

Vi kan nevne at bl. a. er ordningen med «betinget skattefritak» ikke behandlet.

1. Prinsipielt mener vi at ved verdiansettelser av grunn, bør den forrentning (fortjeneste) som arealet har gitt grunneieren ifølge oppgaver til ligningsmyndighetene f. eks. gjennom de siste 20 år, være *hovedgrunnlaget* for pristakster av prisnemnder og ved verdiansettelser av skjønnskommisjoner. Dette prinsipp bør utformes i lov med påfølgende nærmere utfyllende retningslinjer.
2. Det må fastsettes direktiver om sammensetninger av skjønnskommisjonene, slik at disse ikke domineres av grunneierne og deres interessenter.
3. I forslaget punkt 4, bør uttrykket «en løpende beskatning» endres til «en årlig akselererende beskatning».
Hvis offentlige grunnlagsinvesteringer fortsatt skulle vise seg å påvirke prisnivået på grunn, må det ifall gjennom beskatning av slik verdistigning sørges effektivt for en oppfangning av slik verdistigning.
Denne skatten, som skal tilfalle kommunene, kan så om ønskelig nyttes til nedsettelse av tomteprisene til et sosialt forsvarlig nivå.

Fra Melbu Arbeiderparti:

Melbu Arbeiderparti har etter drøftelse av forslaget til kommunevalgprogram 1967 fra landsstyret kommet fram til at dette i år har fått en videre og mer samordnet form for alle landets forhold, og således et mer rikspolitisk preg.

Dette vil gi adgang til å forme en kommunalpolitikk som kan utvirke et samarbeid mellom kommunene, fylkene og staten av nødvendige støttetiltak i de tilsidesatte landsdeler.

Konkretisering av programposter i samsvar med det, vil være nødvendig og ønskelig at disse landsdeler kan foreta i det fulle behov og bli møtt med positiv støtte sentralt fra partiet.

En lenge etterlengtet solidarisk likestilling for landets provinser på mange områder, synes det nå å kunne bli realitet av.

Derfor foreslår Melbu Arbeiderparti at Landsmøtet 1967 bør se nærmere på kapitalfordelingen i og til landsdelene i forhold til den innsats som kreves i de enkelte deler for gjennomføring.

Fra *Lakselv Arbeiderpartilag*:

Sak 6. Kommunevalgprogram:

Lakselv Arbeiderpartilag slutter seg til landsstyrets forslag til kommunevalgprogram for perioden 1968—71, men vil sterkt understreke at en savelner en sterkere markering av Arbeiderpartiets skole- og kirkepolitikk.

Etter vår mening er svært mange velgere sterkt opptatt nettopp av disse spørsmålene, og Lakselv Arbeiderpartilag er av den oppfatning at så vel skole- som kirkepolitikken bør gis en bred plass under hvert sitt hovedavsnitt i landsprogrammet. En klar markering av vår politikk på disse områder vil være av avgjørende betydning for DNA i valgkampen.

Fra *Lier Arbeiderforening*:

Vi er enige om programmet om hjørnestensbedrifter.

Utbygging av sentra.

Vi tror at folkeflytting til byer og bylignende områder kommer til å fortsette. For at ikke bare Oslo og noen få andre tilflyttingsområder skal være tilbudet for folkeforflytningen, må staten hjelpe til for å få industri også i andre allerede eksisterende byer. Dette vil gi virkninger for omkringliggende bygder. Vi tror ikke at vi vil få et bygdesenter i hver av de kommuner som vi i dag har i Norge.

Avsnittet om et tjenlig senter i hver kommune bør gå ut av programmet.

En aktiv tomtepolitikk. Tomter og priser.

Målsettingen er vi enige om, men mener at programmet her ikke er nok gjennomarbeidet og savner bl. a. ordningen med betinget skattefritak. Vi mener at inntekten på en eiendom bør være grunnlaget ved verdiansettelser på tomter. Eks. 20 år. Dette bør komme i lovs form. Skjønnskommisjonene må ikke domineres av grunneiere og deres interesser. Løpende beskatning bør endres til årlig akselererende beskatning.

Hvis offentlige grunninvesteringer fortsatt viser seg å påvirke prisen på grunn, må det gjennom beskatning av verdistigningen sørges for oppfangning av slik verdiøkning.

Denne skatten som skal tilfalle kommunene kan eventuelt brukes til nedsettelse av tomteprisene til et forsvarlig nivå.

Fra *Bodø Arbeiderparti*:

Tilleggsforslag til landsstyrets forslag til program ved kommunevalget 1967.

Ved behandling av dette program i representantskapet i Bodø Arbeiderparti ble det fremmet tre konkrete forslag som ønskes medtatt i landsstyrets forslag til program.

1. *Under pkt. styrking av kommunenes økonomi.*

Angående funksjons og utgiftsfordelingen mellom stat, fylke og primærkommunene.

Dette aktuelle kompleks tas opp til videre nye og omfattende utredninger for å komme fram til en for primærkommunene bedre fordeling. I forbindelse hermed tas også opp spørsmålet om bedre regler for fordeling av skatteutjæmningsmidlene. (Side 15).

2. *Representantskapet ønsker også å tilføye programmet et pkt. om våre riks- og fylkesveier.*

Bedre veiforbindelser sees som et viktig ledd i Distriktsutbyggingen. Her må det være statens oppgave å hjelpe til økte bevilgninger slik at vi om ikke annet kan få en skikkelig riksvei (hovedferdselsåre) fra landsende til landsende.

3. *El. forsyningen.*

Statlig oppgave må det være å tilføre de distrikter i vårt land som ennå ikke er inne på et samkjøringsnett for E. kraftoverføring, en sådan linje.

Statlige, kommunale og private kraftverker samkjøres. Overskuddskraft overføres til nedbørsfattige distrikter.

I et sterkt ekspansiert elektrifisert samfunn unngås kristesituasjoner for industri, servicenæringer og ikke minst den private husholdning
Generell støtte til El. utbygging i statlig og kommunal regi.

Bodø Arbeiderparti håper landsmøtet finner noen av disse forslagene brukbare.

Fra Tromsø Arbeiderlag:

Sak nr. 6. — Program ved kommunevalget.

Tromsø Arbeiderlag har i møte 10. april behandlet rubriserte sak. En har følgende bemerkninger til forslaget:

Jordbruk, skogbruk og fiske:

Det ble herunder pekt på den dominerende rolle Norges Fiskarlag og Norges Råfisklag har spilt under utforming av partiets fiskeripolitikk, mens det økende antall aktive helårsfiskere som er organisert i Norsk Sjømannsforbund, og fiskeindustriarbeiderne er blitt lite hørt. Under første avsnitt, tredje punkt, bør «jordbrukernes og fiskernes organisasjoner» endres til «organisasjonene innafor jordbruks- og fiskerinæringen» for å gi begrepet en videre ramme.

En aktiv tomtepolitikk:

Laget vil gi forslaget under dette punkt sin fulle støtte. Det gjelder spesielt det 7 punkters tomteprogram.

Flere og billigere boliger:

Begrepet «luksusboliger» bør gis en nøyere definisjon. Offentlig boligstøtte — unntatt fritak for omsetningsavgift — bør bare omfatte boliger som bygges innenfor den ramme Husbanken godkjenner for belåning. «Luksusboliger» bør pålegges en progressiv investeringsavgift. Adgangen til offentlig subsidiering av husleiene for tjenestemenn bør begrenses, og nye og ufravelige bestemmelser på dette felt utarbeides.

Møtet tok nå pause fra kl. 18.20 til kl. 19.

Kveldsmøtet i seksjon I mandag

Dirigent: Nils Langhelle.

Dirigenten foreslo strek med de inntegnede talere, og dette ble vedtatt mot 1 stemme.

Debatten fra ettermiddagsmøtet fortsatte.

Thorbjørn Mork, Akershus, hadde ønsket et eget sosialprogram. Nå blir de sosiale spørsmål behandlet spredt og periferisk. Blant de spørsmål som må løses hvis vi skal kunne gjennomføre en utvidet sosialpolitikk overfor de handicapte og de eldre er å skaffe økt helsepersonale. Det hersker stor mangel på pleiere.

Aage Solberg, Akershus, tok opp forslagene nr. 23, 24 og 25 som alle behandlet den nye innlandsfiskeloven. (De er tidligere referert). Den har etter de flestes mening ført til at den store allmennhet ble utelukket fra fisket, fordi fiskevannene ble leidd bort til enkeltpersoner.

Aksel Fossen, Hordaland: Spørsmålet om den regionale forvaltning er etter min mening en meget viktig sak. Det er nokså skuffende at representantene har vært så lite inne på dette spørsmålet. Jeg vil imidlertid si litt om dette ut fra min egen kommunale erfaring. Jeg må tilstå at jeg ikke kjenner meg helt igjen i den kommune som Nordli skildrer. Den gruppe av grønnsakdyrkende småbrukere som angivelig skal være utdøende utgjør i vårt formannskap 9 av 11 medlemmer. Hvorfor er det slik hos oss? Jo, det kommer av at vi har en ordfører som ikke har vært redd for å gå inn for erstatning til representantene for tapt arbeidsfortjeneste. Det er en sterk belastning særlig for dem som er timelønt å ta på seg kommunalpolitisk arbeid. Det mangler ennå noe, nemlig retten til å få fri. Det er ganske underlig å se at kommunalpolitisk arbeid ikke er like mye verdt som annet arbeid. For å få folk til Stortinget måtte man sørge for en skikkelig lønn til dem. Det er en historisk kjensgjerning. Vi har ikke gjort nok for å skape respekt for politisk arbeid. Dette arbeid som danner grunnlaget for vårt demokrati kan ennå ikke få offentlig støtte, slik at en kan tilegne seg de kunnskaper som er nødvendig.

Det blir sagt i innstillingen at formannskapet skal prioritere og koordinere. Det høres enkelt ut, men jeg er litt i tvil her. Hvis vi skal koordinere og prioritere, må vi ikke da ha full oversikt over problemene? Og hvis vi skal ha det, må ikke da formannskapet være med i de viktigste komitéer?

Så er det spørsmålet om direkte valg til fylkestingene. I «Sosialistisk Perspektiv» skriver Dyrendahl om denne saken. Han hevder at denne ordningen vil avlaste ordfører og formannskap i høy grad. Jeg vil sette et stort spørsmålstegn ved dette. Hvem skal da velges? Hvem skal da ha oversikten i kommunale problemer som vil bli reist i fylkestingene? Jeg forstår det slik av Dyrendahls artikkel at ordføreren skal være utenfor.

Jeg tror det er uriktig å gå over til et nytt system hvis vi ikke er overbevist om at det er bedre enn det gamle. Jeg vil derfor stille det spørsmålet om ikke også denne saken bør ut til grunnorganisasjonene og utredes der.

Ola Dahl, Oppland: Vi har i 16 år pratet distriktsutbygging. Vi har i 15 år lagt fram forslag om utbygging, vi har fått planer, vi har fått utredninger. Vi har drevet med ønsketenkning. Vi har imidlertid ikke villet ta i bruk de virkelig effektive virkemidler. Konsekvensen ser vi, og problemene som har tårnet seg opp. Det forslag til kommunevalgprogram som er lagt fram har den samme svakhet som alle tidligere forslag. Vi vil ikke ta i bruk virkemidlene fullt ut som vi endelig engang må. Jeg tenker da i denne sammenheng på etableringskontroll. Andre land med de samme distriktsproblemer — og jeg understreker med borgerlige regjeringer — benytter seg av etableringskontroll og med godt resultat. Vi kan ikke prate om samfunnsstyring uten at vi er villige til å ta konsekvensen av det vi her sier, uten at vi er villige til å ta i bruk virkemidlene til samfunnsstyring. Forslaget til program er for svakt på dette punktet.

Etter at vi fikk borgerlig regjering har vi fått renteforhøyelser, tomtkostnadene er veltet over på husbyggerne. Resultatene av denne politikk er at store grupper av folket ikke lenger er i stand til å skaffe seg en heim. Det er de barnerike familier med de laveste inntekter som først og fremst blir rammet. Programmet burde vært utformet med brodd mot denne politikken, og den boligfinansiering som er etablert.

Rent generelt vil jeg si at dette landsmøtet har vært preget av radikale forslag og radikale debattinnlegg. Det er lagt fram forslag som går langt videre enn de som er lagt fram opprinnelig til landsmøtet. Dette er ikke uttrykk for mistillit, men uttrykk for de problemer og de vansker våre enkeltmedlemmer sliter med. Det er et uttrykk for de meninger som gjør seg gjeldende blant våre menige medlemmer. Det er viktig og nødvendig at redaksjonskomitéen registrerer denne innstilling og lar det komme fram i sine forslag. Det er for landsstyret og for sentralstyret like nødvendig til en hver tid å få vite hvor den menige mann står. Det er et viktig og nødvendig korrektiv som sentral- og landsstyre bør legge seg på minne.

Rigmor Hegle, Sør-Trøndelag: Det er en ting som ligger meg særlig på hjertet og som jeg vil si noe om. Det gjelder Arbeidsprogrammet side 13, da hovedprogrammet ikke har noe om dette

punkt. Det heter under avsnittet «God utdanning for alle»: All ungdom har like rett til osv. I siste setning heter det: «Denne rett må også gjelde de handicappede». Her må en si at en er kommet et stykke på vei. Mye er gjort i den siste tida da vår regjering hadde makta, men det er ennå langt igjen. Jeg vil gjerne legge inn et godt ord for de evneveike og de psykisk skadde. Det er ikke så mange denne gruppen omfatter, men når en vet hvilke tragedier som utspilles i disse hjem, når foreldrene blir kjent og endelig blir overbevist om at de har et barn som ikke kan greie å følge den vanlige undervisning, da forstår en hvor nødvendig det er å gjøre noe. Vi har i dag plasseringsvansker for slike barn, og de blir gående uvirk-somme på gata. Utbygging av institusjoner for disse grupper av barn må intensiveres og desentraliseres. Jeg vil gjerne ha fram i programmet at skoler for evneveike må for framtiden bygges ut i mindre enheter, så disse barna som har et handicap fra før ikke får flere i tillegg. På side 15 i programmet kunne det passe å legge dette inn, slik at det eventuelt tas med i planleggingen av skoler.

Hjalmar Halvorsen, Finnmark, ville peke på et par ting i forbindelse med spørsmålet om distriktsutbyggingen. Det er da naturlig for meg å ta utgangspunkt i det nærlingsliv jeg er vokst opp i, i Finnmark. Vi har i dag dystre tider i vårt fylke. Vi må helt tilbake til forholdene i 1926 for å finne maken til det vi opplever i dag. Da måtte fiskerne ta fangsten sin ut på feltet igjen fordi ingen kjøpte den. 39 år etter — i 1967 — opplever vi presis det samme. Det ser ut til at hele næringsgrunnlaget holder på å knekke sammen. Det er sendt en rekke resolusjoner fra våre partilag, fra kommune-styrene, fra fiskerlagene om den situasjon som råder i den siste tiden. Så sent som i dag har jeg fått melding om at i Honningsvåg ligger flåten stille. I Vardø holder fiskerflåten på å pakke sammen. Det er en dyster stemning oppe i kyststrøkene nå. Det har ofte vært snakket om flukten fra landsbygda og flukten fra fiskerstrøkene. Det er klart at slike tilstander vi nå opplever ikke gir ungdommen noen tro på at de kan leve i disse utkantstrøkene.

Det har vært mye snakk om boligbygging. Slik som boligfinansieringen nå er lagt opp, har ikke den vanlige arbeidstaker råd til å bygge noen bolig. Vi bør derfor få programfestet at det skal bli et rimeligere investeringsgrunnlag for bygging av hus.

Til slutt noen ord om idretten, som er en viktig faktor i vårt samfunnsliv. Den 5., 6. og 7. juni er lagt opp til en større konferanse i Vadsø hvor statsråd Bondevik og en rekke personer fra departementet møter opp. En rekke av våre ordførere skal også møte. Målsettingen for konferansen vet vi svært lite om. Vårt pro-

gram burde i sterkere grad enn tilfellet er markere hvilken stilling idretten har i vårt samfunnsliv. Jeg er ikke fornøyd med den formulering spørsmålet har fått. Det sier ikke noe konkret. Halvorsen viste til slutt til den uttalelsen han hadde levert til redaksjonskomiteén om forholdene for fiskerne i kystdistriktene nordpå.

De to innlederes sluttinnlegg.

Odvar Nordli fikk ordet til et sluttinnlegg, der han bl. a. sa:

Den innstillingen som foreligger fra det sentralstyreutvalgte utvalg behandler relasjonene mellom de folkevalgte tillitsmenn og det vi kan kalle den faglige del innenfor kommuner, fylker og statsadministrasjon. Det som man i første rekke kan merke seg når man skal ta fatt på disse sentrale og vesentlige sider ved norsk samfunnsliv, det er jo nettopp det at på dette viktige felt mangler vi en grunnleggende vurdering og en grunnleggende forskning, som kan danne grunnlaget for en bred vurdering av disse viktige spørsmål. Det er derfor meget vanskelig — det var det både i utvalget og sikkert også for dem som skal søke å ta stilling til disse problemer som er reist her — å ha alt for skråsikre oppfatninger om det jeg vil kalle stramme skjemaløsninger på problemene. Det som har vært hovedsiktemålet for utvalget er å få satt disse problemene under debatt, og vi regner med at i den videre behandling i partiet og også utenfor partiet at vi der skal kunne bringe til veie et materiale som skal danne grunnlaget for mer eksakte framstøt på dette felt.

Det har vært reist en del spørsmål i forbindelse med den innstillingen som er forelagt, og jeg vil forsøke ganske kort å berøre noen av dem. I forbindelse med forslaget om opprettelse av de såkalte fagkomitéer eller inndeling av kommunestyrene i fagkomitéer har spørsmålet vært reist om ikke dette kan føre til at en del av de bestående råd, nemnder og utvalg vil bli oppløst og at man dermed i realiteten får færre engasjert i kommunale spørsmål. Selvfølgelig ligger det her et problem som man bør vurdere, og som også har vært vurdert. Men jeg skulle anta at hvis våre kommunepolitikere satte seg ned og vurderte den lange liste av kommunale råd og nemnder og at man etterpå stilte seg spørsmålet: Hvordan funksjonerer dette apparatet? Er det i aktivitet? Hvor mange av disse utvalg er bare papirutvalg som kanskje i det hele tatt i løpet av hele perioden ikke får en eneste arbeidsoppgave å stille med og heller ikke søker å finne fram til en arbeidsoppgave? Jeg er sikker på at man vil finne en rekke av disse. Man vil også ganske sikkert finne ut at det er ikke antallet av råd og nemnder som avgjør

hvorvidt man har et levende og funksjonsdyktig folkestyre i kommunen. Det er avhengig av på hvilken måte disse er etablert i forhold til de oppgaver de skal løse, om de er koordinert og om apparatet virker på en slik måte at direkte politisk valgte tillitsmenn kommer i en sentral posisjon. Kommunale utvalg og nemnder som settes ned på siden av de direkte valgte kommunestyrer og formannskap og som dermed kanskje forkludrer hele ansvarsforholdet innenfor den kommunale forvaltning, kan være med på å forvanske vårt lokale folkestyre i stedet for å være med å bygge det ut.

Spørsmålet om formannskapenes stilling overfor disse forslagene om f. eks. disse fagkomitéene, har også vært berørt, og spørsmålet blir stilt slik: Dersom formannskapets oppgave skal være å prioritere må det da ikke også sitte i de mest sentrale råd, nemnder og komitéer? Ja, jeg er ikke så helt overbevist om at de må det. I mange tilfeller tror jeg at det er en fordel at formannskapets medlemmer er ubundet i sitt arbeid med å prioritere og på dette plan. Man kan vel også ved å belaste formannskapets medlemmer med alt for mange av disse tillitsvervene, i realiteten overlesse formannskapsmedlemmene og dermed sette dem ut av funksjon. Den vesentligste oppgaven de her bør ha er å foreta prioriteringen og ledelsen av kommunens forvaltning som sitt hovedfelt. Jeg vil gjerne få lov til å gjenta at dette er spørsmål som vi ønsker å få vurdert av våre organisasjoner ut fra den erfaring de har på sine forskjellige steder ute i landet, og at man på det grunnlaget søker å finne fram til den beste løsning.

Spørsmålet om funksjonsfordelingen har vært fremme i denne diskusjon. La meg få lov til å si litt om den i relasjon til spørsmålet om å styrke det lokale folkestyre. Vi har i dag etablert et økonomisk system, bygd på siktemålet om skatteutjamning. Dette økonomiske system skulle også være med på å legge det økonomiske grunnlag for vårt lokale folkestyre. Hva er så resultatet? Vi har i dag fått et system som går ut på at 10 prosent av statens samlede utgifter i dag gjennom forskjellige kanaler sendes ned til kommunene til forvaltning. Fra kommunene går så 25 prosent av deres midler opp til fylkeskommunene, hvoretter fylkeskommunene sender 20 prosent av sine midler tilbake igjen til kommunene. Vi har skapt et system med skatteutjamning som i dag dekker ca. 10 prosent av de samlede utgifter kommunen bærer, fordelt i fra 0 til 50 prosent av kommunenes nettobudsjetter. Vi har her etablert et uoversiktlig økonomisk system som grunnlag for vårt folkestyre, et system som etter mitt syn gir alt for store muligheter for å bli dominert av det jeg vil kalle byråkratiet. Jeg tror neppe noen i dag kan påstå at dette tungrodd og uoversiktlig system er noe godt system, dersom man tar sikte på å sette folkestyrets organer i en ledende posisjon. Jeg

tror at det å søke fram til et nytt skattesystem, kombinert med ønsket om å finne en bedre og en mer oversiktlig form for et fordelingssystem mellom de ulike forvaltningsledd, er en vesentlig side av spørsmålet om å legge grunnlaget til rette for å styrke våre folkevalgte institusjoner på det lokale plan.

Egil Bakke reiste spørsmålet om det ikke kunne sees som noe av et motsetningsforhold i ønsket mellom å bygge ut den lokale planlegging på det administrative plan og på den andre siden ønsket om å styrke de folkevalgte institusjoners muligheter for å ha styringsrett. Egil Bakke berørte her et av de sentrale problemer i hele den innstilling som her er tatt opp. Det er nettopp her problemet ligger. Vi har i dag satt oss som mål å drive vår politikk på grunnlag av offentlig ledet planlegging. Det er denne planleggingen som skal gi oss målsettingen for vårt virke i tida framover. Forat vi skal kunne etablere denne offentlige planlegging og få skaffet til veie disse ulike planer fra kommunene, gjennom regionene, gjennom fylkene, landsdelene og fram til departementet har vi bygd opp et etter hånden stadig sterkere administrativt planleggingsapparat, men vi har samtidig ikke sørget for at disse planleggingsinstitusjoner har fått en demokratisk overbygging. Det arbeides til dels på planlegginger som f. eks. i regionene, hvor de ikke har en demokratisk overbygging, en direkte folkevalgt overbygging som kan styre dette planleggingsapparat. Jeg vil også her ta med fylkenes planleggings- og landsdelenes planleggingsinstitusjoner i dette bilde. På den ene siden de sterke administrasjoner, på den andre siden at disse arbeider på et plan i hele vår forvaltning hvor man ikke har tilsvarende folkevalgte overbygninger over disse, fører til at dette planleggingsarbeidet i mange tilfeller vil komme til å skje over hodet på de folkevalgte institusjoner, og at de planer som blir lagt på bordet ikke blir uttrykk for en politisk vilje og målsetting. Deet er her vi må stille problemet: Hvordan skal vi, stilt overfor disse store oppgavene, og stilt overfor det problem som ligger i hele dette forholdet mellom den stadig voksende styrke av planleggingsinstitusjoner, av ekspertveldet, hvordan skal vi her organisere et demokrati, et folkestyre som kan sikre oss at vi her får en demokratisk ledelse av denne samfunnsutviklingen, dette som vi har trukket opp som grunnlaget for hele Arbeiderpartiets politikk. Det er dette som er hovedspørsmålet som blir reist når vi tar opp til diskusjon spørsmålet om den lokale, regionale og fylkeskommunale forvaltning. Det er ønsket om å finne en moderne organisasjonsform for denne gamle tradisjonsbundne del av norsk demokrati, dette folkestyre som er iferd med å visne fordi vi ikke vil bryte ut av de gamle tradisjoner og former. Jeg håper at vi

gjennom den videre behandling av denne saken skal kunne legge grunnlaget for et effektivt framstøt for å styrke vårt demokrati.

Olav Gjærevoll var siste taler, og han sa bl. a.:

Det er sagt mye i denne debatten som jeg gjerne skulle diskutere med de enkelte partifeller, men på den annen side er det ikke kommet fram noe som egentlig foranlediger noen kommentar fra min side. De mange forslag som er kommet vil jo redaksjonskomitéen ta seg av. Min oppgave er da heller ikke å stå her og forsvare et programforslag. En hver forbedring mottas selvfølgelig med takk.

Det er som Erling Aune sa, umulig å få inn i et program av denne karakter de mange enkeltsaker, som sett ut fra den enkelte kommune burde være med. Disse må komme med i de enkelte kommunepartiers programmer og eventuelt i fylkespartienes programmer. Et program bør ikke bli for langt. Det bør i et hvert fall ikke bli lenger enn det utkast som nå foreligger. Også det betyr en begrensning av detaljene. Jeg må også gjenta hva jeg sa i mitt første innlegg at det etter min mening ikke ville være riktig å repetere Arbeidsprogrammet i kommuneprogrammet.

Salve Salvesen og endel andre mente at det ville være riktig med et eget kapittel om sosialpolitikken, og det er selvfølgelig mye som kunne tale for det. Da måtte man ha bygd opp dette programmet på en annen måte. Hvis dere slår opp på side 19 i Arbeidsprogrammet som alle har fått, så vil dere finne et sosialpolitisk program for inneværende 4-årsperiode der. Jeg tror ikke det ville være lett å finne noe av betydning utover dette å sette inn i kommuneprogrammet denne gangen, men i de enkelte kommunepartiers programmer vil det være en selvfølge å ha en sosialpolitisk post — ikke i generelle vendinger, men med konkrete forslag.

Salvesen nevnte de kommunale trygdeytelser og at det burde ha vært trukket opp en retningslinje på dette felt. Når Stortinget har vedtatt at det skal overlates til kommunene å finne fram til de beste løsninger, alt etter forholdene i de forskjellige kommuner, så ville det etter min mening ikke vært riktig å lage generelle retningslinjer i dette program.

Kraftutbyggingen har vært nevnt. Også der viser jeg til Arbeidsprogrammet hvor jeg synes at det i første rekke hører hjemme.

Boligsjørsmålet har som ventelig vært berørt av mange, og jeg sa i min innledning at byggeutgiftene i høy grad har sammenheng med prisnivået og med pressproblemene. Vi kan dessverre ikke komme bort fra disse byggeutgiftene når vi skal finne en løsning. Og jeg vil gjenta det som Bratteli sa i går at en da har to hovedveier å gå: Høy inngangsbillet og lavere husleie eller en redusert inn-

gangsbillet og en noe høyere husleie hele tiden. Han sa at han foretrakk den siste løsning, og jeg er av samme mening. Dette sammen med en sosialt prøvet boligstøtte må etter min mening bli veien, og det er det også programmet går inn for.

Så et par ord om distriktpolitikken. Stavrum siterte meg noe ufullstendig, da han sa at jeg hadde sagt at det er skjedd mye og la til at dette var en sannhet med modifikasjoner. Jeg la nå til en halv setning til, nemlig: men det må skje enda mer! Vi skal jo heller ikke lukke øynene for at det har være oppnådd ting i distriktsutbyggingen i Norge. Det er jo reist hjørnesteinsbedrifter som har vært mektige barrierer mot folkeflyttingen i mange distrikter. Nordvald Strand nevnte i går at Distriktenes Utbyggingsfond gjennom sin virksomhet hadde skaffet noe sånt som 25 000 arbeidsplasser.

Flere har vært inne på etableringskontroll, og jeg har jo vært sterkt inne på den tanken selv. Men jeg vil også si at når industrien nå for alvor synes å være interessert i å etablere seg der hvor arbeidskraften fins, så er jeg av den oppfatning at vi i et hvert fall i første omgang vil gjøre det mest kloke i å prøve med gulrot i stedet for en pisk.

Olav Dahl sa at vi har pratet distriktsutbygging i 15 år. Det er ikke blitt til noe. Jeg synes ikke det er en korrekt framstilling. Jeg synes ikke Olav Dahl skulle være så veldig beskjeden selv. Jeg synes man skulle reise til Olav Dahls egen kommune i Oppdal, og se at det har da skjedd en hel del, når også viljen er til stede hos de kommunale myndigheter til å få til noe.

Statens Forretningsbank har vært nevnt som finansieringskilde for distriktsutbygging. Jeg vil bare da for fullstendighetens skyld nevne at forslaget om en Statens Forretningsbank nå er tatt opp av stortingsgruppa, og det skal behandles av Stortinget den 1. juni. Det blir nok dessverre ikke vedtatt, men vi har i et hvert fall fulgt opp en utredning som foreligger på dette punkt, og det er altså foreslått at Postsparebanken og postgiroen skal bygges ut og bygges om til en Norges Postbank som skal funksjonere som en statens forretningsbank, en bank som da kan starte med 3500 filialer over det hele land. Ikke alle kan være bankfilialer i ordets rette betydning, men det vil all fall gi et elastisk bankapparat over hele landet.

Vi har — det erkjente jeg jo innledningsvis — bygget på vekst og trivselsprogrammer fra 1963, lagt opp dette programmet etter de samme retningslinjer og synsmåter. Jeg har hatt inntrykk av at partifeller flest så på det som et godt programutkast den gangen det kom. Vi vet jo at det kom fullstendig i bakgrunnen i 1963. Kommunevalget i 1963 kom til å dreie seg om helt andre ting enn vekst- og trivselsprogrammet, men vi håper jo at de synspunktene som

er kommet fram her, denne gang skal komme sterkere i forgrunnen. Et program kan aldri være en fullstendig resept som kan brukes ved helbredelse av alle symptomer og problemer. Det skal være med på å stake ut en vei framover. Trasèen kan vi ikke fastlegge i detalj, fordi terrenget er så forskjellig i de forskjellige kommunene. Men programmet skal peke ut hvor vi skal gå og hvilke midler vi skal bruke for å komme dit vi ønsker å komme.

Dirigenten erklærte dermed debatten om punkt 6 på saklista for avsluttet. En takk til de to innledere og til dem som har tatt del i debatten. Dermed er seksjon I ferdig med sin jobb. Innstillingen fra redaksjonskomitéen går til plenum.

Møtet sluttet kl. 20.

Møtet i landsmøtets seksjon II

Landsmøtets seksjon II holdt møte i Lillesalen, med *Einar Gerhardsen* og *Liv Andersen*, Oppland, som dirigenter.

Dirigenten: Det er tre saker vi skal drøfte her i ettermiddag: Punkt 7 på dagsordenen, Nominasjonskomitéens innstilling, og punkt 8, Kontingentkomitéens innstilling. Dessuten paragraf 14 i partiets lover. Vi kan vente langvarig debatt om alle disse spørsmålene, og dirigenten mener vi like godt kan starte med 5 minutters taletid.

5 minutters taletid ble vedtatt.

Arvid Dyrendahls innledningsforedrag.

Arvid Dyrendahl holdt så følgende innledningsforedrag om Nominasjonskomitéens innstilling:

Nominasjonsutvalgets innstilling er vel den sak som presenteres for landsmøtet, som har vært gjenstand for den mest omfattende behandling ute i partiavdelingene.

Det første debattopplegget som ble sendt ut, belyste problemstillingen for en mer demokratisk nominasjonsprosess og skisserte nye retningslinjer. Den ble grundig behandlet i over 500 partiinstanser. Noen kommunepartier ba om å få utsatt den tidsfrist som var gitt for å gi sin mening til kjenne. Dette ble innvilget. Før komitéen fremmet sin endelige innstilling, gikk denne gjennom 494 uttalelser fra partiavdelinger og kommunepartier.

Den «åpne form» for nominasjon som her er foreslått, er et stort

framsteg sammenliknet med den ordning vi har praktisert. Det er bare utsendingene på nominasjonsmøtene som har fått drøftet et fullstendig forslag til liste. Etter det forslag som nå ligger på landsmøtets bord, vil alle partifeller få ta del i en debatt om listeforslaget, før det velges utsendinger til nominasjonsmøtet. Denne utvidelse av nominasjonsprosessen har de fleste fylkespartier allerede lansert foran nominasjonene til høstens kommunevalg. Vi har alt erfaringer for at dette har utløst et mer grundig arbeid fra nominasjonskomitéens side, og virket stimulerende på valgforberedelsene.

Innstillingen representerer også et annet og helt nytt prinsipp. Jeg sikter til den tillempede form for samordning av nominasjonene i landsmålestokk som det legges opp til. Noe vi ikke har hatt tidligere, men som det er et stort behov for.

Vi kan ikke som hittil, se nominasjonene isolert innenfor hvert enkelt fylke. Siktepunktet må være en allsidig sammensatt stortingsgruppe som svarer til den arbeidsdeling som preget arbeidet i Stortinget gjennom komitésystemet.

Stortinget bør også sammensettes slik at alle yrkes- og sosialgrupper får en rimelig representasjon. Den nominasjonsordning som i dag praktiseres av de politiske partier, gir ingen slik garanti.

Det er full politisk enighet om at kvinnene er sterkt underrepresentert så vel i kommunestyrene som i Stortinget. I landets nasjonalforsamling sitter det bare 12 kvinner. Av dem er 9 valgt av Arbeiderpartiet. Av de 303 vararepresentanter er det bare 74 kvinner (24 prosent).

Innenfor fagbevegelsen og partiet er det også mange som mener at lønnstakergruppene, særlig industriarbeiderne, og industrien som helhet, ikke har en rimelig representasjon. Det er ikke en eneste industriarbeider valgt inn på stortinget fra SF og de fire regjeringspartier. Fra Arbeiderpartiet er det valgt 8. I tillegg kommer noen tillitsmenn fra organisasjonene som er gått ut av industriarbeidernekker.

Tar vi derimot for oss den biografiske oversikt over stortingsrepresentantene i «Håndbok for alle som følger Stortingets arbeid og debatter», vil vi finne at hver tredje stortingsrepresentant kommer fra landbruk og fiskerisektoren.

Velgergruppene under 50 år er også sterkt underrepresentert. Vil vi sikre kvinnene og de yngre velgergrupper en større representasjon, og en rimelig representasjon fra alle yrkesgrupper — samtidig som siktepunktet skal være en allsidig sammensatt stortingsgruppe som svarer til komitéarbeidet i Stortinget — må vi på et trinn av nominasjonsprosessen få presentert en landsomfattende oversikt over de kandidater som lanseres.

Det som hittil har preget nominasjonsprosessen, er en ensidig dra-kamp om den geografiske fordeling av «de sikre plasser» på valg-lista i de enkelte fylker.

I praksis har dette ført til at en bare er opptatt av å sikre nomi-nasjon på «sikker plass» av en kandidat fra sitt eget distrikt — spørsmålet om hvem det skal bli, har samlet all interesse. Vi har glidd inn i en utvikling, der det nærmest er blitt «tabu» å diskutere hele listas sammensetning.

Når en ser bort fra Oslo og Bergen, har dette ført til at utsen-dingene har møtt som distriktsfraksjoner på nominasjonsmøtene. Dette har så lett for å utløse avtaler mellom de enkelte distrikter: (Med et stygt ord kalt «hestehandel») — «Stemmer dere på vår kandidat, skal vi stemme på deres». En slik nominasjonsprosess kan ikke Det norske Arbeiderparti være tjent med. Vi ønsker å bryte denne utviklingen.

Når den geografiske fordeling av «de sikre mandater» spiller en så stor rolle innenfor Arbeiderpartiet, så har dette en naturlig for-klaring. Innenfor 7 av de 20 fylker har Arbeiderpartiet 4 til 6 «sikre mandater». I 9 andre fylker har vi 3 «sikre mandater». Det er naturlig at disse fordeles på de ulike deler av fylket. Men denne fordelingen må skje under et videre perspektiv. Det skal ikke skje på bekostningen av kvinnes representasjon og ønsket om å få en allsidig og slagkraftig sammensatt stortingsgruppe.

Det er hevdet fra enkelte i debatten: — La oss se bort fra kvin-ner og menn, unge eller eldre, de ulike yrkesgrupper, og hvor de en-kelte kandidater har sitt bosted i et fylke. La oss nominere de mest kvalifiserte. Et besnærende resonnement. Dette reiser et annet pro-blem.

Det sosiale klasseskille står i dag for fall. Men det er mange som frykter at utdannelsessamfunnet vil reise et nytt klasseskille. Vi vil få en intelligentsia som en ny herskende klasse. Mange tror at den vil dominere så vel samfunnets organer som næringslivet og organisasjonene. I arbeiderbevegelsen skal vi være på vakt mot en slik utvikling. Det er da viktig å legge opp til en nominasjonspro-cess som ikke bare sikrer at vi får en allsidig og slagkraftig sam-mensatt stortingsgruppe, men som også avspeiler de velgergrupper som har skapt norsk arbeiderbevegelse. Vi har også erfaring for at partiets fremste parlamentarikere like godt kan rekrutteres fra de brede lag, som fra de som er begunstiget med en velkvalifisert ut-dannelse.

Det er selvfølgelig ingen som vil oppnå nominasjon bare fordi de er kvinner, fordi de er unge, eller fordi de er industriarbeidere. Alle som oppnår nominasjon, må ved sin innsats i arbeiderbevegel-

sen og sin politiske aktivitet vise at de kan fylle en oppgave på Stortinget.

Hvordan skal vi så sikre denne samordningen over fylkesgrensene? Dette er utførlig kommentert så vel i utvalgets debattopplegg som i den endelige innstilling. Det nye er at alle partiavdelinger skal oppfordres til å fremme et fullstendig listeforslag for fylkespartiets nominasjonsforum. Dette utarbeider et foreløpig listeforslag som oversendes det nominasjonsutvalg som landsstyret oppnevner. Utvalget skal ha 9 medlemmer, rekruttert fra partiets sentralstyre, stortingsgruppe, LO's sekretariat, kvinnesekretariatet og AUF's sentralstyre. Utvalget skal også ha partifeller som er tilknyttet Norsk Bonde- og Småbrukarlag og Norges Fiskarlag.

Utvalget skal foreta en samlet vurdering av de foreløpige listeforslag. I hvor stor utstrekning vil disse føre til en nominasjon i de enkelte fylker som samlet vil gi oss en allsidig sammensatt stortingsgruppe, med sikte på den arbeidsordning som er i Stortinget?

Vil den nye stortingsgruppa gi en rimelig demokratisk fordeling av kandidatene på de enkelte sosial- og yrkesgrupper? Vil for eksempel kvinnene få en rimelig representasjon? Når denne vurdering så foreligger fra landsstyrets nominasjonsutvalg, skal fylkespartienes nominasjonsforum utarbeide sitt endelige listeforslag. Dette listeforslaget skal legges fram for alle partiavdelinger til debatt. Dette skal gjøres i god tid, før kommunepartiene innkaller til sine møter for å velge utsendinger til nominasjonsmøtet. Også på disse møtene skal listeforslaget drøftes.

Det er understreket i utvalgets innstilling at nominasjonsforumet på fylkesplanet *«skal nærmere motivere sitt forslag, og gi nærmere opplysninger om de prinsipper som er lagt til grunn for forslaget til liste»*. I dette ligger at i den utstrekning det blir tatt hensyn til tilrådinger fra landsstyrets nominasjonsutvalg, skal dette gjøres kjent for alle medlemmer av partiets avdelinger i fylket. I den utstrekning at nominasjonsmøtene etterkommer henstillinger fra landsstyrets nominasjonsutvalg, vil det derfor være som et resultat av en åpen og fri debatt i alle partiets avdelinger.

Utsendingene på nominasjonsmøtet vil ha det samme ansvar og den samme suverene frihet som tidligere. Men når debattene og voteringene tar til på nominasjonsmøtene, så har utsendingene bak seg en omfattende debatt i alle partiavdelinger om de prinsipper som bør legges til grunn for nominasjonene. De kan også se nominasjonene i sitt eget fylke i forhold til nominasjonene i andre fylker.

342 av de 494 partiavdelinger som har uttalt seg, har gått inn for en slik samordning av nominasjonene i de enkelte fylker. 285 partiavdelinger gå uttrykk for at samordningen kunne skje i Sen-

tralstyrets regi — 9 av disse var i tvil, og noen understreket at Sentralstyret ikke måtte øve noe press.

23 partiavdelinger foreslo at det skulle velges et eget nominasjonsutvalg, og 11 partiavdelinger ønsket at landsstyret skulle foreta samordningen.

De partiavdelinger som gikk imot samordningen over fylkesgrensene, fryktet at dette kunne utløse en politisk belastning for partiet. Det ville i agitasjonen mot partiet bli hevdet at innenfor Arbeiderpartiet var det partiets Sentralstyre som dirigerte nominanene. Jeg viser til utvalgets kommentarer om dette i innstillingen.

Hvis også utvalget i sitt debattopplegg hadde foreslått at partiets landsstyre, der alle fylker er representert, skulle velge et nominasjonsutvalg som skulle foreta samordningen, så viser uttalelsene fra de partiavdelinger som gikk imot samordningen, at de også med all sannsynlighet ville ha gitt sin tilslutning. Men jeg er redd for at hvis debattopplegget hadde hatt en slik konklusjon, så ville vi ikke ha fått en så bred debatt og omfattende behandling av denne saken i partiavdelingene.

I debattopplegget ble det også foreslått at fylkespartienes styrer skulle utarbeide listeforslagene. Her førte debatten i partiavdelingene også til en del endringsforslag. Noen foreslo at fylkespartienes representantskap, der denne ordningen er innført, skulle utarbeide listeforslagene. Andre ønsket at det også på fylkesplanet skulle velges et nominasjonsutvalg.

Det endelige forslag går ut på at fylkespartienes årsmøter neste år skal ta stilling til om det er fylkespartiets styre, fylkespartiets representantskap eller et nominasjonsutvalg valgt av fylkespartiets årsmøte, som skal utarbeide listeforslagene. Her er det opp til hvert enkelt fylkesparti å finne fram til den beste ordning.

Utvalgets første innstilling var sterkt preget av at den skulle provosere fram en debatt i flest mulig av partiets avdelinger om de prinsipper som bør legges til grunn for en demokratisk og tidsmessig nominasjonsprosess. Det forslag som i dag ligger på landstets bord, er i alle deler et resultat av en bred debatt i over 500 partiavdelinger og de konstruktive forslag som den utløste.

Nominasjonskomitéens innstilling:

I.

494 partiavdelinger — kommunepartier, partilag, kvinneavdelinger og AUF-lag — har drøftet debattopplegget for den nye nominasjonsordningen foran stortingsvalg.

415 gir sin tilslutning til nominasjonsutvalgets innstilling, mens 75 uttaler seg imot.

Forslaget om å utvide nominasjonsprosessen slik at partiavdelingene ikke bare skal fremme forslag på kandidater som skal nomineres, men også få seg forelagt den liste som skal legges fram for nominasjonsmøtet, har fått tilslutning fra praktisk talt alle partiavdelingene.

342 av de 494 partiavdelinger som har gitt sin mening til kjenne, går også inn for en samordning av nominasjonen i de enkelte fylker:

285 partiavdelinger mener at samordningen kan finne sted i Sentralstyrets regi — 9 av disse er i tvil, og noen understreker at Sentralstyret ikke må øve noe press.

10 partiavdelinger ønsker at Landsstyret skal foreta samordningen, og 23 partiavdelinger foreslår at det skal velges et eget nominasjonsutvalg.

Noen vil overlate samordningen til Samarbeidskomitéen mellom LO og partiet, eller vil at samordningen skal finne sted ved at Sentralstyret er representert i det møtet i fylkespartiet hvor forslaget til liste skal utarbeides, eller ved at Sentralstyret er representert på nominasjonsmøtet. (Det siste vil være i strid med nominasjonsloven).

II.

1. Debatten i partiavdelingene har utløst en rekke forslag og synsmåter, som utvalget nå — når det skal fremme sin endelige innstilling — vil innpasse i sine forslag.

Et stort flertall av partiavdelingene er for en samordning av nominasjonsprosessen. Dette er en forutsetning for

— å sikre alle yrkesgrupper en rimelig representasjon,

— at en under debatten i de enkelte fylker om listeoppstillingen kan medvirke til at kvinnene som i dag er underrepresentert i forhold til sitt velgertall, får en sterkere representasjon,

— for å sikre en allsidig sammensatt stortingsgruppe, der vi har partifeller med særlige kvalifikasjoner til å velge inn i Stortingets mange fagkomitéer.

Mange partiavdelinger som har sluttet seg til forslaget om en samordning, har lagt særlig vekt på at industriarbeiderne bør sikres en sterkere representasjon. Det er selvfølgelig ingen som nomineres, bare fordi de er kvinner eller industriarbeidere. Alle må ved sin innsats i arbeiderbevegelsen og sin politiske aktivitet, vise at de har særlige forutsetninger for å gjøre en innsats på Stortinget. En rekke av partiets fremste parlamentarikere opp gjennom årene har gått ut fra industriarbeidernes rekker. Og vi kan vel vanskelig tenke oss en demokratisk utvikling, der de store yrkesgrupper som har skapt norsk arbeiderbevegelse, skal bli sterkt underrepresentert på Stortinget.

Nominasjonsutvalget ser ingen motsetning i ønsket om å sikre valg av dyktige vel kvalifiserte partifeller, og samtidig sørge for at partiets stortingsgruppe har en sammensetning som svarer til partiets velgergrunnlag.

2. Nominasjonsutvalget mener også det er viktig å sørge for at denne samordningen av nominasjonene fylkene imellom, ikke skal føles som et press overfor fylkespartier, partiavdelinger og utsendinger på nominasjonsmøtene.

Det ligger en lang historisk tradisjon bak ønsket om at nominasjonene skal finne sted uten press og påtrykk fra noe hold. Da vi fikk den første valglov i 1928, satte den straff for den som delte ut stemmesedler eller liste ved valgene — det var så vidt paragrafen ikke fikk et til-

legg om at det skulle være straff også for den som «paa anden utilbørlig Maade søger at skaffe sig Indflydelse paa eller at indblande sig i Valgene» — det vil si nettopp det som partiene har sett som sin hovedoppgave: å vinne tilhengere til et bestemt politisk program, drive agitasjon og vinne valg.

3. Det kan med rette hevdes at vår nyere politiske historie har mange eksempler på at det fra ledelsen i enkelte politiske partier er drevet et utilbørlig sterkt press på de politiske partiers distriktsorganisasjoner når det gjelder oppstilling av lister. Ledelsen av de borgerlige partier har drevet et slikt press for å sikre et valgteknisk samarbeid — når det gjelder å etablere felleslister, opprette avtaler om å unnlate å stille lister i enkelte fylker, hvilke personer som skal stilles på de «sikre plasser, osv.

Nominasjonsutvalget kan godt forstå at enkelte partiavdelinger frykter at en samordning av nominasjonene innenfor Arbeiderpartiet vil utløse en tilsvarende utvikling.

Det var dette nominasjonsutvalget søkte å motvirke i de forslag som ble skissert i debattopplegget som ble sendt partiavdelingene til uttalelse. Det ble foreslått at når fylkespartiets styre sender sitt forslag til liste til kommunepartiene og partiavdelingene, «skal det nærmere motivere sitt forslag, og gi opplysninger om de prinsipper som er lagt til grunn for forslaget til liste». I dette ligger at i den utstrekning fylkespartiets styre har tatt hensyn til forslag eller henstillinger fra partiets ledelse, skulle dette gjøres kjent for alle partiavdelinger og partifeller.

Det er en mer demokratisk nominasjonsprosess det er lagt opp til. Det nye er at alle partiavdelinger også skal få anledning til å drøfte de prinsipper som legges til grunn for valg av kandidater på partiets lister i de enkelte fylker, og det forslag til valgliste som skal legges fram for nominasjonsmøtet.

Det kan vel ikke føles som noe press at en under dette ordskifte også blir i stand til å gjøre seg opp en mening om en medvirker til å sikre at alle partiers velgergrupper får en rimelig representasjon, og at en også kan medvirke til at stortingsgruppa får en sammensetning som svarer til den arbeidsfordeling som er i Stortinget, når partiets kandidater til de ulike stortingskomitéer skal pekes ut.

I den utstrekning nominasjonsmøtene ved en slik demokratisk nominasjonsprosess etterkommer henstillinger og forslag fra partiets ledelse, vil det være som et resultat av en åpen og fri debatt i alle partiets avdelinger. Sentralstyrets tilrådinger og forslag vil aldri nå fram, hvis de ikke er i samsvar med de ønsker et flertall av partiets medlemmer har for nominasjonene.

4. Men den samordning som Sentralstyret var tillagt i debattopplegget som ble sendt partiavdelingene, kan like godt formidles av et spesielt oppnevnt nominasjonsutvalg. På bakgrunn av de innvendinger som er kommet fra en del partiavdelinger mot Sentralstyret som det samordnende organ, vil vi nå foreslå at det i stedet oppnevnes et nominasjonsutvalg til å formidle samordningen.

Vi legger vekt på at i de fylker der dette er lansert som et alternativ til Sentralstyret som det samordnende organ, har forslaget fått stor tilslutning. Hvis dette alternativet også hadde vært omtalt i vårt debattopplegg, ville nok det samme ha skjedd i andre fylker. Mange av de

partiavdelinger som nå har gått imot forslaget om en samordning av nominasjonene, ville også kunne akseptere et slikt forslag.

5. Det er fremmet flere forskjellige forslag om hvor mange medlemmer et slikt nominasjonsutvalg skal få. Det er blant annet foreslått at alle fylker bør være representert med en eller to representanter i utvalget, og at dette også skal bestå av representanter fra Sentralstyret, stortingsgruppa, Kvinnesekretariatet, AUF's sentralstyre og LO's sekretariat.

Et så stort utvalg vil bli en meget kostbar ordning, og vil etter vår mening virke som et langt større press overfor fylkespartiene enn den oppgave som var tiltenkt Sentralstyret.

I flere fylker er det også foran nominasjonene en dragkamp mellom de ulike distrikter om «de sikre plasser» på listene. Vi er derfor ikke overbevist om, hvis en eller to representanter fra fylkene skal tiltre utvalget, at dette ville utløse noen bred tilslutning innenfor de enkelte fylker.

Utvalget vil derfor foreslå at nominasjonsutvalget skal bestå av 9 medlemmer, som oppnevnes av partiets landsstyre. I Utvalget bør det være med representanter fra partiets sentralstyre, stortingsgruppe, Kvinnesekretariatet, LO's sekretariat, AUF's sentralstyre, og medlemmer av Norges Fiskarlag og Norsk Bonde- og Småbrukarlag.

De som oppnevnes som medlemmer av utvalget, bør ikke være kandidater ved nominasjonene.

Det er foreslått at partiets landsmøte skal velge utvalgets medlemmer. Dette ville føre til at utvalget ble valgt to og et halvt år før det skal tre i arbeid, noe som vel ikke er mulig, når en har i tankene den sammensetning dette utvalget bør få.

De tidsfrister som må legges opp for nominasjonsprosessen, bør det bli Sentralstyrets oppgave å fastsette som en del av hele valgopp- legget.

Det er foreslått at en eller to representanter fra fylkespartiene bør tiltre utvalget når listeforslaget for de enkelte fylker behandles. Nominasjonsutvalget bør kunne søke all den kontakt det har behov for på fylkesplanet, og det er ingen grunn til å fastsette nærmere retnings- linjer for en slik kontakt.

Det vil ikke være mulig for nominasjonsutvalgets medlemmer å delta i alle fylkespartienes møter når det endelige forslag til liste skal settes opp. Men i den utstrekning fylkespartiene ber om det, bør utvalget søke å være representert.

6. I debattopplegget ble det foreslått at det skulle tillegges fylkespartienes styre å utarbeide listeforslagene. Fra partiavdelingene er det kommet en rekke avvikende forslag. I de fylkespartier der det er gjennomført en representantskapsordning, er det foreslått at representantskapet skal utarbeide listeforslaget. I andre fylker foreslås det at det skal nedsettes et nominasjonsutvalg, der alle kommunepartier skal være representert.

Det er pekt på de problemer en står overfor i Nordland fylke, der en ikke har noe fylkesparti, men flere kretspartier.

Vi vil foreslå at hvis forslaget til ny nominasjonsordning blir vedtatt av landsmøtet, skal fylkes- og kretspartiene på sine årsmøter i 1968 treffe vedtak om det er fylkespartiets styre, representantskapet, eller en nominasjonskomité som skal utarbeide listeforslagene.

III.

Idet vi viser til det vi her har framholdt, vil utvalget som sin endelige konklusjon forelå at det gjennomføres følgende retningslinjer for nominasjonen ved stortingsvalg:

1. Partiavdelingene og kommunepartiene fremmer forslag på kandidater til partiets liste ved stortingsvalg, eventuelt en fullstendig valgliste for fylket. Forslagene sendes til det forum et årsmøte i fylkespartiet har valgt til å utarbeide listeforslaget.
2. Dette utarbeider først et foreløpig forslag til liste som oversendes landspartiets nominasjonsutvalg til uttalelse.
3. Nominasjonsutvalget foretar en samlet vurdering av de forslag som er kommet inn fra fylkespartiene, og peker på de endringer som bør finne sted for å oppnå en allsidig sammensatt og slagkraftig stortingsgruppe, og en bedre demokratisk fordeling av kandidatene på de enkelte yrkesgrupper.
4. Fylkespartiets nominasjonsforum drøfter nominasjonsutvalgets vurderinger, og utarbeider så et endelig forslag til liste som sendes kommunepartiene og partiavdelingene til behandling. Forslaget må nærmere motiveres, og det må gis opplysninger om de prinsipper, forslag og tilrådinger som er lagt til grunn for forslaget til liste.
5. Dette listeforslaget som skal være utgangspunktet for ordskiftet på nominasjonsmøte, må også drøftes på det møte i kommunepartiene som skal velge utsendinger til nominasjonsmøtet.
6. Den endelige nominasjon blir som tidligere, nominasjonsmøtets ansvar.

Arvid Dyrendahl. Elsa Rastad Bråten.

Per Haraldsson. Konrad Nordahl. Haakon Lie.

Oddvar Berrefjord. Ola Teigen. Olaf Watnebryn.

Landsstyret behandlet denne innstillingen i møte 27. og 28. januar 1967 og vedtok enstemmig følgende endring til punkt 3 under romertall III:

«Nominasjonsutvalget foretar en samlet vurdering av de forslag som er kommet inn fra fylkespartiene ut fra hensynet til en allsidig sammensatt og slagkraftig stortingsgruppe, og avgir en uttalelse som tilstilles fylkespartiene.»

Fra partiavdelingene forelå disse forslag:

Fra Melbu Arbeiderparti:

Melbu Arbeiderparti tiltrer innstillinga fra DNA's nominasjonskomité og dens retningslinjer for nominasjon ved stortingsvalg.

Landsstyrets vedtak til endring av punkt 3, romertall III tiltres ikke.

Fra Lakselv Arbeiderpartilag:

Nominasjonskomitéens innstilling med landsstyrets forslag angående punkt 3 romertall III tiltres.

Tromsø Arbeiderlag slutter seg til forslaget under III som er i samsvar med lagets tidligere uttalelse i saken.

Fra Veitvet og Linderud Arbeidersamfunn:

Veitvet og Linderud Arbeidersamfunn gjentar sin henstilling i brev av 8. desember 1966 vedrørende nominasjonsordningen, og framsetter denne som forslag til partiets landsmøte:

Valgbarhetsgrensen oppad ved førstegangsnominering bør settes ved 58 år.

Dirigenten refererte en takk fra den demokratiske greske komité.

Ordsiftet.

Asbjørn Lillås, Vestfold, mente alle måtte være interessert i en debatt om nominasjonsordningen. Etter han mening hadde ikke utvalget vært udelt heldig. Den statistikken som er nyttet, er delvis misvisende. Den grupperer 47.1 prosent som funksjonærer, men dette er uriktig overfor store grupper som tilhører service-yrkene. Hvorfor ble ikke landets offisielle statistikk nyttet, i stedet for LO's? Den offisielle statistikken gir nemlig bedre fordeling mellom yrkene.

Når det gjaldt selve innstillingen, kunne han være enig i samordning på fylkesplan, men han var betenkt overfor forslaget om samordning på landsplan. Så lenge vi har den valgordningen vi nå har, bør vi avstå fra den slags sentralisering.

Heller ikke Organisasjonskomitéens angrep på den geografiske fordeling kunne han være enig i. Nettopp den geografiske fordelingen er en styrke for vårt parti, og vi bør ta godt vare på den. Et parti som Arbeiderpartiet kan ikke — i likhet med hva andre stundom gjør — nominere folk som knapt er medlemmer. Våre folk på Stortinget er derfor tillitsmenn for velgerne, samtidig som de er talsmenn for partiets politiske syn.

Arne Nilsen, Hordaland, ville peke på noen av hovedgrunnene til at han nå ville gå med på innstillingen. Det er blitt sagt at det enkelte partimedlem får mindre å si enn før. Det stemmer ikke. Det enkelte partimedlem får tvert imot større innflytelse enn før, etter de endringer komitéen nå har gjort. Men det kunne nok være grunn til å være betenkt over den opprinnelige innstillingen.

Det er to hovedsyn som ligger til grunn for innstillingen slik den er nå. Det ene er at det enkelte partimedlem skal få større innflytelse på nominasjonene enn før, det andre er at vi skal få en mer allsidig stortingsgruppe enn før. Disse synsmåtene er avgjørende for meg når jeg nå i all hovedsak går inn for fram-

legget. Det er en rimelig sjanse for at vi her har lagt grunnen til en bedre ordning enn den vi nå har.

Ole Wiig, Akershus, syntes nominasjonskomitéen hadde vært heldig da den sendte innstillingen ut til debatt. Mange gikk mot det første utkastet, men det var ikke så mye å si til innstillingen i den form den nå hadde fått. I det første utkastet var det særlig den sentrale samordningen som var uheldig. Her stakk det fram et ekspertsyn en måtte være på vakt mot — eksperter er nemlig som regel dårlige politikere. Den endelige innstillingen tydet derimot på at det her var lagt grunnlaget for en bedre nominasjonsordning enn den vi nå har.

Haakon Lie, Sentralstyret, ville si et par ord om statistikken. Lillås sa den var tendensiøs. Men her gjelder det en vurdering LO har lagt fram ved to tidligere valg. Nominasjonskomitéen selv har ikke lagt fram noen statistikk.

En ting til: Når vi i det hele tatt kunne legge fram dette arbeidet, skyldes det ikke minst det som er utført ved Institutt for samfunnsforskning. Henry Valen har vært meget interessert i dette emnet, og han tok i sin tid magistergraden på materialet.

Så er det spørsmålet om Sentralstyrets innflytelse. Det forslaget som nå gjennomføres, betyr mer i retning av sentral innflytelse enn noen drømte om. Er det noe vi holder oss unna, så er det nominasjoner. Vi ønsket bare å hjelpe de grupper som måtte ha behov for det. Men vi gir vår fulle tilslutning til det landsstyrevalgte nominasjonsutvalgets innstilling, selv om den etter vår mening er blitt forsterket.

Og så den geografiske fordelingen. Vi kommer selvfølgelig aldri til å forlate den, vi må alltid ta geografiske omsyn. Det forstemmende er at vi holder fast ved en fordeling som oppsto den gang vi hadde én-mannskretser.

Den største seier for forslaget er at Oslo-partiet nå har tatt det opp og praktisert det til alles tilfredshet.

Martha Johannessen, Østfold, var ikke sikker på om en skulle se på kvinnene som en ensartet yrkesgruppe. Vi har én stor kvinnegruppe, og det er husmødrene. Men ellers er kvinnene representert i mange yrker. Hvis de skal få en sterkere stilling i nasjonalforsamlingen, må det ikke tas for store gruppehensyn. Iallfall vil det være rimelig at husmødrene får en sterkere representasjon enn de nå har.

Ragnvald Støyva, Sunnmøre, syntes det var helt nødvendig å få gjort noe med nominasjonsordningen. Svakheterne ved den ordningen vi nå har, kommer særlig sterkt fram i et fylke som vårt, hvor vi har tre fogderier som nominerer hver for seg. Det kan da hende at alle tre på første-plassen har stilt opp folk som har samme yrke. Når det gjelder dette med yrkesfordelingen, bør vi få en ordning som gjør det mulig å komme fram til en bedre balanse enn nå.

Liv Stubberød, Østfold, mente det nå var forsvarlig å gå inn for innstillingen i den form den hadde fått. Vi bør fram til en nominasjonsordning som sikrer at vi får nominert de dyktigste.

Hanne Marie Tjensvoll, Kvinnesekretariatet, syntes det var på sin plass å komme inn på forslag nr. 3 fra Veitvet og Linderud Arbeidersamfunn. Det heter i forslaget at valgbarhetsgrensen ved første gangs nominasjon settes ved 58 år. Et slikt forslag innebærer en innskrenkning av folkestyret. Opprinnelig omfattet folkestyret her i landet bare 7—8 prosent av folket. Men vi har nå 728 000 mennesker som er over den alder dette forslaget nevner. Det er riktig at vi bør satse på de unge. Men vi skal ikke glemme at hvis de skal bli valgt, må de ha vist at de kan make en innsats og at de kan fylle en plass. Det er en regel som gjelder for alle, og den må også gjelde de unge. Iallfall må vi ikke amputere de eldres politiske rettigheter for å skaffe plass for de unge.

Det er blitt så moderne å snakke om gjennomsnittsalder. Det skiltes med lav gjennomsnittsalder, men det er ingen kvalifikasjon i seg selv. Vi vet at de eldre har erfaringen — skal vi skyve den til side for å få gjennomsnittsalderen ned? Vi må være forsiktige her, og ikke skape noe kunstig skille mellom generasjonene. Og la oss framfor alt ikke skape noe oldingparti for de over 40.

Oddvar Berrefjord, Telemark, var enig med Anne Marie Tjensvoll. Vi kan ikke vedta regler som innskrenker rettighetene til en hel folkegruppe.

Den opprinnelige innstillingen har fylt sin oppgave, i og med at den har skapt debatt. Den innstillingen som nå foreligger, bør vi vedta. Hva sentraldirigeringen angår, så vil det sikkert ikke være mulig å utøve den overfor noe fylkesparti.

Jon Ivar Nålsund, Oslo, minnet om at nominasjonsspørsmålet hadde vært lite diskutert blant de unge. Men for sitt eget vedkommende syntes han det var et godt forslag. Det er noe alle vet at

nominasjonene kan by på store vansker i våre store valgdistrikter. Når det gjelder aldersgruppene, bør en ikke gå ut fra at 20—25-åringene lar seg påvirke av 50—60-åringene. På den annen side er mange av de eldste stortingsmennene våre beste.

Harald Løbak, Hedmark, opplyste at Hedmark fylkesparti av DNA hadde gjort et enstemmig vedtak: Det hadde gått inn for første del av innstillingen og tatt avstand fra siste halvdel.

Det er de fremste partifolk i avdelingene som møter på nominasjonsmøtene. Og vi pleier å si etterpå at det er en god liste vi har. I det ligger det da at lista dekker de krav vi stiller.

Jeg er enig i, sa *Løbak*, at den demokratiske behandling av nominasjonsspørsmålet må være så god som mulig. Men da skal medlemmene ha lov til å prege innstillingen. Trass i dette het det i det opprinnelige forslaget, at et landsutvalg skulle ha adgang til å gjøre endringer. Det er en meget stor vinning for innstillingen at dette nå er fjernet. Det gjelder om å få fram de folk som har tillit i distriktet.

Og til slutt dette: Vi må forsterke nominasjonsmøtenes ansvarlighet. Det står for meg som noe av det viktigste.

Arvid Dyrendahl, nominasjonsutvalget, nevnte at uttalelsen fra Hedmark fylkesparti av DNA ikke var blitt oversendt til partikontoret eller til nominasjonsutvalget.

Det som skjer, er at vi skaper langt bredere debatt om nominasjonene. I en rekke fylker er situasjonen nå denne: Møtene diskuterer én person, eller eventuelt to. Vi i Gjøvik synes det er tabu å diskutere nominasjonene i Lillehammer eller Gudbrandsdalen. Og de kjenner det på samme måten overfor oss.

Hvis en stortingsmann nå faller fra, og en varamann rykker inn, så betyr det som regel at vedkommende arver en sikker plass på lista.

Det som vil skje, etter den innstillingen vi har lagt fram, er at alle får drøfte hele opplegget. Vi vil da komme mer bort fra distriktshensyn. Det har vært sagt mange ganger at vi må få flere kvinner på tinget. Vi har anledning til å greie dette nå, når vi får en prøveoppstilling. Da har vi iallfall et bedre grunnlag å bygge på. Jeg tror vi bør få en bred debatt om dette i tida som kommer, og i februar—mars får vi så den store debatten om nominasjonene.

Dirigenten: Dirigenten går ut fra at møtet er enig i at alle forslag sendes redaksjonskomitéen.

I debatten var følgende forslag tatt opp:

Fra Ole Wiig, Akershus:

«Tillegg til punkt 4:

Alle innkomne forslag til kandidater samt nominasjonsutvalgets uttalelse sendes også partiavdelingene.»

Fra Sigurd Kalheim, Sør-Trøndelag:

«Nominasjonsordningen gjøres også gjeldende ved kommunevalg i kommuner med mer enn én partiavdeling.

Nominasjonsutvalg på lands- og fylkesbasis faller selvsagt bort ved kommunevalg.»

Fra Hanne Marie Tjensvoll, Kvinnesekretariatet:

Forslag nr. 3 fra Veitvet og Linderud Arbeidersamfunn:

«Veitvet og Linderud Arbeidersamfunn gjentar sin henstilling i brev av 8. desember 1966 vedrørende nominasjonsordningen, og framsetter denne som forslag til partiets landsmøte:

Valgbarhetsgrensen oppad ved førstegangsnominering bør settes ved 58 år.»

Pliktmessig medlemskap i LO.

Her forelå følgende forslag:

Fra Oslo Arbeiderparti:

1. Landsmøtet pålegger Sentralstyret å utrede partilovens bestemmelser om medlemskap, medlemmenes plikter og ansvar, reservasjonsrett, suspensjon og eksklusjon (§§ 2, 6, 12, 13, 14) med sikte på å finne fram til mer hensiktsmessige ordninger.
2. Landsmøtet pålegger Sentralstyret å utrede spørsmålet om det kollektive medlemskapet med sikte på å skape et sterkere og bredere samarbeid mellom kommunepartiene og fagforeningsavdelingene.
3. Bestemmelsen i partilovens § 14, 4 om pliktmessig medlemskap i Landsorganisasjonen bør revideres.

Motivering:

1. Partiets indre forhold, oppbygging og arbeidsformer har i sterk grad vært preget av ytre forhold og samfunnsmessige forutsetninger for partiets politiske kamp. Norsk arbeiderbevegelse har hatt en betydelig evne til å skape indre forutsetninger for framstøt og seire i den faglige, kulturelle og politiske strid.

Arbeiderbevegelsen har gjennomlevd en periode hvor det på den indre front i bevegelsen var nødvendig å skape en sterk konsentrasjon av kreftene og en høy grad av besluttsomhet utad. Dette kommer bl.a. til uttrykk i partiets lover — som med sine bestemmelser stiller sterke krav både til medlemmer og partiets organisasjonsledd.

To vesentlige forhold tilsier at vi nå bør ta partilovens bestemmelser om partiets indre funksjon opp til ny overveielse:

- a) De rent samfunnsmessige endringene — som har skapt en lettere politisk atmosfære, bedre opplysning, større åpenhet — mer toleranse og positive sosiale forhold.

b) Nye synspunkter på partiarbeidet og ønskene om å gjøre partiet til et «masseparti». Skal vi på den ene side skape moderne og elastiske former for medlemskap, informasjon og aktivitet, kan vi vanskelig på den annen side holde på formaliteter og krav som ikke er tilsvarende utformet.

2. På landsmøtet i 1965 ble det fra Oslo-representasjonen fremmet dette forslaget:

«Det nye sentralstyret gis i oppdrag å planlegge og gjennomføre en aksjon for å styrke det kollektive medlemskapet og samarbeidet mellom fagbevegelsen og kommune- og fylkespartier. Aksjonen gjennomføres i løpet av landsmøteperioden, og landsmøtet i 1967 forelegges resultatet. Bringer ikke denne aksjon en vesentlig styrkelse av det kollektive medlemskapet, forelegges landsmøtet spørsmålet om en omlegging av det organisatoriske samarbeidet mellom partiet og fagbevegelsen på det lokale plan.»

Forslaget ble oversendt Sentralstyret, idet redaksjonskomitéen viste til at forslaget var i tråd med organisasjonskomitéens synspunkter. Fra Sentralstyrets side er det i landsmøteperioden gjort flere tiltak for å styrke det kollektive medlemskapet, men resultatene tyder ikke på noen vesentlig bedring. Fortsatt er bare en liten andel av fagforeningene (ca. 16–17 prosent), med i partiet og aktive på det lokale plan. Det sentrale spørsmålet er samarbeidet mellom fagbevegelsens og partiets organer — og vi kan ikke lenger operere med former for dette samarbeidet som resulterer i at mer enn 80 prosent av fagforeningene står utenfor den politiske aktiviteten i arbeiderbevegelsen. Alle krefter bør settes inn for å rette opp dette forholdet — og mulighetene for bedre ordninger må nøye undersøkes.

3. Når det gjelder det konkrete spørsmålet om pliktmessig LO-medlemskap for partimedlemmene, er dette en bestemmelse som klart har kommet i utakt med utviklingen og som derfor snarest bør revideres. Denne bestemmelse hadde sin forutsetning i den oppgaven å skape en felles styrke i fagbevegelsen og partiet av avgjørende betydning, men erfaringene og utviklingen i de senere år har vist oss at vi gjennom arbeiderbevegelsens forskjellige ledd må skape oss en sterkest mulig kontaktflate utad. Dette betyr at vi må søke å unngå restriksjoner som innsnevrer de enkelte ledds kontaktmuligheter — på den annen side må vi skape samarbeidsformer innad som likevel formidler fellesskapet og slagkraften i arbeiderbevegelsen.

Fra Oslo Baker- og Konditorforening:

Vi foreslår å tilføye et nytt punkt 4 i § 12 «Reservasjonsrett og reservaspplikt», i partiets lover.

Punkt 4: Til representasjon i representantskap og årsmøter kan bare velges medlemmer med personlig medlemskap i partiet.

Motivering:

Vi finner det hemmende for den politiske utvikling og aktivitet i partiet at medlemmer med en følelsesmessig avvikende politisk oppfatning (selv om de ikke er medlemmer av noe annet politisk parti) skal kunne være med å bestemme partiets politiske kurs og retningslinjer.

Vi føler det også som et renslighetsprinsipp at de som skal være med og ta de politiske avgjørelser også bør ha plikt til å ta et politisk ansvar i partiet.

Fra Tromsø Arbeiderlag:

Etter Arbeiderlagets oppfatning bør bestemmelsene i vedtektenes paragraf 14. 4 ikke ytterligere uthules. Den «avpolitisering» det snakkes om i enkelte forbund for tjenestemenn bør partiet for sin del ikke følge opp. Ethvert partimedlem som er organisasjonsmulig i LO bør vise sin solidaritet med arbeiderbevegelsen ved å stå tilsluttet den fagorganisasjonen som ser videst i sitt arbeid for å bedre lønns- og arbeidsvilkårene for arbeidstakerne. Bestemmelsen i paragraf 14. 4. er i sin nåværende form tilstrekkelig moderat.

Landsstyret la fram følgende forslag:

«Landsmøtet anbefaler at Samarbeidskomitéen mellom Landsorganisasjonen og partiet setter ned et utvalg på 5 medlemmer til å utrede spørsmålet om revisjon av § 14, punkt 4, i partiets lover om pliktmessig medlemskap i Landsorganisasjonen. Utredningen legges fram for Landsstyret til behandling.»

Tor Aspengrens innledningsforedrag.

Tor Aspengren, LO: Det jeg skal snakke om her i dag, stikker langt inn i hjertet på noen og hver, særlig de fagorganiserte. Oslo Arbeiderparti har til landsmøtet fremmet forslag om at § 14, punkt 4, i partiets lover skal revideres. Faglig-politisk utvalg har fått oversendt dette spørsmålet til uttalelse. Det er da også klart at når det gjelder et slikt spørsmål, må det tårne seg opp store vansker for sentralstyret.

Når det gjelder den dagsaktuelle side ved spørsmålet vil jeg si dette: Fra kommune til kommune, og fra fylke til fylke blir disse sakene ulikt behandlet. Det er altså et vanskelig vurderingsspørsmål vi her har foran oss.

Oslo Arbeiderparti som har sendt inn dette forslaget til landsmøtet, mener at punkt 4 i § 14 er foreldet. Jeg vil ikke skjule for landsmøtet at vi i faglig-politisk utvalg er av samme mening. Denne bestemmelsen bør etter vårt syn helt ut av partiets lover. I stedet for en lovbestemmelse kan vi da heller innarbeide en regel som går ut på at *tillitsmenn* skal være faglig organisert hvis de har anledning til det.

Vi vet i dag at det ikke er små områder, men meget store områder, hvor en rett og slett ser gjennom fingre med det hele. Om sentralstyret noen gang kommer inn i bildet, vet alle hva konsekvensen må bli. I den diskusjon vi hadde i sentralstyret var det en alminnelig oppfatning at det bør gjøres noe med dette. Det spørsmålet som reiser seg i denne sammenheng, er om partiet eller fagorganisasjonen vil tape noe på en endring. Mitt svar blir nei. Dersom vi går inn for å aktivisere oss selv, tror jeg ikke vi kommer til å tape noe på å styrke denne bestemmelsen.

La oss ikke snakke for mye om det som skjedde for 40 år siden eller mer. Det er opp til oss å finne former for utviklingen i vår tid. Nå tror ikke jeg at det skapes noe nytt fordi om denne bestemmelsen strykes. Men jeg tror at forholdene legges bedre til rette for den utvikling vi ønsker. Det må nemlig være klart, at vi kan ikke bare se på utviklingen, vi må også prøve å påvirke den.

Det gjelder altså å finne fram til fellesinteressene. Det har vært sagt, blant annet fra arbeiderkvinnene, at dette spørsmålet måtte bli nøye vurdert før det eventuelt gjøres noe vedtak om å ta bestemmelsen ut av lovene. Jeg er enig i det, alle uttalelser som kommer inn må vurderes. På den annen side bør det også tas hensyn til uttalelser som kommer inn. Jeg tror nok vi kan være enig i slike mer alminnelige synsmåter, men vi kan vanskelig bruke betenkelighetene som påskudd for ikke å gjøre noe med spørsmålet.

Jeg vet godt at mange vil si: Hvis et menneske er engasjert politisk i Arbeiderpartiet, så bør det være med i fagorganisasjonen. Det er vanskelig å gå mot en slik tankegang. Men vi vet samtidig at i en by har to mann vært tilsluttet vårt forbund for arbeidsledere, andre steder har ingen vært tilsluttet. De organisasjonsmulige er til dels folk som det har vært aktuelt å få med i Arbeiderpartiet. Det har ikke latt seg gjøre på grunn av at de faglige står tilsluttet en gul forening.

Med en slik holdning aktiviserer vi ingen faglig, men vi passifiserer mange politisk hvis denne lovregelen blir fulgt. Derfor: La oss legge mindre vekt på følelsene, la oss i stedet se hva vi tjener på. Når Oslo Arbeiderparti og faglig-politisk utvalg har gått inn for et forslag som dette, så er det ikke vår mening at vi skal slappe av. Men la oss få bestemmelser som gjør det mulig å behandle alle likt i alle deler av landet.

Harald E. Olsen, Vestfold, tvilte på om landsmøtet kunne delegere til landsstyret myndigheten til å foreta lovendringer. Da ville det trolig være bedre at det ble nedsatt en komité, og at saken så sendes til grunnorganisasjonene med sikte på en avgjørelse på neste landsmøte.

Når det gjelder selve saken, så har de borgerlige i lang tid angrepet det faglig-politiske samarbeidet. De stadige drypp har fått oss selv til å vakle i troen på dette samarbeidet som vi engang var så stolte over.

På årsmøtene i fylkespartiene i Vestfold og Telemark ble spørsmålet viet stor oppmerksomhet. En uttalelse fikk enstemmig tilslutning i Telemark. Den gikk ut på at partimedlemmer som hadde anledning til det, også burde være med i LO.

Det er for store veksler å trekke på en partimann, at han ikke kan bli formann på sin arbeidsplass uten å gå ut av LO. I en av kommunene i Vestfold er det nominert en mann som er medlem av Landaforbundet, og dette kommer antakelig til å smitte. Det er klart at mange av disse folkene er kjekke karer, men de mangler noe av det viktigste: Forståelsen av hva en sterk fagbevegelse betyr.

Taleren fremmet dette forslaget til uttalelse:

«Faglig-politisk uttalelse.»

Å fravriste arbeiderbevegelsen ledelsen av samfunnsutviklingen er det hovedmål de borgerlige partier har samlet seg om. De enkelte borgerlige partiers spesielle synspunkter om hvilke virkemidler de mener bør nyttes i samfunnspolitikken er skjøvet i bakgrunnen.

De borgerlige partier gir deres reservasjonsløse støtte til organisasjoner som står utenfor LO, og deres gjentagne angrep på vår fagbevegelse viser tydelig at de som et viktig virkemiddel satser på en splittelse av norsk fagbevegelse og en svekkelse av det faglig-politiske samarbeidet. Dette må mane oss til å forsterke samarbeidet gjennom en effektivisering av bestående samarbeidsorganer ved bl. a. en aktivisering i kollektivt tilsluttede fagforeninger og en videre utbygging av kontaktgrupper.

Under sterk motstand fra de borgerlige og deres aviser har LO og DNA gjennom et intimt samarbeid preget utviklingen i vårt samfunn i en grad som arbeiderbevegelsen har grunn til å være stolt av.

Skal vi ha muligheter til igjen å vinne den politiske ledelse i vårt samfunn, må samarbeidet i vår faglige og politiske arbeiderbevegelse styrkes.

Landsmøtet vil henstille til alle i vårt parti å finne sin plass i fagforeninger tilsluttet Landsorganisasjonen i Norge i pakt med § 14, 4, i våre lover, hvor det heter: «*Partimedlemmer som har adgang til det, plikter å stå tilmeldt Landsorganisasjonen i Norge.*»

Vi henstiller til alle fagforeninger å yte økonomisk støtte til DNA's valgkamp, slik at det økonomiske grunnlaget for å føre en effektiv valgkamp kan styrkes.

La oss samle kreftene for nye framstøt for arbeiderbevegelsen.»

Harald E. Olsen, tok også opp følgende forslag:

«I paragraf 14, 4, foreslår Landsstyret:

«Utredningen legges fram for Landsstyret til behandling.»

Dette utgår. —

Nytt forslag:

Utredningen sendes grunnorganisasjonene til behandling og avgjøres på neste landsmøte.»

Kåre Strand, Buskerud, leste opp § 14, punkt 4: «Partimedlemmer som har anledning til det, bør stå tilsluttet fagorganisasjonen.» Han mente dette var en styrke både for det faglige og det politiske arbeidet. Han kunne ikke forstå innstillingen til spørsmålet. Punkt 4 er da ikke uten reservasjonsmuligheter. Han hadde ikke lyst til

å gi landsstyret fullmakt til å stryke paragrafen. Det viktigste er å finne fram til regler for hvordan bestemmelsen skal praktiseres.

Sigurd Danielsen, Oslo, fant det vanskelig å holde følelsene tilbake i en sak som denne. Mange av oss har fått det inn med morsmelken at partiet og fagorganisasjonen er brødre. Han kunne ikke være med på at landsstyret skulle avgjøre dette spørsmålet. Det riktigste vil være et vedtak i landsstyret om at de som er organisasjonsmulige, de skal være faglig organisert.

Aspengren nevnte at vi har byer hvor avdelingene av arbeidsledere er svake. Da bør vi heller skape en bedre organisasjonsform for denne gruppen. Hvis ikke landsmøtet vil gjøre et vedtak om at politisk organiserte også skal være faglig organisert hvis de har anledning til det, så ville taleren gå med på Olsens forslag.

Einar Gerhardsen, Sentralstyret, trodde ikke det var nødvendig å legge opp denne debatten som om det var uenighet om grunnsynet. Noen slik uenighet er det nemlig ikke. Men de problemer vi her står overfor, er så mangeartede at det ikke er lett å gjøre rede for dem. Ingen kan ønske eller ville ta noen avgjørelse som skaper strid mellom partiet og fagbevegelsen. Det er ikke sentralstyret, men faglig-politisk utvalg som har fremmet forslaget, altså et organ som skal ivareta samarbeidet.

Det har vært nevnt hvordan dette med arbeidslederne oppsto. Når en jernarbeider ble formann, ville ikke fagforeningen hans ha ham lenger. For likevel å gi ham mulighet til å stå faglig organisert, ble arbeidslederforbundet stiftet.

Taleren understreket at dette med arbeidslederne ikke er noe omfattende problem. Vanligvis regner vi med at partifolk er faglig organisert hvis de har anledning til det. Hele spørsmålet kan kanskje løses ved å gå inn på den tankegangen Kåre Strand var inne på, nemlig forståelsen av paragrafen. Den praktiseres nå på forskjellig måte på de ulike steder, og dette har skapt strid innen partiet, men ikke mellom partiet og fagorganisasjonen. Det er viktig nå at møtet søker å finne fram til problemets kjerne, og ikke snakker for mye om det alle er enig om.

Eivind Hvattum, Oslo, var ikke i stand til å mobilisere de store følelser i denne saken. Hensikten er nemlig ikke å svekke LO. Vi bør se på dette forslaget som en motvekt mot de gule organisasjonene. Hvis vi får gule organiserte inn i våre partilag, har vi større mulighet til å påvirke dem. Det er nemlig bare gjennom positiv påvirkning vi kan komme noen vei.

Willy Jensen, Vestfold, nevnte at dette spørsmålet var tatt opp i Statstjenestemannskartellet, men med motsatt fortegn: De vil gjerne stå i LO, men vil ikke yte noe til partiet. I det forbund jeg står i, har vi medlemmer fra toppen og nedover organisert i LO. Problemer med LO eller partiet har vi aldri hatt. Men denne saken har to sider: Vi vil på den ene siden gjerne ha disse folkene med oss, som partimedlemmer. Og på den andre siden: Skal LO begrense sine organisasjonsmuligheter ved å stille krav om partimedlemskap? Vi må velge en linje her. Det hele er nokså uklart nå.

Dirigenten: Enda 10 talere er inntegnet. Dirigenten forslår strek. Forslaget ble enstemmig vedtatt.

Kåre Hansen, sentralstyret, holdt fram at dette spørsmålet har stor interesse i Handel og Kontor. Det er et meget vanskelig spørsmål. To organisasjoner utenfor LO markerer seg klart. Den ene oppretter overenskomster for bankfunksjonærene og forsikringsfunksjonærene. De er selvfølgelig godt organisert, og blant dem fins det også medlemmer av DNA. Vi organiserer de samme gruppene. Skulle vi få dem over til oss, ville de fleste unnlate å stå i partiet. Et spørsmål som ikke er nevnt gjelder de uorganiserte. Det er viktig at vi her kan finne fram til en formulering. Jeg har ingen tro på at vårt forbund kan løse problemet for sitt vedkommende gjennom en bestemmelse i partiets vedtekter.

Per Andersen, Oslo, var ikke engstelig etter den vending saken nå hadde tatt. Han ville derimot ha vært engstelig hvis det hadde vært hensikten å fjerne bestemmelsen straks. Dette er forøvrig en sak som ikke gjelder bare arbeidslederne. Vi har andre grupper i noenlunde tilsvarende situasjon, og vi kan få flere. Jeg forstår i grunnen ikke at dette spørsmålet samler så stor interesse under dette landsmøtet hvis det bare gjelder noen få tilfeller. Men la bestemmelsen bli stående.

Rolf Dragvold, Oslo, kunne vanskelig tenke seg folk som var medlemmer av DNA uten å stå fagorganisert, hvis de hadde anledning til det. Men vi har yrkesforeninger innen statssektoren, og de er gjerne tilsluttet en annen organisasjon, f. eks. Embetsmenneskes Landsforbund. De nekter å la seg organisere i Statstjenestemannskartellet, selv om de politisk sokner til oss. Hvis vi skulle følge bestemmelsen slik den står i dag, ville vi miste yrkespartilag. Det som står i § 14, punkt 4 er nemlig dette: Du får ikke bli medlem av vårt parti hvis du ikke organiserer deg i LO.

Georg Ask, Oslo, tok utgangspunkt i noe Aspengren sa i sin innledning: At det blir vanskelig for partiet å behandle dette spørsmålet, fordi forholdene skifter fra sted til sted. Det som bør føyes til, er at de ansatte får forskjellig behandling på de forskjellige arbeidsplasser. Hvattum var inne på de vansker vårt lag hadde. Dengang gjaldt det fem mann. I dag er det 27 mann ved denne bedriften. Jeg mener landsmøtet bør se på dette. Men det var riktig av Oslo Arbeiderparti å ta opp saken, og like riktig er den stilling det sentralt er tatt til spørsmålet. Det vi nå bør gjøre, er å la en komité på fem mann utrede spørsmålet om revisjon av § 14. Vi må fram til linjer som sikrer at det ikke blir gjort forskjell på folk. De som ønsker det, må få anledning til å stå som medlemmer av partiet uten at det stilles opp vilkår for det.

Willy Jensen, Vestfold, mente at partilagene hadde et annet syn enn sentralledelsen i dette spørsmålet. Gerhardsen pekte på problemer som melder seg, og det kan vi forstå. Men vi må samtidig spørre: Er disse problemene så store at vi bør styrke bestemmelsen? Jeg vil slutte opp om Harald Olsens forslag. La oss få spørsmålet ut til drøfting i grunnorganisasjonene.

Rolf Hansen, Oslo, understreket at den borgerlige propagandaen har ganske bestemte hensikter, og den vil fortsette så lenge samarbeidet parti — fagbevegelse pågår. Når Oslo-partiet har tatt dette spørsmålet opp, er det fordi vi har møtt problemet. Det gjelder ikke bare enkeltmedlemmer, men hele foreninger. La oss være ærlige og innrømme at bestemmelsen må revideres nå, slik at vi kan greie å mestre problemet. Denne vinteren har det vært en organisasjons-offensiv, og vi har tegnet nye medlemmer til partiet. Vi tegner medlemmer, ja, men vi sier ikke noe om vilkårene. Det er uærlig hvis vi da i neste omgang vil håndheve en bestemmelse som den vi diskuterer her i dag. Vi må tvertimot sørge for å opptre slik at vi har størst mulig kontaktflate.

Gunnar Alf Larsen, Oslo, trodde problemene ble gjort større enn de virkelig er. Vi skal kunne forstå at det oppstår vansker enkelte steder. I min organisasjon har vi ingen vansker, men nå hører vi at det er annerledes hos Kåre Hansen. Jeg er villig til å godta hans vurdering. Lovene til partiet må ha kontakt med det levende livet, og vi må lage en bestemmelse som vi er villige til å følge. Det er å overdrive saken hvis noen sier at her gjelder det samarbeidet mellom partiet og LO. Det viktigste nå er å redusere saken til de riktige dimensjonene.

Eivind Lappegård, Akershus, var ikke enig med Gunnar Alf Larsen når det gjelder det kollektive medlemskapet. Det pliktmessige medlemskapet har sin betydning.

Oscar Olsen, Akershus, ville se det fra en annen synsvinkel. Det har vært snakket om hva LO taper eller tjener. Men hvordan vil det virke for partiet? Vi har en rekke eksempler på det, og Landarforbundet er ett av dem.

Tor Aspengren, LO: Jeg er glad for at denne diskusjonen har forløpet uten altfor mye følelsesbetont snakk. Det er vel ingen her som mener at denne saken er reist av folk som er borgerlig påvirket. Jeg har spurt meg selv: Er det noen vits i å ha en lov som ikke følges og som vi må se gjennom fingrene med?

Strand sa det på sin måte: At lovbestemmelsen i realiteten er myk, fordi det heter «når det er adgang til det». Men den fortolkningen holder ikke. Det innstillingen går ut på, er å få utredet spørsmålet. Men jeg har likevel lagt kortene på bordet, for å vise at vi i faglig-politisk utvalg har diskutert å få fjerne bestemmelsen helt.

La meg gjenta at vi slett ikke er borgerlig påvirket.

Jeg tror det kan være riktig å gå på det Harald Olsen var inne på. Det kan godt være vi kan beholde noe av paragrafen, men da må vi gjøre den myk i realiteten. Det er den nemlig ikke nå. Jeg tror vi kan si fra dette seksjonsmøtet at vedtaket blir i tråd med innstillingen.

Dirigenten: Kan vi rekne med tilslutning til det?

Gunnar Alf Larsen, Oslo: Såvidt jeg vet, er det en feilaktig framgangsmåte. La oss forholde oss riktig.

Haakon Lie, Sentralstyret: Forskjellen er at vi får en uttalelse. Jeg synes det er riktig med en votering.

Sigurd Danielsen, Oslo: Hvis det blir slik Larsen antyder, vil jeg fremme forslag om at § 14 skal bestå.

Pause fra kl. 17.40 til kl. 18.30.

Kontingentspørsmålet.

Da seksjonsmøtet fortsatte drøftingene etter pausen, ble kontingentspørsmålet tatt opp.

Her forelå følgende opprinnelig innstilling fra kontingentkomitéen:

Sentralstyret oppnevnte våren 1966 en komité for å komme med innstilling om ny kontingentordning. Innstilling forelå 13. oktober 1966.

Landsstyret drøftet innstillingen i møte den 28. januar 1967. Innstillingen var på forhånd oversendt til landsstyrets medlemmer.

Følgende vedtak ble gjort:

Landsstyret gir sin prinsipielle tilslutning til en omlegging av partikontingenten.

Det ble i landsstyret nevnt til overveielse å basere ordningen på én kontingentsats.

Komitéens innstilling sendes avdelingene til behandling.

Landsstyrets innstilling vil bli lagt fram for landsmøtet.

Kontingentkomitéens innstilling.

Innledning.

Det norske Arbeiderpartis organisasjonsapparat er bygget opp etter et mønster som, når en ser bort fra små endringer, har vært uforandret i mer enn 50 år. En kan uten videre slå fast at systemet i mange år funksjonerte godt og hadde en fasthet og en effektivitet som særlig våre motstandere misunnte oss.

Utviklingen som foregår med stadig økende takt, er imidlertid i ferd med å løpe fra det systemet vi bruker. Vi vil minne om at vårt organisasjonssystem bygger på direkte medlemskap i grunnorganisasjonene, men ellers kollektiv tilmelding av partiavdelinger, fagforeninger og ungdomslag i kommunepartiene. Kollektiv tilmelding av kommunepartiene i distriktspartiene og så til slutt kollektiv tilmelding av distriktspartiene i landspartiet.

Ingen medlemmer er direkte tilmeldt Det norske Arbeiderparti. Alle som er medlemmer, er det gjennom en avdeling, en fagforening eller et ungdomslag. Ordningen forutsetter en aktiv medvirkning i alle ledd fra alle som er tilmeldt, hvis det skal virke tilfredsstillende.

Systemet virker ikke lengre på en måte som vi er tilfreds med. Bare en del av medlemmene deltar i møtevirksomheten, og bare en del av medlemmene får da del i den informasjonsvirksomhet som møtene gir. Bare noen av medlemmene er med på å utforme og påvirke partiets politikk.

Vi har behov for en ny og bedre kontakt med medlemmene, og med grupper av våre velgere som ikke har tid og anledning eller lyst til å delta i arbeidet i grunnorganisasjonene, mennesker som gjerne vil støtte partiet økonomisk, ha del i informasjonsvirksomheten og være talsmenn for partiet i sitt miljø. Altså være partimedlemmer uten å føle plikt til å delta i arbeidet i grunnorganisasjonene. Den store folkeflyttingen som pågår, krever også nye former for kontakt. Partifeller som forlater sine hjemstedskommuner, finner ikke så lett fram til partiorganisasjonene i de nye distrikter de flytter til.

En moderne organisasjonsform må derfor gi anledning for den enkelte til å slutte seg direkte til Det norske Arbeiderparti sentralt. Det er et behov for partiet å kunne ha en direkte kontakt med de enkelte medlemmer, hvor de enn måtte befinne seg i landet og en medlemsform som følger medlemmet over i de nye miljøer.

Med et system med direkte medlemskap vil vi lettere kunne organisere og være i kontakt med sjøfolk, anleggsarbeidere og de tusener som har sitt arbeid utenfor hjemstedskommunen osv.

Partiet har behov for en informasjonsvirksomhet direkte til medlemmene i tillegg til den informasjon som i dag kan gis gjennom grunnorganisasjonene.

Alle ledd i organisasjonen sliter på et økonomisk grunnlag som er så dårlig at de bare i liten utstrekning kan fylle sin politiske oppgave. En bedret økonomi vil bidra til å styrke organisasjonen i alle ledd og gjøre sitt til at partiet totalt sett kan leve opp til sine politiske målsettinger i en ganske annen utstrekning enn tilfellet er nå.

Kontingentskomitéen har derfor sett det som en oppgave

1. å foreslå en alminnelig øking av kontingenten,
2. å legge forholdene til rette for en øking av tallet på individuelle medlemmer direkte tilsluttet landspartiet,
3. å innarbeide i kontingentsystemet et grunnlag for en utvidet og effektiv informasjonsvirksomhet overfor medlemmene.

Endringer som innarbeides i kontingentsystemet.

- a) I stedet for et medlemskap gjennom en grunnorganisasjon som den eneste mulighet for medlemskap, gjennomføres følgende: Hovedregelen for medlemskap er tilslutning direkte til landspartiet. Et medlem kan også tilmelde seg og ordne sine kontingentforpliktelser i en av partiets avdelinger.
- b) Samtlige medlemmer registreres sentralt for hele landet. Sentralkartoteket er lagt til rette slik at medlemmene også registreres som medlemmer i det distriktparti hvor de hører hjemme, det kommuneparti hvor de hører hjemme og i den avdelingen som de geografisk måtte høre hjemme i.
- c) Den nåværende kontingentgruppe II avskaffes. I stedet gjennomføres *Familiemedlemskap*.
- d) Systemet med halvårskontingent avskaffes. I stedet innføres årskontingent.
- e) Kontingentsatsene fastsettes av landsmøtet. Det menes her den totale kontingent som medlemmene skal betale. I dag fastsetter landsmøtet bare størrelsen av landspartiets kontingentandel. Resultatet av endringen vil bli en lik kontingent for alle medlemmer uansett hvor de bor.
- f) Kontingenten skal betales direkte til landspartiet. Avdelingene kan motta kontingent, men må da sende den videre til landspartiet etter bestemte rutiner.
- g) Kontingenten fordeles til de enkelte organisasjonsledd bestemte ganger i året. Til fastsatte tider vil distriktpartier, kommunepartier og avdelinger få tilsendt sin andel av den kontingenten medlemmene har betalt.
- h) Purring på utbetalt kontingent foretas et nødvendig antall ganger via sentralkartoteket. Restanser som til slutt likevel vil gjenstå, kreves inn av avdelingene.
- i) Kontingenten settes til kr. 30.00 pr. år for enkeltmedlemmer. Familiemedlemskap nyttes når flere personer i samme familie er tilsluttet. Kontingentsatsene er da: For første husstandsmedlem kr. 30.00 pr. år. For annet husstandsmedlem kr. 16.00 pr. år. For de derpå følgende husstandsmedlemmer kr. 10.00 pr. år.
- j) Fordelingen av kontingenten:
Landspartiets andel er kr. 10.00 for enkeltmedlemmer pr. år.
For familiemedlemskap kr. 10.00 for første husstandsmedlem pr. år.
For annet husstandsmedlem kr. 4.00 pr. år.
For derpå følgende husstandsmedlemmer kr. 2.50 pr. år.

Distriktpartiets andel av kontingenten er i alle ledd den samme som er gjengitt for landspartiet.

Kommunepartiets andel er:

For enkeltmedlemmer kr. 5.00 pr. år.

For familiemedlemskap kr. 5.00 for første husstandsmedlem pr. år.

For annet husstandsmedlem kr. 4.00 pr. år.

For de derpå følgende husstandsmedlemmer kr. 2.50 pr. år.

Avdelingenes kontingentandel

er den samme som er gjengitt for kommunepartiet.

Endringer i partiets lover.

De foreslåtte endringer innpasses i partiets lover til avløsning av de nåværende paragrafer 5 og 6.

§ 5 *Kontingenten.*

1. *Medlemskontingenten* i Det norske Arbeiderparti er kr. 30.00 pr. år for enkeltmedlemmer.

2. *Familiemedlemskap* nyttes når flere medlemmer av samme familie er tilsluttet. Satsene er da:

For første husstandsmedlem kr. 30.00 pr. år.

For annet husstandsmedlem kr. 16.00 pr. år.

For de derpå følgende husstandsmedlemmer kr. 10.00 pr. år.

3. *Årskontingenten* er lik for hele landet og skal fortrinnsvis betales i perioden januar—april.

4. *Kollektivt tilmeldte fagforeninger* betaler sin kontingent til kommune-
partiene.

Landspartiet og distriktpartiet har like andeler av denne kontingen-
ten, for disse to ledds vedkommende er satsene:

For kollektivt tilmeldte i Oslo og Bergen kr. 8.00 pr. år.

For kollektivt tilmeldte utenfor Oslo og Bergen kr. 6.00 pr. år.

Kommunepartiene fastsetter selv sin kontingentandel som kommer i tillegg til beløpet som går til landsparti og distriktparti.

5. *Ungdomslag tilsluttet AUF* betaler gruppekongent etter følgende sats:

For lag med inntil 50 medlemmer kr. 15.00 pr. år.

For lag med mer enn 50 medlemmer kr. 30.00 pr. år.

Kontingenten for ungdomslaga kreves inn av kommunepartiet og fordeles med $\frac{1}{2}$ til landspartiet, $\frac{1}{3}$ til distriktpartiet og $\frac{1}{3}$ til kommune-
partiet.

Kommentarer.

6. *Innkrevingen av kontingent.*

Komitéen har undersøkt de tekniske muligheter for å gjennomføre et moderne kontingentsystem tilpasset partiets behov. Vi finner at alle de behov vi har når det gjelder selve kontingentinnkrevingen, er enkle tekniske oppgaver å løse. Selve systemet gir oss imidlertid muligheter for en effektiv kontaktvirksomhet overfor medlemmene som vi ikke tidligere har hatt. Betydningen av et sentralt medlemskartotek der vi kan nå samtlige medlemmer i løpet av meget kort tid, er av største viktighet.

Hovedregelen er at kontingenten betales.

- a) *over postgiro direkte til landspartiet.*
- b) Medlemmer som ønsker det, kan imidlertid betale kontingenten i sine partiavdelinger.
- c) Det opprettes et sentralt kartotek over samtlige medlemmer som er direkte tilmeldt. Kartoteket opprettes ved hjelp av hullkort, der en nytter moderne databehandling, slik at medlemskartoteket kan nyttes for å dekke flere behov. Vi nevner følgende behov som kan dekkes ved hjelp av et sentralt kartotek i forbindelse med kontingentoppkrevningen:

Kartoteket bygges opp slik at vi kan skille ut de enkelte distrikter, kommunepartier og avdelinger. Vi kan da i en aktuell situasjon nå fram til samtlige medlemmer i en bestemt avdeling, samtlige medlemmer i et kommuneparti, samtlige medlemmer i et distrikt eller samtlige medlemmer i hele landet.

- d) Innbetalingskort for kontingent sendes ut til samtlige medlemmer på samme tidspunkt. Innbetalingskortet er utformet slik at kvitteringsgjenparten blir medlemskortet for angjeldende år.
- e) Medlemmer som betaler direkte til sin avdeling, skal nytte det innbetalingskort han eller hun får tilsendt i posten. Avdelingens kasserer som mottar kontingenten, undertegner kvitteringsgjenparten, som medlemmet beholder. Til fastsatte tider sender avdelingens kasserer den totale kontingentsum som er mottatt til landspartiet. Samtidig sendes innbetalingskortene som medlemmene har levert, også til landspartiet. Landspartiet sender disse kortene over til det sentrale kartotek, hvor de plasseres på samme måte som de kortene som er kommet via Postverket. Til bestemte tider foretas via kartoteket fordeling av kontingenten. Distriktpartiene, kommunepartiene og avdelingene får automatisk sin kontingentandel girert til seg.
- g) *Purring på kontingent.*

Så ofte det måtte være ønskelig, kan vi purre på ubetalt kontingent. For å unngå at medlemmer som har betalt kontingenten i avdelingen sin, skal bli purret fra sentralt hold, må avdelingene følge nøye de tidsfrister som blir fastsatt for oversending av betalt kontingent og innbetalingskort til landspartiet. Hvert medlem få et nummer, og alle «ubetalte» nummer vil bli purret.

- h) *Ikke 100 prosent effektivitet.*

Vi kan ikke regne med at alle medlemmene vil betale sin kontingent over postgiro eller i sin avdeling. Etter f. eks. tre purringer vil det så bli utarbeidet «restanselister» for hver avdeling. Slik liste sammen med nye innbetalingskort vil bli sendt avdelingen. Det blir da lagets oppgave å gå ut og kreve inn denne kontingenten. Dette blir imidlertid den eneste innkrevingsoppgaven avdelingen får.

- i) *Registrering av medlemmene.*

Alle medlemmer som blir tilmeldt, vil bli registrert i alle organisasjonsledd. Sentralkartoteket vil omfatte både de som melder seg direkte til partiet uten å gå veien om en avdeling, og de som nå er i avdelingene og foretrekker å betale sin kontingent der. Distriktpartiene vil om ønskelig få en kopi av kartoteket som omfatter samtlige medlemmer i distriktet. Kommunepartiet vil kunne få tilsvarende for kommunen. Avdelingen vil kunne få oversikt over samtlige som er tilmeldt partiet i det geografiske området hvor avdelingen virker.

Oversikten vil omfatte både de som er tilmeldt gjennom laget og de som står som direkte medlemmer.

Alle ledd vil få kontingent for alle. Eksempel: Om en person svarer på en avisannonse og melder seg til Det norske Arbeiderparti (landspartiet), vil følgende skje: Foruten landspartiet vil distriktpartiet, kommunepartiet og avdelingene få andel i det nye medlemmets kontingent. Han vil komme med på listen over partimedlemmer, og en kan søke kontakt med vedkommende for aktiv deltakelse i det lokale arbeidet.

Ved siden av ønsket om en bedre medlemskontakt er selve grunnlaget for en ny kontingentordning det faktum at vårt nåværende system ikke fungerer tilfredsstillende. Vi tror at det system vi foreslår er bedre og mer i samsvar med vår egen tid. De enkelte organisasjonsledds arbeid vil imidlertid bli like viktig og like krevende som før. Arbeidet vil bli annerledes, og det vil bli andre oppgaver å løse. Nøyaktighet og innsats er likevel avgjørende for at ethvert system skal fungere.

I komitéen:

*Jon Erlien Rolf Aakervik, Finn Kristensen, Øivind Børsum,
Frank Andersen, Arne Nilsen, Reulf Steen, Bjørg Bergh.*

Forslagene fra partilagene.

Fra Kongsvinger Arbeiderkvinnelag:

Medlemsverving 1967.

Overføringsblankett.

Det er etter vår mening like viktig å beholde gamle, interesserte og dyktige medlemmer som å få nye.

Vi foreslår derfor at det blir utarbeidet og tatt i bruk en

Overføringsblankett

som bør inneholde:

1. Medlemmets navn.
2. Når innmeldt i partiet.
3. Hvilket partilag.
4. Flyttet til: ny adresse.
5. Andre opplysninger. (Tillitsverv i partiet, medlem av formannskap, kommunestyre, kommunale nemnder og utvalg).

Blanketten bør være tredelt:

1. del arkiveres av partiet på fraflyttingsstedet.
2. del sendes det nye kommunepartiet.
3. del overleveres medlemmet til bruk som introduksjon på det nye stedet.

Begrunnelse:

At medlemsverving og fornying innen partiet er nødvendig, er vi innforstått med. Men det er en side av saken som etter vår mening ikke blir vist stor nok oppmerksomhet:

Hvordan beholde våre medlemmer?

Slik arbeidslivet fortoner seg i dag, med industrikonsentrasjon på større steder og flytting fra utkantstrøk og steder med minimal industri, blir A-partiet år om annet tappet for verdifulle medlemmer i fraflyttingskommunene — uten at partiet på det nye bosted får tilsvarende tilgang. Årsakene er, mener vi, dårlig kontakt mellom A-partiene.

Det har vist seg at innflyttere har vanskelig for å komme i kontakt med partikamerater dit de er flyttet, men det er her vi mener kommunepartiene kan bli et verdifullt mellomledd ved å ta i bruk overføringsblankett. Det vil lette medlemmene i å få nye kontakt, og partiet bør påta seg ansvaret for at medlemskap ikke går tapt.

Fra Berg og Valene Arbeiderlag, Trondheim:

Berg og Valene Arbeiderlag foreslår en endring av fordelingen av medlemskontingenten slik at lagene får en større del enn hittil.

Motivering:

Slik forholdet er i dag, blir det for liten del som faller lagene tilgode og det blir nærmest umulig å drive lagsarbeide og verveaksjoner uten at det går for meget ut over de aktive medlemmer.

Forslaget har vært framlagt på tillitsmannskonferansen i *Sør-Trøndelag Arbeiderparti* 25. og 26. februar d. å. uten at det ble tatt stilling til forslaget, og oversendes DNA's landsmøte uten nærmere kommentarer.

Fra Tranby Arb. & Ungdomslag, Lier:

Vi kan ikke gi vår tilslutning til en forhøyelse av kontingenten. De satser som her er foreslått er etter vår mening altfor høye.

En forhøyelse av kontingenten vil gjøre det enda tyngre for de lokale lag å holde medlemsstokken intakt, og dessuten vil dette gjøre det enda vanskeligere å verve nye medlemmer.

Vi kan heller ikke si oss enig i komitéens forslag om direkte tilslutning til landspartiet. Skal lokallaga kunne bestå må det være de enkelte lags oppgave å innkreve kontingent, samt verve nye medlemmer. Dette gjøres best ved at et av lagets medlemmer oppsøker folk i hjemmet for å få en mer personlig kontakt.

Skal dette skje ved hjelp av giroblanketter og andre trykksaker tror vi at resultatet blir heller magert.

Fra Melbu Arbeiderparti:

Melbu Arbeiderparti har inngående drøftet innstillinga fra kontingentkomitéen og mener at samtlige medlemmer registreres sentralt gjennom partiavdelingene. Kontingenten oppkreves av partiavdelingene og oppgjøres til Landspartiet, slik at avdelingskontingenten fragår ved oppgjøret.

Det anvendes hullkortsystem med punchlister over medlemsstokken i avdelingen som medfølger oppgjøret.

Videre opprettes bestemmelse om direkte medlemskap for de tilfeller dette vil være mest hensiktsmessig.

Videre opprettes bestemmelse om overføring mellom avdelinger når personer flytter oppholdssted.

En ordning som dette vil kunne sammenliknes med hva som anvendes i de større fagforbund, og som fungerer sikkert.

De foreslåtte gruppeordninger for medlemskapet og kontingentsatsene for

dem tiltres, dog viser vi til at kontingenten for avdelingene blir mindre enn før. Derfor vil en direkte bestemmelse om avdelingens kontingents minstesats være bedre. Samt en direkte bestemmelse om kontingenten til landspartiet som fastsettes på landsmøter.

Fra Lier Arbeiderparti:

Lier Arbeiderparti på møte mandag 10. april 1967 ble enige om at kontingentforhøyelsen til kr. 30.00 er for høy. Vi er redd for at dette vil virke uheldig på den vervekampanje som vi har igang.

Det vil også sikkert by på store tekniske problemer på landsbasis å skaffe til veie nøyaktige adressefortegnelser for å få ordningen i gang fra 1. januar 1968 slik som landsstyrets forslag forutsetter.

Fra Malangen Arbeiderlag:

Medlemskontingenten frarådes å bli forhøyet. Etter den store tilslutning partiet har fått av nye medlemmer skulle det ikke være nødvendig. Blir kontingenten forhøyet kan det vel ikke være utenkelig at det vil resultere i frafall av medlemmer. Vi er innarbeid med en årskontingent av kr. 15.00 og for folket som bor i distriktet her er den sannelig høy nok.

Målet må være flere medlemmer og ikke høyere kontingent.

Fra Stranda Arbeiderparti:

Ideen bak komitéen si innstilling er god, men den vil bli skuffande i det praktiske liv.

Eitt års røynsle med postgiro skulle truleg vere bevis for at våre medlemmer ikkje reagerar så positivt som ein skulle vente.

Det heiter i innledninga: «Ordningen forutsetter en aktiv medvirkning i alle ledd osv. —». Vi meiner at dersom aktiv medvirkning var tilstades skulle personleg innkreving langt overstige bruk av post og brev.

Vi kjenner ikkje til kva kostnader den nye ordninga vil føre med seg, men vi er redd for at den vil koste mykje og gje lite att.

Dobbling av kontingenten er nokså drastisk og mange vil falle frå av den grunn.

Ein ting må vere klart: Det er ein kjempeskilnad når vi i Stranda har nærare 40 prosent av våre veljarar direkte tilslutta partiet og dei fleste andre ligg på under 10 prosent. Dersom vi bygger på et berre «eliten» og dei mest ivrige skal ta del i partiet, vil framlegget vere heilt i orden.

Vidare vil vi peike på at det blir nokså underleg når det skal vere 3 ganger dyrare å vere direkte tilslutta enn kollektivt.

Før partiet går til det drastiske steg å ville innkreve kontingenten sentralt, burde det fram til neste landsmøte vore gjort ein prøve med dette for ein del av landet.

Vidare vil vi gjere framlegg om at 50 prosent auke av kontingenten må vere nok. Skal vi ha sjanse til å halde på dei medlemmer vi har, må det vere maksimum.

Vi ynskjer at partiet skal få den beste ordning, men det er grunn til å tru at komitéen ikkje vurderar tilhøva ute i landet slik dei er. Folk står ikkje i kø for å bli medlemmer i Det norske Arbeiderparti og svært få bed sjølve om å kome med.

Aktiv medvirkning av våre beste partifolk er og har vore det beste middel til å verve nye og å kreve inn kontingent, korkje hollkort eller postgiro vil endre dette.

Fra Asen Arbeiderlag:

Vi mener at den foreslåtte kontingentordning vil komme til å svekke lagene både når det gjelder medlemsantall og lagsarbeid.

Direkte medlemskap tror vi vil friste mange til å unngå lagene, og det vil særlig gå utover de mindre lag, og enten føre til at lagene blir liggende helt nede, eller at flere lag blir sammenslått. Når det kommer så langt er det fare for at medlemmene ikke lenger vet av hverandre, og da kan et lite lokalt politisk miljø forsvinne.

Vårt lag har i det siste hatt en større medlemsøkning, men skal nå medlemmene betale kr. 30.00 pr. innkrevning, mot tidligere kr. 8.00, er vi redde for at mange vil gå ut.

Pensjonistenes kontingent vil etter kontingentkomitéens innstilling bli bortimot firedoblet, og det er urimelig. Det er lite realistisk å regne ut hva 30.00 kroner årlig blir i kontingent pr. dag. Folk har sans for den relative økning.

Vi synes derfor at en mer trinnvis økning av kontingenten er mer fornuftig.

Fra Nordre Land Arbeiderparti:

Vi vil på det mest bestemte frarå at man går til en etter vår mening så drastisk forhøyelse av kontingenten samtidig med overgang til nyordning med kontingentinnkrevningen.

Det er innlysende at forslaget til nyordning med innkrevningen byr på mange fordeler, men vi skal ikke se helt bort fra at den også kan ha visse uheldige sider. Vi tenker da spesielt på våre «lunkne» medlemmer som vil ha lettere for å la være å betale kontingenten når de får tilsendt en blankett enn når de blir oppsøkt personlig av oppkreveren.

Hvis kontingenten samtidig blir forhøyet til over det dobbelte, noe som blir tilfelle bl. a. for vår kommune hvor kontingenten nå er kr. 12.00, er vi overbevist om at medlemstallet vil synke betraktelig. Vi holder det ikke umulig at det vil synke med opptil 50 prosent i enkelte avdelinger. Dette kan ikke DNA være tjent med.

Vi er innforstått med at kontingenten bør forhøyes noe, men vi tror det vil være mer taktisk klokt å ta forhøyelsen i små trinn over en lengre periode.

I første omgang kan vi tenke oss en justering slik at satsene blir følgende, selv om nok også dette i mange tilfeller vil føre til misnøye:

For enkeltmedlemmer:	kr. 16.00	(fordeling 6—6—2—2)
For 1. husstandsmedlem	> 16.00	(> 6—6—2—2)
For 2. husstandsmedlem	> 10.00	(> 4—4—1—1)
For derpå følgende husstandsmedlemmer	> 6.00	(> 2—2—1—1)

(Fordelingen gjelder henholdsvis Landspartiet, Distriktpartiet, Kommunepartiet og lag).

Ideen med familiemedlemskap synes vi er god, under forutsetning av at den kan innpasses i et system med en lavere kontingent enn foreslått fra komitéen.

Et annet viktig moment som etter vår mening også taler mot en stor forhøyelse av kontingenten på nåværende tidspunkt, er hensynet til de nyvervede medlemmene ved vervekampanjen som vi tror vil reagere meget sterkt på en så stor forhøyelse som foreslått.

Fra Sør-Malangen Arbeiderlag:

Sør-Malangen Arbeiderlag mener at en forhøyelse av kontingenten i samsvare med innstillingen vil virke uheldig, blant annet når det gjelder verving av nye medlemmer.

Laget vil ikke motsette seg en rimelig forhøyelse av kontingenten, men mener at innstillingen fra komitéen er for høy.

Fra Kapp Arbeiderforening:

1. Kapp Arbeiderforening fraråder å gå til en så sterk økning av kontingenten. Ved tidligere kontingentøkninger er det blitt en markert tilbakegang i medlemstallet. Dette skyldes at vi har en god del medlemmer som er passive i partiarbeidet, men ønsker å gi sin økonomiske støtte i form av medlemskap.
2. Ved å sløyfe kontingentgruppe II er medlemsmøtet redd for at vi vil miste en del av våre eldre og kvinnelige medlemmer. Medlemsmøtet fraråder derfor opphevelsen av denne kontingentgruppe.
3. Når det gjelder kontingentinnkreving over postgiro er medlemsmøtet noe skeptisk. Denne ordning er benyttet er par år i Ø. Toten Arbeiderparti, men det er høstet tildels dårlige resultater. Det er blitt ganske store kontingentrestanser og derav et unødige merarbeid.

Fra Fjære Arbeiderparti:

På styremøte i Fjære Arbeiderparti 4. ds. referertes landsmøtets sakliste og herunder den foreliggende innstilling om den framtidige kontingentordningen. Styret ble helt sjokkert ved å se at forslaget går ut på en kontingentsats på kr. 30.00 pr. år for første husstandsmedlem, og for annet kr. 16.00 pr. år, og med den fordeling som er nevnt i innstillingen. Det ble sagt rett ut i styret at skulle forslaget få landsmøtets tilslutning, kan en rekne med at minst halvparten av det nåværende medlemstall i *Fjære Arbeiderparti* og *kvinnegruppen* ville falle fra. Vi er bange for at det samme ville bli tilfellet i de fleste distriktsavdelinger.

Kontingenten hos oss er nå *kr. 14.00 pr. år i gr. 1 og kr. 8.00 i gr. 2.*

Sentralstyret må forstå at en fordobling slik som foreslått vil virke katastrofalt. Vi forstår fullt ut hensikten med forandringen av kontingentordningen, og også at landspartiets økonomi må styrkes, men en tredobling er dog for drøyt. Det samme gjelder distriktpartiets andel. Når det gjelder det siste, hadde vi en inntektsaksjon i desember i fjor for å styrke fylkespartiets økonomi.

Særlig uheldig er det at en slik forhøyelse kommer når alle kommune-partier arbeider med å verve nye medlemmer til partiet.

Flere av Sentralstyrets medlemmer vet at undertegnedes prinsipp er at alle ledd i organisasjonen skal ha kontingent som dekker utgiftene, men i de 5 år jeg har vært formann i Fjære Arbeiderparti, må en renonsere på dette prinsipp og finne andre inntektskilder for at et kommuneparti på landsbygda skal få endene til å møtes.

Vi foreslår at saken utsettes, og at en foreløpig nøyer seg med en fordobling av kontingenten til *Landspartiet*, inntil en kan finne fram til andre alternativer.

Fra Vestfold Arbeiderparti:

Fylkespartiets styre har behandlet ovennevnte innstilling og kan ikke gi sin tilslutning til komitéens forslag.

Fra Mo Arbeiderparti:

Mo Arbeidarlag finn ikkje å kunne gange med på en høgding av kontingenten no. Ein meiner at dette vil falle uheldig for medlemmene på landsbygda, og for dei nye medlemmene laga har fått.

Fra Rogaland Arbeiderparti:

Karmøy Arbeiderparti vil foreslå at det innføres en særskilt kontingentsats for uføre og pensjonister (alderstrygdede) fra 70 år og oppover. Kontingenten settes til kr. 4.00 pr. år og går i sin helhet til landspartiet.

Motivering:

De uføre ønsker som alle andre å delta i forskjellige grener av vårt samfunnsliv, ikke minst innen de kulturelle og politiske felter.

Det er mange grunner til at de ikke får utfolde seg slik helt friske mennesker kan det. Ofte kan de være plaget av dårlig økonomi, kanskje fordi de i forbindelse med sin uførhet får ekstra uttelling. De har heller ikke de samme muligheter til å velge et yrke som for dem tilfredsstillere deres behov, slik mennesker uten handicap kan det. Selv en etter vår oppfatning forholdsvis rimelig kontingent kan for enkelte uføre være tyngende. Kontingenten må ikke være til hinder for et eventuelt medlemskap i vårt parti.

Blant pensjonistene — de alderstrygdede — finner vi svært gode partifeller som gjennom et langt, strevsomt liv har betalt kontingent til DNA. Det er nok mange som kan klare å betale full kontingent fortsatt, selv om de ikke har samme inntekter som før. Men for partiet må det være en æressak å vise dem litt hyllest, noe som denne særskilte kontingenten skal være et håndgripelig uttrykk for. De skal betraktes som æresmedlemmer med fulle rettigheter i partiet.

Arsmøtet i Rogaland Arbeiderparti behandlet forslaget og gjorde følgende vedtak:

Forslaget oversendes DNA's kontingentkomité, med anmodning om at spørsmålet om en spesiell kontingentsats for uføre og pensjonister vurderes.

Fra DNA's kvinneforening, Trondheim:

Vi mener at det ved forhøyelse av partikontingenten må komme fram til en kontingentsats og at det ved eventuell omlegging av kontingenten må komme de enkelte foreninger og lag en større del til gode enn foreslått.

Videre mener vi ordningen med halvårskontingent bør opprettholdes.

Fra Hommelvik Arbeiderkvinnegruppe:

Det ble besluttet å sende inn protest mot så stor forhøyelse, da laget går ut fra å miste mange av sine medlemmer.

Fra Oklungen Arbeiderlag:

Vi tror det kan virke uheldig og at det vil føre til at mange medlemmer ikke betaler sin kontingent og dermed tap av medlemskap.

Møtet sa seg enig i å beholde den nåværende ordning og at kontingenten forhøyes til maks. kr. 24.00 pr. år for enkeltmedlem (kr. 12.00 pr. halvår).

Fra Inn- Trøndelag Arbeiderparti:

Inn-Trøndelag Arbeiderpartis årsmøte 1967 har diskutert kontingentkomitéens innstilling. En er enig i at det må til en viss forhøyelse av kontingenten, men den foreslåtte satsen er etter møtets mening for høy.

Familiemedlemskap bør begrenses til to personer.

Møtet vil på det sterkeste advare mot en sentralisering av innkrevingen og mener at den nåværende ordning er å foretrekke framfor den framsatte.

Det bør være anledning for enkeltpersoner til å stå direkte tilsluttet landspartiet, men dette bør begrenses mest mulig.

Fra Redalen Arbeiderlag:

Laget mener at en slik forhøyelse vil virke uheldig, og mot sin hensikt.

Vi tror at partiet vil miste så mange av sine medlemmer ved å forhøye kontingenten at partiet vil være best tjent med å opprettholde den nåværende kontingent.

Fra Fåberg Arbeiderlag:

Fåberg Arbeiderlag går enstemmig imot den ordningen ang. kontingenten som skal innkreves på den måten det her går fram. Vi har erfaring fra den gang kontingenten ble krevd inn over postgiro at medlemstallet gikk tilbake.

Fåberg Arbeiderlag vil ikke gå fra den ordningen de nå har med kontingentoppkrevere. Den kontakten vi har med våre medlemmer på den måten vil vi ha.

Fåberg Arbeiderlag er også imot den store forhøyelse av kontingenten som det går fram av denne innstilling.

Fra Lierne Arbeiderparti:

En er fullt klar over at landspartiet, kretspartier og kommunepartier hemes av svak økonomi. Likevel mener vi at en forhøyelse av kontingenten som foreslått, kr. 30.00 pr. år for hovedmedlem og ca. halvparten for familiedlemmer, vil gi som utslag at økonomien blir enda svakere. En må ta i betraktning at de yngre medlemmer som nå står i partiet, har kommet til dekket bord så å si, uten at de har ofret noe særlig for det som er oppnådd. De har ikke den samme glød og kjærlighet til sitt parti som den eldre generasjon, og kan derfor ikke forstå nødvendigheten med en så høy kontingent. De kommer derfor til ikke å betale kontingent i det hele tatt, men gir nok partiet sin stemme likevel.

En annen ting er den medlemsverving som nå har pågått og som mange steder har gitt bra resultat. Disse nyvervede vil helt sikkert for de flestes vedkommende forsvinne igjen ved neste kontingentkreving når de da få en kraftig stigning i utbetalingen. Det kan vel se ut som kr. 30.00 ikke er så avskrekkende i byer og industristrøk, men her oppe i fjellbygdene er ikke inntektene større enn at en må snu kronene både én og to ganger før de gis ut, og da kan en forstå reaksjonen.

Så har vi dette med at kontingenten skal sendes til Oslo på giro, og så derfra sendes krets og kommunepartier. Dette ser ut for oss som det må bli en tungvint ordning og sinke innbetalingen vesentlig. Vi vil gjerne gi et eksempel. For 1966 innførte vi giroinnbetaling for kommunepartiet men ikke én betalte før oppkreveren kom. For 1967 har sier og skriver tre medlemmer betalt over giro, resten har oppkreverne måttet ta seg av. Vi er stygt bange for at oppkrevingen blir forsinket betraktelig da oppkreverne ikke blir sendt ut før det ikke kommer inn kontingent på annen måte.

Dessuten gir denne ordning lett det inntrykk på medlemmene at landspartiet tror det ikke får all den kontingent de etter vedtektene skal ha. Dette med et medlemskartotek i Oslo over samtlige medlemmer finner de fleste helt unødvendig, og kanskje også unødig kostbar ordning, før det hele er brakt i orden.

En er derimot enig i at kontingenten bør betales en gang for året hvis de satser en har opprettholdes. Går forslaget derimot slik som foreslått igjennom, bør det likevel overveies halvårlig oppkreving.

Fra Lakselv Arbeiderpartilag:

Lakselv Arbeiderpartilag har drøftet saken og er kommet til at kontingentsatsen er høy nok slik den er i dag. Skal DNA tilføres nye medlemmer, må en ta sikte på en kontingentsats som kan aksepteres av alle yrkesgrupper. En vil understreke at nåværende kontingentsats bør beholdes.

Lakselv Arbeiderpartilag foreslår:

Kr. 20.00 for enkeltmedlemmer og første husstandsmedlem.

Kr. 20.00 for annet husstandsmedlem.

Kr. 7.00 for derpå følgende husstandsmedlemmer.

Landspartiets, distriktpartiets og kommunepartiets andel må da reduseres tilsvarende.

Fra Tromsø Arbeiderlag:

Forslaget inneholder mange tanker som laget kan slutte seg til. En vil imidlertid bestemt frarå at medlemmer blir opptatt i DNA uten at søknaden om medlemskap først har vært forelagt de lokale partiinstanser til uttalelse. Personkortene i medlemskartoteket bør utformes slik at de gir flest mulig opplysninger om medlemmet. Kopi av det sentrale kartotek bør tilstilles distrikts/kommunepartiene og avdelingene.

Kontingentskomitéen foreslo etterat forslagene fra avd. var kommet følgende endring av § 5:

1. *Medlemskontingenten* i Det norske Arbeiderparti er kr. 30.00 pr. år for enkeltmedlemmer.
2. *Familiemedlemskap* nyttes når flere medlemmer av samme familie er tilsluttet. Satsene er da:
For første husstandsmedlem kr. 30.00 pr. år.
For annet husstandsmedlem kr. 16.00 pr. år.
For de derpå følgende husstandsmedlemmer kr. 10.00 pr. år.
3. *Årskontingenten* er lik for hele landet og skal fortrinnsvis betales i perioden januar—april.
4. *Kollektivt tilmeldte fagforeninger* betaler sin kontingent til kommunepartiene.
Landspartiet og distriktpartiet har like andeler av denne kontingenten, for disse to ledds vedkommende er satsene:
For kollektivt tilmeldte i Oslo og Bergen kr. 8.00 pr. år.
For kollektivt tilmeldte utenfor Oslo og Bergen kr. 6.00 pr. år.
Kommunepartiene fastsetter selv sin kontingentandel som kommer i tillegg til beløpet som går til landsparti og distriktparti.
5. *Ungdomslag* tilsluttet AUF betaler gruppekontingent etter følgende satser:
For lag med inntil 50 medlemmer kr. 15.00 pr. år.
For lag med mer enn 50 medlemmer kr. 30.00 pr. år.
Kontingenten for ungdomslaga kreves inn av kommunepartiene og fordeles med $\frac{1}{2}$ til landspartiet, $\frac{1}{2}$ til distriktpartiet og $\frac{1}{2}$ til kommunepartiet.

Landsmøtet vedtar at det skal opprettes et sentralt kartotek for alle partiets medlemmer. Det åpnes adgang til direkte medlemskap i partiet. I samarbeid med distriktene gjennomføres puljevis sentral innkreving av kontingent, etter hvert som en vinner erfaring. Det gjennomføres årskontingent.

Landsstyret la fram følgende forslag til landsmøtet:

Til saklista, punkt 4, lovendringer:

Retningslinjer for kommunepartiene.

§ 3, punkt 2:

Landsstyret foreslår at § 3, punkt 2, får denne utformingen:

«Medlemmer av representantskapet velges ordinært for ett år innen utgangen av 1. kvartal. For hver representant skal det velges en varmann. Antallet representanter som skal velges avgjøres på grunnlag av medlemstallet som avdelingen har betalt kontingent for i halvåret forut for årsmøtet.»

Det er i endel tilfelle tvil om på hvilket grunnlag de enkelte avdelinger i et kommuneparti skal velge sine representanter i representantskapet. Årsmøtene i representantskapene holdes ofte i mars måned, altså midt i en betalingsperiode for kontingent. Det har i endel kommunepartier vært uklart om avdelingene skal velge det antall representanter de har rett til på grunnlag av medlemstallet i det øyeblikk representantskapsmøtet holdes, eller på grunnlag av sist avsluttede kontingentbetalingsperiode. Sentralstyret er av den oppfatning at grunnlaget må være medlemstallet i sist avsluttede kontingentbetalingsperiode, altså halvåret forut for representantskapsmøtet.

Ut fra dette foreslår Landsstyret følgende tillegg til paragraf 3, punkt 2:

Antallet representanter som skal velges avgjøres på grunnlag av medlemstallet som avdelingen har betalt kontingent for i halvåret forut for årsmøtet.

Frank Andersens innledningsforedrag.

Sekretær *Frank Andersen*, Sentralstyret, innledet om spørsmålet:

Kontingentkomitéens innstilling har vært ute til behandling i grunnorganisasjonene sammen med de øvrige landsmøtesaker. Mange avdelinger har sendt sine merknader til innstillingen. De fleste merknader som er kommet inn er svært kritiske. Det er særlig en del av innstillingen det reageres mot, nemlig den delen som inneholder forslag om kontingentens størrelse. Foreløpig vil jeg la dette spørsmålet ligge og først peke på andre deler av innstillingen som jeg faktisk mener har større betydning.

Etter komitéens mening er det nødvendig for partiet å etablere en bedre kontakt mellom medlemmene og den valgte ledelsen. Det gjelder ikke bare i forholdet mellom den sentrale ledelse og partiets medlemmer, men i høy grad også i distriktene og i de enkelte kommuner.

Den tid er uigjenkallelig forbi da møtene vi arrangerer er en

tilstrekkelig og god nok kontaktflate. Det skulle være unødvendig å peke på hvor sjelden de enkelte partilaga har møter, og hvor liten del av medlemmene det er som deltar, selv i denne beskjedne møtevirksomheten. Vi mener det er nødvendig å etablere et system der vi har mulighet for direkte kontakt med hvert enkelt medlem. I bestemte situasjoner må vi nå alle med våre informasjoner i løpet av få dager.

Dette er en av de viktigste grunnene til at vi foreslår opprettet et sentralkartotek for alle medlemmene. Sentralkartoteket må være slik innrettet at det kan nyttes både av landspartiet, distriktspartiene, kommunepartiene og avdelingene. *Selve spørsmålet om opprettelse av et sentralkartotek er det vel heller ingen som går imot.*

Så til spørsmålet om å åpne adgang til direkte medlemskap i partiet. På forrige landsmøte fikk Organisasjonskomitéen prinsipiell tilslutning til sin innstilling. Ifølge denne innstillingen kan kommune-partiene etter søknad praktisere direkte medlemskap hvis de ønsker det. For så vidt kan man da si at selve tanken er akseptert.

Når Kontingentskomitéen nå går lengre og foreslår direkte medlemskap til landspartiet som en hovedregel, så har det denne bakgrunn:

Vi må erkjenne at vi med vår nåværende organisasjonsform og våre nåværende metoder ikke har greid å holde et tilfredsstillende medlemstall i partiet. Jeg våger den påstand at svært mange av våre avdelinger med den virksomhet som drives ikke har den nødvendige vervekraft. Ved stortingsvalget i 1965 fikk vårt parti om lag 880 000 stemmer. Partiets totale medlemstall er ca. 150 000. Det vil si at noe mindre enn 17 prosent av partiets velgere også er medlemmer. Dette er et for lite antall, og jeg for min del er overbevist om at det antallet mennesker som er villig til å være medlemmer av partiet er minst 100 000 i tillegg til de vi har. Men vi må etablere former som oppfanger disse medlemmene, og som når fram til dem der de er.

Kontingentskomitéen mener at direkte medlemskap er en av veiene å gå. Vi må ha en form for medlemskap der kravet om aktivt politisk og organisasjonsmessig engasjement ikke følger med som et press. Vi ønsker og vil gjerne at flest mulig av medlemmene skal være aktive, men vi kan ikke kreve det av folk som gjør sitt medlemskap avhengig av retten til å være passive.

Jeg henviser ellers til innstillingen der vi begrunner vårt forslag om direkte medlemskap.

La meg bare her si: Intet ledd i partiet vil miste medlemmer på grunn av direkte tilmelding til landspartiet. Den avdeling der det enkelte medlem geografisk hører hjemme, vil få et eventuelt

direkte medlem registrert hos seg. Det samme vil kommunepartiet og distriktpartiet.

Så over til spørsmålet om kontingentbetaling via sentral oppkreving: I mange av de innsendte framleggene er det reagert mot dette forslaget. Det hevdes at metoden med oppkrevdere er så mye bedre, og at denne gamle metoden er viktig fordi den representerer en direkte kontakt mellom det enkelte medlemmet og avdelingen. Ofte sies det, den eneste kontakt.

Til dette er å si: Teoretisk sett er oppkreversystemet et godt system, og det er utmerket alle steder som det virkelig blir nytt systematisk. Men i og med at det hevdes at oppkrevervirksomheten er den eneste kontakt med medlemmene, så sies det jo indirekte at møtene våre bare representerer kontakt for de få som alltid står i sentrum av arbeidet vårt. Det er nok dessverre også slik at oppkreversystemet bare praktiseres i et beskjedent antall avdelinger, og som oftest representert med bare én mann eller kvinne, nemlig avdelingens kasserer. I dag er antallet medlemmer i en avdeling avhengig av om avdelingen har en «flink» kasserer. På tross av dette vårt nåværende system som svært mange vil beholde, så har vi i den landsmøteperiode som ligger bak oss mistet 10 000 medlemmer, og dette synes vi må tas med i vurderingen.

Jeg tror ikke det representerer en uovervinnelig vanskelighet å gå over til et moderne innkrevningssystem, når jeg ser bort fra de overgangsvansker som vi alltid vil komme til å stå overfor når noe nytt skal prøves. Én ting vil jeg imidlertid understreke: Om landsmøtet finner å ville nytte et sentralkartotek, som vi bør opprette også til kontingentinnkreving, så skal vi forberede en slik nyordning grundig. Vi bør heller ikke gjennomføre ordningen samtidig for hele landet.

I samarbeid med distriktpartiene kan vi gå skrittvis fram og ta distriktene puljevis. Da vinner vi erfaringer under marsjen, som vil komme hele ordningen til gode. Vi bør starte med de distrikter som ligger best til rette for en omlegging, og der medlemmene på forhånd er vant til å nytte moderne betalingsformer.

Komiteén foreslår overgang til årskontingent. Motivet for dette forslaget er å oppnå større effektivitet og en mer rasjonell og arbeidssparende form enn den vi nå har.

I dag kreves kontingenten inn to ganger i året, og det purres et ukjent antall ganger. Til tross for dette har vi bare i de færreste tilfelle fått kontingenten inn for første halvår når 2. halvår forfaller til betaling. Til landspartiet kommer rapporter og oppgjør for hele året som regel minst et halvt år etter at 2. halvår er forfalt til betaling. I likhet med en rekke andre landsomfattende organisa-

sjoner mener vi at alle er tjent med en overgang til årskontingent. Vi får da et beløp som skal kreves inn, og vi kan arbeide med dette hele perioden og ikke operere med det dobbelte arbeidet.

Oppheving av kontingentgruppe II og innføring av familiemedlemskap.

Forrige gang kontingentspørsmålet ble behandlet på landsmøtet, ble det gjort en endring når det gjaldt retten til å betale i gruppe II. Ifølge lovene kan kvinner nå bare betale i gruppe II hvis de er uten personlig inntekt.

Dette vedtaket praktiseres ikke. Den alt overveiende del av partiets kvinner, særlig gjelder dette de som er medlemmer av kvinnelaga, betaler i gruppe II, uansett om de har egen inntekt eller ikke. Vi foreslår nå at gruppe II fjernes, og at kvinnelige og mannlige medlemmer i prinsippet skal betale den samme kontingent.

Likevel foreslår vi innført det vi kaller en familiekontingent. Dette gjør vi fordi vi er klar over at kontingenten kan bli en belastning i de tilfeller der kontingenten både for mann og hustru skal betales av én inntekt. Vi gjør det imidlertid også fordi vi tror at det kan føre til tilslutning til avdelingene våre fra en hel del ektepar som i dag bare har medlemskap for den ene av ektefellene. *Vi vil her gjerne bekjenne at vi i forhold til innstillingen kan tenke oss en endring. Familiekontingenten bør omfatte mann og kone, og den kontingenten som blir fastsatt, deles i to like deler. Vi opererer da ikke med husstandsmedlemmer nr. 1 og nr. 2, men med 2 like og likeverdige medlemmer av husstanden med lik kontingent.*

Særlig kontingentsats for trygdede.

Dette spørsmålet er ikke tatt med i innstillingen. Når jeg nevner det her, så er det fordi det er nevnt i flere av de framleggene som er sendt inn av avdelingene.

Etter hvert vil det vel bli slik at denne gruppa ikke vil være den svakeste i vårt samfunn økonomisk sett. Skulle jeg kunne tenke meg noen spesiell lav kontingentsats for trygdede, så burde etter min mening dette begrunnes som en honnør for langt og trofast medlemskap i partiet.

Lik kontingent for alle vedtatt av landsmøtet.

I arbeidet med denne innstillingen har komitéen blitt klar over at det, når det gjelder partikontingentens størrelse, er av stor betydning hvor en bor i landet. Forrige gang kontingentsatsene ble

revidert av landsmøtet, ble kontingenten til landspartiet satt til kr. 5.00 pr. år i gruppe I og kr. 2.50 pr. år i gruppe II. Avdelingene — kommunepartiene og distriktspartiene ble anbefalt å fastsette en tilsvarende kontingent. Det skulle ha resultert i en kontingent for medlemmene å betale på henholdsvis kr. 20.00 og kr. 10.00 pr. år. Mange steder er den også fastsatt på denne måten, men en rekke steder er kontingenten helt nede i kr. 14.00 i gruppe I og kr. 8.00 i gruppe II pr. år. Det betyr at avdelingene og kommunepartiene har lite eller ingenting i kontingentinntekter å drive virksomhet for.

Vi mener det er uriktig at det skal være forskjellig pris på et partimedlemskap, og foreslår derfor at kontingenten som blir vedtatt skal være lik for alle.

Med tanke på alle de avdelinger som allerede i dag har en kontingent i samsvar med anbefalingen som er gitt, er det nødvendig å fastsette en kontingent som ikke er lavere enn den som praktiseres i dag.

Kontingentens størrelse.

La meg så få si noen ord om det forslaget som komitéen har fremmet når det gjelder størrelsen av kontingenten. Vårt utgangspunkt er at det i de aller fleste avdelinger i dag praktiseres en kontingent på henholdsvis kr. 20.00 og kr. 10.00 pr. år. Vi vet i dag at det i en rekke avdelinger er fastsatt lavere kontingent, men etter vår mening er det uansvarlig å fastsette en kontingent som ikke engang dekker de forpliktelser avdelingen har overfor de andre leddene i partiet som skal ha kontingent.

På det grunnlaget vi går ut fra, representerer forslaget et tillegg på 50 prosent. Det skulle være unødvendig å begrunne nærmere hvorfor det er nødvendig å øke partiets inntekter. Pris- og kostnadsøkningen rammer partiet, slik det rammer alle andre virksomheter. I tillegg har vi også hatt tendensen til tilbakegang i partiets medlemstall. Dertil kommer at det i alle ledd i partiet ikke bare er nok å opprettholde den nåværende virksomheten. Vi må utvide vår virksomhet på alle områder, og alt vi skal gjøre, fører til økte omkostninger. Vi kan ikke vente og forlange at partikontingenten skal stå stille, mens vi aksepterer at alle andre kontingenter som berører oss, øker i takt med prisutviklingen. Er vi med i en bilorganisasjon — som mange er — en turistforening, en idrettsforening osv., så er kontingenten pr. år som oftest det dobbelte av hva vi betaler i partikontingent. Jeg kan heller ikke så godt forstå at partifellene våre lar spørsmålet om medlemskap bli avgjort av om kontingenten er 20 eller 30 kroner pr. år.

Det er sagt av mange at en øking av kontingenten vil føre til

masseutmelding av partiet. Det har jeg vanskelig for å tro. Det samme er nemlig sagt hver gang det har foreligget forslag om kontingentøkning. Slike tendenser — om de skulle være til stede — kan iallfall motvirkes av en aktiv innsats fra avdelingens side. Men også en kontingentøkning må forberedes i god tid, og dette er en oppgave som partiets sentrale organer må arbeide med.

Ut fra det som er sagt, vil jeg anbefale at komitéens framlegg når det gjelder størrelsen av kontingenten, blir vedtatt.

Kontingenten for kollektivt tilmeldte.

Noe mer enn halvdel av partiets medlemstall er representert ved de kollektivt tilmeldte medlemmene. De kollektivt tilmeldte fagforeningene er et viktig ledd i partiet. Ikke bare for det de representerer av medlemmer, men fordi de i høy grad representerer den organisatoriske forbindelse mellom fagbevegelsen og partiet. Målet må derfor være at parallelt med arbeidet for å styrke det individuelle medlemskapet, må vi også styrke det kollektive medlemskapet.

Det kan vel stilles et stort spørsmålstegn om det styrker det kollektive medlemskapet å foreslå en øking av fagforeningenes kontingent til partiet. Den økingen som foreslås er imidlertid svært beskjeden, og vi har funnet at det vanskelig kan gjennomføres en kontingentøkning som bare får virkning for en del av medlemmene.

Komitéen tror at det i samarbeid med fagforeningene må være mulig å få akseptert det forslaget som foreligger med det beskjedne tillegget som forslaget innebærer.

Et hjertesukk i denne forbindelse: I endel fagforeninger som har kollektivt medlemskap, plusses partikontingenten på fagforeningskontingenten. I disse foreningene har vi få problemer med det kollektive medlemskapet. Om en fagforening har ukekontingent, så representerer partikontingenten et tillegg på kr. 0.15 pr. uke i Oslo og Bergen. I landet for øvrig vil det bli kr. 0.12 pr. uke. Om foreningen har månedskontingent, vil partikontingenten utgjøre kr. 0.67 pr. måned i Oslo/Bergen, og kr. 0.50 pr. måned i landet for øvrig. Jeg tror det er via en slik ordning av kontingenten at det kollektive medlemskapet kan bevares og styrkes.

AUF-lagas kontingent

er ikke foreslått endret av komitéen. Grunnen er at vi mener at medlemmene av Fylkingen skal betale sin egentlige kontingent i det ungdomslaget de står tilsluttet. Kontingenten til partiet er å betrakte som en registrering av laget, og den foreslås altså opprettholdt som før.

La meg til slutt få summere opp følgende i komitéens forslag:

1. Oppretting av et sentralt kartotek for alle partiets medlemmer.
2. Åpne adgang til direkte medlemskap i partiet.
3. I samarbeid med distriktene gjennomføre puljevis sentral innkreving av kontingent, etter hvert som en vinner erfaring.
4. Overgang til årskontingent.
5. Oppheving av kontingentgruppe II og innføring av familiekontingent for ektepar.
6. Vi overlater til landsmøtet å ta stilling til om det bør opprettes en egen kontingentgruppe for trygdede med langvarig medlemskap.
7. Vedtak om lik kontingent for alle steder i landet.
8. Kontingentsats på kr. 30.00 for enkeltmedlemmer og kr. 46.00 for ektepar.
9. Kontingent for kollektive medlemmer vedtas av landsmøtet med kr. 8.00 i Oslo og Bergen, og kr. 6.00 i landet for øvrig, pr. år.
10. Bibehold av den nåværende kontingent for AUF-lag.

Isak Havstad, Telemark, innledet med å si at han hadde i oppdrag å gjøre hva han kunne for å velte dette forslaget. Blir det vedtatt, vil det føre til en betydelig svekkelse av partiet. Jeg regner med en halvering i Telemark, sa han. Fok som søker nye veier, de har min sympati, fortsatte taleren. Men her gjelder det et forslag som har alle de gamle svakhetene pluss noen nye.

Det er sikkert riktig at økonomien og forretningsførselen vår får en større plass enn hittil. Men dette forslaget har en brodd mot vitale interesser. Det snakkes om kontakt — ja, det blir en postkontakt.

Taleren la til slutt fram forslag om at innstillingen ikke kunne godtas. Øking av kontingenten må skje i moderat tempo.

Dirigenten: Det er inntegnet 39 talere.

Per Andersen, Oslo, sa at de aktive måtte påvirke de passive til å betale. Det ville være ønskelig om dette landsmøtet enstemmig kunne fastsette kontingenten til 30 kroner året. Så mye kan alle betale, og ingen vil reagere når de hører hva vi skal bruke pengene til.

Om Arbeiderbevegelsens solidaritetsfond som partiet opprettet for fire år siden, sa taleren blant annet: I 1965 hadde fondet en inntekt på ca. 90 000 kroner, men av dette var 80 000 kontingent fra fagforbundene. Er det meningen at partiet ikke skal ha noe ansvar her?

Taleren foreslo at 1 prosent av kontingenten skulle gå til Solidaritetsfondet. Det er ingen mangel på uttalelser til fordel for dem som trenger hjelp. Det som er helt sikkert, er at det er mer bruk for penger. Og på dette området ligger Norge som nr. 3 nedenfra på statistikken.

Oscar Olsen, Oslo: Vestfold hadde ikke noe imot et sentralt kartotek. Spørsmålet er hva det skal brukes til. Maskinene greier nok sin jobb, men blir de ikke matet, kommer det ikke noe fra dem. Jeg representerer en av de store kollektivt tilsluttede fagforeningene. Det er en bagatell det gjelder, sies det. For min forening gjelder det 6000 kroner, og det er også penger. Jeg tror ikke forhøyelsen vil føre til større inntekter.

Einar Bårdsen, Nordland, sa at partiets organisasjonsapparat stort sett hadde vært uforandret i 50 år, og det er nødvendig å ta det opp til revisjon. Hvis det er riktig, det kontingentkomitéen sier, er det spørsmål om vi ikke her står overfor en unnlattelsessynd.

Det ser ut til at det bare er reagert mot størrelsen av beløpet. Dette er et vesentlig punkt i forslaget. Men det er også viktig med sentral registrering av medlemmene. Vi mister nå mange på grunn av flytting osv. En må i det hele tatt ikke se alt dette bare som et økonomisk spørsmål. Det gjelder også å ha kontakt med medlemmene, og verdien av det kan ikke måles direkte i kroner.

Harald Johnsen, Nord-Trøndelag, ville frarå så sterkt han kunne at forslaget ble vedtatt. Det var også grunn til å minne om at halvårskontingenten avskaffes. Det sies at 30 kroner ikke er noen høy kontingent. Vi har hatt medlemsverving i vinter og i vår, og det er blitt resultater av det. Men det er grunn til å være forsiktig.

Om den foreslåtte betalingsordningen sa taleren at han kunne ikke skjønne den hadde noe for seg. Det må være tungvint at medlemmene først skal betale penge inn direkte til Oslo, og derfra skal de så igjen utbetales til fylkespartier og lokallag.

Frank Andersen nevnte 150 000 medlemmer. Ja, vi har over 800 000 stemmer, og da burde det være mulig å øke medlemstallet med 100 000. Men det er under ingen omstendighet riktig å sammenlikne partikontingenten med kringkastingslisens og lysregning.

Vi skal huske at det fins også noen her i landet som ikke har fått del i velstandsutviklingen, sa taleren og la fram for dirigenten et forslag (som ikke ble referert).

Dirigenten: Nålsund har foreslått 3 minutters taletid.
Forslaget ble enstemmig vedtatt.

Fredrik Hveding, Nord-Trøndelag, kunne være enig med Frank Andersen i at økonomien betyr mye for partiet. Det kunne også være en realistisk tanke å gå inn på dette med direkte medlemskap. Men det er grunn til å gå varsomt fram med kontingentforhøyelse. Direkte medlemskap kan også føre til bedre kontakt med medlemmene.

Rolf Langseth, Oslo, hadde reagert sterkt første gang han leste innstillingen. Det blir for høy kontingent, når 30 kroner skal kreves inn på en gang. Taleren hadde banket på ikke så få dører for å verve medlemmer til partiet, og han visste at dette med kontingenten betyr noe.

Sentral innkreving av kontingenten ville etter talerens mening bli tungvint og kostbar. Min forening, sa han, krever inn pr. postgiro og oppnår å få 50 prosent svar. Det vil ikke være fornuftig å godta et system som krever for mye skrivearbeid, sa taleren og viste til et forslag han hadde levert inn.

Ragnvald Støyva, Sunnmøre, var redd for at forslaget betyr et stortilt byråkrati uten praktiske fordeler. Det er nå bare kort tid siden kontingenten ble økt. Det er klart at postgiroinnkreving gir dårlig resultat. Bare personlige kontakter kan føre til gode resultater. Taleren trodde ikke en skulle legge opp til et system som krever konstant purring. Den store massen av organisasjonsmulige ville iallfall ikke nå ved å forhøye kontingenten. Partiet må gå inn for å få flest mulig av de kollektive medlemmene til å bli direkte medlemmer. Noen kontingentøkning utover 50 prosent bør ikke komme på tale.

Sigurd Danielsen, Oslo: Vi vil ha alt, men vi vil ikke betale noe. Det har alltid forundret meg at vi ikke kan komme fram til en skikkelig kontingent. Jeg vil foreslå indeksregulering av kontingenten ved hver tariffrevisjon.

Alf Nordlund, Oppland, ville gjenta hva han hadde sagt tidligere: Det er en skam at vi skal diskutere dette. Men det er likevel riktig å gjøre det her, hvor hele landet er representert.

Dette med kontingentinnkreving over postgiro har kanskje noe for seg i framtida, men tida er ikke moden for noe slikt nå. I Oppland har vi erfaringer for at postgiro-innkreving gir dårlig resultat. Det er dessuten sterk stemning mot ordningen i fylkespartiet. Mange mener at den personlige kontakten betyr så mye at vi må holde på den. Det er vervet 2000 nye medlemmer i Oppland, og det er ikke så lite. Men mange mener kontingenten alt er for høy. Det er store kommuner i Oppland hvor kontingenten bare er 12 kroner året. Vi er villig til å gå til 20 kroner.

Dirigenten: Det er arbeidet ut et nytt forslag som Frank Andersen vil gjøre rede for. Innstillingen som den foreligger har neppe store sjanser til å bli vedtatt.

Frank Andersen: Det ville forlenge debatten utover natta hvis vi ikke nå får til en avklaring. Det forslaget dirigenten nevner, lyder slik:

1. Det åpnes adgang til direkte medlemskap i Det norske Arbeiderparti.
2. I løpet av 1968 gjennomfører de distriktsorganisasjoner som ønsker det, en sentral innkreving av kontingenten.
3. Kontingenten til landspartiet og distriktsorganisasjonen settes til 7 kroner årlig, tilsammen 14 kroner.
4. Kommunepartiene og partilagene fastsetter selv sin kontingent.
5. Kontingenten for ungdomslag og kollektivt tilsluttede medlemmer endres ikke.

Haakon Lie: Dette punkt 4 er ordningen som gjelder i dag. Det blir da bare tale om øking av kontingenten til fylkespartiet og landspartiet med 2 kroner. Og nå vil jeg be dere hjelpe til å få dette vedtatt.

Kåre N. Strand, Buskerud, syntes det var et vesentlig punkt i innstillingen at kontingenten er lik over hele landet. Det var ellers med en viss beklemmelse han hadde hørt på denne debatten.

Dirigenten: Vi holder oss nå til punkt 4. Det opprinnelige forslaget er nå bortfalt.

Asbjørn Lillås, Vestfold, var enig i at kommunepartiene selv skulle fastsette sin kontingent.

Dirigenten: Dirigenten har oppfattet det slik at det er alminnelig tilslutning til punkt 4.

Inge Staalesen, Arbeidernes Ungdomsfylking, var ikke uenig i ens satser for hele landet, men bare under forutsetning av at beløpet ble minst 30 kroner. Det fins nemlig en del som har høyere kontingent nå.

Dirigenten: Ingen har protestert mot den praksis som gjelder nå.

Frank Andersen: Den nåværende ordningen går som nevnt ut på at kommunepartier og partilag selv fastsetter sin kontingent.

Dirigenten: Forslaget går ut på at kontingenten til fylkespartiet og landspartiet økes med 2 kroner til hver.

Ronald Bye, landsstyret, ville gjerne ha en annen formulering: 7 kroner til landspartiet og minst 7 kroner til fylkespartiet.

Dirigenten: Kan vi ta dette som en alminnelig reaksjon. I så fall går forslagene til redaksjonskomitéen.

Harald E. Olsen, Vestfold, var ikke enig i at gruppe 2 forsvinner.

Harald Lorentzen, Oslo, hadde oppfattet det slik at pensjonister skal betale halv kontingent.

Dirigenten: Det har jeg støtt på mange steder.

Tor Viken, Hedmark: Det gjelder kontingenten for det annet husstandsmedlem. Jeg må lette min samvittighet på dette punkt. Vi har hatt et møte med kvinneorganisasjonene om spørsmålet. De synes det blir mye hvis de skal betale full kontingent.

Dirigenten: Hvis det er ønskelig, kan vi fortsette med den lange talerlista.

Fanny Andersen, Oslo, kunne ikke være enig i at kvinner skulle betale lavere kontingent enn menn. Vi kvinner har alle dager kjempet for jamstilling, og vi bør ikke godta noen diskriminering, heller ikke her. (Munterhet.)

Liv Stubberud, Østfold: Det kan jeg ikke være enig i. Både kvinner og trygdede bør betale halv kontingent. Vi har jo også Tinafondet å betale til, i Østfold også Oscar Torp-heimen som ferieheim, og vi må betale kontingent der også.

Under debatten ble følgende forslag lagt fram:

Fra *Isak Havstad*, Telemark:

«Prinsippene i forslaget om ny kontingentordning kan ikke anbefales. Økningen av kontingenten må skje i moderat tempo. Det legges opp til et økonomisk aktivitetsprogram for partiet, lokalt som sentralt, der det legges avgjørende vekt på forståelsen for en god økonomi i den enkelte avdeling, som på fylkesplan og landsplan.

Faste konferanser med kommunepartienes kassere må være en del av fylkesparti-sekretærens virksomhet.

Kontingentsystemet må være enkelt og greit, og lett oppfattelig for nye kasserere.»

Fra *Per Andersen*, Oslo:

«Medlemskontingenten:

Av kontingenten går kr. 1.00 pr. år til Arbeiderbevegelsens Solidaritetsfond.»

Fra *Elnar Bårdsen*, Vesterålen:

«Landsmøtet slutter seg til Kontingentkomitéens innstilling, bortsett fra kontingentsatsene, § 5, pkt. 1 og 2, hvor landsmøtet slutter seg til forslaget fra Lakselv Arbeiderlag (nr. 52).»

Fra *Harald Johnsen*, Landsstyret:

«Endring i partiets lover, paragraf 5:

1. Medlemskontingenten for enkeltmedlemmer direkte tilsluttet Det norske Arbeiderparti er kr. 20.00 pr. år. Denne kontingenten innkreves direkte av landspartiet. Kontingenten for direkte medlemskap fordeles med en halvpart på landspartiet og den andre halvpart på fylkespartiet eller distriktpartiet.
2. Punktet om familiemedlemskap faller bort. I stedet opprettholdes den nåværende gruppering med følgende endring i kontingentsatsene til landspartiet:
Gruppe 1: Kr. 4.00 pr. halvår, kr. 8.00 pr. år.
Gruppe 2: Bibeholdes som nå.
Kollektivt tilmeldte utenom Oslo og Bergen kr. 5.00 pr. år.
Kollektivt tilmeldte i Oslo og Bergen kr. 7.00 pr. år.
Fordelingen som i innstillingen.
Innkrevingen foretas som nå.
3. Ungdomslag som i innstillingen.»

Fra *Ragnvald Støyva*, Sunnmøre:

- «1. Det opprettes sentralkartotek for medlemmene. Etter hvert kan det så vinnes erfaring om sentral kontingentinnkreving i distrikter eller avdelinger som ønsker dette.
2. Nåværende ordning med gruppe 1 og 2 opprettholdes.
3. Kontingentens størrelse til landsparti og kretsparti.
a) Sentralstyrets forslag om kollektiv kontingent tiltres.
b) Kontingenten i gruppe 1 settes til kr. 15.00.
c) Kontingenten i gruppe 2 settes til kr. 10.00.
d) Ordningen med halvårskontingent opphører.»

Fra *Ragnvald Støyva*, Sunnmøre:

«Partiavdelingene må gå inn for å få flest mogleg av dei kollektive tilslutta som personlege medlemmer ved å betale kontingentdifferansen.»

Fra *Kåre N. Strand*, Buskerud:

«Landsmøtet vedtar kontingentkomitéens forslag om endring av § 5, punktene 3, 4 og 5.

Innstillingens punkt 1 vedtas med den endring at kontingentsatsen settes til kr. 25.00.

Innstillingens punkt 2 vedtas med den endring at kontingentsatsen settes til kr. 25.00 (som fordeles kr. 8.00, kr. 8.00, kr. 5.00, kr. 3.00 og kr. 1.00 til Solidaritetsfondet).

Det vedtas at det opprettes et sentralt kartotek for alle partiets personlige medlemmer. Det blir hermed adgang til å melde seg som medlem direkte til Det norske Arbeiderparti, — medlemskapet registreres også automatisk ned til den bostedsmessig naturlige lokale lag/forening. De nye kontingentsatser gjøres gjeldende fra 1968.

Ordnings med sentralisert kontingentinnkreving gjennomføres puljevis i samarbeid med den enkelte lokalavdeling.

Det forutsettes at årskontingent og sentralisert innkreving er fullt gjennomført fra 1969.

Landsstyret pålegges til neste landsmøte å utrede spørsmålet om en indeksregulert kontingentregulering.»

Fra *Rolf Langset*, Oslo:

«Jeg vil henstille til landsmøtet å gjøre følgende vedtak:

1. Nåværende kontingentsystem opprettholdes.
2. Kontingenten til landspartiet fastsettes for heltbetalende til kr. 8.00 pr. år (kr. 4.00 pr. halvår).
3. Forslaget om sentralkartotek forkastes.
4. Kontingentkomitéens forslag til gruppekongent for ungdomslag tilsluttet AUF tiltres.»

Fra *Sverre K. Andersen*, Rogaland:

- «1. Kontingentgruppe II opprettholdes.
2. Det innføres en særskilt kontingentsats for uføre og pensjonister (alderstrygdede) fra 70 år og oppover. Kontingenten settes til kr. 4.00 pr. år og går i sin helhet til landspartiet.
3. Kollektivt tilmeldte kr. 4.00 pr. år.»

Fra *Kåre Strand*, Buskerud.

«Uttalelse om kontingentkomitéens innstilling — fra Buskerud Arbeiderparti: Styret tiltrer i prinsippet kontingentkomitéens forslag til ny kontingentordning, herunder også en økning av kontingenten til kr. 30.00, men stiller seg noe tvilende til om ordningen med betaling av kontingent til landspartiet kan ta til fra 1. januar 1968, og reiser spørsmålet om selve kontingentinnkrevningen forsøkes ett år i en by- og landkommune i hvert fylke.»

Møtet sluttet kl. 20.15.

Formiddagsmøtet i plenum tirsdag 23. mai

Dirigent: *Nils Langhelle.*

Møtet tok til kr. 9.10.

Dirigenten refererte følgende forslag fra *Bjarne Refsnes*, Sogn og Fjordane:

«Når det blir kalla inn til landsmøte i DNA, er det viktig at alle landsdeler får sin del av den taletid som er til disposisjon, slik at landsmøtet og Sentralstyret får best mogleg kjennskap til den politiske situasjon i heile landet.

Kvart fylkesparti må få tildelt sin rettmessige del av samla taletid for sine utsendingar.»

Forslaget ble enstemmig oversendt Sentralstyret.

Reisefordelingen.

Formannen i reisefordelingskomitéen, *Odd Hermanrud*, la fram følgende innstilling:

«Reisefordelingskomitéen har avsluttet sitt arbeid og har i møte i dag vedtatt å avgi følgende innstilling for landsmøtet:

Til landsmøtet er det kommet 293 representanter som alle deltar i reisefordelingen.

I henhold til partiets lover § 7, punkt 6, har komitéen godkjent billettutgifter på 2. klasse jernbane og 1. plass på båt. Komitéen har påsett at den rabatt representantene oppnår ved å kjøpe sparebillett på jernbanen er trukket fra reiseregningen. Etter vedtak i Landsstyret har komitéen godkjent utgifter til flybillett med natfly for representanter med hjemsted nord for Bodø.

Reisefordelingen utgjør kr. 85.00 pr. representant, og komitéen ber om landsmøtets fullmakt til å foreta reiseoppgjør etter ovenstående innstilling.

Odd Hermanrud. *Odd Wessel Larsen.* *Kjell Bohlin.*
formann.

Ingebreth Eik. *Kirsten Myklevoll.»*

Trygve Bratteli overbrakte en hilsen fra Martin Tranmæl.

Formannen i Protokoll- og beretningskomitéen, *Odd Besserud*, la fram følgende innstilling:

«Beretnings- og protokollkomitéen har gått igjennom protokollene for formiddags-, ettermiddags- og kveldsmøtet mandag 23. mai. Vi har ingen merknader til protokollene og foreslår at disse godkjennes.

Odd Besserud. *Gunvor Smolan.* *Knut Kramviken.*
Knut Jagland. *Bergliot Nyhus.»*

Innstillingen ble enstemmig godkjent.

Sekretær Haakon Lie om kommunevalget.

Sekretær *Haakon Lie* holdt dette foredraget om kommunevalget:

Vi skal være glad for at valgtendenser ute sjelden slår gjennom her hjemme. For det går ikke an å skjule at det utefra blåser en sur vind inn over landet vårt denne våren. De britiske kommunevalgene har gitt resultater som er like skuffende som overraskende. Kommunevalgene i Sverige i september og riksdagsvalget i Danmark i vinter ga våre broderpartier utvetydige nederlag — så klare at vårt stortingsvalg i 1965 nå trer fram i et lysere skjær. Vi økte da i hvert fall vårt stemmetall, og i Vest-Europa er det nå bare Labour som har en større andel av velgerne bak seg enn Det norske Arbeiderparti. Like fullt var valget et klart tilbakeslag for oss.

Men noe katastrofevalg var det så visst ikke. *Alle har lært av det.*

Mest kanskje *de borgerlige partiene*. Hva de vant gjennom raus kritikk og svære løfter, har alt gått tapt. Og mer enn det! Her kan en i sannhet tale om Pyrrhos-seier.

Velgerne har lært. De har fått syn for sagn. De borgerlige partiene som hadde 30 år i opposisjon til å forme ut et alternativ til vår politikk, har intet alternativ, intet program, når de igjen sitter med regjeringen.

Vi har lært. Vi trengte trolig tid til å orientere oss i det nye politiske terrenget som dagens Norge representerer, — trengte trolig til et pusterom etter mange krafttak.

I løpet av de 18 månedene som har gått siden septemberdagene i 1965, har vi om og om igjen spurt oss selv: *Hvor var det det smalt for oss?* Ikke minst foran et nytt valg er det nyttig å vite hvor ens egne svakheter er å finne.

Selv for få år siden kunne vi bare gjette når vi prøvde å svare på et slikt spørsmål. I dag er vi i en gunstigere stilling. Også i vårt land er unge forskere opptatt med å analysere valgresultater, og etter

hvert når de fram til sikrere metoder i sitt arbeid. I år for første gang kan vi på et landsmøte etter et viktig valg trekke vekslar på deres arbeid. Av den grunn vil jeg gjerne gå litt nærmere inn på valgresultatet enn jeg ellers ville ha gjort. På en merkelig måte svarer forskernes resultat til hva mange av oss har hatt «på kjenn».

Som vi alle vet: I 1965 gikk vår andel av stemmene ned fra 46,9 i 1961 til 43,2 prosent i 1965, til tross for at vi økte vårt stemmetall med nesten 25 000. Det skyldtes selvsagt at vi ikke fikk vår prosentvise andel av det økte frammetet.

Fire forskyvninger i stemmegivningen virket i samme retning, og skapte det valgresultatet vi fikk.

- a) Skjønt frammetet blant våre egne velgere gikk opp, økte det *mindre* enn framstøtet blant de andre partienes velgere. Det var en relativt svikt.
- b) Det var en betydelig stigning i frammetet — men storparten av hjemmesitterne gikk denne gangen til de borgerlige partiene — en god del til SF.
- c) Det var en *overgang* fra oss til andre politiske partier — både til de borgerlige og SF.
- d) Det var en *nedgang* i vår andel av førstegangsvelgernes stemmer.

Hvor alvorlig var svikten? Når en hører oppregningen fra a til d, kan en jo bli skremt. Men når en tenker på at vår andel av stemmemassen gikk ned 3¼ prosent, forstår en jo at ingen av forskyvningene var av *stort* format.

- a) Først svikten blant våre egne, hvis en i det hele kan tale om en svikt. Frammetet blant våre egne velgere økte med 5 prosent mellom stortingsvalget i 1961 og 1965. Det er et imponerende resultat når vi tar i betraktning hvor vanskelig valgkampen var. Saken er bare den at de *andre* partiene økte frammetet blant sine egne velgere betydelig mer, fra 8 til 11 prosent. Relativt var det altså en svikt, men en svikt som neppe representerer noe problem for oss på lengre sikt.
- b) 1965-valget slo i stykker en forestilling som hadde grodd seg fast i oss, nemlig at det var Arbeiderpartiet som i første rekke ville tjene på et økt frammete. I 1965 gikk frammeteprosenten opp fra 79 til 85,4. Det ble avgitt 225 000 flere stemmer enn i 1961. Vi fikk bare ca. 25 000 av dem. Det var de borgerlige partiene og SF som mobiliserte for å velte arbeiderstyret — og de greide det. Vår andel av stemmene fra hjemmesitterne

fra 1961 er langt lavere enn vår andel av den samlede stemmemassen.

Det ser ut til at om lag 135 000 hjemmesittere i 1961-valget kom ut og stemte i 1965, og av dem fikk vi trolig bare 27 prosent, eller 36 000. Det er her den største forskyvningen skjer mellom partiene. — Slik var det også den gangen vi sist var den store taper i et stortingsvalg, nemlig i 1930. Da var det en voldsom økning i fram møtet på Sør- og Vestlandet som ga oss nederlaget. I 1963 var det vi som vant valget på den måten. Alle partier kan før eller siden vente seg overraskelser. Kanskje oftere i framtida enn før. Mye tyder på at den politiske stabiliteten er mindre enn for få år siden.

- c) Hvor stor var overgangen fra oss til andre politiske partier? Gallup-tellingene tyder på at den betød noe for valgresultatet. Det var en tapning i to retninger: En mot H, V og Sp, og én mot SF. Den første besto trolig av funksjonærer i tettbebyggelsen, og av jordbrukere i utkant-Norge. De av våre velgere som gikk til SF var trolig industriarbeidere. Tilsammen dreide det seg om en 6—7 prosent av de gamle velgerne våre. Det er for oss et stort tall. Gallup-tellingene for de siste månedene tyder heldigvis på at disse velgerne nå er på full marsj tilbake til sitt gamle parti. Etter april-tellingen avgir alle partier velgere til oss. Få ting gir større grunn til glede, enn at «den bortkomne sønnen» vender tilbake.
- d) På lang sikt er det *svikten blant førstegangsvelgerne* som representerer vårt alvorligste problem. Vår andel av de avgitte stemmer fra førstegangsvelgerne synes å ligge på om lag 40 prosent. Det er i og for seg ikke et avskrekkende tall, når vår samlede andel av stemmene er 43,2 prosent. Det alarmerende er nedgangen av andelen i denne aldersgruppen sammenholdt med 1950-årene. Vi har riktignok ikke tallopgaver som viser vår prosentvise andel av førstegangsvelgerne den gangen. Men vi har en rekke år tall for *unge velgere* (21—29 år), og de viser en tilbakegang for oss. Vi må regne med at denne nedgangen også avspeiler en tilbakegang blant førstegangsvelgerne. I denne sammenhengen er det selvsagt vår svikt i stemmetallet blant de unge *funksjonærene* som opptar oss mest. Tendensen var klar. De gikk i 1965 til H og V.

Geografisk kom tilbakeslaget først og fremst i *tettbebyggelsen*, og det kan ikke være noen tvil om at det utslagsgivende var de samme, gamle grunnleggende problem: priser og lønninger, boliger og husleie, skatter og avgifter — de samme problemene som slo ut

med samme virkning i Sverige, Danmark og Norge ved tre ulike valg innenfor et tidsrom av 1½ år.

Dette er historien om de uløste problem. Det nye er at gjennom den raske folkeflyttingen i 1950- og 1960-årene blir de konsentrert i tettbebyggelsen — med dens mangel på boliger, skoler, penger — *trivsel*.

Misnøyen som lades opp, vender seg mot sosialdemokratiet som sitter med ledelsen, og har sittet med den i 30 år. Hvem skulle den ellers vende seg mot?

Den næres av to faktorer: de borgerlige partienes løftepropaganda, og av våre egne «uhell». Uttrykket uhell er kanskje ikke det beste, men det er gjerne det vi bruker, når alt går på skeive en dag i tømmeraskogen.

Løftene om faste priser, mindre skatter og flere boliger gjorde sin virkning. Vi vet det. Kings Bay, Koksverk, Jernverk, Caltex — er stikkord som vi ikke glemmer så lett. Alt syntes å gå på skakke. De skapte sammen den forestillingen at Arbeiderpartiet som gjennom så mange år hadde hatt utviklingen i sin hule hånd, ikke mestret den. *Det var blitt et parti som de andre!* Kanskje trengte det avløsning.

Det jeg har kalt våre «uhell», hadde en annen og like alvorlig virkning: de skapte en usikkerhet blant våre egne som slo ut i mangel på offensiv innsatsvilje. Mens det var våre velgere som dominerte de politiske diskusjonene fram til valget i 1957, er situasjonen i 1965 en annen. Tvil har krøpet seg inn blant dem. Kanskje var det grunnlag for kritikk av Regjeringen i samband med Kings-Bay-ulykken. «Det er vel ikke til å unngå at dette valget ender i et nederlag».

Debattene i fjernsyn og radio kom til å forsterke inntrykket. Med den urimelige fordelingen av sendetiden sto vi ofte hjelpeløse under trommeilden fra 6 — seks — politiske motstandere.

Her spilte forresten ikke bare fordelingen av sendetiden inn — viktigere var det at valgkampen kom til å samle seg om en rekke spredte spesialspørsmål. Vi greide ikke å få fram det sentrale i vårt eget program: planleggingen og styringen av samfunnsutviklingen og tryggingen av den enkelte i omformingsprosessen. Det som alltid har gitt oss vår slagkraft — vekst- og trygghetspolitikken — forsvant i kjeglet om priser, skatter og såkalte industriskandaler.

En rekke faktorer virket sammen og i samme retning. Velgerne ønsket en forandring. Men hva var det som kom?

Et regjeringsskifte — men et skifte i politikk? Vi så ikke mye til det. Vårt budsjett for 1966 ble tatt over — med hud og hår. Budsjettet for 1967 ble 1966-budsjettet pluss 10 prosent.

Vi skal ikke legge skjul på at dette skapte problemer også for oss. Det var et opplegg som siktet mot å ta fra oss det frie armslaget. Og lenge lyktes det.

Men så blir etter hvert avstanden mellom løfter og resultater for stor. Prisene øker. Skatter og avgifter stiger. Boligbyggingen svikter. Husleiene og innskuddene øker. Tomteproblemet ligger uløst. Distriktspolitikk har Regjeringen ikke. Store nasjonale spørsmål som Norges tilslutning til Det Europeiske Fellesskapet blir møtt av en *delt* regjering. Resultatet er til å ta og føle på: et politisk omslag er inntrådt.

Gallup-tellingene viser klart at vi igjen er på vei oppover. Det er ingen dramatiske endringer, men det skal vi være glad for. Det er nettopp kontinuiteten i tallene som gjør at vi kan stole på dem. Vi er jo også alle klar over at det ikke har skjedd politiske rystelser siden 1965 som kunne forklare større forandringer enn de vi har fått. Men tendensen er klar. Det politiske bildet som ble skapt i 1964 og 1965, er endret. De borgerlige partiene har tapt det terrenget de den gangen vant. De er igjen nede på en 48 prosent av velgermassen.

Forskjvningene mellom partiene har betydelig interesse i denne sammenhengen. Det er tydelig at regjeringsansvaret sliter på Senterpartiet. Noe det alltid har gjort! Kristelig Folkeparti har det ikke hyggelig, det heller. Dets mange arbeidervelgere liker seg lite. Venstre greier seg bra totalt sett, men avgir også velgere til oss. Det kan ikke være tvil om at de velgere som forlot oss i 1965, er på vei tilbake.

Av større interesse er bevegelsen av SF- og K-velgere. Vi har de siste årene aldri hatt tilgang på K-velgere. De har gått til SF. Nå da partiet er kommet inn mot den harde kjernen, får vi en del av dem — trolig arbeidere alle sammen. Viktigere er det at vi nå kan registrere en ikke ubetydelig bevegelse blant SF's velgere i retning av oss — 12 prosent i april, 9 prosent i mars, 23 prosent i februar og 19 prosent i januar. Det er store tall. De tyder på at SF nå gir til oss dobbelt så mange velgere som går fra oss til dem. Det er en ny situasjon. Luften er i ferd med å gå ut av ballongen. SF har i 1967 ikke flere medlemmer enn i 1962—63 — mindre enn 3500!

Men så over til valget vi står foran — et valg som det betyr mye for oss å vinne.

Det blir ikke lett å vise framgang — først og fremst fordi kommunevalget i 1963 ble det beste valg vi noen gang har hatt. I stedetfor å tape 130 000—140 000 stemmer som vi vanlig gjør fra et stortingsvalg til et etterfølgende kommunevalg, *økte* vi stemme-

tallet med 10 000. Nei, det skal ikke bli lett å gjenta den bragden!
Alle vet hva som må til:

- a) Vi må igjen mobilisere våre egne velgere fullt ut, slik vi greide det i 1963.
- b) Vi må få hjemmesittere fram *på vår side*.
- c) Vi må igjen vinne fram i tettbebyggelsen, hvor de unge funksjonærer representerer den store utfordringen til oss.
- d) Vi må øke vår andel av førstegangsvelgerne som i år utgjør 230 000, 10 prosent av velgermassen.

Det er en formidabel oppgave vi står overfor. Som så mange ganger før er det et spørsmål om *politikk* og *organisasjon* — om *program* og *valgarbeid*. Det er en dobbelt oppgave vi er stilt overfor. Den ene er like viktig og krevende som den andre.

Et spørsmål om politikk — først. La oss da ikke glemme at nå er det *vi* som er i opposisjon. Mange synes ikke å vite det ennå. Ofte kan en med undring spørre om hvor *de* er som alltid stilte så store krav til *vår* regjering.

Vi er i opposisjon, og det er ingen grunn til å legge fingrene imellom. Men vi skal vokte oss vel for å falle i den grava de borgerlige partiene gravde for seg selv i opposisjon. Den å love, hva ikke kan holdes. Men det skal ikke hindre oss fra å stille de borgerlige partiene ansikt til ansikt med deres luftige løfter.

Stabile priser — nå går vi inn i en ny runde av prisstigninger. Indeksreguleringen løser ut automatisk en inntektsøkning for jordbruket på en 150—160 millioner. Skal de igjen i sin helhet tas på prisene? Alt tyder på det. — Det skal i tilfelle ikke bare merkes på prisindeksen. Den politiske indeks kommer nok også til å registrere prisoppgangen.

160 000 boliger på 4 år. Det hele var en kjempebløff, som boligstatsråden aldri vil greie å trylle bort på tross av all den tallmagi han presterer.

Lavere skatter — aldri har skatter og avgifter økt sterkere enn i 1966.

Løftene henger ennå i lufta. De er ikke glemt. Men det er heller ikke *løftebruddene*. Mer enn noe annet er det de som tegner seg av i Gallup-tallene.

Det finnes *ingen* — venn eller motstander — som påstår at regjeringen Borten har innfridd løfter og forventninger. Er vi i opposisjon, så skal vi hver dag, hver time minne de borgerlige partiene og velgerne nettopp om den tingen.

Men vi vet inderlig godt at vi ikke vinner fram på *andres* feil-

slåtte politikk. Vårt eget program og vårt eget arbeid er det som i første rekke må snu den strømmen som gikk mot oss i første halvdel av 1960-årene.

Det å snu en strøm betyr å ta utgangspunkt i de oppgavene som velgerne venter at vi skal løse. Ingen som har kontakt med virkeligheten omkring seg, er i tvil om hva de er opptatt av. De er opptatt av de nære ting — av arbeidsplassen og tryggingen av den — av priser — lønninger — skatter — boliger — husleie — skole og utdanning — tumleplasser for barn og ungdom — friluftsliv og fritidsliv. De ønsker at et politisk parti skal legge forholdene til rette for personlig utfoldelse og trivsel for den enkelte, og for vekst og harmoni i samfunnet. *Moderne politikk er et spørsmål om praktisk arbeid.* For vårt parti er det et spørsmål om hva vi har av unge og eldre som forstår dagens jordnære problem, og som kan omsette dette i våre organisasjoner, i kommunestyre, utvalg — og storting. *Folk som kan utrette noe, er det det spørres etter.*

Både Trygve Bratteli og Olav Gjærevoll har i sine foredrag rullet opp det programmet denne valgkampen skal føres på. Jeg skal så visst ikke gjenta det. La meg bare få understreke: Det er på en kombinasjon av *offensiv* mot en regjering som forvalter, men ikke styrer landet, og et *konstruktivt program* for en bedre politikk at dette valget skal vinnes.

Først og fremst på det konstruktive programmet. Det norske Arbeiderparti har gjennom årene samlet om seg en velgerskare av hengivne tilhengere. Valgundersøkelser viser at 86 prosent av dem som identifiserer seg med Arbeiderpartiet, *alltid har stemt* for dette partiet ved stortingsvalgene. Ikke noe annet parti blir møtt med slik lojalitet. Denne lojaliteten må være et uttrykk for en ekte tro på at Arbeiderpartiet også i framtida kan utrette mer enn de andre partier.

For hvert program vi arbeider ut, hver politisk kamp vi kjemper, bør vi stille dette spørsmålet: Svarer vår innsats til den lojalitet våre egne hyser for partiet vårt? Styrker vi gjennom vårt arbeid det omdømmede partiet har, og som denne hengivenhet er grunnlagt på? Vi som er medlemmer av Det norske Arbeiderparti, har et pund å forvalte.

Og så over til organisasjonen — til det praktiske valgarbeidet. Vi skal mobilisere våre egne, og vi skal mobilisere de hjemmesitterne som hører oss til. Det greide vi i 1963, *fordi valget ble et riktsvalg — et valg om regjeringen.* Jeg tror det er all grunn til å ha dette i tankene.

Vi står foran en valgkamp som blir *lettere* enn den vi utkjempet i 1965, når det gjelder å få fram våre egne. Da sto de — og hadde

de lenge stått — *under press*. Ikke minst på de industrielle arbeidsplassene er presset nå borte.

Men hvis dette er tilfelle, er oppgaven i tettbebyggelsen også lettere. Det er ikke mot oss misnøyen og vantrivselen nå vender seg. Andre som lovte å løse de problemene som folkeflyttingen skaper, har ikke engang *prøvd* å gjøre det. Av den enkle grunn at de ikke er enige om hvordan de skal takles. Derfor gjelder det å føre vårt eget program fram med offensiv kraft.

Det tales i våre dager i tide og utide om P.R. — om «public relations». Anders Thunborg skrev et sted etter de siste svenske valgene. Det som trenges er H.R. — «human relations», — *menneskelig kontakt*, evnen til i omgang med andre mennesker å tre fram som representant for deres ønskemål og krav. Vi skal vokte oss vel for å bli stående som de kalde forsvarere av «myndigheter» og byråkrati.

Men vi skal ikke bare tre fram som de der reiser kravene for andre. Vi må også kunne stimulere menneskene til *selv å ville være med* å innfri de forventningene som er felles for de mange. Våre husagitatorer og tillitsmenn på arbeidsplassene må ikke bare være *postbud* som bærer fram valgmateriellet vårt — *de må også være budbærere for en politisk idé* — en samlende politisk idé som fanger opp de jordbundne enkeltsakene.

Vi har siden 1965 organisert et sterkt apparat på arbeidsplassene. Bortimot 30 000 mann står klar til å ta fatt. By- og herredspartiene bygger samtidig ut sine korps for husagitasjon. De kan kunsten fra sine unge år. Vi behøver ikke gjenta en gammel lekse.

La meg understreke at ved et kommunevalg betyr kandidatene på valglistene langt mer enn ved stortingsvalg. Det er helt naturlig at det er slik. Selv i storkommunene — bortsett fra de største — har velgerne en reell mulighet for å følge den innsatsen politikerne yter:

Jeg skal ikke gjenta hva som er holdt fram i «Innstillingen om den lokale og regionale forvaltningen». Her er det sterkt slått til lyd for *et mer krevende lokalt demokrati*. Jeg tror vi gjør klokt i å merke oss hva som der er skrevet. Så for 100. gang: *Legg arbeid i nominasjonene!*

Ikke skal jeg gjenta hva som i de siste ukene er sagt om nødvendigheten av at *kvinnene* får sin rettmessige plass på listene våre. Det ville være dårskap å vende det døvete øret til — ved dette valget også.

La meg få slutte med å gjenta: Det er et vanskelig valg vi står foran. Vanskelig, fordi valget i 1963 ble et så ualminnelig godt valg. Frammøtet økte med bortimot 10 prosent, og det var vi som tjente på *den* mobiliseringen. Kommunevalget i 1963 ble et rik valg. Like-

gyldig hva partiene i år måtte bestemme seg for i sine valgopplegg, blir nok også dette valget et valg for og mot den regjeringspolitikken som i dag blir ført. Men er det trolig at dette valget kan engasjere velgerne våre på samme måten som Kings Bay-valget i 1963? Det kan bare utviklingen i tida framover vise. I øyeblikket ser det ikke slik ut; men noe blir satt i gang de nærmeste ukene som kan skape ny spenning i norsk politikk. Den politiske temperatur har alltid hatt en tendens til å stige i takt med leveomkostningsindeksen — både i kjøkken og på arbeidsplass. Det er ingen dans på roser for noen regjering å balansere på en rød strek. Men det er heller ingen ønskestilling for en regjering å sitte på et gjerde, når det kreves handling i vitale, nasjonale spørsmål. Da står mer enn prestisje på spill.

Et vanskelig valg — men vanskene er der for å overvinnes. Vi har hatt våre tilbakeslag. La oss bare ikke overdrive dem. La oss slutte å slikke gamle sår. Ellers gror de ikke! Vi mistet 5000 stemmer i 1961. Men i 1963 gjorde vi et hopp oppover på 140 425 stemmer, sammenholdt med kommunevalget i 1959. I 1965 økte vi stemmetallet med nesten 25 000 til 883 000. Og i fjor høst hadde vi klare seire ved det bitte, lille kommunevalget i Aust-Agder og Østfold.

Den politiske strømmen er snudd, og det er vanskelig å skjønne at vi ikke skal få se utslaget av strømkantningen. Satses vi med humør og pågangsmot, må det gi resultater. *Men satses må det!* Foredraget ble mottatt med langvarig bifall.

Dirigenten takket og foreslo at Haakon Lies foredrag ble tatt til etterretning.

Dette ble vedtatt.

Valgene.

Valgkomitéens innstilling ble delt ut. Den var sålydende:

SENTRALSTYRET:

Trygve Bratteli, formann.
Reiulf Steen, nestformann.
Reidar Hirsti, redaktør.
Haakon Lie, sekretær.

Øvrige medlemmer:

Einar Gerhardsen, stortingsgruppa.
Tor Aspengren, nestformann i LO.
Liv Østlie, Norsk Bonde- og Småbrukarlag.

Ivar Mathisen, partisekretær, Oslo.
Lage Haugness, formann, Norsk Bygningsindustriarbeiderforbund.
Per Andersen, Norsk Jern- og Metallarbeiderforbund (ny).
Øivind Larsen, Norsk Forbund for Arbeidsl. og tekn. Funksjonærer (ny).
Aase Bjerkholt, husmor.
Kåre Hansen, sekretær, Handel og Kontor.

Til Sentralstyret for øvrig kommer:

Formannen i AUF.
Formannen i Kvinnesekretariatet.
Formannen i Arbeiderpartiets stortingsgruppe.

Varamenn:

1. Olaf Karling, formann i Norsk Sjømannsforbund (ny).
 2. Bjartmar Gjerde, sjefssekretær i AOF.
 3. Bjørg Johansen, Oslo Telefonanlegg.
 4. Ragnar Christiansen, Stortinget.
 5. Odvar Nordli, Stortinget.
 - — —
 6. Einar Førde, student.
 7. Thorbjørn Berntsen, jernarbeider.
 8. Thor Gystad, jernbanefullmektig (ny).
- Innstillingen er enstemmig.

LANDSSTYRET:

Østfold:

Evelyn Andersen. Varamann: Arvid Johanson.

Akershus:

Eilif Dahl. Varamann: Ase Dokken.

Hedmark:

Harald Løbak. Varamann: Kr. Gundersen.

Oppland:

Liv Andersen. Varamann: Magne Henriksen.

Buskerud:

Guri Johannessen. Varamann: Knut Jagland.

Vestfold:

Astrid Murberg Martinsen. Varamann: Willy Jansson.

Telemark:

Oddvar Berrefjord. Varamann: Elna Kabbe.

Aust-Agder:

Erling Johansen. Varamann: Osmund Faremo.

Vest-Agde:

Oddvar Gøthesen. Varamann: Torbjørn Aanensen.

Rogaland:

Hans Frette. Varamann: Peder Sæthre.

Stavanger:

Svenn Aasen. Varamann: Odlag Kristiansen.

Hordaland:

Margit Tøsdal. Varamann: Steffen I. Toppe.

Bergen:

Nils Langhelle. Varamann: K. O. Madsen.

Sogn og Fjordane:

Knut Kramviken. Varamann: Sverre Juvik.

Møre og Romsdal:

Asbjørn Jordahl. Varamann: Asbjørn Bortne.

Sør-Trøndelag:

Roald Bye. Varamann: Ingrid Sandvik.

Trondheim:

Per Aasen. Varamann: Rigmor Hegle.

Nord-Trøndelag:

Kåre Sjøvold. Varamann: Harald Johnsen.

Nordland:

Sven Olsen. Varamann: Aksel Søvting.
Rolf Hellem. Varamann: Elnar Bårdsen.

Troms:

Helge Jacobsen. Varamann: Magne Jønsson.

Finnmark:

Annemarie Lorentzen. Varamann: Sonja Nilsen.

Revisjonsnemnda:

Frank Hansen, Kåre W. Larsen og Gustav Strøm.

Varamenn:

Signe Sulutvedt og Gustav Skjebstad.

Landskommunalutvalget oppnevnes av Sentralstyret.
Innstillingen er enstemmig.

For Valgkomitéen
Tor Aspengren,
formann.

Formannen i valgkomitéen, *Tor Aspengren*, uttalte at det hadde vært en spesiell glede å samarbeide med valgkomitéens medlemmer. Det har vært en styrke for valgkomitéens formann å ha hatt en så saklig og vurderende valgkomité som vi har på dette landsmøte, sa han. Hjertelig takk skal dere ha, dere fjorten.

Til valgkomitéen har det denne gangen kommet inn to anmodninger, én skriftlig og én muntlig om å få slippe tillitsverv. Halvard Lange sendte en skriftlig anmodning, og han ga uttrykk for at han etter å ha sittet i Sentralstyret fra 1933 som varamann til 1945 og deretter som fast medlem, ville han stille sin plass til disposisjon for en yngre kraft. Einar Gerhardsen har også snakket med valgkomitéens formann og for så vidt gitt uttrykk for at han også kunne tenke seg å trekke seg ut. Når dere nå har valgkomitéens innstilling foran dere, så skulle det ikke være nødvendig med noen nærmere kommentar akkurat til dette siste punktet. Når det gjelder Halvard Lange, så går også det fram av innstillingen.

Før jeg går videre, vil jeg si som jeg også ga uttrykk for på siste landsmøte da jeg også hadde denne oppgaven: Vi har skiftet ut to representanter, og la meg med en gang gi uttrykk for at det har ikke noe med kvalifikasjoner å gjøre. I det ene tilfelle gjelder det Sentralstyrets medlem fra arbeidsplassen, som han gjennom årene har vært kalt. I de senere landsmøteperioder har det i Sentralstyret sittet en representant for Jern- og Metallarbeiderforbundet. Når valgkomitéen enstemmig kom fram til at Per Andersen, formannen i Landsorganisasjonens største forbund, burde komme med i Sentralstyret, fant valgkomitéen det også fornuftig og riktig at man flyttet litt på «representanten fra arbeidsplassen» og fikk et annet forbundsområde inn i bildet, og i dette tilfelle en ung mann fra Norsk Forbund for Arbeidsledere og Tekniske Funksjonærer.

Når det gjelder Aase Bjerkholt, skulle det i og for seg ikke være nødvendig å si mye om det. Hun var jo med i det forrige sentralstyre som representant for Kvinnesekretariatet. Da var Sonja Ludvigsen representant i Sentralstyret. Vi har ment at det har vært riktig i denne situasjon bare å bytte om disse to.

Når det gjelder den siste varamann har man på 8. plass gjort den endringen som dere vil se — her kommer Thor Gystad fra Akershus.

Jeg går ut fra at det ikke skulle være nødvendig for meg å kommentere hver enkelt av Sentralstyrets medlemmer. Jeg vil likevel, slik at ikke noe skal glemmes, si et par ord. Einar Haugen var første varamann, og han var representanten for så vel sjømennene som fiskerne i partiets sentralstyre. Vi har funnet det riktig at man der fikk inn de samme interessfeltene på dette område, og vi har

derfor satt inn Olaf Karling fra Sjømannsforbundet som den nye representant.

Når det gjelder landsstyret har vi tatt hensyn til de ønsker som er kommet fra distriktene, fra fylkene. Vi er klar over at valgkomitéen for så vidt er suveren og at vi kan nær sagt innstille på hvem vi måtte ønske å få inn, men det er klart at det er vanskelig for en valgkomité på 15 medlemmer å kunne gi seg til å vurdere bedre enn de fylkes- og stedsrepresentanter som har pekt ut sine landsstyremedlemmer. Valgkomitéen vil gjerne ha presisert at Sentralstyret i sitt framtidige arbeid med landsmøtene bør forsøke å finne fram til en ordning slik at fylkesrepresentantene kan fremme forslag på flere navn enn akkurat landsstyremedlemmet og varamannen, slik at valgkomitéen har noen flere å se på og vurdere. Når man har et større utvalg, vil man også ha en større mulighet til å treffe på de beste og dyktigste. Derfor skal jeg ikke si noe mer om landsstyrets medlemmer. De er tatt ut i alt vesentlig etter fylkenes egen vurdering.

Når det gjelder revisjonsnemnda, mottok vi skriv fra Alfred Nilsen, som ba seg fritatt for vervet som formann i revisjonsutvalget. Vi har funnet fram til en mann som om ikke så lenge blir arbeidsledig og som derfor kan gå inn i denne jobben, nemlig Frank Hansen fra Jern og Metall. Han har vi satt opp som formann i revisjonsnemnda, og Kåre W. Larsen og Gustav Strøm fortsetter. Det samme er tilfellet med varamennene som vi har hatt tidligere.

Som dere også ser av innstillingen, er den enstemmig på alle punkter. Jeg vil derfor så sterkt jeg kan henstille til landsmøtet å ta hensyn til valgkomitéens innstilling og at vi kommer fram til et saklig oppgjør når det gjelder hele denne innstillingen. Jeg vil på vegne av valgkomitéen oppta det forslag slik det er lagt fram for landsmøtets representanter.

Ordsiftet.

Ordstyreren, *Nils Langhelle*, foreslo at man først behandlet valget av Sentralstyret, deretter Landsstyret og til slutt revisjonsnemnda. Ingen hadde merknader å gjøre til denne behandlingsmåte.

Eilif Dahl, Landsstyret: Jeg tillater meg, herr president (munterhet), unnskyld, herr dirigent, å foreslå en endring. Jeg vil foreslå at Thor Gystad og Øivind Larsen bytter plass. Thor Gystad er foruten å være jernbanefullmektig også fylkesordfører i Akershus. De distriktspolitiske problemer er jo av de aller mest brennende vi i det hele tatt har, og fylkene er sentrale enheter, hvor de politiske

problemer i første rekke kommer i forgrunnen når vår distrikts-utbyggingspolitikk skal føres ut i praksis. I Akershus vil han møte disse problemene på det praktiske plan fra utflytningsbygder i Aurskog-Høland til de mest presspregede områder. Disse problemer er vanskelige, og de forutsetter et meget nært samarbeid mellom de fylkeskommunale myndigheter og våre partipolitiske organer i fylkespartiet og i partiavdelingene. Dette er da problemer som Gystad har arbeidet meget med, og hvor vi tror han har en usedvanlig stor erfaring. Det vil kanskje kunne sies at distriktsproblemer allerede vil være representert ved at Odvar Nordli er varmann på 5. plass og som regelmessig innkalles til Sentralstyrets møter. Imidlertid anser jeg det som viktig og riktig at de problemer som det her er tale om er forskjellige på det rikspolitiske og fylkespolitiske plan. Dette er da bakgrunnen for det forslag jeg har satt fram, at Thor Gystad bytter plass med Øivind Larsen i valgkomitéens innstilling.

De fastlønte tillitsmenn.

Trygve Bratteli ble valgt til formann med akklamasjon og enstemmig etterat ordstyreren hadde forsikret seg om at ingen i forsamlingen stemte mot.

Reiulf Steen ble med akklamasjon og enstemmig valgt til nestformann.

Reidar Hirsti ble også valgt enstemmig og med akklamasjon til redaktør av Arbeiderbladet.

Valget av Haakon Lie som sekretær.

Arne Vetlesen, Akershus: Det er beklagelig at valgkomitéen ikke har kunnet finne en alternativ kandidat til vervet som partisekretær. Det betyr at de som i dette landsmøte ønsker et skifte, ikke kan få markert dette på annen måte enn å stemme med blanke sedler. Jeg forutsetter og foreslår skriftlig votering. Dersom voteringen da skulle vise at det er et betydelig antall blanke stemmer, går jeg ut fra at landsmøtet vil ønske seg en ny innstilling fra valgkomitéen. Jeg kan bare for mitt vedkommende si at jeg vil stemme blankt i dette valg og ber om at flest mulig vil markere sitt ønske om en annen kandidat på denne måten. Vi som ønsker et skifte, gjør det fordi vi mener at det kan lette en samling av alle radikale krefter om Arbeiderpartiet. Vi gjør det, fordi vi mener partiet må komme de unge, engasjerte mennesker i møte, og vi gjør det fordi vi mener at i politikk i dagens samfunn skjer det i en ny form og med andre virkemidler.

Tor Aspengren: Landsmøtorepresentanter! Får jeg lov til bare å gjenta på nytt: Valgkomitéens innstilling er enstemmig. Jeg vil også gjerne ha sagt med en gang at når det gjelder ledelsen av dette landsmøte, bør vel det være dirigentens oppgave. Uansett hvilken person det måtte gjelde ville det ikke være Det norske Arbeiderpartis landsmøte verdig med en slik behandlingsmåte av en tillitsmann som gjennom hele sitt liv har gjort en innsats for Det norske Arbeiderparti. Jeg skal ikke holde noe stort innlegg i denne saken. Jeg vil bare få lov til å si at de oppleggene som er gjort til dette landsmøte, det er ikke noe one-man-show. Der står såvel Sentralstyret bak, samtlige sentralstyremedlemmer og det vil også i en viss utstrekning si landsstyret som har vært samlet foran landsmøtet. Jeg vil gjerne ha sagt dette.

Einar Salvesen, Vest-Agder: Jeg kan stort sett slutte meg til den argumentasjon som Vetlesen har lagt fram når det gjelder valget på generalsekretær. Det er på dette landsmøte kommet tydelig til kjenne at det er stor meningskilnad når det gjelder utenrikspolitikken, noe som kom til uttrykk i den debatt vi hadde om dette. Vi skal ikke skjule for oss at dette har sterk sammenheng med det personvalg vi nå skal avgjøre. Derfor bør landsmøtet få anledning til å gi uttrykk for dette ved at det foretas skriftlig avstemning, slik som det står på dagsordenen, som vi allerede har vedtatt.

Thorbjørn Berntsen, Oslo: Det kan ikke være noe uverdigg i å foreta en avstemning slik som Vetlesen her foreslo. Vi har møtt her på landsmøtet med alle demokratiske rettigheter, og meg bekjent er ikke det en praksis som er uvanlig hverken innenfor den politiske arbeiderbevegelse eller den faglige. Det er, slik som det er sagt, stor meningsforskjell om personen Haakon Lie, og det er kanskje større meningsforskjell om det som Haakon Lie står for rent politisk sett. Personlig vil jeg bare si den tingen at jeg alltid har hatt meget stort respekt for det arbeid som ikke bare Haakon Lie, men som alle andre gjør innenfor vårt parti, men i politikk er det iallfall slik at *saken* må stå foran *personen*. Jeg er fullstendig overbevist om at partiet politisk og overfor sine egne velgere og langt utenfor sine egne velgerskarer ville være tjent med i dag å velge en annen generalsekretær. Det foreligger dessverre ikke forslag på andre kandidater, men den demokratiske retten har dette landsmøte — og det ligger intet uverdigg i det — at vi får anledning til å gi vår mening til kjenne på dette punkt.

Rakel Sewerim, Kvinnesekretariatet: Jeg forlangte ordet fordi Thorbjørn Berntsen sa at det er strid om det som Haakon Lie står for politisk sett. Hvis det er *det* dette valget skal dreie seg om, vil jeg gjerne føye noen ord til det. Det som Haakon Lie står for, slik vi kjenner ham i de seinere åra, det er: Mer hjelp til utviklingslandene, større mobilisering for slik hjelp. Det er klar standpunkttagen, på partiets vegne i forhold til andre partier, også til kommunistene og SF. Og det er en mobilisering av partiets krefter i de valgkampene som nå skal komme forat partiet igjen skal gjenerobre sin posisjon i norsk politikk. Dette er det Haakon Lie framfor alt står for. Jeg burde legge til — og det er det viktigste i denne situasjon — at han dessuten representerer klar og tydelig tale både når det gjelder personlige standpunkter og når det gjelder å forfekte partiets linje. Og det er *det* valget står om her, kamerater. Det er mellom dem som ikke våger å komme fram med et alternativ enten det er utenrikspolitikk eller det er personvalg. Og det er en mann som i all sin ferd er redelig. Det er ut fra en slik vurdering at partiet bør ta sitt standpunkt og sitt valg i denne saken.

Olaf Axelsen, Arbeiderbevegelsens Solidaritetsfond: En mister nesten alt som heter stemme og humør når man får servert slike feige forslag fra partikamerater. Ville det ikke ha vært reelt av dem som er mot Haakon Lie å ha gått opp og stilt en motkandidat istedenfor å drive korridorpolitikk, fraksjonspolitikk, intrigemakeri i korridorene fra den dagen landsmøtet begynte! Jeg kjenner endel av disse intrigemakerne. Jeg kjenner dem fra samarbeid i forskjellige organisasjoner etterat jeg kom til Oslo. Jeg har aldri blitt så skuffet i mitt liv som da jeg kom fra et lite sted hvor man var oppdratt til solidaritet, til kameratskap, til å være lojale mot bevegelsen, og jeg så kom i kontakt med disse intrigemakerne som har arbeidet på dette landsmøtet.

Haakon Lie — han har *sin* form kanskje. Han er kanskje litt hard enkelte ganger, men det trengs det, kamerater. Man trenger folk som ikke er redd for å synge ut. Hvem er det som har ledet Det norske Arbeiderparti etter krigen? Hvem er det? Det er tre personer i hovedsaken det, det er Einar Gerhardsen, Trygve Bratteli og Haakon Lie. Det er de som har gjort det. Men la meg da få tilføye: Einar Gerhardsen og Trygve Bratteli har vært opptatt i regjering og storting fra frigjøringen og fram til 1965. Hvem er det som har ledet partikontoret? Hvem er det som har vært kraften bak det arbeidet som er utført? Jo, det er Haakon Lie. Jeg har hatt gleden av å arbeide sammen med ham i Arbeider-

bevegelsens Solidaritetsfond, og jeg vet at det er satt i gang en hviskekampanje mot Haakon Lie når det gjaldt Solidaritetsfondets innsamling til India. Og det var fordi Haakon Lie kjørte ut med den vanlige kraften og fikk dette til å gå. Og det var ikke alle som likte det, og i Solidaritetsfondet måtte disse settes på plass. Jeg har inntrykk av at det er de samme folkene som i dag forsøker å lage intriger mot Haakon Lie.

Gjenvelg Haakon Lie, kamerater. Dere gjør det som er riktig, hvis vi skal vinne valget neste gang. Hvis dere vil tape et valg, så bare sjalt ut og fortsett med å lage intriger. Arbeiderbevegelsen bygger på solidaritet og kameratskap. Har dette noe med solidaritet og kameratskap å gjøre? Tenk dere virkelig om, tenk på hva dere gjør.

Ordstyreren mente det ville være heldig om man brukte litt mindre sterke ord i dette ordskiftet.

Ole Wiig, Akershus: Jeg er enig med Rakel Seweriin i at vi skal ha dyp respekt for Haakon Lie, for det han står for, fordi han er mannfolk nok og har mot nok til å si det han mener til enhver tid. Haakon Lie var i sitt foredrag opptatt av ungdommen som sviktet partiet, og han viste oss en tabell som viste at velgerne legger stor vekt på partiet, og det inntrykk som partiet som helhet gir. Ledelsen av partisekretariatet har i praksis en veldig stor innflytelse og påvirker i sterk grad det inntrykk partiet gir utad. Og der vil jeg si at man kan ha respekt for Haakon Lie og hans meninger og den måten han hevder disse på, men jeg tror det er en utbredt oppfatning at den samme mann har liten respekt for og tillater lite avvikende meninger fra de *han* har. Jeg tror dette har stor betydning, ikke bare for velgerne, men også for livet innad i partiet. Hvis man kanskje har en annen oppfatning og gir uttrykk for den, så vet de som har vært utsatt for det (jeg har ikke vært det selv) — og det er ikke få — å bli behandlet slik som man ofte blir av ham. Jeg tror at for ungdommen betyr dette med utenrikspolitikk, idépolitikk osv. kanskje mer enn for den eldre generasjon. Vi har jo merket oss i denne sal at det er stor meningsskilnad mellom Haakon Lie og ungdommen i mange sentrale og livsviktige spørsmål. Jeg tror det har stor betydning for ungdommen som skal stemme med oss, men først og fremst for dem som skal slutte seg til oss og føre dette partiet videre. I de to årene vi nå går inn i til neste valg tror jeg det er av veldig betydning at dette inntrykket som nå eksisterer av ledelsen, av partisekretariatet, at det får forandre seg. Det er bare ut fra det som vil tjene partiet at jeg også vil

stemme blankt. Jeg vil si til dem som snakker om intriger at det er en vanlig demokratisk rett å snakke med andre for å høre deres meninger om det samme. Det har jeg gjort, og det er det andre som har gjort her under dette landsmøte. Jeg har også gjort det før landsmøtet. Jeg har snakket med — jeg kan ikke si antallet, men et ganske stort antall — og jeg har snakket med folk på så vel høyt som lavt plan. Jeg kan si at 95 prosent av dem jeg har snakket med — og jeg har ikke bare gått til dem som jeg var sikre på på forhånd — er enige i at for partiet ville det være best med et skifte nå. Da er det litt grotesk at vi ikke skal få lov til å gi uttrykk for det. At det ikke er mulig å stille en motkandidat i dag, som kanskje bare ville bli en demonstrasjonskandidat, det vil jo alle forstå. Såpass ansvarlige vil vi være. Vi vil ha en ansvarlig motkandidat, men det får komme i neste omgang, hvis det er såpass stemning for det, slik jeg har hatt inntrykk av at det er.

Sverre K. Andersen, Rogaland: Det er riktig som Vetlesen sier at det må være anledning til å gi uttrykk for det en mener ved en skriftlig votering. Jeg må samtidig få lov til å si at disse som gjerne ville ha en annen kandidat, de burde ha forsøkt seg med et motforslag. Det er klart at en mann som Haakon Lie kan man si har symbolisert Arbeiderpartiet gjennom de siste 30—40 år. Det som Haakon Lie har arbeidet for i disse årene er så verdifullt, at vi ikke har råd til å miste en slik mann. Det kan kanskje være mange ting en kan være uenig med ham i, men jeg vil gjerne ha sagt at det er *dette* landsmøte og andre Arbeiderpartiets landsmøter som bestemmer den politikk som skal føres. Og det kan vi være forvisset om at Haakon Lie vil bøy seg lojalt for de vedtak som partiet gjør. Det har han gjort, og det vil han fortsette med å gjøre. Jeg vil derfor anbefale at samtlige stemmer på Haakon Lie, og ikke lar det være noen blanke sedler.

Trygve Bratteli, Sentralstyret: Jeg tror denne saken ligger sånn an at det for alle de interesser det her måtte dreie seg om ville være det beste at man fikk den avgjort uten en altfor lang debatt av den type som det veldig lett vil kunne bli når lidenskaper eventuelt kommer i kok. Selvfølgelig, når det er ønske om en votering, så får man ta en votering. Jeg vil bare si et par ord for mitt vedkommende. For det første en liten, terminologisk ting. Av og til når man hører slike diskusjoner som denne om Haakon Lie, så dukker plutselig betegnelsen *generalsekretær* opp. Jeg vet ikke riktig bakgrunnen for terminologien. Jeg har bare lyst til å understreke at Arbeider-

partiet aldri har hatt noen generalsekretær. Arbeiderpartiet har etter lovene å foreta valg av formann, nestformann, sekretær og redaktør — av de faste tillitsmenn. Det er også i lovene klart skissert opp hvor ansvaret ligger for de forskjellige gjøremål. Så vil jeg gjerne si dette: Når partiet har framgang og gleder seg over framgangen, så er det aldri snakk om noen enkelts ære. Det er heller ikke de tre's ære, som Axelsen nevnte, selv om en for så vidt kan takke for uttalelsen. Det har aldri vært hverken én eller to eller tre, aldri vært noen få som har æren når det går godt. Men det er også ganske galt når en kommer inn i påkjenningenes dager å ville gjøre én ansvarlig for det. Jeg synes det legges altfor vide politiske perspektiver inn i noe av den diskusjon som delvis har vært lagt opp her. Mer har jeg for min del ikke lyst til å si om dette. Sånn som det hele ligger an, tror jeg for partiets skyld at en her bør følge den innstilling som foreligger fra valgkomitéen.

Lorang Larsen, Akershus: Det er som medlem av gruppa for Akershus jeg vil si noen få ord. Det er jo klart at vår gruppe er sterkt interessert i valgene og når det gjelder dette med personer til DNA's sentrale ledelse kan det kanskje, uten at det er grunn til det, oppfattes slik at dette er drøftet hos oss. Når det gjelder *dette* valg er det helt på det rene at det ikke er tilfelle. Selvfølgelig har vi vært inne på personer og valg til DNA's sentrale ledelse, sånn som f. eks. det forslag som Eilif Dahl har fremmet. Det er naturlig at vi er interessert i å støtte opp om det, men når det gjelder *dette* valg, vil jeg klart og tydelig si at selv om vi har touchet inn på det, så er det her ikke sagt noe i en slik form at hver og en og enkelt i vår gruppe står fullstendig fritt. Jeg vil gjerne ha sagt det slik at det ikke blir misforstått på noen som helst måte at Akershus-gruppen har drøftet dette spørsmålet i det hele tatt. Hver enkelt i vår gruppe har anledning til å ta sitt selvstendige standpunkt i valget på generalsekretær.

Einar Gerhardsen: Jeg har vært veldig i tvil om hvorvidt jeg skulle forlange ordet i denne debatten, og etter — jeg tør si — meget alvorlige overveielser er jeg kommet til at jeg bør si et par ord. Jeg gjør det fordi jeg føler det hviler et særlig stort ansvar på meg, nettopp i denne saken, med den bakgrunn jeg har som formann i partiet gjennom mange år. Jeg har sjøl hatt det som litt av et problem i min formannstid. Mange partifeller har gjennom årene nevnt for meg det, som etter min mening er sakens kjerne. Jeg har ikke stemmerett på dette landsmøte, og det er jeg i denne

situasjon glad for. Jeg ville ha vært litt i tvil om hvordan jeg skulle stemme, men jeg vil ikke med dette innlegget gjøre noe forsøk på å legge noe press på landsmøtorepresentantene. Det ligger et stort ansvar på hver enkelt, et ansvar som hver enkelt må ta. Jeg vil imidlertid gjerne ha sagt at etter min mening er ikke saken den at Haakon Lie har meninger, som mange kan være uenige i. Jeg tror f. eks. ikke det er riktig det at de unge spesielt skulle ha vanskeligheter på grunnlag av Haakon Lies innsats og arbeid og — meninger. Jeg tror ikke minst de unge vil akseptere mennesker med bestemte oppfatninger, med mot og evne til å gi uttrykk for sine synsmåter. Jeg tror ikke det er *der* det ligger, men det har noe å gjøre med Haakon Lies temperament. Jeg har betraktet Haakon Lie som en av mine nærmeste venner i storparten av vårt voksne liv, og vi arbeidet trofast og godt sammen i mange, mange år. Men i den siste tiden har det vært vanskeligere, og det tror jeg — jeg kan i hvert fall ikke finne noen annen forklaring på det — at jeg etter hvert er kommet til å se noe annerledes på visse, særlig utenrikspolitiske spørsmål. Og det har Haakon Lie hatt vanskelig for å akseptere. Og det er her det ligger noe. Det vil vel nokså mange av representantene på landsmøtet kunne fortelle eksempler på, at når Haakon Lie opptrer i forsamlinger der han møter motstand, så kan det hende at han tenner så sterkt at han opptrer på en måte som man ikke bør opptre på i en partiforsamling.

Jeg tror for mitt vedkommende at det fine instrument som partiets sentralstyre har vært gjennom årrekker har tapt noe av sin verdi som dette kraftsentrum for partiet vårt ved at en heller ikke der har kunnet snakke fritt og åpent ut. Jeg er klar over at dette er sterke ord, men jeg vet at det er riktig. Og jeg sier det nå idet jeg går ut fra at Haakon Lie blir gjenvalgt. Vi skal alle arbeide sammen i tiden som kommer. Men jeg vil gjerne, når denne debatten først er kommet på denne måten, også si det gjennom landsmøtet til deg Haakon Lie: Du skal vite, Haakon, at du har skaffet oss mange vanskeligheter ved det at vi ikke kunne si vår mening rett ut, uten å risikere et oppgjør av en karakter som man mellom kamerater og partifeller ikke skal ha. Vi håper denne debatten og den dissensen som kan komme, vil ha til følge at vi i våre forsamlinger, fra Sentralstyret og utover i alle partiorganisasjoner heretter skal akseptere alle, at de gode partifeller, de som gjør møtene våre gode og verdifulle, de som engasjerer seg skal ha lov til å tenke fritt, lov til å gi uttrykk for sine oppfatninger, skal respektere hverandre for det syn vi har, for de meninger vi gir uttrykk for.

Haakon Lie valgt med 172 stemmer — 92 blanke.

Det ble foretatt skriftlig votering, og denne viste at *Haakon Lie* var gjenvalgt som sekretær med 172 stemmer. Det ble avgitt 92 blanke stemmesedler.

Einar Gerhardsen fraber seg.

Einar Gerhardsen forlangte ordet da hans kandidatur var oppe og ba landsmøtet om å finne en annen i hans sted.

Olaf Axelsen syntes landsmøtet skulle ta hensyn til *Gerhardsens* anmodning.

Ordstyreren: Ville det ikke være riktig at valgkomitéen trådte sammen igjen og drøftet den situasjon som er oppstått.

Tor Aspengren ville henstille til *Einar Gerhardsen* å motta gjenvalg. Ta imot dette valget! Vi skal sikkert i den to-årsperiode vi går inn i få et godt samarbeid.

Etter en stunds betenkning godtok *Einar Gerhardsen* at han ville fortsette og han ble gjenvalgt med akklamasjon.

Enstemmig ble også de følgende valgt:

Tor Aspengren, *Liv Østlie*, *Ivar Mathisen*, *Lage Haugness* og *Per Andersen*.

Øivind Larsen valgt med stort flertall.

Man var nå kommet fram til 7. sentralstyremedlem, *Øivind Larsen*.

Hjalmar Halvorsen, *Finnmark*, hadde ikke vært tilfreds med innstillingen fra valgkomitéen. Det ble sagt av *Aspengren* at fiskerne hadde fått en representant i Sentralstyret i og med at *Olaf Karling* fra *Norsk Sjømannsforbund* var blitt foreslått. Imidlertid er det stor forskjell på fiskerne og sjøfolk. Han ville derfor oppta forslag på formannen i *Noregs Fiskarlag*, *Magnus Andersen*, istedenfor *Ragnar Christiansen*, *Stortinget*.

Torbjørn Mork, *Akershus*, støttet *Dahls* forslag på *Thor Gystad*. Han pekte på det utmerkede samarbeid som *Gystad* hadde fått i stand mellom fylkestinggruppen og fylkespartiet. Vi er kommet lenger enn det *Odvar Nordli* snakket om i forbindelse med det regionale samarbeid. *Akershus* er et fylke med store pressproblemer og med store utkantproblemer. *Gystads* innsats har avtvunget respekt langt utenfor partiets rekke. Jeg tror *Gystad* kan tilføre Sentral-

styret erfaring av stor verdi, og jeg vil derfor anbefale valget på ham.

Georg Ask, Oslo, ba landsmøtet om å følge valgkomitéens innstilling. Øivind Larsen er ung og representerer tekniske funksjonærer. Han kommer nylig fra arbeidsplassen på sin bedrift, og han var formann for denne gruppe da han arbeidet på Elektrisk Bureau. Vi får i ham en representant for de unge funksjonærer. Landsmøtet bør vise at vi har et sunt syn når det gjelder å få disse unge med oss.

Ivar Mathisen, Oslo: I valgkomitéen har vi fått fram alle argumenter for Thor Gystad. Det vi ville ha var imidlertid en høvelig representant for en større arbeidsplass med derav følgende kontakt med funksjonærer ute i vårt arbeidsliv. Det er meget viktig å få en slik representant i Sentralstyret. Øivind Larsen har helt personlige forutsetninger. Han representerer arbeidsledersjiktet. Vi bør ha noen representanter også fra disse lag på arbeidsplassen. Forslaget på Magnus Andersen er et sterkt begrunnet forslag. Sentralstyret må ikke ha for sterk overvekt av stortingsrepresentanter, men selvsagt må man ha kontakt med stortingsgruppa. Partiets nestformann er medlem av stortingsgruppas styre. Når det gjelder Olaf Karling, som erstatter Einar Haugen som av helsemessige grunner går ut, representerer han Sjømannsforbundet, og det er et forbund som *må* ha sin representant i Sentralstyret.

Ivar O. Hansen, Akershus, var enig med Ivar Mathisen i at man trenger en mann direkte fra arbeidsplassen, men så vidt jeg kjenner til er Bjørg Johansen, som er ansatt ved Oslo Telefonanlegg, beregnet å fylle denne plass. Kontakten med arbeidsplassen skulle således være i orden. Det er et annet moment i forbindelse med Thor Gystad — og det forbauser meg at ikke Ivar Mathisen nevnte det — nemlig regionalplanlegging for Oslo og Akershus. Det er vedtatt fra Akershus' side at det skal dannes en region av disse fylker, og vi har også et felles handlingsprogram for sammenslutning av Oslo og Akershus til ett fylke. I dette arbeid står Thor Gystad i sentrum.

Øivind Hvattum, Oslo: Vi er i ferd med å gjøre en fundamental feil hvis vi fjerner Øivind Larsen. Vi regner med at 70—80 prosent av vårt velgerunderlag sokner til funksjonærgruppene. Dette bør avspeile seg i Sentralstyrets sammensetning. Øivind Larsen er en ung, dyktig tillitsmann på 28 år. Vi bør velge ham.

Etter forslag av *ordstyreren* ble det foretatt en prøvевotering, som viste at *Øivind Larsen* fikk et stort flertall av stemmene. Gystad samlet mange stemmer, mens *Magnus Andersen* fikk et mindre antall. Ved den endelig votering ble det avgitt et stort flertall på *Øivind Larsen*, som dermed ble ansett for valgt.

De to siste faste medlemmer av Sentralstyret, nemlig *Aase Bjerkholt* og *Kåre Hansen* ble enstemmig valgt.

Til varamenn ble de tre første, nemlig *Olaf Karling*, *Bjartmar Gjerde* og *Björg Johansen* enstemmig valgt.

Det ble votert alternativt mellom *Ragnar Christiansen* og *Magnus Andersen*. *Christiansen* ble valgt med overveldende flertall.

Femte varamann, *Odvar Nordli*, ble valgt enstemmig, og det samme var tilfelle med de øvrige, nemlig *Einar Førde*, *Thorbjørn Berntsen* og *Thor Gystad*.

Landsstyret.

De innstilte representanter og varamenn til landsstyret ble enstemmig valgt, med ett unntak.

Hedly Kjersem, Nord-Troms, foreslo *Marinius Holand* istedenfor *Magne Jønsson*.

Tor Aspengren: Jeg har fått underretning om at dette forslag er i samsvar med fylkets ønske, og på valgkomitéens vegne kan jeg akseptere forslaget.

Det ble votert og *Marinius Holand* ble enstemmig valgt.

Revisjonsnemnda.

ble valgt i samsvar med innstillingen.

Landskommunalutvalget.

Innstillingen om at dette skal oppnevnes av Sentralstyret ble tiltrådt enstemmig.

De utenlandske gjester tar avskjed med landsmøtet.

Kaj Laxén, en av gjestene fra det finske sosialdemokratiske partiet, tok på vegne av de utenlandske gjestene avskjed med landsmøtet. Flere av gjestene hadde for øvrig alt forlatt Oslo. De utenlandske gjestene hadde med stor interesse fulgt debattene, sa *Laxén*. Det som vi særlig har merket oss er det store antall ungdommer. Ungdommens aktive interesse er et godt tegn. Vi legger også merke til den store interesse for internasjonale pro-

blemer som særlig ungdommen viser. Laxén sluttet med å ønske Det norske Arbeiderparti framgang ved de kommende valg.

Ordstyreren: Landsmøtet takker de utenlandske gjester for deres gode ønsker og ber dem å hilse tilbake til sine respektive broderpartier.

Forhandlingene ble avbrutt kl. 11.45 og man tok en halv times pause.

Ettermiddagsmøtet i plenum tirsdag

Møte ble satt igjen kl. 13, med *Einar Gerhardsen* som ordstyrer.

Innstillingene fra de tre redaksjonskomitéer.

Dirigenten gikk ut fra at man ikke tok noen alminnelig debatt, men at de som hadde dissenser kort kommenterte disse.

Landsmøtet sluttet seg til dirigentens forutsetning.

Redaksjonskomitéen for organisasjonssaker.

Formannen i komitéen, *Haakon Lie*, la fram innstillingen, som var sålydende:

1. Nominasjonskomitéens innstilling.

I Seksjon II satte *Ole Wiig*, Akershus, fram følgende forslag:

«Alle innkomne forslag til kandidater samt nominasjonsutvalgets uttalelse sendes også partiavdelingene.»

Redaksjonsutvalget mener at dette forslaget er dekket i Landsstyrets forslag, punkt 4.

Utvalget fremmer Landsstyrets forslag i forslagsheftet, side 6 og 7.

2. § 14, punkt 4, pliktmessig medlemskap i LO.

Haald Olsen, Vestfold, foreslo istedenfor siste setning i Landsstyrets forslag følgende:

«Utredningen sendes grunnorganisasjonene til behandling og forelegges neste landsmøte.»

Redaksjonskomitéen slutter seg til dette, og legger fram følgende forslag:

«Landsmøtet anbefaler at Samarbeidskomitéen mellom Landsorganisasjonen og partiet setter ned et utvalg på 5 medlemmer til å utrede spørsmålet om revisjon av § 14, punkt 4, i partiets lover om pliktmessig medlemskap i Landsorganisasjonen. Utredningen sendes grunnorganisasjonene til behandling og forelegges neste landsmøte.»

3. Kontingentkomitéens innstilling.

På bakgrunn av innsendte forslag og debatten i seksjon II foreslår Redaksjonskomitéen istedenfor Kontingentkomitéens innstilling følgende:

1. Det åpnes adgang til direkte medlemskap i Det norske Arbeiderparti. Kontingenten for direkte medlemmer settes til kr. 30.00 pr. år, som fordeles med kr. 10.00 til landspartiet, kr. 10.00 til distriktsorganisasjonen, kr. 5.00 til kommunepartiet og kr. 5.00 til lokal avdeling.
2. I løpet av 1968 gjennomføres en sentral innkreving av kontingenten i de distriktsorganisasjoner som ønsker det.
3. Kontingenten til landspartiet settes til kr. 7.00 pr. år, og til minst kr. 7.00 pr. år til distriktsorganisasjonen for individuelt tilsluttede medlemmer.
4. Husmødre, pensjonister og trygdede betaler halv kontingent.
5. Kontingenten for ungdomslag og kollektivt tilsluttede fagforeninger beholdes uforandret.
6. Kontingenten betales samlet én gang i året.
7. De nye kontingentsatser får virkning fra og med 1968.

På grunnlag av dette foreslår Redaksjonskomitéen følgende omforming av § 5 og 6 i partiets lover:

§ 5. *Kontingenten.*

1. Medlemmene betaler partikontingenten sin i den partiavdelingen de er tilmeldt. Satsene fastsettes av partiavdelingene.
2. Partiavdelingene betaler kontingent til kommunepartiene etter satser som kommunepartiene fastsetter.
3. Kommunepartiene betaler kontingent til distriktsorganisasjonene etter satser som distriktsorganisasjonene fastsetter, men som ikke er mindre enn kr. 7.00 pr. år.
4. Distriktsorganisasjonene betaler kontingent til landspartiet etter følgende satser pr. medlem pr. år:
 - a) Personer med selvstendig inntekt kr. 7.00.
 - b) Husmødre, pensjonister og trygdede betaler halv kontingent.
 - c) For kollektivt tilmeldte fagforeninger unntatt Oslo og Bergen kr. 2.00.
 - d) For kollektivt tilmeldte fagforeninger i Oslo og Bergen kr. 3.00.
 - e) For ungdomslag tilsluttet AUF betales grunnkontingent etter følgende satser:
 - For lag med inntil 50 medlemmer kr. 15.00.
 - For lag med over 50 medlemmer kr. 30.00.
 (Kontingenten fra ungdomslaga kreves inn av kommunepartiene og fordeles med $\frac{1}{3}$ til landspartiet, $\frac{1}{3}$ til distriktsorganisasjonen og $\frac{1}{3}$ til kommunepartiet.)
5. For et kalenderår skal medlemmene betale sin kontingent innen 1. oktober. Partiavdelingene skal betale sin kontingent til kommunepartiene innen 15. oktober.
 - Kommunepartiene skal betale sin kontingent til distriktsorganisasjonene innen 15. november.
 - Distriktsorganisasjonene skal betale sin kontingent til landspartiet innen 1. desember.
6. Sentralstyret treffer bestemmelse om det materiell som skal nyttes ved innbetaling av kontingenten.

Kommunepartiene kan skrive ut medlemskort til de medlemmer som er kollektivt tilmeldt partiet gjennom sine fagforeninger når de ber om det.

§ 6. Direkte medlemskap.

1. Kommunepartiene kan ta opp som direkte medlemmer enkeltpersoner som på grunn av sitt arbeid eller bosted ikke har mulighet for å delta i arbeidet i partiavdelingene.
Kommunepartiene fastsetter kontingenten for de direkte tilsluttede medlemmer.
2. Distriktsorganisasjonene kan ta opp som direkte medlemmer enkeltpersoner som er bosatt i kommuner der det ikke er noen partiorganisasjon.
Kontingenten for disse skal ikke være lavere enn for individuelt tilsluttede medlemmer.
3. Landspartiet kan ta opp enkeltpersoner som direkte medlemmer. Kontingenten for disse er kr. 30.00 som fordeles slik: Til landspartiet kr. 10.00, til distriktsorganisasjonen kr. 10.00, til kommunepartiet kr. 5.00 og til lokal avdeling kr. 5.00.
4. Et partimedlem som er suspendert, kan ikke stå som direkte medlem i et kommuneparti eller i en distriktsorganisasjon, eller i landspartiet uten at Sentralstyret godkjenner det.

4. Retningslinjer for kommunepartiene, § 3, punkt 2.

Redaksjonskomitéen foreslår som følge av framlegget i kontingentspørsmålet at kontingenten for året forut for årsmøtet skal legges til grunn for valg av medlemmer til representantskap. Etter dette foreslås følgende utforming av § 3, punkt 2:

«Antallet representanter som skal velges avgjøres på grunnlag av medlemstallet som avdelingen har betalt kontingent for i året forut for årsmøtet.»

5. Forslag om statsstøtte til partiene.

Redaksjonskomitéen legger fram landsstyrets forslag:

«Landsmøtet gir sin tilslutning til framleggene fra Buskerud Arbeiderparti og Ringsaker Arbeiderparti om økonomisk støtte fra staten til de politiske partier. Slik støtte er allerede gjennomført i våre naboland Sverige og Finland.

Landsstyret foreslår at landsmøtet oppfordrer Arbeiderpartiets stortingsgruppe til å utrede spørsmålet om formene og omfanget av en slik støtte, og til å ta de nødvendige initiativ for å fremme saken i Stortinget.»

REDAKSJONSKOMITÉ III FOR ORGANISASJONSSAKER:

Haakon Lie. Arne Nilsen. Astrid Karlsen.

Gunnar Alf Larsen. Jakob Weiset. Paul Engstad.

Ordsiftet om de enkelte punkter.

Haakon Lie redegjorde først for første punkt om nominasjonskomitéens innstilling. Det forslag som *Ole Wiig* hadde satt fram, mente redaksjonskomitéen var dekket i landsstyrets forslag.

Ole Wiig, Akershus, var tilfreds med innstillingen og opprettholdt ikke sitt forslag.

Ved voteringen ble innstillingen enstemmig tiltrådt.

Pliktmessig medlemskap i LO.

Haakon Lie: I seksjon II tok *Harald Olsen* opp forslag om at saken skulle sendes grunnorganisasjonen, og dette har redaksjonskomitéen sluttet seg til. Også *Tor Aspengren* anbefalte dette forslaget.

Rolf Aakervik, Oslo, tok opp forslaget fra Oslo Arbeiderparti.

Dirigenten foreslo forslaget oversendt det nye sentralstyre, og dette ble enstemmig vedtatt.

Innstillingen fra redaksjonskomitéen ble deretter enstemmig tiltrådt.

Kontingentskomitéens innstilling.

Haakon Lie: Under behandlingen av denne saken i seksjon II ble det satt fram en tytlvt med forslag, men man arbeidet seg etter hvert fram til et kompromissforslag, og det er det som er gjengitt i innstillingen.

Per Andersen, Oslo, syntes også dette landsmøte burde følge opp det som landsmøtet for 4 år siden vedtok, nemlig å avsette 1 krone pr. medlem pr. år til Arbeiderbevegelsens Solidaritetsfond. Han fremmet følgende forslag:

«Av kontingenten går kr. 1.00 pr. medlem pr. år til Solidaritetsfondet.»

Knut Brekke, Buskerud, ville ha en tilføyelse til punkt 4 om at også skoleungdom skulle betale halv kontingent. Forslaget var sålydende:

«Husmødre, pensjonister, trygdede og skoleungdom betaler halv kontingent.»

Per Ryanes, Oslo, syntes fordelingen av kontingenten var noe skjev. Når landspartiet skulle ha 10 kroner og distriktsorganisasjonen 10 kroner, så ble det altfor lite igjen til den lokale organisasjon. Et faglig partilag får ikke noe av denne kaka.

Frank Andersen, partikontoret: Hvis Solidaritetsfondet skal ha én krone, må vi ha et tillegg i kontingenten som tilsvarer dette.

Isak Havstad, Telemark, var stort sett fornøyd med resultatet. Taleren var imidlertid betenkt på ordningen om innbetaling bare 1 gang om året. Det kan kanskje bli vanskelig på enkelte steder, og det må bli adgang til kontingentbetaling to ganger om året.

Aase Bjerkholt, Sentralstyret, fremmet følgende forslag:

«Husmødre, skoleungdom og trygdede betaler halv kontingent.»

Sigurd Danielsen, Oslo, mente vi måtte legge på 1 krone hvis et slikt beløp skulle gå til Solidaritetsfondet og opptok forslag om dette.

Redaksjonskomitéens innstilling ble enstemmig godkjent med følgende endring i punkt 4: «*Husmødre, pensjonister, trygdede og ungdom uten fast inntekt betaler halv kontingent*».

Per Andersens forslag om kr. 1.00 til Solidaritetsfondet ble vedtatt ved håndsopprekning. 179 stemte for.

Haakon Lie foreslo at Sentralstyret skulle få fullmakt til å justere lovene i samsvar med de vedtak som blir gjort.

Forslaget ble enstemmig vedtatt.

Retningslinjer for kommunepartiene, § 3, punkt 2.

Redaksjonskomitéen la fram følgende innstilling:

Redaksjonskomitéen foreslår som følge av framlegget i kontingentspørsmålet at kontingenten for året forut for årsmøtet skal legges til grunn for valg av medlemmer til representantskap. Etter dette foreslås følgende utforming av § 3, punkt 2:

«Antallet representanter som skal velges, avgjøres på grunnlag av medlemstallet som avdelingen har betalt kontingent for i året forut for årsmøtet.»

Innstillingen enstemmig godkjent.

Knut Brekke, Buskerud, fremmet følgende forslag:

«Tillegg:

Dersom avdelingen i løpet av året øker sitt medlemstall så mye at det gir grunnlag for økt representasjon, kan laget få tilleggsrepresentanter.»

Etter at *Frank Andersen* hadde hatt ordet, ble forslaget vedtatt med stort flertall.

Forslag om statsstøtte til partiene.

Redaksjonskomitéen la fram følgende innstilling:

«Redaksjonskomitéen legger fram landsstyrets forslag:

Landsmøtet gir sin tilslutning til framleggene fra Buskerud Arbeiderparti og Ringsaker Arbeiderparti om økonomisk støtte fra staten til de politiske partier. Slik støtte er allerede gjennomført i våre naboland Sverige og Finland.

Landsstyret foreslår at landsmøtet oppfordrer Arbeiderpartiets stortingsgruppe til å utrede spørsmålet om formene og omfanget av en slik støtte, og til å ta de nødvendige initiativ for å fremme saken i Stortinget.»

Innstillingen enstemmig godkjent.

Innstillingene fra redaksjonskomité nr. 2.

Formannen i redaksjonskomité nr. 2, *Reiulf Steen*, la fram innstillingen, som var sålydende:

Forslag nr. 1.

Hjalmar Halvorsen, Vardø Arbeiderparti, foreslår:

Det er en akutt krise i norsk fiskerinæring. Sviktende markeds- og mottaksforhold har skapt en situasjon som kan få de alvorligste følger for fiskerinæringen som for de kystsamfunn som er avhengig av denne næring. Hvis man ikke får en snarlig bedring i forholdene, må man være forberedt på at en lang rekke fiskeribedrifter virkelig vil få store økonomiske vanskeligheter.

I denne situasjonen er det nødvendig at landets politiske ledelse aktivt medvirker til en løsning i samarbeid med næringens faglige instanser. Denne vilje til aktiv medvirkning har Regjeringen hittil ikke vist. Landsmøtet vil i denne forbindelse vise til en lang rekke uttalelser fra fylkene, kommunene og næringens faglige organisasjoner i denne saken.

Redaksjonskomitéens innstilling:

Landsmøtet gir sin tilslutning til hovedsynspunktene i forslaget. Forslaget oversendes stortingsgruppen med anmodning om at partiets representanter i Fiskeri- og sjøfartskomiteén snarest mulig tar opp til behandling de spørsmål som er reist i forslaget.

Forslag nr. 2. (Framlegg nr. 10.)

Elektromontørenes Forening foreslår:

I de tekniske fag skjer det i dag en rivende utvikling. Skal vi i framtida hevde oss i konkurransen med andre nasjoner, er det av den største betydning at våre fagarbeidere i særdeleshet har og får den nødvendige undervisning i det som skjer.

Ved våre fag- og yrkesskoler bør undervisningsplanene følge utviklingen, å endre en vedtatt undervisningsplan er i dag en vanskelig prosess. Det bør ikke være slik.

Videre vil vi peke på den vanskeligheten som er til stede for å få utgitt gode og tidsmessige undervisningsbøker.

Vårt inntrykk er at lærebokforfatterne i mange tilfelle, på grunn av

prestisjehensyn ikke er villige til å endre på innholdet. Dette til skade for undervisningen.

Vår forening vil foreslå at DNA går inn for at undervisningsplanen ved våre fag- og yrkesskoler tilpasses utviklingen, det samme gjelder for undervisningsmaterieil.

Redaksjonskomitéens innstilling:

Landsmøtet viser til den foreløpige innstilling som er fremmet av Skolekomitéen av 1965. Her fremmes forslag til omfattende reformer i all utdanning for ungdom mellom 16 og 19 år. Innstillingen har som siktepunkt at all høyere skolegang — både yrkesutdanning og allmennutdanning — naturlig og harmonisk må knytte seg til den 9-årige skolen og bygge på det faglige grunnlaget som er lagt der. Komitéen foreslår videre en kombinasjon av yrkesopplæring og allmennopplæring. Det er forutsetningen at det skal være stor bevegelsesfrihet mellom de forskjellige utdannelsesveier. Forslagene vil særlig innebære en styrking og utbygging av yrkesopplæringen. Et mindretall i komitéen foreslår at all høyere utdanning i framtida organiseres innenfor rammen av en enhetsskole. Landsmøtet gir sin tilslutning til dette forslaget.

Forslag nr. 3.

Fra Inga Engebretsen, Landsstyret:

Prisutviklingen har ført til en vanskelig økonomisk situasjon for alders- og uføretrygdede. Tillegget som ble gitt ved årsskiftet ved overgang til Folketrygden, er blitt illusorisk på grunn av prisstigningen. Vår stortingsgruppe må ta opp forslag om en forhøyelse av trygdesatsene for alders- og uføretrygdede.

Redaksjonskomitéens innstilling:

Spørsmålet er allerede reist i Sentralstyret og tatt opp med stortingsgruppa. Forslaget oversendes stortingsgruppa.

Forslag nr. 4. (Framlegg nr. 12.)

Fra Jern og Metall, Oslo:

Jern og Metall, Oslo, avd. 1 av NJMF, vil foreslå at DNA skal arbeide for gjennomføring av det fulle bedriftsdemokrati gjennom en lov vedtatt av Norges Storting. Bedriftsdemokratiet må bygge på en bedriftsorganisasjon der flertallet i en demokratisk bedriftsforsamling er valgte representanter fra de ansatte. Samfunnsinteresser må også være representert. Bedriftsforsamlingen skal ha styrerett over bedriftens disposisjoner.

Redaksjonskomitéens innstilling:

Landsmøtet viser til det private lovforslag om bedriftsdemokratiet, fremmet av Arbeiderpartiets stortingsgruppe ved representantene Trygve Bratteli, Salve Salvesen, Gunnar Alf Larsen og Oskar Skogly. Forslaget fra Jern og Metall, Oslo, oversendes Sentralstyret og stortingsgruppa, idet landsmøtet understreker at både den faglige og den politiske arbeiderbevegelse støtter opp om det framstøt for demokrati i arbeidslivet som her er gjort av Arbeiderpartiets stortingsgruppe.

Forslag nr. 5. (Framlegg nr. 55.)

Fra Marnardal Arbeiderparti:

1. Det utarbeides snarest mulig en kortfattet oversikt som viser inntektsutviklingen mellom de ulike lønns- og interessegrupper etter 1945.
2. Lønnsstatistikken som legges til grunn for de samordnede oppgjør, må også inneholde tall og beregninger over inntektsforskyvningene for samtlige lønns- og interessegrupper. Ikke bare for arbeiderne i håndverk og industri.
3. Slik statistikk må kunne utarbeides like enkelt og lett forståelig som den vi har nå for industriarbeidere, og den må i likhet med nåværende statistikk tilstilles offentligheten.

Redaksjonskomitéens innstilling:

Landsmøtet mener at det er behov for å få en bedre oversikt over inntektsforholdene i de ulike lønns- og interessegrupper. Lavtlønnsgruppens problemer har i de senere år vært under drøfting og utredning i fagbevegelsen. Det er på det rene at vi ved hjelp av de metoder som er blitt benyttet hittil, på langt nær har oppnådd tilfredsstillende resultater for lavtlønnsgruppene. Landsmøtet pålegger derfor Sentralstyret å ta disse spørsmål opp med fagbevegelsen.

Forslag nr. 6.

Frå Ragnvald Støyva, Sunnmøre:

Landsmøtet vil be Arbeiderpartiets stortingsrepresentanter om å øve det press som er råd for å få kyrkje- og undervisningsdepartementet til å ta snarleg avgjerd i dei mange saker som gjeld plassering av ungdomsskolar. Den seine behandling skaper unødige store problem for ei rekke kommunar.

Tilråding frå Redaksjonsnemnda:

Landsmøtet stør framlegget og sender det over til stortingsgruppa.

Forslag nr. 7.

Fra Kåre Karlsen, Røyken Arbeiderparti:

Det foreslås et utvalg som får i oppdrag å trekke opp politiske retningslinjer for organisering av nærtrafikk i tettsteder, prinsipper for bosetting, prioritering av investeringer i transportsektoren, konsesjonstildelinger samt kommunenes og fylkeskommunenes økonomiske forpliktelser i denne sammenheng.

Redaksjonskomitéen foreslår:

Landsmøtet understreker betydningen av de spørsmål forslagsstilleren reiser. En rekke av dem er behandlet i de forslag til kommuneprogram som landsmøtet har vedtatt. En løsning av disse oppgavene vil stille krav til tiltak lokalt og regionalt og til endringer i eksisterende lovgivning. Landsmøtet ber Sentralstyret å oversende forslaget til den komité som skal utarbeide forslag til arbeidsprogram for kommende stortingsperiode.

Forslag nr. 8.

Fra *Torbjørn Mork*, Akershus:

Landsmøtet henstiller til Sentralstyret at det nedsettes et utvalg med mandat å utrede hvorledes man gjennom en eventuell omorganisering av vårt helsestell og endringer i vår trygdelovgivning kan skape et bedre grunnlag for en best mulig og likeverdig sosial og medisinsk service overalt i vårt land og for alle befolkningsgrupper.

Redaksjonskomitéen foreslår:

Landsmøtet viser til at partiet har et sosialt utvalg for behandling av slike spørsmål som reises i forslaget. Forslaget oversendes dette utvalg som sammen med partiets fraksjon i Stortingets sosialkomité vurderer mulighetene for å foreta en slik utredning.

Forslag nr. 9.

Fra *Børre Pettersen*, Buskerud.

Det norske Arbeiderparti går inn for at samfunnet må overta de store kreditt- og finansinstitusjonene i vårt land. På denne måten er det mulig å foreta en desentralisering av de økonomiske ressurser i vårt land, og dermed få en jevn utbygging i våre distrikter, så disse ikke blir liggende etter i velstandsutviklingen i vårt land.

Redaksjonskomitéens innstilling.

Forslaget innebærer et prinsipielt framstøt som går ut over hva DNA har forpliktet seg til overfor velgerne i programmet for inneværende stortingsperiode. Forslaget oversendes Sentralstyret og den komité som skal utarbeide forslag til arbeidsprogram for neste stortingsperiode.

Forslag nr. 10. (Framlegg nr. 26.)

Fra *Hovedsognets avdeling av Skjeberg Arbeiderparti:*

Boligproduksjon og boligfinansiering.

Det henstilles til Det norske Arbeiderpartis høyeste myndighet — landsmøtet — å gå inn for en omlegging (omorganisering) vedrørende finansiering og produksjon av boliger med sikte på en effektiv og langt mer sosialpreget boligpolitikk.

1. Boligproduksjon.

Prisøkingen i boligsektoren har til dels vært meget stor i de senere år. En har følelsen av at den tekniske utvikling og automatisering ikke på langt nær har slått til i denne produksjon i så stor grad som på de fleste andre områder. Slik som produksjonen skjer, er dette forståelig. Bortsett fra at håndverkerne har fått bedre og mer hensiktsmessig verktøy og at man har et stort utvalg av materialsorter, bygger man stort sett boliger i dag på samme måte som man har gjort i alle tider.

For å kunne nyttiggjøre seg de produksjonsmessige og tekniske framskritt er man imidlertid avhengig av en viss størrelsesorden i produksjonen. En tillater seg i så måte å antyde følgende punkter som et diskusjonsgrunnlag:

- A. Staten bør delta aktivt i forskningsarbeidet for å finne fram til en mer effektiv og økonomisk produksjon.
- B. Produksjonen av boliger må sentraliseres og samordnes i større enheter.
- C. Staten og de store boligselskaper bør stå for denne produksjon.

Redaksjonskomitéens innstilling:

Landsmøtet viser til at viktige sider ved det forslag som er fremmet fra Hovedsognets avdeling av Skjeberg Arbeiderparti, er behandlet i det kommuneprogram som landsmøtet har vedtatt. For øvrig vises til de forslag som er fremmet av DNA's stortingsgruppe, og til det utredningsarbeid som er gjort av Ulveseth-komiteén.

Forslag nr. 11.

Fra Arne Kokkvoll, Oslo:

Landsmøtet henstiller til Regjeringen så snart råd er å stille tilstrekkelige midler til rådighet for å støtte samene i deres nødsituasjon.

Redaksjonskomitéens innstilling:

Landsmøtet gir forslaget sin tilslutning og ber Sentralstyret i samarbeid med stortingsgruppa å arbeide videre med saken.

Forslag nr. 12.

Fra Ivar O. Hansen, Akershus:

Landsmøtet ber Sentralstyret nedsette et utvalg for å fremme forslag om hvordan samfunnet skal kunne få en effektiv kontroll over grunnarealene og prisutviklingen i tomtesektoren. Utvalget må vurdere om dagens tolkning av Grunnlovens § 101 kan endres, eventuelt om en endring av Grunnloven er nødvendig. Videre må utvalget vurdere om ikke den nåværende skjønnkommisjonsordning er en medvirkende årsak til den kraftige økning i tomtekostnadene.

Redaksjonskomitéens innstilling:

Landsmøtet finner det naturlig at dette forslag blir vurdert i samband med partiets arbeidsprogram for stortingsperioden 1969—73. Forslaget oversendes den komité som skal utarbeide forslag til arbeidsprogram.

Forslag nr. 13.

Fra Eidsvoll Arbeiderparti:

Den høgre levestandard har skapt en ny situasjon med økt press på friluftssektoren. Grunneierne og andre spesielle grupper står klar til å utnytte dette press til egen fordel. Eidsvoll Arbeiderparti ser friluftsgodene av en slik verdi for vårt samfunn at dette ikke lenger kan overlates til privat spekulasjonsvirksomhet.

Vårt lovverk på friluftssektoren — som Innlandsfiskeleven, Jaktloven og Friluftsløven — har en utforming som ikke i tilnærmet grad ivaretar allmennhetens interesser tilstrekkelig, men ytterligere fastslår grunneierens enerett. Ekspropriasjonsvilkårene i nevnte lover er så omfattende at ekspropriasjonsgrunnlag sjelden er til stede. Denne del av lovverket er således uten praktisk betydning. Videre vil domstolens syn på Grunnlovens § 101 føre til at ekspropriasjon vanskelig kan gjennomføres på grunn av økonomiske konsekvenser.

Lovverkets mangelfullhet har kommet tydelig til uttrykk ved domsavgisler i rettssaker hvor allmennheten ved åpne organisasjoner har tapt saker mot grunneiere, jfr. Lågen- og Slidrefjordsakene.

Forannevnte lovkompleks sammen med Grunnlovens § 101 må angripes og bringes i samsvar med allmennhetens rettmessige krav, slik at det

uverdige feudaltværdet kan bringes under kontroll og opphør. De særrettigheter som en gruppe på grunn av sin posisjon tidlig greide å lovfeste, må opphøre.

Det advares samtidig mot den kampanje som drives for å gjøre friluftssektoren til et kommersielt interessefelt.

Partiet må forme et klart syn på allmennhetens rettigheter og ha vilje til å utforme lov-verket slik at rettighetene i praksis kan sikres og utnyttet.

Sikringen av allmennhetens friluftssinteresser må bli en merkesak for partiet.

Akershus Arbeiderpartis representanter på landsmøtet slutter enstemmig opp om Eidsvoll Arbeiderpartis uttalelse.

Redaksjonskomitéens innstilling:

Forslaget reiser en rekke aktuelle spørsmål når det gjelder utnyttelsen av våre naturherligheter. Landsmøtet gir sin tilslutning til intensjonene om å sikre allmennhetens rettigheter. Forslaget oversendes Sentralstyret og stortingsgruppa for videre behandling.

Forslag nr. 14. (Framlegg nr. 12.)

Fra *Jern og Metall*, Oslo:

Inntektsoppgjørene.

Utviklingen med hensyn til tariffoppgjørformene har ført til en sterk samordning av inntektsoppgjørene. Dette har igjen medført at de politiske organer kommer sterkere inn i bildet enn tidligere. De problemer dette har medført, ble tidligere avdempet gjennom et tillitsforhold mellom Regjeringen og LO — noe som ikke lenger er til stede. Det er derfor nå nødvendig å finne klare svar på disse spørsmål — nødvendig fordi tusenvis av lønnstakere forventer et klart svar fra DNA.

Jern og Metall i Oslo ber derfor DNA's landsmøte slutte seg til følgende syn:

Regjeringens hovedoppgave under et inntektsoppgjør må være å legge forholdene best mulig til rette for at partene i arbeidslivet selv kan komme til enighet. Dette må bl. a. gjøres ved å si klart fra om hvilken pris- og avgiftspolitikken den akter å føre. For at lønnstakerne skal kjenne realverdien av et forslag, må Regjeringens holdning være klar før avstemningen.

I valget mellom lønnsnemnd og voldgift ligger spørsmålet om hvor svaret skal ligge — dette er også et spørsmål som må sees i forhold til den rolle Regjeringen må spille. Lov om Lønnsnemnd må derfor ikke brukes dersom Regjeringen ikke på forhånd har gjort sin pris- og avgiftspolitikken kjent.

Redaksjonskomitéens innstilling:

Landsmøtet gir sin tilslutning til prinsippene i framlegget. Framlegget oversendes stortingsgruppa som anmodes om å legge vekt på disse synspunktene under framtidige drøftinger om pris- og lønnsoppgjør i Stortinget.

Forslag nr. 15.

Fra *Bjørn Brotangen*, Buskerud:

DNA's landsmøte ber Regjeringen treffe konkrete tiltak for å få satt ut i livet de intensjoner som Stortingsproposisjon nr. 92 (64—65) har om

voksenopplæringen og som er vedtatt av Stortinget. Dette gjelder blant annet adgangen til å få bygd opp hele eksamener gjennom avlegging av deksamener.

Redaksjonskomitéens innstilling:

Landsmøtet slutter seg til forslaget og viser ellers til de utredninger som for tiden pågår i offentlige komitéer, i Skolelovkomitéen av 1965 og Videreutdanningskomitéen.

Forslag nr. 16.

Fra Bjartmar Gjerde, Sentralstyret:

Voksenopplæring og miljøforming.

En omfattende og godt organisert opplærings- og fritidsvirksomhet for voksne er en påtrengende nødvendighet i et samfunn under stadig forvandling. For alle dem som i dag vil kvalifisere seg for oppgaver i arbeidsliv og samfunnsliv er det avgjørende at de har lett adgang til studier i fritida. Mer kunnskap gir friere mennesker, friere valg av yrke, gjør omskoling for nye yrker lettere og øker mulighetene for bedre betalt arbeid.

En hel generasjon har et betydelig svakere utgangspunkt enn andre. Av alle voksne over 40 år har tre fjerdeparter bare sju-årig folkeskole som førstegangsutdanning. Etter hvert vil de møte konkurransen fra ungdom som har gått på skole fram til 19 års alder. En kompensasjon i form av rimelige studier i voksen alder er et rettferdskrav.

Voksenopplæring er avgjørende for styrking av organisasjonslivet, for opplæring av tillitsmenn, for gjennomføring av demokrati på arbeidsplassen.

Voksenopplæringen får stadig større betydning for løsningen av trivselsproblemer og vekstproblemer og gjør veien til kulturverdiene farbar for alle.

I en samlet sum er voksenopplæringen et viktig middel til miljøforming og kulturreiseing. Ønsket om kontinuerlig voksenopplæring på alle menneskelivets områder er et folkekrav. Et samlet storting forutsetter at voksenopplæringen skal sidestilles med førstegangsutdanningen i skoleverket.

I Norge som i Norden for øvrig er voksenopplæringen i første rekke knyttet til opplysningsorganisasjonene. Samfunnets organer bør ut fra dette anerkjente prinsipp bidra effektivt til at organisasjonene kan skjøtte sin oppgave på beste måte.

I Arbeidernes Opplysningsforbund har arbeiderorganisasjonene et sterkt organ for voksenopplæring og fritidsarbeid. En meget vesentlig del av de midlene som AOF bruker til voksenopplæring og kulturarbeid, kommer fra kontingenter som hvert enkelt medlem betaler inn til AOF's medlemsorganisasjoner. En konsekvens av Stortingets vedtak om at voksenopplæring skal sidestilles med førsteutdanning i vårt skoleverk, må være at staten, fylkene og kommunene må dekke en større del av utgiftene enn hittil. Det vil gi AOF muligheter til å utvide arbeidsfeltet og sikre kvalitet og kontinuitet.

Det norske Arbeiderpartis landsmøte henstiller til sine avdelinger og tillitsmenn i det offentlige liv å bidra til at AOF kan bli bygd videre ut og dets innsats i undervisningen ytterligere økes. Dette bør bli gjort av hensyn til den samfunnsmessige betydning av AOF's virksomhet og til de særlige muligheter som AOF har til å engasjere store befolkningsgrupper i aktiv fritid.

Redaksjonskomitéens innstilling:

Landsmøtet gir forslaget sin tilslutning.

Forslag nr. 17. (Framlegg nr. 12.)

Fra *Jern og Metall, avdeling 1*, foreslås:
Norge — Arbeiderbevegelsen og EEC.

Det synes klart at vi vil få en økonomisk samling av Vest-Europa, og at det bare er spørsmål om tid når de to grupperinger — EFTA og EEC — vil smelte sammen. Det vil gi grunnlag for et nytt og naturlig samvirke på tvers av landegrensene, og samtidig forhåpentligvis virke stabiliserende på forholdene i store deler av verden. På den annen side har et samarbeid bygd på Roma-traktatens grunn svært mange betenkeligheter sett fra arbeiderbevegelsens synsvinkel. Vi vil derfor foreslå at DNA setter ned et utvalg bestående av representanter fra fagbevegelsen og partiet som får til oppgave å avdekke de vanskeligheter vårt land og arbeiderbevegelse kan komme i. Utvalgets vurderinger bør sendes ut til grunnorganisasjonene i form av et debattopplegg, slik at partiet får et solid fundament å stå på når de endelige utforminger eventuelt skal behandles.

Redaksjonskomitéens innstilling:

Landsmøtet viser til at LO og DNA allerede har oppnevnt et utvalg som foreslått i framlegget. Forslaget oversendes dette utvalget.

Forslag nr. 18 (framlegg nr. 12.)

Storingsgruppas forslag, Kurt Mosbakks forslag og forslag fra Sør-Trøndelag Arbeiderparti (framlegg nr. 19).

Redaksjonskomitens innstilling:

1. Forsvarets beredskapsordning må underkastes en grundig og omfattende vurdering. Det bør overveies om en mer fleksibel beredskapsordning enn den nåværende vil være forsvarlig. Tjenestetidens lengde og repetisjonsøvingenes omfang og gjennomføring må vurderes. Det må legges vekt på erfaringer fra andre land, men det må samtidig søkes fram til løsninger basert på de særlige vilkår i vårt eget land. De som blir fritatt for forsvarstjeneste, må ha adgang til annet fredsbyggende og samfunnsnyttig arbeid. Spørsmålet om andre former for verneplikt bør overveies.
2. En ny struktur og en ny administrativ praksis må ta utgangspunkt i en analyse og vurdering av hovedsvakhetene i vår nåværende ordning i Forsvaret, i lys av den sikkerhetspolitiske, økonomiske og tekniske utvikling.
3. Den nye langtidsplan må bygge på forutsetningen om:
 - a) at Forsvaret er et ledd i det nordatlantiske forsvarssamarbeid,
 - b) at Forsvarets fredsbevarende betydning og det norske forsvarsberedskap ikke blir svekket.
 - c) at Forsvaret innpasses i en forsvarlig økonomisk ramme.

Det bød nedsettes et utvalg til å behandle Forsvarets oppbygging og dets funksjoner. Landsmøtet ber Sentralstyret sammen med stortingsgruppa vurdere hvorvidt det skal nedsettes en offentlig kommisjon, eller om partiet internt skal ta opp dette arbeid.

Den punktvisse gjennomgåelse.

Forslag nr. 1 angående Hjalmar Halvorsen, Vardø Arbeiderparti, ble enstemmig tiltrådt.

Fag- og yrkesutdanningen.

Til innstilling nr. 2 hadde *Sigurd Danielsen*, Oslo, ordet. Han pekte på at det var tre lover som behandlet yrkesutdanningen, og de slo hverandre i hjel. Vi må arbeide for å samarbeide dette lovverk.

Innstillingen ble for øvrig enstemmig vedtatt.

Forslaget til internasjonalt manifest.

Reiulf Steen la fram følgende enstemmige innstilling:

En blodig og meningsløs krig herjer i Vietnam. Bitre rasemotsetninger behersker det sørlige Afrika. Et feudalt klasseskille skaper eksplosive forhold store deler av Latin-Amerika. I Kina foregår en indre maktkamp som virker skremmende, samtidig som denne verdens mest folkerike stat står utenfor FN. Flertallet av menneskeheten lever i fattigdom og nød. — Situasjonen i Midt-Østen er igjen blitt farlig. Demokratiet omstyrtes og erstattes av et militært diktatur i Hellas. Fascistiske regimer hersker på den iberiske halvøy. Ennå er Europa delt.

Dette er situasjonen i dag. Den demokratiske sosialismens mål, et organisert verdenssamfunn med frihet og likeverd for alle mennesker, er derfor mer aktuelt enn noensinne.

Fred i Vietnam er den mest brennende oppgave i dag. Den Nasjonale Frigjøringsfront representerer en nasjonal og sosial rensing med oppslutning fra de store folkemasser i Vietnam. Sosialt føres kampen mot feudale samfunnsforhold. Nasjonalt er det en kamp for selvstyre.

Det er i pakt med arbeiderbevegelsens grunnleggende idéer å vise solidaritet med dem som kjemper for sosial rettferdighet, uansett hvor i verden denne kamp finner sted.

Arbeiderpartiet tar avstand fra den amerikanske regjeringens politikk i Vietnam. Vi gir vår støtte til de krefter i USA som er motstandere av krigføringen og talsmenn for nedtrapping.

Den senere tids utvidelse av krigen understreker faren for at konflikten kan lede til et væpnet sammenstøt med Kina, med de følger det kan ha for verdensfreden. Så lenge krigen varer, er den et avgjørende hinder for en videreføring av avspenningen mellom øst og vest. USA's Vietnam-politikk er også en alvorlig påkjenning for det vestlige samarbeid, som i dagens situasjon er like nødvendig som før.

Vietnams problemer må løses ved forhandlingsbordet, ikke ved bruk av bomber. Ingen seier kan vinnes ved militære midler i Vietnam. Det norske Arbeiderparti slutter helhjertet opp om U Thants anstrengelser for å bringe partene til forhandlingsbordet. Partiet slutter seg til hans plan for fred som innebærer at bombingene av Nordvietnam må opphøre, at krigshandlingene i sør må reduseres og at Den Nasjonale Frigjøringsfronten må anerkjennes som selvstendig forhandlingspartner. Fredsforhandlinger må ta sitt utgangspunkt i Genève-avtalens bestemmelser. Partiet retter en innbyggende henstilling til den norske regjering om at den sammen med regjeringene i andre land yter aktive bidrag til støtte for generalsekretær U Thant i hans fredsbestrebelse.

Militærdiktaturet i Hellas er en belastning for det vestlige forsvarssamarbeid. Norge må i NATO's organer gi uttrykk for at organisasjonen og

dens medlemsland må medvirke aktivt til at diktaturet avvikles og at landet igjen får et demokratisk styresett.

Grunnproblemet i internasjonal politikk er avstanden mellom de problemer verden står overfor og de muligheter nasjonalstatene har for å løse dem. Landene må gi avkall på sine suverene rettigheter til fordel for overnasjonale organer. Den teknisk-vitenskapelige utvikling verden er inne i, gjør folkene stadig mer avhengig av hverandre. Denne utvikling må følges opp av politiske nyskapninger på det internasjonale samarbeidets område.

For arbeiderbevegelsen er det et mål å sette FN i stand til å sikre folkenes fred og framgang. Hittil har ikke nasjonalstatene vist vilje til å gi FN maktmidler til å løse denne oppgaven. Derfor må vi gå skrittvis fram. Gjennom en forening av de europeiske folk vil vi hindre krig og konflikter på vårt kontinent, samtidig som Europa blir satt i stand til å gjøre en fredsskapende innsats i verdenspolitikken. Vårt mål er en samling av hele Europa der den kalde krigen er avløst av et aktivt samkvem i et nært og likeverdig samarbeid med den øvrige verden. Arbeiderpartiet ser en samling av Vest-Europa som et skritt mot et forpliktende samarbeid i verdensomspennende målestokk. De enorme problemer utviklingslandene står overfor, kan Europa best bidra til å løse gjennom en samordnet innsats.

En av våre største oppgaver innenfor et forent Europa vil være å finne fram til nye former for samvirke med utviklingslandene, slik at det kan skapes en mye raskere økonomisk vekst i disse land.

Med disse mål for øye tar Arbeiderpartiet standpunkt for norsk medlemskap i EEC.

Inntil FN har fått makt og myndighet til å sikre freden i verden, er den enkelte stat nødt til — alene eller i samarbeid med andre — å trygge sin sikkerhet. Norge har valgt å løse denne oppgave gjennom sitt medlemskap i NATO. Arbeiderpartiet ønsker at Norge fortsatt skal delta i dette regionale forsvarssamarbeid. I dagens situasjon er NATO stilt overfor nye oppgaver. I samsvar med det vedtak som ble gjort på NATO's minister-rådsmøte i desember 1966, må organisasjonen ta opp den rent politiske oppgave å bidra til avspenning mellom øst og vest. Samarbeidet med landene i Øst-Europa må bygges ut.

Forsvarssamarbeidet bidrar også til å hindre framveksten av en nasjonalisme som har brakt så mange ulykker over Europa.

Vår ungdom i dag er det første slektledd som vokser opp i et verdenssamfunn der de glemte folkeslagene i Asia, Afrika og Latin-Amerika er trådt fram som selvstendige folk og medlemmer av FN.

På en dramatisk måte er det blitt klart for oss at vi tilhører et rikt mindretall i en menneskehet der flertallet lever i daglig kamp mot sult og nød.

For oss i dag blir den altoverskyggende oppgaven å føre en utrettelig kamp for å hindre at kløften mellom de rike og de fattige folk blir enda dypere og mer uoverstigelig. Målet for kommende slektledd må være et internasjonalt velferdssamfunn der også klasseskillene mellom folkene er revet ned. Denne målsetting kan ikke virkeliggjøres bare ved direkte hjelp. Det vil bli stilt krav til oss om å medvirke til en gjennomgripende nyorganisering av hele det økonomiske samkvem mellom de rike og de fattige land. Denne målsetting vil kreve at vi som et velstående samfunn viser vilje til å bringe offer, og bremser på vår egen velstandsutvikling for å hjelpe andre.

Vi kan bare redde vår egen framtid hvis vi greier å handle og føle som medmennesker i forholdet til den fattige verdens folk. Men det kreves også at vi i en bevisst kamp mot rasehovmod, nedvurdering og mot restene av kolonialisme viser respekt og forståelse for de nye nasjonene i deres kamp for menneskeverd og likestilling.

Reiulf Steen sa at det under det politiske ordsiftet hadde vært en rekke innlegg om utenrikspolitikken. Mange hadde beklaget at partiet etter deres mening ikke hadde vist noen klar holdning til krigen i Vietnam. Vi i redaksjonskomitéen har bestrebet oss på å utforme en uttalelse som ikke skulle levne noen tvil om hvor vi står.

Innstillingen ble vedtatt enstemmig og uten ytterligere merknader.

Forslag til politisk manifest.

Følgende forslag til politisk manifest ble enstemmig vedtatt:

Vi lever i de stadige forandringers tidsalder. De tekniske og økonomiske framskritt åpner store muligheter, men innebærer også risiko og fare. Vi har hatt en rik økonomisk og sosial utvikling i vårt land, men ennå lever vi i et uferdig samfunn.

Den tekniske utvikling stiller oss overfor nye oppgaver som bare kan løses ved en dristig innsats fra samfunnets side. Vi er i begynnelsen av en omstillingsprosess som kan bringe tusener av arbeidsplasser i feresonen, det gjelder alle yrker og næringer. Eksportindustrien og deler av næringslivet som før lå beskyttet av norske tollmurer, møter sterkere konkurranse. Bedrifter må stanse eller skjære ned arbeidsstyrken.

Nye arbeidsplasser må skapes der gamle går tapt på grunn av den tekniske og økonomiske utvikling. Vekstsentra må reises i deler av Norge som blir liggende etter. Gjennom folkepensjoneringens fond får vi nye midler som må brukes i utbyggingen av vårt samfunn. Det må gjøres framstøt i sosialpolitikken som kan gi økonomisk sikkerhet også for minoritetsgruppene. Vi må gi bedre muligheter for dem som bor i tynt befolkede strøk, til barnefamiliene, til dem som står alene i livet og til de funksjonshemmede. De har et berettiget krav på bedre forhold i skole, arbeidsliv og fritid. Vi må hindre at luften og vannet blir forurenset, vi må trygge den frie ferdsel i fjell og skog, ved sjø og strand.

Demokratiet må gjennomføres i alle deler av samfunnslivet. Både økonomisk og sosialt har ennå små grupper en dominerende stilling i det økonomiske liv. Dette er urimelig og urettferdig. Vi må fjerne ulikheter mellom forskjellige grupper av lønnstakere når det gjelder ansettelsesvilkår, arbeidstid, ferier og lønn under sykdom. Vi må fjerne de skiller som gamle fordommer har satt mellom kvinnelig og mannlig arbeidskraft.

For at vi skal makte å løse de store oppgaver vi står overfor, må det gjennomføres en streng prioritering i det økonomiske liv. Samfunnets organer må aktivt medvirke til at vi ikke får en uhemmet prisstigning med store skadevirkninger for forbrukerne.

En koalisjonsregjering av fire partier er dårlig rustet til å møte utfordringen i vår tid. Vi har fått en forvaltningsregjering i en tid som krever et handlekraftig politisk styre.

Det er ikke bare landet som trenger en bevisst ledelse og fast styring, det gjelder også kommunene. Kommunene kan legge vilkårene til rette for en planmessig sosial boligbygging, for utbygging av nye arbeidsplasser. De må sikre friarealer for allmennheten og gjøre skolemulighetene bedre for barn og ungdom. Kommunene kan nå fram til enkeltmennesker og grupper som trenger støtte og bygge opp vårt sosiale sikkerhetssystem der de statlige ordninger ikke strekker til. Kommunepolitikken har alltid hatt betydning i rikspolitikken.

Arbeiderpartiets landsmøte oppfordrer velgerne til å gi denne politikk sin støtte ved valgene i september.

LANDET TRENGER FAST STYRING

Innstillingen om kommunevalprogrammet.

Odvar Nordli la på vegne av redaksjonskomité nr. 1 fram følgende innstilling om endringer i kommunevalprogrammet:

Side 7, 4. avsnitt tilføyes:

— Dersom dette ikke gir de ønskede resultater innføres etableringskontroll.

Side 8, 3. avsnitt tilføyes:

— Landbrukets faglige tjenestemenn frigjøres fra administrativt arbeid for i større grad å kunne yte veiledning.

Side 9, avsnitt 1 — Produktutvikling, foredling og distribusjon av fisk utbygges etter moderne metoder med sikte på å øke markedene.

Side 13 — avsnitt 5:

— for omsetningsavgift og fradragsretten for gjeldsrenter ved likning begrenses.

avsnitt 6:

— stifter hjem, familier med barn og andre som trenger støtte.

Side 14 — avsnitt 4:

Boligområdene planlegges slik at en får en naturlig variert aldersfordeling.

Side 16 — avsnitt 3, siste linje:

— det økende behov for kulturaktivitet, idrett og fritidsutfoldelse.

side 16 — avsnitt 4:

Kommunene må yte direkte støtte til ungdoms- og idrettsarbeid. De politiske ungdomsorganisasjonene må stilles likt med andre. Også fylkene må gi direkte støtte til ungdomsarbeidet.

Samtlige forslag til endringer ble tatt opp til votering og enstemmig tiltrådt.

Forslag som anses dekket i programmet.

Fra *Kåre N. Strand*, Buskerud:

«Side 6, utbygging av sentra.

Siste setning i første avsnitt foreslås endret til å lyde:

— Bare ved en utbygging av et naturlig vekstsenter i hver region (sammenslutning av nabokommuner) vil det være mulig å føre en distriktspolitikk som har livets rett.»

Fra *Lars A. Myhre*, Bergen:

«Side 7. Det må legges grunnlag for en fullstendig samfunnsmessig kontroll over de større kredittinstitusjoner.»

Fra *Arne Løken*, Oslo:

«Side 9. Turistnæringen må bygges ut i de distrikter hvor sådan ikke er etablert, og hvor det oppstår behov for sådan utbygging. Planleggingen må skje i samarbeid mellom stat og den enkelte kommune, og det må søkes å skape tilbud til utenlandske turister som står på høyde med andre europeiske turistland.»

Fra *Isak Havstad*, Telemark:

«Side 12. Forslaget til skatteregler ved salg av grunn til utbygging bør gis en enklere form. Det er sannsynlig at de reglene som ble innført av Arbeiderpartiets regjering var tilstrekkelig til at kommunene etter hvert hadde kommet til å beherske tomtemarkedet i tilstrekkelig grad.»

Redaksjonskomitéens innstilling enstemmig vedtatt.

Forslag som ble oversendt Sentralstyret.

Fra *Knut Brekke*, Buskerud:

Avsnitt om jordbruk — skogbruk:

Jord og skog er nasjonale produksjonsmidler og må tilhøre dem som vil og kan drive en effektiv produksjon. For å kunne skape rasjonelle bruksenheter må de kommunale og fylkeskommunale myndigheter sørge for at forkjøpsretten til jord og skog blir nyttet i større grad enn hittil.

I særlig grad må oppmerksomheten rettes mot bruk som fraflyttes. Jord og skog må bare selges til brukere som kan legge fram en realistisk driftsplan, og salgspris må fastsettes ut fra *bruksverdi*.

Odelsovgivningen må tas opp til revisjon, slik at ingen ved odel eller på annen måte kan overta jord eller skog uten at han har plan for rasjonell drift.

De problemer som reiser seg i forbindelse med generasjonsskifte i jordbruket må *utredes*.

Fra *Arild Jørgensen*, Oslo:

Tilføyelse til landsstyrets forslag til kommunevalgprogram:

— Vi vil i årene framover få en eksplosiv utvikling i antall virksomheter som kommunene må ta seg av. Organisasjoner, befolkningsgrupper og den enkelte innbygger vil få en langt større kontaktflate med kommunenes administrasjonsapparat. For å møte alle de problemer dette fører med seg, vil kommunenes administrasjonsapparat måtte ytterligere rasjonaliseres og effektiviseres.

Denne prosessen må i første rekke ha som siktepunkt å kunne betjene alle kommunenes forbindelser på en stadig hurtigere og bedre måte. Kommunenes informasjonsvirksomhet må stadig bygges ut for å kunne gi kommunenes innbyggere rett veiledning om kommunenes virksomheter.

Fra *Aage Solberg*, Akershus:

Det norske Arbeiderparti vil gå inn for å få lovfestet adgang til sportsfiske og småviltjakt for hver norsk borger. Jakt- og fiskekort må gjelde for hele landet og koste det samme for alle borgere.

Viltneemdene og fjellstyrene må omorganiseres og få arbeidsoppgaver i henhold til en ny lov om jakt og innlandsfiske.

Det norske Arbeiderparti går inn for at alle statlige og kommunale eiendommer: høyfjell, skog og vassdrag snarest mulig må bli gjort tilgjengelig for allmennheten.

Fra *Leif Larsen*, Rogaland:

1. Husbanken må yte lån som tilsvarer 85 prosent av leilighetens faktiske kostnad.
2. Lån som ytes et 1. prioritetslån på $\frac{2}{3}$ av lånets størrelse. Rente er 4,5 prosent.
3. Et 2. prioritetslån på $\frac{1}{3}$ av lånets størrelse. Dette lån gis rente- og avdragsfrihet i de første 5 år, etter behovsprøving.
4. Husbanken godkjenner et 3. prioritetslån som eventuelt skal gis med kommunegaranti. Dette lån sammen med 1. og 2. prioritetslånene skal samlet dekke 95 prosent av leilighetens kostende.

Forslag 2.

Partiet setter ned et utvalg som får i oppdrag å greie ut spørsmålet hva som er sosialt forsvarlig husleie.

Fra *Nordvald Strand*, Hedmark:

Tilføyelse i program ved kommunevalget, side 8:

Når det offentlige nytter forkjøpsrett til jord og skog i rasjonaliseringsøyemed, fastsettes prisen basert på bruksverdien ved rettslig skjønn.

Uttalelsen om boligpolitikken.

Følgende innstilling om boligpolitikken ble enstemmig vedtatt:

I 1965 gikk Arbeiderpartiet til valg på et program som tok sikte på å nå 140 000 boliger i inneværende periode.

Dette programmet ble fra borgerlig hold karakterisert som et skambud til de boligsøkende.

Overbud opp til 160 000 boliger ble lansert.

Etter valget aksepterte den borgerlige regjeringen omfanget av Arbeiderpartiets boligprogram. Den borgerlige regjeringspolitikken truer med å undergrave dette programmet.

Grunnen til dette er manglende vilje til en målbevisst prioritering av boligsektoren.

Arbeiderpartiet har i Stortinget foreslått:

- økonomiske tiltak for å lede ressurser til økt boligproduksjon.
- styrking av samfunnets muligheter for styring av tomteomsetning og tomtepriser.
- styrking av offentlig boligfinansiering.
- vesentlig reduksjon av kravet til egenkapital.
- boligstøtte tilpasset faktiske pris- og inntektsforhold.
- økonomisk hjelp slik at yngre ektepar og andre med lav inntekt har råd til å bo i nye leiligheter.

Den borgerlige regjeringen har ikke fulgt opp disse forslagene.

Vi er redd at den utviklingen vi nå ser, kan føre til et fullstendig brudd med en sosialt forsvarlig boligreising.

Det samlede boligpolitiske opplegget som Arbeiderpartiet har forlangt må snarest legges fram av Regjeringen.

Arbeiderpartiets landsmøte krever en klar og målbevisst boligpolitikk.

Den lokale og regionale forvaltning.

Følgende innstilling ble enstemmig vedtatt:

I de senere år er kommunenes arbeidsoppgaver økt sterkt. Kommunesammenslutninger har vært nødvendig for å få kommunale enheter mer i samsvar med de endrede nærings- og bosettingsforhold og nye kommunale arbeidsoppgaver. Antall kommuner er redusert og den kommunale administrasjon er utbygd.

Denne utvikling har svekket det sterke preg av folkestyre som har kjennetegnet vår lokale forvaltning.

På grunnlag av denne utvikling er det nødvendig å finne fram til former for styrking av det lokale folkestyret. Vi må sørge for at det kommunale selvstyret også i framtida blir et vesentlig redskap for en demokratisk ledelse av samfunnsutviklingen. De lokale forvaltningsorganer må få en indre organisasjon som gir de folkevalgte tillitsmenn reell innflytelse.

Landsmøtet i Det norske Arbeiderparti slutter seg i prinsippet til de synspunkter som er lagt fram i innstillingen fra det utvalget som har vurdert den lokale og regionale forvaltning.

Landsmøtet vil spesielt peke på nødvendigheten av:

- a) En omlegging av den indre organisering av primærkommunene.
- b) En styrking og utbygging av det regionale samarbeid.
- c) Etablering av egne fylkeskommuner som får direkte beskatningsrett og frigjøres fra statsadministrasjonen, samtidig som det innføres direkte valg til fylkestinget.

— — —

Landsmøtet ber Sentralstyret sende komitéutredningen til behandling i grunnorganisasjonene.

— — —

Omleggingen krever endringer i lovverket og i arbeidsfordelingen og den organisasjonsmessige oppbygging. Landsmøtet ber Sentralstyret foranledige at disse spørsmål blir tatt opp til utredning av statsmyndighetene snarest mulig.

Sentralstyret fikk fullmakt til å foreta den endelige redigering av kommunevalgprogrammet.

Øvrige forslag.

Forslag fra *Øivind Hvattum*, Oslo, om senkning av pensjonsalderen.

Vedtatt: Enstemmig vedtatt oversendt Sentralstyret (se bilag).

Odd Hübener, Oslo, tok opp forslag fra Oslo Baker- og Konditorforening om nytt punkt 4, i § 12 i partiets lover om «reservasjonsrett og reservasjonsplikt» — (se bilag).

Enstemmig vedtatt oversendt Sentralstyret.

Hilsen til MAPAI, Israel:

Reiulf Steen la fram følgende forslag til hilsen fra landsmøtet til MAPAI:

«I en kritisk tid for Israel og det israelske folk sender Det norske Arbeiderpartis landsmøte sine varme hilsener til sitt broderparti Mapai. Vi er fylt av respekt og beundring for det israelske folks faste vilje til å bevare sin selvstendighet.»

«In a critical hour for Israel and its people, the congress of Norwegian Labour Party sends the warmest greetings to its brothers in Mapai. We have the deepest respect and admiration for the firm determination of the people of Israel to preserve its freedom and independence.»

Det ble enstemmig vedtatt å sende denne hilsen som telegram.

AVSLUTNINGEN

Dirigenten konstaterte at landsmøtet nå hadde gjennomgått alle punkter på dagsordenen. Han takket på vegne av dirigenter og funksjonærer for samarbeidet og overlot klubben til formannen.

Partiformannen, *Trygve Bratteli*, rettet først en takk til gjester, fra så vel utland som innland. De utenlandske gjestene hadde alt måttet forlate landsmøtet etter hvert. De har bedt meg å bringe deres hilsen og takk for samværet. En lang rekke innenlandske gjester har trofast fulgt dette landsmøtes forhandlinger. På vegne av disse gjester vil Konrad Nordahl tale.

Konrad Nordahl takket fordi han fikk lov til på vegne av de innenlandske gjester å hilse landsmøtet. Det har vært et interessant landsmøte, sa Nordahl.

Jeg tilhører ikke dem som er så bedrøvet over at landsmøtet for første gang på 30 år kommer sammen under en borgerlig regjering. Vi bør også se de lyse sider ved denne situasjon. Vi skal være glad for at vi i vårt land kan bli kvitt en regjering på demokratisk vis. Det er en frihet vi bør sette pris på. Ernest Bevin sa en gang til meg at det er to måter å bli kvitt en regjering på. Den ene er å skyte den. Den andre er å kaste den ved frie valg. — Jeg foretrekker det siste, tilføyde Nordahl.

Jeg tror også, sa Nordahl videre, at det er en fordel å få en pause etter 30 år. I en regjerings kjølvann er det alltid en rekke mennesker som svømmer og som ser sin nytte i å henge på det parti som sitter med makten. En gang iblant kan det være behov for en viss avlusing.

Arbeiderpartiet må ruste seg til å ta makten igjen i 1969. Det

vil kreve samhold og solidaritet, slik vi har hatt det i perioden 1935 til 1965. Da var det et godt samarbeid utad, selv om vi kunne være uenige om mange ting på kammerset. Denne lojalitet må vi gjenoppfriske, vi må vise at vi står i samlet flokk. Det har folk respekt for.

Vi må satse på marginalvelgerne. De er usikre og søker til det parti som har en fast og sikker politikk. Samlet må vi vinne stortingsflertallet i 1969 og få en av våre egne til statsminister i Norge igjen.

Trygve Bratteli takket landsmøtets funksjonærer, dirigenter, sekretærer og komitémedlemmer for deres arbeid. Han rettet også en takk til partikontorets personale. Uten deres innsats ville vi ikke ha kunnet avvikle dette landsmøte i løpet av 3 dager. Han takket presse og kringkasting for den saklige måte de hadde vist ved sin behandling av landsmøtets forhandlinger. Endelig takket han innleiderne på landsmøtet, Gjærevoll, Nordli, Dyrendahl, Frank Andersen, Aspengren og Haakon Lie.

Disse går ut av Sentralstyret denne gang: Halvard Lange, Harry Evjen, Einar Haugen og Arne Strøm. Av landsstyret går disse ut: Leif Kristiansen, Anders Salvesen, Hallvard Njøs og Eigil Gullvåg. Som medlem og formann av revisjonsutvalget går Alfred Nilsen. Jeg takker alle disse, men en spesiell takk vil jeg få rette til Halvard Lange, som vel er den som har vært med lengst. Vi sto etter den andre verdenskrigen foran en formidabel indre gjenreising, men vi sto også overfor en annen vanskelig oppgave. Vi skulle tilpasse vårt lands situasjon til de forandringer som var skapt av den annen verdenskrig. Til løsning av denne oppgaven fantes ingen oppslagsbøker eller håndbøker som kunne gi de riktige svar. Etterat Trygve Lie gikk til generalsekretærstillingen i FN ble Halvard Lange pålagt stillingen som utenriksminister, og han har sittet i denne viktige post hele den tid vi har hatt regjeringsmakten. Jeg er overbevist om at den måten Lange har skjøttet dette vervet på er et av de vesentligste bidrag til det sterke til-litsforhold som ble knyttet mellom det norske folk og Arbeiderpartiet. Hjertelig takk!

Jeg vil også rette en spesiell takk til Alfred Nilsen. Det har vært en veldig betryggelse å ha ham som en kontrollør av hele vårt parti-apparat.

Dette har vært et godt landsmøte. Særlig de som kan se mange landsmøter i perspektiv blir slått av den vekst som er blitt manifestert gjennom disse landsmøter. Jeg personlig er særlig glad for at landsmøtet ble holdt åpent for all verden. Et partis virksomhet er

et offentlig anliggende og det bør holdes for åpne dører. Jeg synes det har vært et vellykket eksperiment.

Det sier seg selv at det er delte meninger i enkelte saker, men i de store saker har det vært enighet. Det er et naturlig fenomen. Det er ikke avgjørende at det er full enighet i alle detaljer. Det avgjørende er at tvers gjennom partiet fins vilje til felles arbeid og felles ansvar. I vennskap, åpenhet og solidaritet skal sakene føres fram til en politisk løsning. Ikke minst den siste del av landsmøtet har vist viljen til å komme fram til en felles løsning av problemene. En rekke politiske vedtak er gjort enstemmig. Det forteller mer enn noe annet hvor sterkt Arbeiderpartiet er.

Jeg vil også understreke at følelsen av at vi er i framgang også er kommet til uttrykk i at partiet ved høstens medlemsverving har fått 12 000 nye medlemmer. Det er en utvikling vi må føre videre. Vi trenger hver evne og vilje til løsning av oppgavene. Vi har i dag et godt forhold mellom medlemmer og tillitsmenn både sentralt og lokalt. Dette samarbeidet er styrken i et demokratisk og sosialistisk parti.

Etterat første vers av Internasjonalen og Ja, vi elsker var sunget unisont, avsluttet partiformannen Det norske Arbeiderpartis 41. ordinære landsmøte.

